

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
ESKİ TÜRK EDEBİYATI BİLİM DALI

HATAY KÜTÜPHANESİ 1049 NUMARALI ŞİİR MECMU'ASI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ali DUMAN

Danışman
Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Mayıs- 2016
KIRIKKALE

KABUL-ONAY

Muhittin ELİAÇIK danışmanlığında Ali DUMAN tarafından hazırlanan *Hatay Kütüphânesi 1049 Numaralı Şiir Mecmuası* adlı bu çalışma jürimiz tarafından Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalında Yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

25/05/2016

Prof. Dr. Muhittin ELİAÇIK

Doç. Dr. Aysun SUNGURHAN

Doç. Dr. Sait OKUMUŞ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

.../.../201...

Prof. Dr. İsmail AYDOĞAN

Enstitü Müdürü

Kişisel Kabul Sayfası

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Hatay Kütüphanesi 1049 Numaralı Şiir Mecmu‘ası” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve faydalandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak faydalanılmış olduğunu beyan ederim.

.../.../2016

Ali DUMAN

İmza

ÖN SÖZ

Klasik Türk edebiyatında mecmu'aların yeri ve önemi yadsınamaz. Özellikle 16. yy.dan itibaren artış gösteren mecmu'alar her türlü bilgi, beceri ve şiir zevkini ihtiva etmesi açısından önem arz etmektedir. Müstensihin genellikle bilinmemesi bir problem olsa da, mecmu'anın ihtiva ettiği şiirlerden hareketle dönemin yaşam tarzı, hayat felsefesi, sosyal hayatı hakkında bilgiler sunulmaktadır.

Mecmu'alar özellikle dönemin şiir zevkini, estetik bakışını, sanat anlayışını tespit etmemiz açısından önemlidir. Son yıllarda mecmu'alar üzerinde yapılan çalışmalar sayesinde, geleneğin şairlerinin divanlarında mevcut olmayan yeni şiirlere ulaşılarak bilim dünyasına kazandırılmıştır. Birçok kütüphanede örneklerine fazlaca rastlayabileceğimiz bu mecmu'alar, son dönemde araştırmacıların özellikle ilgi odağı haline gelmiştir. Hâlâ yüzlerce mecmu'a kütüphanelerde meraklısını beklemektedir.

Bu çalışmadaki kaynağımız büyük oranda 19. yy. şairlerinden oluşan bir şiir mecmu'asıdır. Seçilen şiir örneklerinin çoğu Fatim Tezkiresi'nde de bulunmaktadır.

Bu eser Hatay Kütüphanesi (D 1049) arşiv numarasıyla kayıtlıdır. 72 varaktan müteşekkil mecmu'a Zekâî Divanı'nın bir kısmı ve son dönem Klasik Türk edebiyatı şairlerimizin şiirlerinden oluşmaktadır.

Müstensihle ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır; ancak seçilen şairlerden hareketle müstensihin 20. yy.da yaşamış olabileceği kanaatine varıldı.

Çalışmamızın tenkitli metni, şiir numarası ve varak numarası verilerek hazırlandı. Şiirler, yayımlanmış divanlar, tezler ve şura tezkireleri ile karşılaştırmalı olarak ele alındı. Bu karşılaştırmalardaki farklılıklar dipnotlarda belirtildi.

Bu metni hazırlarken benden bilgi ve birikimini esirgemeyen kıymetli hocam Prof. Dr. Muhittin Eliaçık'a, Doç. Dr. Aysun Sungurhan'a ve sabırla benden fedakârlığını esirgemeyen eşim Hatice Duman'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ali DUMAN

Kırıkkale - 2016

ÖZET

DUMAN, Ali. Hatay Kütüphanesi 1049 Numaralı Şiir Mecmu'ası,
Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2016

Bu çalışma Hatay Kütüphanesi D 1049 numarada kayıtlı Gazeller (Şiir Kitabı) adlı mecmu'anın tenkitli metnini içermektedir. Mecmu'ada toplam 90 şair ve bu şairlere ait 312 şiir bulunmaktadır. Metinde geçen şairlerin çoğunlukla 18-19. yy.da yaşadığını görülmektedir. Daha eski yıllara ait olarak sadece Nef'i (17. yy.) göze çarpmaktadır. Müstensihi belli olmayan mecmu'ada yer alan şairlerden hareketle mecmu'anın 19-20. yy.da istinsah edildiği söylenebilir. Mecmu'ada yer alan şiirler, divanı yayımlanmış olan şairlerin divanlarıyla karşılaştırmalı olarak ele alınmış, farklar dipnotlarda belirtilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Hatay Kütüphanesi, Şiir Mecmu'ası, Şair, Gazel, 19. yüzyıl

ABSTRACT

DUMAN, Ali. The poem macmua in Library o Hatay with number 1049

Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale, 2016

This work includes the criticism text of the journal which is called "Gazeller" (a poem book) and registered with the number D 1049 in the Library of Hatay. There are 90 poets and their 312 poems in this journal. It seems that the poets mentioned in the text belong to the nineteenth century. But it is remarkable that there are also poets of previous ages. The compiler of the journal is not definite, but, on the basis of poets in the journal, we can say that it was compiled in 19th - 20th centuries. The poems in the journal were examined in comparison with collected poems of poets whose collected poems were published previously. And the differences were stated in footnote.

Keywords: Library of Hatay, Poem book, Poet, Gazal, 19. century

KISALTMALAR

AAD.:	Antepli Aynî Divanı
AE.:	Ali Emîrî Efendi
bkz.:	bakınız
C.:	Cilt
DİA:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
FD.:	Fıtnat Divanı
FT.:	Fatin Tezkiresi
G:	Gazel
İ.Ü.:	İstanbul Üniversitesi
ND.:	Nef'î Divanı
s.:	Sayfa
S.:	Sayı
TDK:	Türk Dil Kurumu
VD.:	Vehbî Divanı
Yay.:	Yayınevi
ZD.:	Zekâî Divanı

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
TABLOLAR DİZİNİ.....	viii
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM	
MECMU‘ANIN YAPI VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ.....	10
1. Mecmu‘anın Fiziki Özellikleri.....	12
2. Mecmu‘anın Muhteva Özellikleri.....	13
3. Mecmu‘ada Yer Alan Şairler.....	14
3.1. Zekâî, Şeyh Mustafa Efendi’nin Hayatı ve Edebî Şahsiyeti.....	16
3.2. Hâtimetü’l-Eş‘âr	17
3.3. Şairlerin Yüzyıllara Göre Tasnifi.....	21
3.4. Tasavvuf ve Tarikatla İç İç Olan Şairler.....	23
4. Mecmu‘ada Kullanılan Vezinler.....	24
5. Mecmu‘ada Kullanılan Redifler.....	27

6. Mecmu'ada Kullanılan Kafiye.....	32
6.1. Yarım Kafiye.....	32
6.2. Tam Kafiye.....	32
6.3. Zengin Kafiye.....	32
6.4. Seçilen Şairlerin Şiirlerdeki Harf Tercihleri.....	32
7. Mecmu'ada Kullanılan Nazım Biçimleri.....	37
8. Şairlerin Mecmu'adaki Dağılımı.....	38
9. Mecmu'adaki Şiirlerin Konusuna Göre Tasnifi.....	38
II. BÖLÜM	
METNİN KURULUŞU İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	40
TRANSKRİPSİYON ALFABESİ.....	41
ŞİİR MECMU'ASININ TRANSKRİPSİYONLU METNİ	42
SONUÇ.....	376
KAYNAKÇA.....	378
DİZİN.....	380
EKLER.....	386

TABLolar DİZİNİ (ÇİZELGELER)

Sayfa No

Tablo 1: Mecmu'ada Yer Alan Şairler.....	14
Tablo 2: Şairlerin Yüzyıllara Göre Tasnifi.....	21
Tablo 3: Tasavvuf ve Tarikatla İç İçe Olan Şairler	23
Tablo 4: Mecmu'ada Kullanılan Vezinler.....	24
Tablo 5: Mecmu'ada Kullanılan Redifler.....	27
Tablo 6a: Birden Fazla Şiiri Olan Şairlerin Gazellerdeki Harf Dağılımı.....	32
Tablo 6b: Bir Şiiri Olan Şairlerin Gazellerdeki Harf Dağılımı.....	33
Tablo 7: Mecmu'ada Kullanılan Nazım Şekilleri.....	37
Tablo 8: Şairlerin Mecmu'adaki Dağılımı.....	38
Tablo 9: Mecmu'adaki Şiirlerin Konusuna Göre Tasnifi.....	38

GİRİŞ

Mecmu‘a, Arapça cem‘ kelimesinden türemiştir. Sözlükte “toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzim edilmiş her şey” anlamına gelen bu kelime, edebiyatta “Bir kişinin hoşuna giden şiirleri, risaleleri, metinleri bir araya getirerek oluşturduğu nüsha” olarak adlandırılmıştır. Klasik kültürde edebiyat terimi olarak da defter, türlü konuların bir araya getirildiği yazıları içine alan kitap, şiir defteri (Aydemir, 2007: 122), elyazması eser (Pala, 2011: 300), dergi (Büyük Türkçe Sözlük, 2005: 1359), şeml lakat, ser-defter (Tulum, 2011: 1212), toplanıp derlenmiş, tanzim edilmiş şeylerin hepsi, seçilmiş yazılardan meydana getirilmiş yazma kitap, dergi (Devellioğlu, 2007: 596), “dağınık şeyleri bir araya getirmek, toplamak” anlamındaki cem‘ mastarından türeyen mecmu‘dan (bir araya getirilmiş, toplanmış) gelmektedir. Mecmu‘anın yanı sıra mecâmî‘, mecma‘, câmi‘ gibi aynı kökten türemiş kelimelerle -yalnız Osmanlı Türkçesinde- cüzdan, defter ve cerîde (Uzun, 2003: 265) gibi anlamlarda kullanılmıştır.

Klasik Türk edebiyatında mecmu‘alar çeşitli şekillerde bir araya getirilmiştir. Bunlardan bazıları konulara göre, bazıları şiir biçimlerine göre, bazıları nazirelere göre, bazıları da şairin/müstensihin zevkine göre oluşturulmuştur.

Mecmu‘alar birçok metin türünün tarihin karanlık sayfalarında kaybolup gitmesini engellemek gibi önemli bir görev üstlenmiştir.

Mecmu‘aların tasnifi konusunda çalışma yapanlardan Agâh Sırrı Levend’in tasnifi şöyledir:

1. Nazire mecmu‘aları,
2. Antoloji niteliğindeki seçme şiir mecmu‘aları,
3. Türlü konularda risalelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmu‘alar,

4. Aynı konudaki eserleri içine alan mecmu'alar; tababet, ilahiyat gibi,
5. Tanınmış kişilerce hazırlanmış, yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmu'alar (Levend, 1984: 166-167).

Mecmu'alarda birçok farklı türde ve biçimde eser bulunduğu gibi, tek bir tür ve şekle münhasır mecmu'alar da bulunmaktadır. Örneğin, şiir mecmu'aları (mecmu'a-i eş'âr), risale mecmu'aları (mecmu'atü'r-resâil), hadis mecmu'aları (mecmu'atü'l-ehâdis), fetva mecmu'aları (mecmu'â-i fetâvâ), dua mecmu'aları (mecmu'a-i ed'iyeye), tarih manzumelerini içeren mecmu'alar (mecmu'a-i tevârîh), feyâid mecmu'aları (mecmu'a-i fevâ'id), ilâm mecmu'aları (mecmu'a-i sukûk), söz, deyiş mecmu'aları (mecmu'a-i makâlât), hadis ve tefsir benzeri kaynaklardan edinilen dinî bilgilerin yer aldığı mecmu'alar (mecmu'a-i menkûlât) ile klasik edebiyatın nazım şekilleri ve türlerine ait kaside mecmu'aları (mecmu'a-i kasâ'id), naat mecmu'aları (mecmu'atü'n-nu'ût), gazel mecmu'aları (mecmu'a-i gazeliyyât), nazire mecmu'aları (mecmu'atü'n-nezâ'ir), rubai mecmu'aları (mecmu'a-i rubâ'iyât) (Gıynaş, 2011: 246) gibi sınıflandırılabilir.

İslam kültüründe mecmu'a türü, henüz adı konulmadan, Hz. Peygamber'in hadis yazımına izin vermesiyle birlikte ortaya çıkmıştır. Bu iznin ardından bazı sahabeler Resulullah'tan duyduklarını mecmu'a tertip etme anlayışı içerisinde kendi seçimlerine, ihtiyaç ve değerlendirmelerine göre bir araya getirince, hadis literatüründe sahife, cüz ve kitap adıyla anılan ilk derlemeler doğmuştur. Bunların en tanınmışlarından biri, Türkçeye "**İlk Hadis Mecmu'alarından Hemmam b. Münebbih'in Sahifesi**" adıyla tercüme edilmiş mecmu'adır (Uzun, 2003: 266).

Daha çok Osmanlı ve İran sahasında rağbet gördüğü anlaşılan özel mecmu'aların kâğıdının kalitesi, rengi, boyutları, cildi, yazısı, tezhibi, şekli gibi vasıfları ve maddî nitelikleri itibariyle birbirlerinden çok farklı olduğu, bir kısmının düzensiz, adeta karalama defteri, bir kısmının çok düzenli ve özenli bir sanat eseri

niteliği taşıdığı görülmektedir. Düzensizlerin çoğu doğrudan derleyicisinin eliyle yazılmış olduğu için okunaksız ve istinsah hatalarıyla dolu, babadan oğula veya elden ele intikal ettiğinden dolayı farklı kişilerin yazısına ve ilgisine göre şekillenmiş, değişik konulara yer veren güvenilirmez metinler halindedir. Osmanlı ilim, kültür ve edebiyatında çok yaygın ve önemli bir telif türü haline gelmiş olan mecmu'alar, genel özellikleri ve muhtevaları dikkate alınarak "mecmu'atü'l-eş'ar, mecmu'a-i ed'iyeye, mecmu'atü'l-münşeat" vb. şekillerde adlandırılmıştır. Ancak birtakım mecmu'alar, muhtevalarının yanında tertipleycilerinin ünlü ve güvenilir kişiler olması dolayısıyla onların adlarıyla da anılmıştır. Mecmu'alar Arapça, Farsça, Türkçe olarak tek bir dille kaleme alındığı gibi derleyenin bu dilleri bilip bilmemesine ve derlenen metinlerin diline göre bunların ikisinin veya üçünün birlikte kullanıldığı metinler halinde de yazılmıştır. Çoğunlukla ilmî ve dinî konularda derlenmiş mecmu'aların mensur ve Arapça, edebiyat ve sanat konularındakilerin ise manzum ve Farsça-Türkçe olduğu görülmektedir. Sayıca çok fazla ve muhtevaları farklı olan mecmu'alar, ilk vakıf kitap listelerinden başlayarak XVI. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan "defterü'l-kütüb"lerde, II. Abdülhamid döneminde hazırlandıkları için "devr-i Hamidi defterleri" denilen kataloglarda ve günümüzün çok yönlü tasnif sistemlerinde genellikle "Mecmu'at/Mecmu'alar" başlığı altında ele alınmıştır(Uzun, 2003: 267).

Mecmu'aları ana hatlarıyla şu şekilde gruplandırmak mümkündür:

- I. Nazire mecmu'aları
- II. Antoloji niteliğindeki seçme şiir mecmu'aları
- III. Türlü konularda risalelerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan mecmu'alar
- IV. Aynı konudaki eserleri içine alan mecmu'alar
- V. Yararlı bilgileri, fıkraları ve özel mektupları kapsayan mecmu'alar(Aydemir, 2001: 148).

Kütüphanelerde kayıtlı mecmu'alar tam anlamıyla bir tasnif ve tespitten geçmediği için buradaki sınıflandırma değişebilir. Yeni konular ihtiva eden mecmu'alara ulaşılabilir. Genel olarak ele alınan önemli mecmu'alara burada ayrıntılı bir şekilde değinilecektir.

A. Önemli Nazire Mecmu'aları:¹

Mecmu'atü'n-Nezâir. Tek nüshası Oxford'da School of Oriental and Studies'in kütüphanesinde 27.689 numarada kayıtlıdır. 1487 yılında *Ömer b. Mezid* tarafından derlenen bu mecmu'a 84 şaire ait 397 şiir ihtiva eder. Derleyicinin şiirleri de mecmu'ada yer almaktadır. Şiirler aruz bahirlerine göre bir sınıflamaya tabi tutulmuş, böylece bütün şiirler altı bahirde toplanmıştır. Mecmu'a 309 yapaktır. Mecmu'anın birinci yaprağı kayıptır. Eser 2a'dan başlamaktadır. Şahıs elinde bulunan bu mecmu'ayı ilk kez Saadettin Nüzhet Ergun, 1928 yılında ilim âlemine tanıtmıştır. Daha sonra Fuat Köprülü bu eser üzerinde önce bir makale yazarak durmuş, daha sonra da *Milli Edebiyat Cereyanının İlk Mübeşşirleri*'nde bahsetmiştir. Bu eser üzerine Mustafa Canpolat çalışmıştır.

Câmiü'n-Nezâir: Eğridirli Hacı Kemal tarafından 1512 yılında derlenen bu eser 496 yapaktır ve 266 şairin şiirlerinden örnekleri ihtiva eder. Eğridirli Hacı Kemal de kendi şiirlerine yer vermiştir. Derleyicinin mecmu'anın önüne koymuş olduğu giriş kısmında mecmu'anın derlenişi hakkında ayrıntılı bilgi verilmektedir. Tek nüsha halinde bulunan bu nazire mecmu'ası Bayezit Devlet Kütüphanesi, Umumi 5782 numarada kayıtlıdır. Yazar derlediği eserde 29461 beyit bulunduğunu söylemiştir.

---

¹ Bu bölüm hazırlanırken yararlanılan kaynak: Salih DEMİR, "*Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Kitaplığı Manzum 719'daki Lugâz Mecmuası (VR. 1^b-39°, İnceleme-Metin)*", Yüksek Lisans Tezi, Tezi yöneten: Doç. Dr. Hakan TAŞ, İstanbul, 2012, s.XIII

Fakat mecmu'anın bugünkü halinde verilen beyit sayısından daha az beyti olduğu görülmektedir. Eser tümüyle yayımlanmamakla birlikte Mehmet Halil Bayrı ve Fuat Köprülü mecmu'a hakkında yazı yazmışlardır. Eser üzerine Selami Tuna çalışma yapmıştır.

Mecmu'â-i Nezâir. Edirneli Nazmi tarafından 1523 yılında hazırlanmıştır. 243 şairin şiirlerini içine alır ve 3356 gazel ihtiva eder. Bu eser de Fuat Köprülü tarafından tanıtılmıştır. Bu mecmu'a tek nüsha değildir. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed Ktp. Nu. 2644, Nuruosmaniye Ktp. Nu. 4222, Millet Ktp. Ali Emîrî Kit. Manzum, Nu.683 (1. C) , 684 (2. C) olmak üzere üç nüshası vardır. Eser üzerine M. Fatih Köksal çalışma yapmıştır.

Mecmu'atü'n-Nezâir: Kanuni Sultan Süleyman'ın bendelerinden Pervane b. Abdullah tarafından 1560 da derlenmiştir. Tek nüshası Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Bağdat Bölümü 406 numarada kayıtlıdır. 624 yapraktan oluşan mecmu'anın ilk yaprağı kopuktur. Eser üzerinde muhtelif öğrenciler tarafından ortaklaşa bir çalışma yapılmış olsa da, Kamil Ali Gıynaş toplu bir çalışma yaparak eseri tıpkıbasım olarak yayımlamıştır.

Metâliü'n-Nezâir: Budinli Hisalî'nin derlediği bu mecmu'anın kendi el yazısı olan nüshası Nuruosmaniye Ktp. 4252-3 numaralarda kayıtlıdır. Derlenme tarihi tam olarak bilinmemekle beraber Hisalî'nin ölüm tarihi olan 1561'den evvel olacağı şüphesizdir. Eser üzerine Kaya Bilge çalışma yapmıştır.

B. Antoloji Niteliğinde Seçme Şiir Mecmu‘aları²

Mecmu‘a-i Eş‘ar ve *Mecmu‘a-i Devâvin* olarak derlenen mecmu‘alara gelince daha evvel de belirtildiği gibi her koleksiyonda rastlanacak kadar çoktur. Bu tip mecmu‘alarda sadece gazel veya kaside türünde şiirlere değil, kimi hallerde mesnevî tarzında yazılan şiirlere de rastlanır. *Mecmu‘a-i Devâvin* ise birkaç şairin divanını ihtiva etmesi yüzünden verilen bir isimdir.

C. Türlü Konularda Risalelerin Bir Araya Getirilmesiyle Ortaya Çıkan

Mecmu‘alar:³

Câmiü’l-Meâni: 1553 yılında derlenmiştir. Derleyicisi belli olmamakla beraber eserin sonunda hem eserin ismini vermiş hem de ne zaman tertip edildiğini *fe-kad tememe Camiü’l-Meâni* tarihiyle belirtilmiştir. 315 yapraktan ibarettir. Nuruosmaniye Ktp. 4904 numarada kayıtlıdır. Bu mecmu‘adan ilk kez Ali Canip bahsetmiştir. Daha sonra Fuat Köprülü çeşitli yazılarında bu mecmu‘aya atıfta bulunmuş ise de bu mecmu‘ayı etraflı bir şekilde ilim âlemine tanıtan Muharrem Ergin’dir. Mecmu‘ada Arapça, Farsça ve Çağatayca eserlerden seçmeler olduğu gibi kimi eserlerin tamamını da bulmak mümkündür.

Mecmu‘a: Süleymaniye Ktp. Hamidiye Kit. 550 numarada kayıtlı olan bu mecmu‘a Farsça ve Türkçe önemli eserlerden İznikî’nin Mukaddime-i Salât, Divân-ı Âşık Paşa, Gülşen-i Râz (Farsça-Şebüsteri), Hurşidnâme (Şeyhoğlu), Husrev u Şirin (Şeyhî), Melheme (Yazıcı Selahaddin) yi ihtiva etmektedir.

---

² Age. s.XIV

³ Age. s.XIV

D. Aynı Konudaki Eserleri İçine Alan Mecmu'alar:⁴

Eş'arnâme-i Müstezad: Hadikatü'l Cemâvî müellifi Hüseyin Ayvansarayî tarafından derlenmiştir. Bilinen tek nüshası İ. Ü. Ktp. Ty. 5466 numaradadır. 150 yapraktan oluşan bu müstezadlar mecmu'ası Ayvansarayî'nin kendi el yazması ile 1767 yılında başlanmış 1870 yılında tamamlanmıştır.

Mecmu'a-i Tevârih: Hekimoğlu Ali Paşa'nın 1742 yılında ikinci kez sadarete gelmesi ile kendisi için yazılan kaside, gazel, tebrik, tarih vs. yi Hekim Ali Paşa'nın emri ile Müminzâde Hasib Efendi toplamıştır. Tek nüshası derleyicinin el yazısı ile Süleymaniye Ktp. Esat Efendi kit. 3388 numarada kayıtlıdır.

Menâhicü'l-İnşa: Münşeat mecmu'alarının II. Murad ve Fatih devrine ait en eski örneğidir. Mecmu'a Yahya b. Mehmed Kâtib tarafından XV. yüzyılda derlenmiş olup özel yazışmalar ve devlet yazışmaları ile ilgili bilgileri toplamaktadır. Bilinen iki yazması vardır: 1749 tarihli Paris nüshası B Bibliothèque Nationale, Suppl. Turc. 660 ve Konya, İzzet Koyunoğlu Kitaplığı. Paris nüshası Şinasi Tekin tarafından Sources of Oriental Languages and Literatures serisinde Türkçe Kaynaklar II, Menâhicü'l-inşa adı altında 1971 yılında Amerika'da basılmıştır.

Mecmu'a-ı Münşeatü's-Selâtin: Bu mecmu'a Feridun Bey münşeatı olarak ün salmıştır. İstanbul'da 1846 ve 1858'de olmak üzere iki kez basılmıştır.

Bunun dışında bu tip mecmu'aya birkaç örnek vermekle yetiniyoruz: Nuruosmaniye Ktp. 4966, 4958, 4967, 4968; İ. Ü. Ktp. 4005, 4087-8, 2508; Millet Ktp. Ali Emîrî Kit. Manzum: 718, 719 (Lugazlar Mecmu'ası), 779 (Naatler

---

⁴ Age. s.XIV

Mecmu'ası); TS. B. , 105 (Fetva Mecmu'ası), TS. Y. 130 (Anonim Letaif Mecmu'ası; Süleymaniye Ktp. Ali Nihad Tarlan 81/1 (Mûsiki Mecmu'ası) gibi.

E. Tanınmış Kişilerce Hazırlanmış, Yaralı Bilgileri, Fıkraları ve Özel Mektupları Kapsayan Mecmu'alar:⁵

Müstakimzâde Mecmu'ası: Müstakimzâde'nin düzenlediği iki mecmu'a vardır. Bunlardan biri Süleymaniye Ktp. Esat Efendi Kit. 3756 numarada kayıtlı diğeri ise İ.Ü. Ktp. 4727 numarada kayıtlıdır. İkisi de Arapçadır. Her ikisinde de dinî, ahlakî ve felsefî konularda çeşitli yazılara rastlanır. Ayrıca şiir de vardır.

Ayvansarayî Mecmu'ası: 1765- 66 yıllarında kaleme alınan ve her çeşit bilgiyi içine alan bu manzum-mensur eserin derleyicisinin el yazısı olan nüshası TS. H. 1565 numarada kayıtlıdır. 148 yapraktır. Bu mecmu'adan 1959 yılında kopya edilen diğeri bir kopya Deniz Müzesi Kütüphanesinde 55 numaradadır. 168 yapraktır.

Süleyman Faik Efendi Mecmu'ası: 1837 yılında vefat eden Süleyman Faik Bey'in bu mecmu'asında her türden bilgi bulmak mümkündür. Nazireler, fıkralar ve kendisi ile ilgili anıları toplar. İ.Ü. Ktp. Ty. , 3472, 9577 numaralarda bulunmaktadır. Basılmamıştır. Kaynaklarda verilen 2660 numara, bugün 3472 numarada kayıtlıdır.

Fasih Ahmed Dede Mecmu'ası: Mevlevî olan Fasih Ahmed Dede'nin kendi el yazması iledir. Agâh Sırrı Levend Yazmaları arasındadır. Fasih Ahmed Dede'nin Farsça Divan'ı ile Türkçe şiirlerini içine alan bu mecmu'ada pek çok faydalı bilgi mevcuttur.

---

⁵ Age. s.XV

Hattat Hüseyin ve Salih Namık Mecmu'ası: Bu mecmu'adan ilk kez bahseden Ali Canip'tir. Türk hattatlık tarihine ait çok değerli bir mecmu'a olan bu eser Süleymaniye Ktp., Esat Efendi Kit. 2547 numarada kayıtlıdır.

Mecmu'a türünün faydaları aşağıdaki şekilde özetlenmektedir:

1. İsmi kaynaklarda geçmesine rağmen halen ele geçmeyen herhangi bir eser veya eserin bir bölümü mecmu'aların birinden çıkabilmektedir. Örneğin, Fakih'in Çarhnâmesi eğer Câmi'ün-nezâir isimli nazire mecmu'asında bulunmasaydı bugün hâlâ bu eserin varlığından haberdar olunamayacaktı.
2. Daha önceden bilinmeyen belgeler, türler, şairler, manzumeler tespit edilebilmektedir. Ulaşılan şiirler mensup olduğu dönemin şiir zevkini ortaya koyabilmektedir.
3. Mecmu'aların içinde rastlanılan şairlerin edebî kişilikleri hakkında bilgi edinilebilmektedir(Erpik, 2009: 5).

Mecmu'aların edebiyata sağladığı faydalar göz önüne alındığında, mecmu'alar üzerinde daha kapsamlı çalışmalar yapılması gerektiği söylenilebilmektedir. Ancak mecmu'alar üzerine bugüne kadar yapılan çalışmalar oldukça sınırlıdır.

Türk şiir tarihi açısından değerli kaynaklar olan şiir mecmu'aları sayesinde, edebiyat tarihlerindeki bir kısım bilgiyi netleştirmek ve zaman zaman da düzeltmek, yeni yeni bilgiler eklemek mümkün olabilir. Derleyeni ve yılı tam olarak bilinmese de bir mecmu'anın derleniş tarihi, içindeki metinlerden yaklaşık olarak tespit edilebildiği için, döneminin şiir zevkini, beğenilen şairlerini ve hatta toplanan şiirlere göre de yazıldığı dönemin en beğenilen şiirlerini belirleme imkânı verir. Yine mecmu'alarda divan sahibi olmayan, hatta divanı bulunduğu halde şiiri divanında

bulunmayan şahsiyetlere, bilinmeyen eserlere rastlanabilir. Kısaca, Türk şiirinin gelişimini, değişimini ve geçirdiği merhaleleri tespitte mecmu'alar, özellikle seçme şiir mecmuları ve nazire mecmu'alarının önemi küçümsenemez(Tunç, 2000: 105–106).

Klasik Türk şiiri için önemli eserlerden biri olan ve Hatay Kütüphanesi D 1049 nolu kayıttaki bulunan bu mecmu'anın diğerlerinden farklı olan tarafı, seçilen şiirlerin çoğunun Fatin Tezkiresi'nde geçiyor olmasıdır. Tezkirede geçen bu şiirlerin başka herhangi bir nüshası olmadığı için metin tenkidi noktasında sorun oluşturmaktadır. Adı geçen bu şairlerin genellikle birer şiiri vardır ve bu da elimizdeki nüshada mevcuttur. Fatin Tezkiresi'nde geçen bu şiirlerin metin tenkidinin yapılabilmesi için, bu mecmu'a büyük önem arz etmektedir.

I. BÖLÜM

MECMU'ANIN YAPI VE MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

Hatay Kütüphanesine kayıtlı 1049 numaralı Gazeller (Şiir Kitabı) mecmu'ası 72 varaktan müteşekkildir. Mecmu'anın giriş kısmı Zekâî Divanı'nın matbuda tertip edildiği şekliyle ele alınmış, ancak divanın baş kısmının mecmu'ada bulunmaması, mecmu'anın baştan bir bölümünün yırtılmış veya tahrip edilmiş olduğunu düşündürmektedir. Ayrıca Zekâî'ye ait şiirlerin bulunduğu bölümde, bazı gazellerin yarım kalması eserin içinden de bazı sayfaların yırtılmış olduğunu göstermektedir.

Mecmu'anın bazı kısımlarında diğer sayfa başını göstermek için çobanlar kullanılmış, ancak bu yöntem çoğu yerde terk edildiğinden, mecmu'anın tam olarak kaç varak olduğu tespit edilememiştir. İçindeki şairlerden hareketle mecmu'anın 19-

20. yüzyılda yazılmış olabileceği tahmin edilmektedir. Şairlerin büyük çoğunluğu tasavvufi kimliğe sahip kişilerdir.

Zekâî, Nef'î, Fıtnat, Aynî, Vehbî gibi şairlerden sayıca fazla şiir seçilmiş olduğunu görmekteyiz. Fazla oranda şiir seçilmesi mecmu'anın müstensihisi ile bu şairler arasında meşrep veya mezhep açısından bir yakınlık olabileceğini göstermektedir. Edebî zevk, estetik ve tarz/üslup açısından şairleri ve şiirleri değerlendirdiğimizde, her birinin, döneminin güzide şahsiyetleri ve şaheserleri olduğu görülür.

Mecmu'anın tertip edilişi mürettep divanlardaki gazeller gibidir. Bu da müstensihin sağlam bir zevk ve sanat anlayışına sahip olduğunu göstermektedir. Mecmu'ada tek şiiri bulunan şairlerin tamamı Fatin Tezkiresi'nde geçen ve tam bir divanı olmayan şairlerdir.

Mecmu'adaki şairlerin divanı yayınlanmış olanların ya da üzerinde akademik çalışma yapılmış olanların divanlarını tespit ettik. Birçok şiiri ise tezkirelerden elde ettik. Mecmu'adaki şiirlerle divan ya da tezkirelerdeki şiirleri karşılaştırdık. Karşılaştırma yaparken anlam ve vezin yönünden doğru olanı esas aldık. Eğer anlam ve vezin yönüyle her ikisi de doğru ise mecmu'ayı esas aldık.

Mecmu'ada fazlaca imla hatası olduğunu görüyoruz. Terkipler çoğunlukla nispet "y"si (ى) ile yazılmıştır. İzâfet kesrelerinin gösterilmesinde hatalar vardır. Örneğin; âteş-i sûzan (آتش سوزان) şeklinde olması gerekirken; (آتش ي سوزان) şeklinde yazılmış. Aynı gazelde alev-i âh (الو آه) şeklinde yazılması gereken terkip; (الوي آه) şeklinde yazılarak hata yapılmıştır(G:90/4). Kimi zaman noktaların konulması unutulmuş veya yazımı karıştırılmıştır. Örneğin; müstensih dükkânçe (دوكانچه) kelimesini yazarken dükkancı (دوكانجي) şeklinde yazmıştır (G:97/5). Kelime yazılışlarında kimi zaman imla hataları da göze çarpmaktadır. Nazal n (ن) (ك) kullanılması gereken yerlerde çoğu zaman nun harfi (ن) kullanılmıştır. Örneğin; zülfüne sözcüğü bir şiirde (G:104/4), (زلفوکه) şeklinde iken; bir sonraki şiirde

(G:105/4) zülfüne (زولفونه) şeklinde yazılmıştır. Gül kelimesi bazen şu şekilde (كول) (G:111/5) bazen de (كل) (G:112/1) şeklinde yazılmıştır. Aynı kelimenin farklı şekillerde yazımı da göze çarpmaktadır. Örneğin; bir şiirde (G:102/1) “put” (پت) şeklinde yazılan bir kelime başka bir şiirde (G:143/1) büt (بت) şeklinde de yazılmıştır.

(G:123/3)de (خرشد) şeklinde yazılan bir kelime bir sonraki beyitte (خورشد) şeklinde yazılmıştır. Müstensihin umumiyetle eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerini gözeterek yazdığını görmekteyiz; ancak bazen bundan vazgeçmiştir.

Müstensihin bazen okumada yanlışlık yapılabilecek kelimeler için (esre, üstün, ötre) kullandığını görmekteyiz: (G:72/6); (G:167/2); (G:172/5) Bazı şiirlerin divanlarda yanlış okumalara neden olması söz konusudur. Ancak mecmu‘ada bu yanlış okumaların giderilmesi için hareketler kullanılmıştır. Örneğin; (G:178/4) divanda ...“yandı o”... şeklinde iken; mecmu‘ada “yaptı ev” şeklinde ve harekeli olarak yazılmış ve okuma yanlışlığı önlenmiştir.

Vâv-ı madule bazen doğru şekilde kullanılırken (G:283/ 1-2) bazen yanlışlık yapılarak, kullanılmamıştır. Vâv-ı madule kullanılması gereken yerlerde bazen sadece elif harfi kullanılmıştır(G:174/2).

1. Mecmu‘anın Fiziki Özellikleri:

İçindeki şairlerden hareketle bu mecmu‘anın 19-20. yy.da istinsah edildiği tahmin edilmektedir.

Eserin dışı komple deri miklepli, soğuk-yıldız motif baskılı yazma cildinden oluşmaktadır(Bkz. Resim 1-2). Kullanılan kâğıdın aharlı ve filigranlı, nohudi renkli Marsilya kâğıdı olduğunu anlayabiliyoruz.

Mecmu'a siyah mürekkep kullanılarak yazılmış rik'a yazısından oluşmaktadır. Genellikle şairlerin mahlaslarının üzeri siyah çizgilerle belirtilmiş; ancak bazen yanlışlıkla mahlasla karıştırılan kelimelerin üstü çizilmiştir.

Yetmiş iki varaktan müteşekkil mecmu'a cönk şeklinde tertip edilmiş ve sütun çizgileri kullanılmadan iki sütun halinde yazılmıştır. On beş satırlık sütunlardan oluşan sayfaların çok az bir kısmında diğer sayfa başını tespit etmemize yarayan çobanlar kullanılmış olup ekseriyetle çoban kullanımı terk edilmiştir(Bkz. Resim 3). Bu da eserdeki varak sayısının tam olarak tespitini engellemiştir.

2.Mecmu'anın Muhteva Özellikleri:

Mecmu'ada yer alan şiirler genellikle 18-19. yılların şairlerine aittir. Ancak bunlardan 17. yüzyıla ait olan Nef'î ve yakın döneme ait bir başka divan şairimiz Fıtnat'a ait fazlaca şiir vardır. Mecmu'anın tertibinde daha önce hiç görmediğimiz bir yöntem seçilmiştir. Müstensih Zekâî Divanı'naki gazellerin çoğunu alarak divanda tertip edildiği şekliyle yazmıştır. Bu da bize Zekâî Divanı'nın baştan sona yazılmış olabileceğini ve mecmu'anın 9. varığında bazı gazellerin yarım kalmasından dolayı, bazı sayfaların yırtılmış olabileceğini göstermektedir. Seçilen şiirlere baktığımızda genellikle benzer zevk ve üslubu ihtiva etmektedir. Ancak genellikle her şairden bir şiir seçilmesine rağmen bazı şairlerden daha çok şiir seçilmiştir. Bu durum bize müstensih'in bazı şairlere meşrep ve mezhep bakımından yakın olabileceğini göstermektedir. Mecmu'anın geneli Fatîm Tezkiresi'nde yer alan şairler ve orada verilen örnek şiirlerden oluşmaktadır. Buradaki şairlerin de genellikle bir tarikatla ilişkisi olduğu görülmektedir.

3. Mecmu'ada Yer Alan Şairler

Tablo:1

1	Âkif
2	Âsım
3	Aynî
4	Basri
5	Câmi
6	Enver
7	Esrar
8	Eşref
9	Fahrî
10	Fâik
11	Fâtih
12	Fâtih
13	Fennî
14	Ferdî
15	Fevzî
16	Feyzî
17	Fıtnat
18	Fu'âd
19	Gâlib
20	Hâlis
21	Hamdî
22	Hamdi Beg
23	Hasîb

24	Hayâtî
25	Hayret
26	Hayrî
27	Hayrullah Hamdî
28	İhya
29	İshâk
30	İzzet
31	Kâmî
32	Kemâl
33	Kerimî
34	Kudsî
35	Lütfî
36	Mahvî
37	Meftûn
38	Mihri
39	Müştâk
40	Nâci
41	Nâfî
42	Nâhifî
43	Nâşid
44	Nâzif
45	Nâzif
46	Nâzım

47	Necib
48	Nedîm
49	Nef'î
50	Neş'et
51	Nevres
52	Neyli
53	Niyâzî
54	Niyâzî
55	Nûrî
56	Nusret
57	Peyrev
58	Râcih
59	Ra'fet
60	Râşid
61	Râşid
62	Râşid
63	Râşid Beg
64	Râsim
65	Râtıb
66	Refâhî
67	Re'fet
68	Reşid

69	Sa'dî
70	Safvet
71	Safvet
72	Safvet Hanım
73	Sâ'ib
74	Sâ'id
75	Şâkir
76	Şârik
77	Şefik
78	Şem'î
79	Senîh
80	Seyfi
81	Sezâyî
82	Sîret
83	Tayyar
84	Vâsif
85	Vâsif
86	Vehbî
87	Vesîm
88	Zekâî
89	Zikrî
90	Ziyâ

Mecmu'adaki şiirlerin çoğunluğunun Zekâî'ye ait olması ve müstensih'in Halvefî tarikatına mensup olma ihtimalinin yüksek olmasından ötürü burada Zekâî'nin hayatına yer vermeyi uygun buluyoruz.

3.1. Zekâî, Şeyh Mustafa Efendi Hayatı ve Edebi Şahsiyeti

Mustafa Zekâî (öl.1227/1812). Asıl adı Mustafa'dır. Daha çok Oruç Baba adıyla meşhur olmuş bir Halvetî şeyhidir. Üsküdarlıdır. Doğum tarihi bilinmemektedir. Üsküdar muhafızı Hacı İbrahim Bey'in oğludur. Divan-ı Hümayun kaleminde bir süre memurluk görevinde bulunur. Babasının vefatı üzerine memuriyeti bırakır. Simav'a giderek Halvetiye-Şa'baniye tarikatına girer ve şeyhi Hasan Efendi'den halifelik alır. Daha sonra tekrar İstanbul'a döner.

“Zekâî ehl-i keşfdür ki Ümmî Sinân oldı”

tarih mısraıyla, 1220 yılında İstanbul Şehreminî'deki Ümmî Sinan Dergâhı şeyhliğine atanır. 1227'de vefat eder. Adı geçen tekkede medfundur.

Zekâî Efendi diğer mutasavvıf şairler gibi şiiri halka ulaştırmada bir vasıta olarak görmüştür; ancak bu hususu gerçekleştirirken çok esnek davranmıştır. Zira umum itibarıyla insanın mürşide ihtiyacı olduğu, muhakkak bir kapıya bende olması gerektiği konularını işlerken bile divan edebiyatının klasik üslup anlayışının dışına kesinlikle çıkmamıştır. Yani şiirini, tekke şiirinin didaktik havasından etkilense bile, bir divan şairi bilinciyle yazmıştır. Bütün şiirlerini aruz vezniyle yazmış olması, kullanmış olduğu şiir dili, mazmunlar ve nazım şekilleri de göz önüne alındığında kendisini sanat anlayışı bakımından tekke şiirinden ziyade, divan şiirine daha yakın gördüğünü ortaya çıkarmaktadır(Köseoğlu, 1997: 5).

Divan sahibi bir şairdir. Divanının toplam dört yazma nüshası bulunmaktadır: Ali Emîrî Efendi, Süleymaniye'de Esad Efendi ve Haşim Paşa Bölümleri ve İstanbul Kütüphanesi. *Zekâî Dîvânı* iki kez basılmıştır (Matbaa-i Âmire, 1258; Mücellid Ali Bey Matbaası, 1288). Ârif Hikmet, onun şiirlerinin vasat olduğunu söyler(Çınarcı 2007: 52). Azmi Bilgin ise; şairliği ile pek tanınmadığını, şiirlerinin Fuzûlî etkisinde olduğunu, divanında Hz. Peygamber'e naatlar ve Hz.

Ali'ye mersiyelerin bulunduğunu, şiirlerinde tasavvufi düşüncenin yanı sıra rindâne ve kalenderâne bir havanın da bulunduğunu belirtir. Şairliğinin yanı sıra, bestekârlığı da vardır. Güftesi kendisine ait, evşat usûlünde bir tevşih bestelemiştir(Bilgin, 2009: 564).

3.2. Hâtimetü'l-Eş'âr⁶

Fatîn, Sâlim ve Safâyî tezkirelerine zeyil olarak kaleme aldığı Hâtimetü'l-Eş'âr adlı eserine H.1135=M.1722'den Sultân Abdülmecid zamanına dek yetişen şairleri almıştır. Fatîn böyle davranmakla Râmiz Tezkiresiyle ondan sonrakileri ya görmemiş ya da onlara değer vermemiştir. Ahmet Cevdet de Sâlim'in bıraktığı yerden devam eden eserin ahlâf ile eslâf arasında bağ kurduğunu ve bu yönden teşekkürü hâiz bir eser olduğunu belirtir. Gerek Subhi Bey, gerek Ahmet Cevdet'in Sâlim Tezkiresi'nden sonra yazılan diğer tezkirelerden bahsetmeyişleri ve Fatîn'in de bu tezkire sahiplerinin hâl tercemelerinde bu eserlerin varlığından haber vermeyiş, Hâtimetü'l-Eş'âr yazılırken zikrolunan bu tezkirelerin henüz bilinmediğini gösteriyor. Birçok şairin ay ve gününe kadar doğum tarihlerini belirtmesi ve memuriyetleri yanında hayatlarındaki mühim olayları tarihleriyle birlikte vermesi, bu bilgilerin bizzat bu şairler tarafından kendisine gönderildiği intibamı uyandırır. Fatîn, tezkirenin başında: "İbtida-i saltanat-ı seniyye-i Osmâniye'den bin yüz otuz beş tarihlerine kadar güzerân iden şuarânın terceme-i ahval ve bazı eş'âr-ı rengîn-meallerini câmi erbâb-ı maârif taraflarına müteaddid tezkireler tertîb ve tanzîm olunmuş ve muahharen Tezkiretü's-Şuarâ tertîb ve tanzîmine muvaffak olmuş olan sudûr-ı izamdan Mirza-zâde Sâlim Efendi ile ecille-i ricâl-i devlet-i âliyeden Safâyî Efendi merhûmlar tezkirelerini bin yüz otuz beş târihlerinde resîde-i hüsn-i hitâm iderek hatm-ı kelâm eylemiş olduklarından târih-i mezkûreden asr-ı maârif-hasr-ı cenâb-ı şehriyâriye gelinceye degin işbu cistr-i fenâdan nüzhetserâ-yı bekâyâ mürûr u ubûr iden şuarâ ile muassır olduğumuz şuarâ-yı şî'r-ârânın haklarında dahi tezkire-

⁶ Bu bölüm hazırlanırken Ömer Çiftçi'nin hazırlamış olduğu *Fatîn Tezkiresi'*nden yararlanılmıştır.

güne bir eser tertîbi bazı ashâb-ı kemâl taraflarından bu abd-i hakîr Fatîn-i pürtaksîre emr u ilhah buyrulmuş” diyor. Burada, Sâlim ile Safâyî Efendilerin hatm-ı kelâm eylediklerini söyledimesi de Fatîn’in, Râmiz tezkiresi ile ondan sonraki tezkireleri görmediğini gösteriyor. Hatta bazı şairlerin tercüme-i hâllerini yazarken “terceme-i hâli Sâlim Efendi Tezkiresi’nde dahi mukayyetdir” demesi de bu iddiayı kuvvetlendiriyor. Buna rağmen onlara değer vermemiş olduğuna dair açık bir kapı bırakmada fayda vardır. Böyle bir tezkireyi yazmayı hiçbir zaman kendisi istememiştir. “Ashâb-ı kemâlin emr u ilhahlarına” binaen bu tezkireyi yazmıştır. Bu tarz ifadeleri, bu tür eserleri vücuda getiren insanların hemen hepsinde bulabildiğimiz için bunun öylesine söylenmiş bir söz olduğuna hükmedebiliriz. Müellif bu yolla ya tevazu etmek istemiştir ya da kendi meziyyet ve kabiliyetini başkaları vasıtasıyla ispatlamak istemiştir. “Şi’r ile me’lûf ve marûf olup irtihal-ı dâr-ı bekâ iden ashâb-ı maârif ile mevcûd olan şuarâ-yı belâgat-pîrânın mümkün mertebe terceme-i ahval ve bazı eş’âr-ı rengin-mealleriyle o sırada ‘genc u mâr u gül ü hâr u gam u şâdi be-hemend’ mısraı müfâdıncâ şair geçinen bir takım herze-tirazların dahi bazı güftâr-ı zihk-âsârını sebt u kayd” eylemesinden anlaşılıyor ki asıl şairlerle beraber, ömrü boyunca bir-iki beyit ya da bir-iki tarih mısramı yazan bazı kimselerin tercüme-i hallerine de tezkirede yer vermiş. Bunların biyografilerinin sonunda “şi’r ile şöhreti yoktur, bazı eş’ârı olduğu mervîdir, bâlâda mestûr olan mısra-ı tarihinden başka eş’ârı manzûr-ı âcizî olmamışdır” türünden bilgiler vermektedir. Tezkire’nin başında altı sayfalık bir takriz bölümü vardır. Takriz kısmından sonra tezkirenin asıl bölümü geliyor. Fatîn, tezkireye hamdele ve salvele ile başlıyor. Bunu takiben şiirin faziletini anlatır. Bu anlatım, bu tarz eserlerin hemen hepsinde mevcuttur. Daha sonra Kâb bin Züheyr’in Hz. Peygamber’e sunduğu kasideden dolayı Hz. Peygamber’in de ona hırkasını hediye ettiğini ve “zikrolunan hırka-i şerîfenin Dersâdet’e şeref-i nakline kasîde-i mezkûre sebab-i müstakil olmuş olduğundan nâzım-ı müşârün-ileyhin isrinde bulunmak ümmüye-i hâlisesiyle selâtin-i izâm hazerâtından bazıları” sâha-i şi’re râğbet ettiklerini ve bu yolla şöhret sahibi

olduklarını belirtiyor. Bilhassa Sultan III. Ahmet Hân ile “asr-ı maârifhasr-ı mülûkâneleri şuarâsını teşvîk u terğîb niyet-i halîsesiyle” şiir yazan Sultan III. Selîm Hân’ın şiirlerinden örnekler veriyor. Daha sonra Sâlim Efendi ile Safâyî Efendilerin tezkireleriyle bu yolda hatm-ı kelâm eylediklerini, “bazı ashab-ı kemâl”in emriyle bu tezkireyi kaleme aldığını dile getiriyor. Bütün bunlardan sonra tezkirenin çatısını oluşturan hâl tercemeleri bölümüne geçiyor. Fatîn, diğer tezkirelerin aksine önce şairin bir gazelinin veya bir-iki beyitlik şiirini yazdıktan sonra, biyografisini anlatıyor. Birkaç istisna hariç biyografileri dar tutmuştur. Önce şairin babasını, sonra memleketini, ana hatlarıyla hayatını, görevlerini ve eserlerini yazar. Bazı şairlerin şiirlerini kafiye ve redif uygunluğu bakımından tenkit edip yapılan yanlışlıkları nazara vermiştir. Hâtîmetü’l-Eş’âr neşredildikten bir buçuk sene sonra müellifi, eserin yeni bir baskısını hazırlamak ve üzerinde bilgi bakımından birtakım ilâve ve düzeltmelerde bulunmak gereğini hissetmiş. Bu maksatla Ceride-i Havâdis gazetesine verdiği ilanda, kitapta terceme-i hâline yer vermediği şairlerin hâl tercemelerini ve şiirlerinden örnekler göndermelerini ister. Ayrıca biyografilerinde mevcut hata ve noksanlıkların giderilmesi için doğru bilgilerin bildirilmesini; örnek olarak verilen şiirlerin değiştirilmesini isteyenlerin, başka şiirlerini yollamalarını ister. Fakat onun bu teşebbüsü neticesiz kalır. Onun bu girişiminden yedi sene sonra Şinasi Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayınladığı bir makalesinde eserin, bazı mühim kusurlarının düzeltilmesi için Fatîn Davud’un isteği üzerine işin sorumluluğunu üzerine aldığını, yapmayı şart koştuğu bazı değişiklikleri kabul ettiğine dair ondan bir senet aldığını, meclis-i umûmîye-i maârif tarafından da bunu tasdik eden bir vesika düzenlendiğini belirtiyor. Fatîn Efendi ile Şinasi’nin verdikleri ilanlara baktığımızda, “Hâtîmetü’l-Eş’âr”ın yeniden neşri için Fatîn Efendi yapmak istediği yeniliklerle Şinasi’nin yapmak istediği yenilikler arasında önemli bir fark vardır. Fatîn Efendi’yi yeni bir neşre zorlayan düşüncelerin başında adi bir kâğıt üzerine yapıldığından dolayı silik ve yer yer okunmaz hale gelen bu taşbasmayı yerine daha kaliteli bir kâğıda ve matbaa harfleri ile yazılmış güzel bir baskısını yapmak arzusu

gelmektedir.” Şinasi'nin amacı ise bazı nüfûz ve mevki sahibi birtakım kimseler hakkında yazılan mübalağalı ifadeleri çıkartmak, edebî meselelere ait açıklayıcı bilgilere yer vermek, lafız ve ma'nâdaki muhtemel yanlışlıkları düzeltmek ve tezkireyi bir hâl tercemesinden ziyade çeşitli edebî meseleleri tartışan bir eser hâline getirmektir. Müellifin gazeteye verdiği anket mahiyetindeki ilanda istediği hususlar şunlardır:

- a- Evvelki baskıda tezkireye girmemiş olanların hâl tercemeleri ile şiirlerinden birkaç numunenin gönderilmesi.
- b- İlk telifte tezkireye dâhil olan şahısların o zamandan bu yana hâl tercemelerinde meydana gelen değişikliklerin bildirilmesi.
- c- Hâl tercemelerinde hata yapılmış olan kimselerin, bunları işaret ve tashih etmeleri.
- d- Şiirlerine örnek olarak verilmiş olan parçayı değiştirmek isteyenlerin bunun yerine seçecekleri bir başka manzumeyi göndermeleri.

Şinasi'nin ise yeni baskıda yapmak istediği değişiklikler şunlardır:

- a- Tezkireye muhtelif edebi bahisler hakkında haşiye ve izahların konulması lazımdır.
- b- Her biri bir söz rüşveti mahiyetinde olan mübalağalı hüküm ve ifadeler tamamen çıkarılmalıdır.
- c- Tezkire'de asıl değer verilmesi gereken şey, her şairin ilim, fen ve sanat gibi muhtelif kültür sahalarında gösterdiği kabiliyet ve meydana koyduğu eserler ile umuma yani cemiyette olan hizmetlerinin belirtilmesidir.
- d- Tezkire'de şairlerden örnek olarak alınan manzumelerden intihal eseri olduğu anlaşılanlar gösterilmelidir.
- e- Nihayet tezkirenin ifade ve mana yanlışları bakımından da düzeltilmesi gerekir.

3.3.Şairlerin Yüzyıllara Göre Tasnifi

Tablo: 2

ŞAİR	YAŞADIĞI YÜZYIL
Fıtnat	20
Vehbî	19
İhya	19
İshâk	19
Eşref	19
Enver	19
Basri	19
Câmi	19
Hamdî	19
Hayâtî	19
Hayret	19
Ra'fet	19
Re'fet	19
Râtıb	19
Râcih	19
Râşid	19
Râşid Beg	19
Râşid	19
Râşid	19
Râşid	19
Sezâyî	19
Sa'dî	19
Sâ'id	19
Senîh	19
Sîret	19
Seyfî	19
Şâkir	19
Safvet	19
Şem'î	19
Sâ'ib	19
Safvet Hamm	19
Safvet	19
Ziyâ	19
Tayyar	19
Âsım	19
İzzet	19
Gâlib	19
Fâik	19
Fâtih	19
Fâtih	19
Fu'âd	19
Fahrî	19
Fennî	19
Kudsî	19
Kerimî	19
Kemâl	19
Lütfî	19

Mahvî	19
Müştâk	19
Nâci	19
Nâzım	19
Nâfi	19
Necib	19
Nedîm	19
Neş'et	19
Nusret	19
Nâzif	19
Nâzif	19
Nevres	19
Nûrî	19
Niyâzî	19
Niyâzî	19
Vâsıf	19
Vesîm	19
Zekâî	19
Hayri	19
Mihrî	19
Hasîb	18
Hâlis	18

Zikrî	18
Reşid	18
Refâhî	18
Şârik	18
Âkif	18
Feyzî	18
Nâşid	18
Nâhifî	18
Neyli	18
Peyrev	18
Esrar	18
Nef'î	17
Hamdi Beg	?
Hayrullah Hamdî	?
Şefik	?
Ferdî	?
Fevzî	?
Kâmî	?
Meftûn	?
Vâsıf	?
Râsim	?

Tablo 2’de gösterilen şairlerin Fatin Tezkiresi’nde yazıldığı dönemde yaşadığı bilinmemekte; ancak doğum ve ölüm tarihleri hakkında bir bilgi verilmemektedir. Şairler hakkında İbnülemin Mahmut Kemal İnal’ın Son Asır Türk Şairleri adlı eserinde de bilgiye rastlanılmamıştır. Ancak Fatin Tezkiresi yazıldığı dönemde yaşadığı bilindiğinden, onların da 19. yy. şairi olduğu tahmin edilmektedir.

3.4. Tasavvuf ve Tarikatla İç İçe Olan Şairler

Tablo: 3

	ŞAİRLER	TARİKATLAR			
1	Zekâî	Halvetî	11	Âsım	Mevlevî
2	Hayâtî	Mevlevî	12	Fahrî	Halvetî
3	Hâlis	Mevlevî	13	Kâmî	Kadriyye
4	Reşîd	Mevlevî	14	Müştâk	Kadriyye
5	Sezâyî	Gülşenî	15	Mihrî	Mevlevî
6	Sa'dî	Mevlevî	16	Neyli	Mevlevî
7	Şârik	Rufâ'î	17	Feyzî	Mevlevî
8	Şâkir	Mevlevî	18	Hayrî	Mevlevî
9	Şefik	Mevlevî	19	Esrar	Mevlevî
10	Şem'î	Mevlevî	20	İshâk	Mevlevî
			21	Hasîb	Mevlevî

4.Mecmu'ada Kullanılan Vezinler:

Tablo: 4

Bahir	Kalıp	Şiir Numaraları
Remel	Fe'ilātün (Fā'ilātün) / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)	8-38-40-54-57-67-72-90- 91-97-101-102-104-105- 106-107-108-111-113- 126-137-138-146-147- 148-149-150-151-152- 153-154-155-156-157- 158-159-160-161-162- 163-164-165-170-172- 174-187-190-236-237- 240-250-252-257-262- 270-271-275-277-282- 286-288-289-295-298
	Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün	3-7-9-16-19-23-25-26- 27-28-30-33-36-45-49- 60-62-70-71-73-75-80- 81-82-85-86-87-89-94- 95-98-99-110-114-117- 118-119-121-124-128- 131-132-133-134-135- 139-140-141-166-167- 168-169-171-173-175- 178-179-180-181-182- 183-184-185-186-188-

		191-192-193-194-195- 196-197-198-201-202- 203-205-206-207-208- 209-210-213-214-215- 217-218-221-222-223- 227-228-229-230-232- 233-239-241-242-244- 251-254-256-259-260- 263-267-268-269-272- 276-280-281-287-291- 292-293-294-296-299- 300-302-309
	Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn	4
Recez	Müstef'ilātūn / Müstef'ilātūn	52
Hezec	Mefā'ilūn / Mefā'ilūn / Fa'ūlūn	61-79
	Mef'ūlü / Mefā'ilü / Mefā'ilü /Fa'ūlūn	1-2-53-58-69-83-84-92- 93-103-125-127-130- 136-142-143-144-177- 220-235-274-278-304- 305-308

	Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün	5-10-12-13-14-15-17- 18-21-29-31-32-37-39- 41-42-43-46-47-48-50- 51-55-56-59-65-66-74- 76-77-78-88-96-100-109- 112-115-116-120-122- 123-129-145-176-189- 199-200-204-211-212- 216-219-224-225-226- 231-234-238-243-245- 246-247-248-249-253- 255-258-261-264-265- 266-273-279-283-284- 285-290-297-301-303- 306-307-310-311-312
Muzâri'	Mef'ülü / Fā'ilätü / Mefā'ilü / Fā'ilün	6-11-20-22-24-34-35-44- 63-64-68

5. Mecmu'ada Kullanılan Redifler:

Mecmu'ada kullanılan redifler genellikle Türkçedir. Farklı kelime ve kelime gruplarından oluşturulmuş, bazı rediflere daha çok yer verilmiştir. Örneğin; “muhabbet” redifli gazellerden 4 tane, “-a yapışmaz” redifli 3 tane, “-dir” redifli 4 tane , “-arız” redifli 20 tane , “-dir bana” redifli 2 tane, “-dir kadeh” redifli 2 tane şiir vardır. Bazı gazeller ise sadece kafiyeden oluşmakta (Bkz: G:12, G:27, G:36); bazıları da sadece rediften oluşmaktadır (G:52). Seçilen redif ve redifin kaç defa seçildiğiyle ilgili ayrıntılı bilgi Tablo 5’te gösterilmiştir.

Tablo: 5

MECMU'ADA KULLANILAN REDİFLER						
KELİME VEYA KELİME GRUBU HALİNDEKİ REDİFLER	VEYA GRUBU	SAYISI	EK HALİNDEKİ REDİF	SAYISI	EK + KELİME VEYA KELİME GRUBU HALİNDEKİ REDİF	SAYISI
	eyler	1	-âb	1	-ımı görsem	1
	baña	1	-anmış	1	-dir kadeh	2
	mi var	1	-araç	1	- dir baña	2
bir nây bir ben bir gönül		2	-arız	20	-1 şâ'iriñ	1
olduğun görsem		1	-de	2	-ım yok	1
mest		1	-dedir	1	-1 çekemem	1
olur 'âlem bu ya		1	-den	5	-dır gönül	1
yazmışlar		2	-dık	1	-dır n'eyesin	1
iderim ben		1	-dir	8	-a yapışmaz	3

elbet	1	-e	2	-ı seyr idiñ	1
būsedden	1	-ıdır	1	-ımdır kadeh	1
olmaz	2	-ım	1	-dır ğaraž	1
kıyās eyler	1	-ımdadır	1	-ım kande	1
merhamet	1	-ımdan	2	-ımdır benim	1
oldu hep	1	-ımdır	2	-den kıldım ferāğ	1
fes	2	-ımı	4	-bir taraf	1
hasret	1	-ımız	1	-ım gibi	1
degil a	1	-ımıza	1	-er gönül	1
göstermiş	1	-ında	1	-ım dildedir	1
gibi	1	-ından		-dır sensiz	1
bilir ideriz	1	-ıyız	1	-ar gibi	1
olunmuşdur	1	-i	4	-im gitdi āh	1
vir yā Rab	1	-imizdir	1	-dır eglencemiz	1
koymuş ad	3	-iñ	6	-dır hep	1
gönlüm neylesin	1	-iñ	2	-dır bu	1
güç	1	-ine	1	-sın sen	1
şeklin gösterir	3	-ları	2	-de kalmaz	1
mey ü maḥbūb	1	-le	1	-a gönümüz	1
etsem gerek	1	-ler	1	-de de var	2
ol	1	-ler	1	-mız var	1
didiler	1	-m	1	-dir kadeh	1
eylemez	1	-m	1	-yı n'eylerim	1
degildir ya nedir	1	-malıdır	1	-in söyler	1
ile oynar	1	-mıdır	1	-dir o zülf ü ḥāl ü ruḥ	2

değil	1	-mıdır	2	-dır seniñ	1
as	1	-mi	1	-iñ olduğum	1
olur	2	-miş	1	-a dek	1
itmek de güç	1	-r	1	-dır perçemiñ	1
saña	2	-sı	2	-dır perçemiñ	1
itdim bu şeb	2	-sıdır	1	-dir gönül	1
bir	1	-sıñ	2	- lıķ budur	1
itdiler	1	-sından	2	-dır ğaraż	1
almaz	1	-sını	1	-uñ mudur	1
sansınlar	1	-sin	1	-ı böyledir	1
muħabbet	4	-suna	1	-dir bütün	1
düşdü gönümüz	1	-suna	1	-dır gözleriñ	1
olur şandım seni	1	-usun	1	-uñ seniñ	1
nedir	1	-uz	1		
Hep	1	-ülünce	1		
etdiğın görsek	1	-ya	2		
eyler baña	1	-yı	1		
olmaz baña	1				
çalar çarpar	1				
bilmez	1				
Söylenmemiş	1				
olmamış	2				
almış	1				
çekmiş	1				
‘aşķ	1				
kākülün	1				
oldum bilmediñ	1				

esrârdır kâkûl	1				
gûl	1				
İtdim	1				
Perçem	2				
Sen	1				
dirsen işte sen	1				
Olmasın	2				
âh	1				
oldu gitdikce	4				
ne 'âlemde	1				
geldi hâtırâ	1				
Allah 'aşkına	1				
Yerine	2				
Oldu	2				
geldi	1				
doğrudan doğru	1				
seni	1				
âbâ	1				
fedâ	1				
yazar	1				
düşür	1				
okuruz	1				
virir	1				
yaşıdırmış	1				
aş	1				
'arz	1				
Çek	1				

diyerek	1				
ol	1				
eyledim	1				
çarpıldım	1				
düşürdüm	1				
olaydım	1				
sev	1				
gelir	2				
olur sensiz	1				
ele girmez	1				
ol sevdiğim	1				
olur gönlüm	1				
olduğum	1				
eyleyen sensin	1				
olanlardan	1				
sultanım Allah	1				
eyle	1				
içre	1				
beni	1				
iden beni	1				
ideyim mi	1				
olmadı	1				
idenlerdir	1				

6.Mecmu'ada Kullanılan Kafiyele

Mecmu'ada sıkça kullanılan kafiye divan edebiyatında da olduğu gibi zengin kafiyele. Aşağıda zengin kafiye için belirtilen ekler sıkça tekrar etmiştir. En az kullanılan yarım kafiyele.

6.1. Yarım Kafiye

-r

6.2. Tam Kafiye

-ā, -em, -uñ, -ül, -er, -eş, -et,, -um, -īr, -ū, -ağ

6.3. Zengin Kafiye

-ān, -ār, -āz, -ūş,- ād, -āk, -āb

6.4. Seçilen Şairlerin Şiirlerdeki Harf Tercihleri

Tablo: 6a

BİRDEN FAZLA ŞİİRİ OLAN ŞAİRLERİN GAZELLERDEKİ HARF DAĞILIMI								
HARFLER	2	7		8		2		4
SAYISI	ı	ı	ı	ı	ı	ç	ç	ç

	Nef'î Vehbî	Nef'î Fıtnat Aynî Vehbî	--	Nef'î Fıtnat Aynî Vehbî	--	Nef'î Vehbî	--	Nef'î Aynî Vehbî
	2	2		37	35		2	4
	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش
	Aynî	Aynî Vehbî	--	Nef'î Fıtnat Aynî Vehbî	Nef'î Fıtnat Aynî Vehbî	--	Aynî	Fıtnat Vehbî
		2				1	1	3
	م	ن	ط	ظ	ع	غ	ف	ق
	Aynî Vehbî	Fıtnat Vehbî	--	--	--	Aynî	Vehbî	Aynî Vehbî
	16	8	18	22		16		19

HARFLER	ك	ل	م	ن	و	ه	لا	ى
ŞAİRLER	Nef'î Fıtnat Aynî Vehbî	Nef'î Aynî Vehbî	Nef'î Aynî Vehbî	Nef'î Fıtnat Aynî Vehbî	--	Nef'î Fıtnat Aynî Vehbî	--	Nef'î Aynî Vehbî

Tablo: 6b

BİR ŞİİRİ OLAN ŞAİRLERİN GAZELLERDEKİ HARF DAĞILIMI		
HARFLER	ŞAİRLER	SAYISI
ا	Ziyâ, Fâ'ik, Sezâyî, Nûri, Safvet, Gâlib, Meftûn, Vâsıf	8
ـا	Niyâzî	1
ـا	--	--
ب	Fâtih	1
ب	--	--
ج	Reşîd	1
ج	--	--
د	Ferdî	1
د	--	--

د	İhyâ	1
ذ	--	--
ر	Eşref, Râcih, Re'fet, Hâlis, Râşid, Basirî, Hamdî, Safvet, Âsım, Âkif, Şâkir, İzzet, Müştâk, Fahrî, Mahvi, Nâci, Nâzif, Fûâd, Niyâzî, Kudsî	20
ز	Râşid, Sîret, Nusret, Neyli, Kâmî	5
ژ	--	--
س	--	
ش	Tayyâr, Şem'î, Neş'et, Feyzî	4
ص	--	--
ض	--	--
ط	--	--
ظ	--	--
ع	--	--
غ	--	--
فا	--	--
ق	Zikrî	1
ك	Refâhî, Necib, Nâşid	3
ك	--	--
ل	Vesîm, Sâ'ib, Safvet, Kemâl	4

م	Nevres, Fevzî, Seyfi, Şefik	4
ن	Hayrî, Hâsib, Senihâ, Lütfî, Nâhifî	5
و	Hayâti	1
هـ	Şârik, Nedîm, Râtıb, Râşid, Hamdî, Peyrev, Enverî, Re'fet, Râşid, Sâ'id, İshâk, Fâtih, Sâ'di, Esrâr, Fennî	15
ي	--	--
ع	Nâzım, Hayrî, İhyâ, Râsim, Kerimî, Nâfi', Nâzif, Câmi', Feyzî, Mihrî	10

Yukarıdaki 6a ve 6b tablolarından hareketle şu sonuca varabiliriz. Mecmu'ayı müstensih bazı şairlerden fazla şiir seçtiği gibi, bazı şiirlerden de alfabetik bir tercih yapmıştır. Örneğin; Zekâî, Nef'î, Fıtnat, Antepli Aynî, Vehbî gibi şairlerden fazla şiir seçilmiştir. Seçilen şiirlerin de bazı harflerden (ل), (هـ), (و) (ع) gibi, daha fazla tercih edildiği görülmektedir. Mecmu'ada mürettep bir divanda olduğu gibi alfabetik bir sıra gözetilmiştir. Ancak müstensih bunu Tablo 6a'da olduğu gibi divanı olan şairlerden, geneli kapsayacak şekilde, divanları özetlemiştir. Birer şiiri olan şairler de Fatim Tezkiresi'nden iyi bir seçki ile oluşturulmuştur. Fatim Tezkiresi'nden seçilen şiirler adeta mürettep bir divanda olduğu gibi düzenlenerek, belli bir sıraya koyularak mecmu'aya alınmıştır.

7. Mecmu'ada Kullanılan Nazım Biçimleri

Mecmu'ada toplamda 312 adet manzume bulunmaktadır. Bu şiirlerin çoğu gazeldir. 312 şiirden 1'i şarkı, 1'i muamma, 3'ü kıt'a ve 307'si gazeldir. Bu nazım şekilleri dışında bir de beyit bulunmaktadır.

Tablo: 7

Nazım Şekli	Sayısı
Gazel	307
Kıt'a	3
Muamma	1
Beyit	1
Şarkı	1

Gazel dışındaki nazım biçimleri Zekâî'ye aittir. Müstensih daha çok gazel tercih etmiş ve estetik istifini oluştururken bazı şairlere daha fazla yer vermiştir. Zekâî'den 79, Vehbî'den 42, Aynî'den 36, Nefî'den 27, Fıtnat'tan 17 manzume seçmiştir. Diğer manzumeler 85 farklı şaire ait gazellerdir.

8. Şairlerin Mecmu'adaki Dağılımı

Mecmu'adaki şiirlerin %25'i Zekâî'ye, %13'ü Vehbî'ye, %11'i Aynî'ye %8'i Nef'î ve %5'i de Fıtnat'a aittir. Geriye kalan şiirler daha önce belirttiğimiz 85 şaire aittir. Bu da mecmu'anın yaklaşık %40'ına tekabül etmektedir.

Tablo: 8

ŞAİRİN ADI	SEÇİLEN ŞİİR SAYISI	MECMU'A İÇİNDEKİ ORANI
Zekâî	79	%25
Vehbî	42	%13
Aynî	36	%11
Nef'î	27	%8
Fıtnat	17	%5

9. Mecmu'adaki Şiirlerin Konusuna Göre Tasnifi

Mecmu'adaki gazellerin çoğunluğunun âşıkâne gazel olduğunu görmekteyiz. Seçilen şiirlerin çoğunluğunda, yazarının tasavvufla ilişkisi olsa da, geleneğin dışına çıkılmadığı görülmektedir. Örneğin Oruç Baba namıyla bildiğimiz Zekâî, tarikatla iç içe olsa da, şiirlerinde âşıkâne gazel tipini benimsemiştir. Âşıkâne gazelden sonra en fazla sofiyâne gazel tercih edilmiştir. Bazı gazelleri konularına göre tasnif ederken sofiyâne mi âşıkâne mi olduğu konusundaki kararımızı, şairin tasavvufla olan ilgisine bakarak veya şiirlerde kullanılan tasavvufi terim ve remizlere göre verdik.

Tablo: 9

Konusuna Göre Gazeller	Şiir Numaraları
Âşıkâne Gazel	1-2-3-4-5-6-7-9-13-14-15-16-17-18-20-21-22-23-24-27- 33-34-35-36-37-38-39-40-41-42-43-44-45-46-47-48-49-50-53-54-55-56-57-58-59-60-62-63-64-65-66-68-69-70-71-72-73-74-81-82-83-84-85-86-88-90-91-92-94-95-96-98-100-103-104-105-106-107-108-109-110-111-112-113-114-115-116-117-118-119-120-121-122-123-124-125-128-129-130-132-133-134-135-136-137-138-140-141-142-143-145-146-147-150-152-158-159-160-167-168-169-170-171-172-173-174-175-176-177-179-180-181-182-183-184-185-186-187-190-191-193-196-197-198-199-200-204-206-208-212-213-214-215-216-217-218-220-222-225-226-227-228-229-230-231-232-234-235-236-237-238-239-240-241-242-244-246-247-248-249-250-251-252-253-254-255-256-257-258-259-260-261-262-263-264-265-266-267-269-270-271-272-273-274-275-276-277-278-279-281-283-284-286-289-291-292-295-299-301-303-304-305-307-312
Rindâne Gazel	87-93-101-127-194
Şûhâne Gazel (Nedîmâne Tarz)	102-245-280-282-285-287-294-296-297-298-302-306-309-310
Hâkimâne (Hikemî) Gazel	12-89-97-99-188-201-210-211-223-224-268-300-308-311
Sofiyâne Gazel	8-10-11-25-26-28-29-30-31-32-51-52-61-67-80-126-131-139-144-148-149-151-153-154-155-156-157-161-162-163-164-165-166-178-189-192-195-202-203-205-207-209-219-221-233-243-288-290-293

METNİN KURULUŞUYLA İLGİLİ AÇIKLAMALAR

1. Gazeller ve beyitler 1, 2, 3, ... şeklinde işaretlenmiştir.
2. Çeviride bir sonraki sayfada yer alan “transkripsiyon alfabesi”ne uyulmuştur.
3. Farsça edat ve ön eklerin tamamı tire (-) ile ayrılmıştır.
4. Birleşik kelimeler tire (-) ile ayrılmıştır.
5. Farsça kelimelerdeki “vâv-ı ma’dûle”, “â” biçiminde gösterilmiştir: “hâb” gibi.
6. Edatlarla yapılan Farsça tamlamalarda edatlar kısa çizgi (-) ile ayrılmıştır.
7. Türkçe kelimelerin sonunda bulunan “b” Türkçenin bugünkü dil özellikleri dikkate alınarak “-p, -ıp, -üp” şeklinde gösterilmiştir.
8. Divanlarda bulunmayan beyitler ya da kelimeler dipnotta – D.; mecmu‘ada olmayan beyitler ise – M. şeklinde gösterilmiştir.
9. Yazmada olmayıp eklenen ya da onarılan yerler [ ] işareti ile gösterilmiştir.
10. Metin çevirisi yapılırken Prof. Dr. İsmail Ünver’in “*Yazım Birliği Üzerine Öneriler*” adlı makalesi dikkate alınmıştır.
11. Şiirlerde geçen ayetlerin mealleri ve Kur’an-ı Kerim’deki yerleri “(Bakara /115)” şeklinde dipnotta gösterilmiştir. Hadis veya hadis olarak bilinen bazı sözlerin manaları dipnotta belirtilmiştir.
12. Vezin gereği sözcüklerde oluşan ses düşmeleri ve buna bağlı olarak sözcüklerin birbirine bağlanarak okunması gerektiği durumlarda kesme işareti (’) kullanılmıştır. Örnek: “ne ola: n’ola, ne eyleyim: n’eyleyim, ne olur: n’olur”
13. Vezinler manzumelerin başlarında verilmiştir.
14. Bazen “anuñ” bazen de “anıñ” şeklinde yazılan kelime “anıñ” ve bazen uzatmasız olarak “hiç” şeklinde kullanılan kelime, her zaman “hiç” şeklinde yazılmıştır.
15. Metinde geçen özel isimlerin sonuna gelen ekler kesme işareti ile ayrılmamıştır.

TRANSKRİPSİYON ALFABESİ⁷

ا ( )	a, ā	ص	ş
ا ( )	a, e, ı, i, u, ü	ض	ž, đ
ب	b, p	ط	ṭ
پ	p	ظ	ẓ
ت	t	ع	‘
ث	ṯ	غ	ğ
ج	c, ç	ف	f
چ	ç	ق	q
ح	ḥ	ك	k, g, (ñ)
خ	ḫ	ك	ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ, ḏ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	و	v, u, ū, ü, o, ö
ژ	j	ه	h, a, e
س	s	لا	la, lā
ش	ş	ی	y, ı, i, ī
		ء	’

⁷ Tekin Cumali (2014), Süleymaniye Kütüphanesi 5790 No’lu Şiir Mecmu’ası, Yüksek Lisans Tezi, Adıyaman.

II. BÖLÜM

ŞİİR MECMU‘ASININ TRANSKRİPSİYONLU METNİ

1

Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü /Fa‘ülün

[1b] [Çaddiñ gibi mevzūn olamaz serv ü şanavber
Ol kâmet-i mevzūn⁸ hemīn şun‘ı Hūdā’dır]

2. [Taşvīr idemez haṭṭ-ı ruḥuñ Mānī-i Bihzād
Hayret-dih-i naḳkaş-ı ‘uḳūl-ı ‘uḳalâdır]

3. [Mecnūn olalı sen şacı Leylā’nıñ ucundan
Zülfüñ ğamı başımda benim özge belâdır]⁹

4. Cān virmek olursa ser-i kūyunda **Zekā’i**
Şaḥbā-yı ecel ğāyet ile neş’e-nümâdır¹⁰

⁸ mevzūn: mümtāz ZD.

⁹ Mecmu‘anın başlangıcındaki bu şiirin ilk üç beyiti bulunmamaktadır. Bu beyitler şairin matbu divanından alınarak eklenmiştir.

¹⁰ neş’e-nümâdır: neş’e-fezâdır ZD.

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ülün

1. Bir laḫza yüzüñ görmesem ol cāna elemdir

İllerle seni görsem eger derd ile ğamdır

2. Āsūde şanıp hecr ile miḫnetlere şalma

Hep çekdicegim 'aşkıñ ile cevri ü sitemdir

3. Bir yāre-i¹¹ şad-pāre ider sīne-i dilde

Merhemleri 'ayyār-ı sipihriñ hem-semdir¹²

4. Peymāne n'ola virse ruḫ-ı zerdime ḫumret

Hep dökdüğü eşk dīdemiñ ālūde-i demdir

5. Sīnem kūzedir biri biri cānımı özler

Dā'im ser-i ebrūları zīrā ki behemdir

¹¹ yāre: yareyi ZD.

¹² hem-semdir: hemm-sümdür ZD.

6. Bī-mār-ı ğam itdi ğazab-ālūde¹³ nigāhñ
Ġamzeñde ʿitāb eyler ise luṭf u keremdir

7. Dergāh-ı keremkāra **Zekāʿī** yüzñü sür
İhsān ise pīrāye-i erbāb-ı himemdir

3

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Gördüğüm düşde hayāl-i kıadd-ı mevzūnuñ mudur
Yoḳsa¹⁴ ṭübā kıāmetiñ şeklinde meftūnuñ mudur

2. Şemm iden mest-i şafādır bñy-ı ğñn-ā-ğñn ile
Yāsemen mi yā beyaz-ı kıadd-i ğñl-ğñnuñ mudur

[2a] Böyle rüsivā itmedi bir kimseyi sevdā-yı ʿaşkı
Dil kıarābāt içre muḳkem bağlu Mecnūnuñ mudur

---

¹³ ālūde: ālūd ZD.

¹⁴ yoḳsa: yoḳsa ZD.

4. Dağlardan güller açdı gülistānında seniñ
Seyl-i eşkim an aar ey sīne ceyhūnuñ mudur
5. Bir nigāhı¹⁵ āşık-ı zāri ider mest ü harāb
Sāgar-ı pür mey mi yāhūd çeşm-i pür-hūnuñ mudur
6. Bir nazarda sevdiğim aqlım perīşān eylediñ
amzeler cādū nigeherler sihr ü efsūnuñ mudur
7. Derd-i firatle tennūr-ı dilde āteşler yakıp
Şu'le-dār olan **Zekā'ī** alb-i maħzūnuñ mudur

4

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Vaşf-ı rūyuñ yāsemen yā gül müdür
aṭṭ-ı şīrīniñ¹⁶ siyeh sūnbül müdür

---

¹⁵ nigāhı: nigāhıñ ZD.

¹⁶ şīrīniñ: şeb-renk ZD.

2. Şemʿ-i ruhsārīña qarşı tā seher
Nāle itmekde gönül bülbül müdür
3. Gönümü bahtım gibi tārīk iden
Zulmet-i hecr ü ğam-ı kākül müdür
4. Sāġar-ı şahbāyı reng-ā-reng iden
İnʿikās-ı laʿl-i leb-i mül müdür
5. Gerden-i yāre **Zekāʿī** düzilen¹⁷
Hāl-i Hindū mu vü yā fülful müdür

5

Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün

1. Ğamiñ ey bī-vefā şiddetde âteşden füzünterdir
Velī ol nār ile ünsiyyetim var dil semenderdir
2. ʿAzāb-ı hecr ü firqat bir yaña aġyār ile ülfet
Dün ü gün derd ile miḥnet helāk-ı emr muḡarrerdir

---

¹⁷ düzilen: dizilen ZD.

3. İden cürm ü günâhımdır sehâb-ı dūd-ı âhımdır
Benim baht-ı siyâhımdır kamu hükm-i muqadderdir

[2b] Şalâdır ‘âşıkân gelsin benimle imtihân olsun
Yoluñda cânını virsin diyem haqqâ dil-âverdir

5. Kaşîñ mihrâbına karşı revâ mıdır ‘adüv durmaq
Benim ol kıblegâhımdır niçün a‘dâya manzardır

6. Taḥammül qalmadı [bende] hiç inşâf itmediñ sen de
Sezâ mıdır ki gülşende ola gāv veya¹⁸ ḥârdır

7. **Zekâ’**iniñ sözüñ diñle derūnum yandı derdiñle
Efendim kıdriñi añla cemâliñ mihr-i enverdir

6

Mef’ülü / Fâ’ilâtü / Mefâ’ilü / Fâ’ilün

1. ‘Aşkıñ mişâl-i necm Züḥal evc-i serdedir
Mirriḥ-i bahtım ile muqâbil eşerdedir

---

¹⁸ veya: yâhūd ZD.

2. Sevdā-yı zülfi dilber ile dil yeler gezer
Bilmem ki ğurbet elde kararını ne yerdedir
3. Kaşr-ı zerinde yok felek oldu nā-bedid
Gönlüm şafası var ise ol sîm-zerdedir¹⁹
4. Ben sevdiğimce kaçdı yanımdan ol²⁰ hümâ-şifat
Ol mâh-ı hüsni ü ân heme seyr ü seferdedir
5. Meh-rûyu üzre hâle-i ebrûya ‘âşıkım
‘Âlem bu demde cünbüş-i devr-i kamerdedir
6. Gönlüm²¹ tatalı zaħmına cādû-yı çeşmiñ²²
Müjgâmiñ oğlarına da cânım siperdedir
7. Yüz virmez oldu şimdi **Zekâ’î**ye ol nigâr
Mir’at-ı köhne gibi derûnum kederdedir

---

¹⁹ sîm-zerdedir: sîm-berdedir ZD.

²⁰ ol: -D.

²¹ gönlüm: gögsüm ZD.

²² çeşmiñ: çeşmiñiñ ZD.

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Her kaçan kim hâne-i vîrâneme cânân gelir
Hasta-i hicrân cismime²³ o demde cân gelir
2. Eyledikçe rahm idip çeşm-i siyâhıyla nazar
'Âşık-ı nâ-çâre havf-ı hançe-i seyrân²⁴ gelir
- [3a] Nev-cevânım yanıma gelse ölürsem gam degil
Cân virmek şevk-ı rüyıyla²⁵ katı âsân gelir
4. Gâh hışmile gelir ammâ gehi²⁶ çîn-pür²⁷ gazâb
Gâh luğf idip tebessümle gül-i handân gelir
5. Yâr ile tenhâ kalırsam şâd olur kalb-i hazîn
Başıma kıpar kıyâmet her kaçan nâ-dân gelir

---

²³ cismime: cisme ZD.

²⁴ hançe-i seyrân: hançer perrân ZD.

²⁵ ruyıyla: ruyuñla ZD.

²⁶ gehi: ki ZD.

²⁷ çîn-pür: pür-çîn ZD.

6. Gitdi 'aqlım muntazır çeşmim gönül pür-iztirâb

Luţf idip âyâ ne dem ol âfet-i devrân gelir

7. Sen esîr-i ğamze-i nâzı **Zekâ'î**-i 'aşk ile²⁸

Ben şehîd-i 'aşk-ı dildârim saña seyrân gelir

8

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Āfitâba baķamam hâtırıma yâr gelir

Mâha noķşân irer ol gice ki yâr²⁹ gelir

2. Hırķa-ber-düş olalı tekye-i hecr [ü] ğamda

Ṭâc-ı nüh ķubbe-i gerdün başıma dâr gelir

3. 'Āvn-ı Hâķķ yâver olup ire Hudâdan tevfiķ

Müjde-i nuşret ile gör nice târ târ gelir

---

²⁸ 'aşk ile: şevķıla ZD.

²⁹ yâr: dil-dâr ZD.

5. Deşt-i hāmūn-ı ferāgatde yürü āzāde
Bu Һarābāta ne mestāne ne hüşyār gelir
6. Elem-i hecriñ ile kūşe-i vaĥdet yegdir
Baña aġyāre müdārā Һatı pek³⁰  ar gelir
7. Seni bir laĥza ferāmūş idemem sultānım
Gönlüme daġdaġa-i keşret-i efkār gelir
8. Olur elbetde **Zekā'ī** bize Allāh mu ın
Bu tesellī dil-i maĥzūnuma her bār gelir

9

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Şol zamān kim çeşm-i mestiñ ĥābdan bī-dār olur
Dest-i Һudretde nigāhıñ tīġ-ı cevherdār olur
- [3b] Bāġa varsam sensiz ārām idemem pervāneveş
Ĥasret-i rūyuñla gülzār ise āteşzār olur

---

³⁰ pek: bir ZD.

3. ʿĀşıkın öldürmege düzmüş hadeng eṭrāfinā
Pādişāh-ı ğamzeñi gör kim nice ğaddār olur
4. Ṭurre-i zūlfūñ şeb-i vuşlatda alsam destime
Ṭāliʿim baḥt-ı şerefde necm-i ğīsūdār olur³¹
5. Öldürür bir ğün ğam-ı dil-süz-ı hicrāniñ beni
Āteş-i ʿaşka taḥammül ḥayli müşkilbār³² olur
6. Nā-sezālarla celīs olmuş yine ol nev-cevān
Bī-vefādır ey **Zekāʿi** saña şanma yār olur

10

Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün

1. Bu fāñi ğülsitāniñ naḥl-i ümmīdinde bār olmaz
Niçün bezm-i fenā manzūr-ı çeşm-i iʿtibār olmaz

---

³¹ Ṭāliʿim baḥt-ı şerefde: Ṭāliʿ-ı baḥtım şerefde

³² müşkilbār: müşkil-kār ZD.

2. Cihān kâşānesi semt-i ḥarāba meyl ider dā'im³³
Āniñçün ser-tā-ser ecdal-i³⁴ 'ālem ber-ḡarār olmaz
3. Dil-i ḡāfil ḥaberdār olmadı 'ilm-i ilahīden
Zemīn-i şūride³⁵ bünyād-ı ḥikmet üstüvār olmaz
4. Ḥudāvend-i kerīmiñ mazḥar-ı ḡufrānı³⁶ olmazsam
Benim gibi nihāyet nār-ı dūzaḡda yanar olmaz
5. Sevād-ı vechimi pāk eylemezse ḡaṭre-i raḡmet
Zekā'ī zulmet-i maḡşerden özge ıztırār³⁷ olmaz

11

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

1. Viridiñse cāde³⁸ mā-ḡaşal-ı ḡänümānımız
Köhne 'abāyı gör hele yoḡdur ziyānımız

---

³³ dāim: canım EE.

³⁴ ecdal: ahvāl ZD.

³⁵ şūride: şūrede ZD.

³⁶ ḡufrānı: ḡufrān ZD.

³⁷ ıztırar: ıztırab HP.

³⁸ cāde: bâda ZD.

2. Sîmurğ-ı evc-i faqr ü fenâyız gedâlarız

Qâf-ı qanâ'at içre olur âşiyânımız

3. Zâ'f-ı dil ile çile-keş-i 'aşq-ı yâr olup

Saht oldu gâyetiyle çekilmez kemânımız

[4a] Bir³⁹ mest-i cām-ı bâde-i 'aşqız ezelîden

Mecnûn mişâli vâdî-i gâmdır mekânımız

5. Gûlzâr-ı 'aşqda şevkile âsûde olurduq

Bir lahza sâye şalsa ol serv-i revânımız

6. Qurbânıñ olacağım⁴⁰ dañi rañm eylemez misiñ

Râh-ı muñabbetiñde fedâ bâş u cânımız

7. Beyhûdedir **Zekâ'i** müdârâ-yı rûzgâr

Taqdîr-i Haqq zuhûruna yoqdur gümânımız

---

³⁹ bir: biz ZD.

⁴⁰ olacağım: olduğum ZD.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Hümā-yı t̄ali' im evc-i murāda eylese pervāz
Olurdu sāyesi Qāf-ı kemāle mihr-i t̄ab endāz
2. Bahā-yı h̄üsnüñü tervīc⁴¹ ider vaşşāf-ı endīšem
Bulunsa şāhid-i t̄ab' im gibi bir dilber-i mümtāz
3. İrerdi vaşl-ı dildāre gönül dīvānesi ammā
Müsā'id olmadı vefq-ı murāda⁴² t̄ali' -i nā-sāz
4. Giceler⁴³ kuş gibi t̄a şubha dek nālān olur gönlüm
Enīsim nāle-i düldül mişāl-i murğ-ı h̄ān⁴⁴-āvāz
5. 'Āceb ser-keşlik eyler t̄alib-i iqbāli olduqça
Bu zāl-ı köhne-i dehrīñ çekilmez itdigi biñ nāz

---

⁴¹ tervīc: tervīz ZD.

⁴² murāda: merāma ZD.

⁴³ Giceler: Gice ZD.

⁴⁴ murğ-i h̄ān: murg-i hoş ZD.

6. o dursun dilde esr r-1 muhabbet ama n -d na

İder ad-ile ebn -y1 zam ne f  olunsa r z

7. al dır var ise gelsin aside hem g zel s yler

Zek 'i gibi meyd n-1 mu'arefede an-1 perd z

13

Mef 'il n / Mef 'il n / Mef 'il n / Mef 'il n

1. G list n ire g nl m derd ile n l n olur sensiz

Olursa ravza-i cennet baa zind n olur sensiz

2. H c m-1 n r-1 asret uba dek barım⁴⁵ keb b eyler

Der n-1 c me abım  te-i s z n olur sensiz

[4b] Temevv c eyleyip dery -y1 emim intiz r n la

Sirikim dem-be-dem emv c-1  n-ef n olur sensiz

4. D ner g lende 'ayn-1 nergis   s nb l muayl na

Cih n n afa-i g lz r1  rist n olur sensiz

---

⁴⁵ Barım: cismim ZD.

5. Şafâ-yı hâtır olmaz bezm-i meyde n'eylesin 'âşık

Bu dehrîñ 'ayş ile nūşu belâ-yı cān olur sensiz

6. N'ola ebrūlarıñ fikr ile çāk itsem girībānım⁴⁶

Vücūdum dāğ dāğ-ı nāvek-i hicrān olur sensiz

7. Yetiş ey Hızr-ı cānım semt-i maşşūda delālet kııl

Zekā'î beyt-i ğamda⁴⁷ vālih ü hayrān olur sensiz

14

Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün / Mefā'îlün

1. Gözüm yollardadır 'ālem baña zindāndır sensiz

Mekānım künc-i ḥasret gözlerim giryāndır sensiz

2. Gel ey rūḥ-ı revānım işte ben öldüm firākıñla

Yanar cismim derūnum āteş-i sūzāndır sensiz

---

⁴⁶ giribānım: giribāne İÜ.

⁴⁷ beyt-i ğam: tih-i ğam ZD.

3. Şafâ-yı hâtırım yokdur ne şabrim var ne ârâmım

Hemîn gülzâr-ı cennet vâdî-i nîrândır sensiz

4. Gözümde hâb-ı⁴⁸ râhat yok bedende istirâhat yok

Geh⁴⁹ “vallâh” şağ olmaklık⁵⁰ hırâş-ı cândır sensiz

5. Hilâl-ı ebruvânîñ şafha-î sînemde naş itdim

Hayâlim ğurbet ilde hançer-i müjgândır sensiz

6. Gözüm dünyâyı görmez seyr-i gülzâr⁵¹ eylesem bir dem

Ne gülşen belki gülhan bâ'îş-i aḫzândır sensiz

7. **Zekâ'î** gitdi elden gel yetiş ey derde dermânım

Giriftâr-ı belâ-yı firqat ü hicrândır sensiz

---

⁴⁸ hâb: hâb, vav-ı ma'dule ile yazılmamış, yardımcı elif ile yazılmıştır.

⁴⁹ Geh: Baña ZD.

⁵⁰ olmaklık: olmaç ZD.

⁵¹ gülzâr: gülşen ZD.

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Yağar nār-ı firākı cānımı cānān ele girmez
Giceler zār u giryānım meh-i tābān ele girmez
- [5a] Girībān çāk ü dil mecrūh u sīne dağ pür-āteş
Perişān hāle bağ 'ālemde bu seyrān ele girmez
3. Kıo cāne her bağışda şāh-ı ğamzeñ dāğ dāğ itsin
Nigāhiñ hañçerine sīne-i 'üryān ele girmez
4. Şarāb-ı nāba döndü eşk-i çeşmim⁵² gözlerim cāme
Ayağ baş bezme şaķı böyle hoş devrān ele girmez
5. Devāsız derdi sen ey dil⁵³ cihāna şorma benden şor
Ğam-ı hicrān ile bīmār olan Loğmān ele girmez

---

⁵² çeşmim:cismim EE.

⁵³ sen ey dil: Bakrāt-ı ZD.

6. Giribān-ı ʿabāya gözyaşından ḥabbeler dizdim
Ki her demde muvāfiḳ dürr ile mercān ele girmez
7. **Zekāʿī**veş semenden ṭabʿıma ʿaṭf-ı ʿinān itsem
Murādım esbine vüsʿatli bir meydān ele girmez

16

Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilātün / Fāʿilün

1. Ḳande şol dil kim ğam-ı ʿaşkıñla nālān olmamış
Görmedim bir dīde kim hecriñle giryān olmamış
2. Şāhım iḳlīm-i muḥabbetde sırr-ı ʿāşık mı var
Sen cefākārıñ ser-i kūyunda ğaltān olmamış
3. Bir gönül kāşānesin gördüñ mü deşt-i ʿaşḳda
Ceyş-i derd ü ğam hücüm itmiş de vīrān olmamış
4. Baḫr-i cūduñ ḳaṭresi ʿālemleri iḫyā⁵⁴ ider
Var mıdır müstağraḳ-ı deryā-yı iḫsān olmamış

---

⁵⁴ iḫyā: iğnā ZD.

5. Bāl ü per yandırmış ammā n'eyleyim pervāneyi
Nār-ı 'aşkıñla **Zekā'ı** gibi vīrān⁵⁵ olmamış

17

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Hıyālīñle gönül 'aşq u muḥabbet cāmına kıanmış
Velī bī-çāre pervāne gibi āteşlere yanmış
2. Helāk-i cān ider bīm-i nigāhı zır-i ebrūdan
O şūḫūñ pādişāh-ı ğamzesidir yāya yaşılanmış⁵⁶

[5b] Ne Leylīdir ki Mecnūnı geh deşt-i miḥnete şaldı
Seniñ her mūy-ı zūlfūñde nice dīvāne bağlanmış

4. Ümīd-i vaşl idip kıaldım şeb-i ğamda tek ü tenhā
Dil-i şeydāyı gör kim yāri 'ahdinde durur şanmış

---

⁵⁵ vīrān: sūzān ZD.

⁵⁶ yaşılanmış: yasdanmış ZD.

5.   Çatîl-i nâz ider âhir budur ol ğamzeden ħavfım
       O zâlim bî-amândır çeşm-i mestiñ ħana boyanmış
6.   Süzüp çeşm-i siyâhıñ ğamzeler eṭrâfa meyl itse
       Nigâh-ı nâzı ğüyâ қаһramândır tiĝa dayanmış
7.   Çarışmış dîde-i pür-ĥâbda bir yere nâvekler
       O müjĝân okları birbiriniñ cânına řaplanmıř⁵⁷
8.   Zekâ'î terk-i râĥat eyleyip bî-dâr olur her şeb
       Yanar tâ řubĥ olunca şem'-i ruĥsârıñdan uyanmış

18

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1.   Ğarîbim künc-i firĥatde yanımda nev-cevânım yoĝ
       Bu ğülşende ĥırâm u nâz iden serv-i revânım yoĝ
2.   'Acab kimler şeref-yâb-ı şafâ-yı bez midir bilmem⁵⁸
       Bugün ĝurbet-sarâyımda benim şâh-ı cihânım yoĝ

⁵⁷ O müjĝan okları birbirinin cânına şaplanmış: O müjĝân oklarıdır her biri bir cânına şaplanmış ZD.

⁵⁸ bilmem: bilsem ZD.

3. Ne gülzāra varırsam rāhatım var ne çemenzāra
Benim nevreste şāh-ı yāsemen tāze fidānım yok

4. Esirim kākülün şevkiyle düşdüm işte bir kayda
Giriftār-ı cefāyım ḥasretiñle hīç figānım yok

5. Baña cünbüşler ile meclis-i yārānede⁵⁹ dirler
Nice zevk u şafāya meyl ider gönlüm cānānım⁶⁰ yok

6. Ğarīb ellerde n'ola arzū-yı kūy-ı yār itsem
Enīsim yok diyār-ı ğurbet içre bir mekānım yok

7. Girībānım daḥi sīnem mişāli çāk idip āḥir
Zekā'ī gibi rüsvā-yı cünūn oldum gümānım yok

---

⁵⁹ yārānede: yārāne gel ZD.

⁶⁰ cānānım: [ki] cānım ZD.

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

[6a] Ğamzedden hıncer taqınmış bī-amandır gözleriñ

Kirpigiñ oq kařlarıñ yağı yamandır gözleriñ

Ehl-i 'aşqa fitne-i devr-i zamandır gözleriñ

Bī-bedeldir ĥüsnüñ ammā el-amandır gözleriñ

2. 'Aqlım alır bu edālar bu revışler her biri

Ĥāl ü ĥattıñ 'aşıqa cānlar bağışlar her biri

Nāvek-i müjgān ise tā cāna işler her biri

Bī-bedeldir ĥüsnüñ ammā el-amandır gözleriñ

3. Bilmezem⁶¹ ĥalim n'olur bu⁶² dilber-i mümtāz ile

Kime feryād ideyim bu řāli'i nā-sāz ile

Öldürür çeřmiñ beni āĥir nigāh-ı nāz ile

Bi-bedeldir ĥüsnüñ ammā el-amandır gözleriñ

⁶¹ Bilmezem: Bilemem ZD.

⁶² bu: sen ZD.

4. ‘Āşıkı Mecnūn ider sevdā-yı zūlf-i pür-ḥamuñ
Sūnbül-i ḥurşid⁶³ midir zīr-i külehde perçemiñ
Gül müdür ruḥsār-ı āliñ la’l-i leb-i ğonce-femiñ
Bī-bedeldir ḥüsnüñ ammā bī-āmāndır⁶⁴ gözleriñ

20

Mef’ülü / Fā’ilātü / Mefā’ilü / Fā’ilün

1. Oldum esir-i zūlfü yine bir periveşin
Düşdüm kemend-i ‘aşkına ol şūḥ-ı ser-keşin
2. Pervâne gibi yandı gönül şem’-i rüyuna
Mümkün müdür ki olmaya te’siri āteşin
3. Qavs-ı kazāya beñzedirim ebruvānıñı
Tā cāna atdı nāvek-i müjgānımı qaşin
4. Yār olmayınca n’eyleyim qaşr-ı cenneti
Beyhūdedir şafası cidār-ı münākkaşin

---

⁶³ ḥurşid: ḥoş-bū ZD.

⁶⁴ bī-amandır: el-āmāndır ZD.

5. Haqqā **Zekā'i** şî'r ü ğazel böyle söylenir

Āfâkı tıttu velvele-i nazm-ı dil-keşîñ

21

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

[6b] Yine kaçd-ı helāk eyler nigāhı çeşm-i cānānîñ

Taḥammül eyle hışm-ı qahramāna var ise cānîñ

2. Ne şabrım kaldı sevdā-yı vişāliñle ne ārāmım

Dil-i 'aşıkda cem'iyetimi qor zülf-i perişānîñ

3. Kemān-ebrūlarıñdan şāh-ı ğamzeñ çekdi tuğrālar

Yürüdür ser-te-ser iqlīm-i ḥüsne emr ü fermānîñ

4. Olursañ kuvvet-i bāzūya Rüstemler gibi mālİK

Çekilmez çile-i saḥt-ı kemānı zāl-i⁶⁵ devrānîñ

5. Şikest itdi 'adū-yı dīni dārb-ı zü'lfigār ile

Zekā'i bendesidir böyle bir sulṭān-ı zī-şānîñ

---

⁶⁵ zāl: zāt ZD.

Mef'ülü / Fä'ilätü / Mefä'ilü / Fä'ilün

1. Ey dil cefâ mı oldu seniñ istirâhatıñ
Ey dīde kânde kâldı 'aceb hâb-ı râhatıñ
2. Odlar yanar şubha degin gice hecr ile
Gönlüm onda şiddeti var nâr-ı hasretiñ
3. Bir âteşe düşürdü felek 'aşk ile beni
Cismim kebâb ider giderek sūz-ı firqatiñ
4. Bir lahza şabr eyleyebilmem derd-i⁶⁶ firâkıña
Bî-tâkât itdi efendim gerçi muhabbetiñ
5. Ey nūr-ı dīde yoluña kurbân olam seniñ
Geçdikçe çeşmim üstüne baş pây-i devletiñ
6. Yokdur gözümde zerre kadar kadri 'âlemiñ
Devlet odur yâr ile⁶⁷ ola hemîşe⁶⁸ şöhetüñ

---

⁶⁶ derd: -ZD.

7. Şād oldu bugün luṭfuñ ile **Zekā'i**-i şehā ⁶⁹

Her demde za'îd eyleye Allāh rif'atîñ

23

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Oldu göñlüm ey nihāl-i 'işve meftūnuñ seniñ

Kūh u şahrāda benim āvāre Mecnūnuñ seniñ

[7a] Şāḥ-ı gülde yoḡ bu ḡāmet serv ise kütāhıdır

Medd-i āhım gibi bālā ḡadd-ı mevzūnuñ seniñ

3. Tīḡ çekmiş bī-amāndır öldürür 'āşıkıları

Ḳan ider her bir nazarda çeşm-i pūr-ḡūnuñ seniñ

4. Öldürürsün kūşe-i firḡatde bir gün sen beni

Böyledir ey ḡanlı ḡālīm resm-i ḡānūnuñ seniñ

---

⁶⁷ ile: -ZD.

⁶⁸ hemişe: hem-bezmi ZD.

⁶⁹ Şād oldu bugün luṭfuñ ile Zekāyī-i şāhā: Şād oldu luṭfuñ ile Zekāyī bugün şehā ZD.

5. Gāh⁷⁰ tebessüm gāh tekellüm eyledikçe nāz ile
Mest ider dil-teşne kân-ı la'l-i mey-gūnuñ seniñ

6. Bu'l 'aceb sevdā ki bir yerde qarārım yok benim
Qande qaldı ey felek şahra-yı hāmūnuñ seniñ

7. Ey **Zekā'i** çāresiz bir derde düşdūñ 'āqıbet
Merhamet kılmaz mı āyā şah-ı gerdūnuñ seniñ

24

Mef'ülü / Fā'ilätü / Mefā'ilü / Fā'ilün

1. Cām-ı muhabbet içdim ezelden bu āna dek
Mest-i harāb-ı 'aşkıñ āhir zamāña dek

2. Çeşmiñde seniñ var ise sürme-i siyāh⁷¹
Seyr eyledim memāliki tā İşfahāna dek

---

⁷⁰ gāh: geh ZD.

⁷¹ Çeşminde seniñ var ise sürme-i siyāh: Çeşmindedir var ise seniñ sürme-i siyāh ZD.

3.   Çavs-ı zamāne dırsem⁷² eger kâşîña sezâ
Müjgāniñ oqlarını küşād itdi cāna dek

4.   Hükümün yürütdü hâl ü hıttıñ kâra giydirip
Keşmîr ü Hind ü mülk-i Hıttadır Revāna dek

5.   Ġamzeñ oqluna sîne-i uryānımı tıutup
Şaplandı ser-te-ser hedef-āsâ miyāna dek

6.   Tîġ-ı nigāhıñ ise amān virmedi baña
Geçdi hadeng ġamze gibi tâ⁷³ üstühāna dek

7.   Zür-ı hücum-ı dehre Zekâ’ı dayanmayıp
Düşdüm türâb-ı dergeh-i dârü’l-emāna dek

---

⁷² dırsem: disem ZD.

⁷³ tâ: -ZD.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

[7b] Söylemem rāz-ı derūnum sırr-ı mübhemdir gönül

Gevher-i 'aşkıyla pür genc-i muṭalsamdır gönül

2. Keşf olunmaz n'eyleyim ağıyār aña biğānedir

Bezm-i vuşlatda nice esrāre maḥremdir gönül

3. Bu'l 'aceb vādī ki yoḡdur anda idrākiñ biri

Semt-i şahrā-yı melāmet başqa 'ālemdir gönül

4. Ben ḡarāb olduḡça ma'mūr oldu dil kāşānesi

Ġālibā sulṭān-ı 'aşqa cāy-ı ḡurremdir gönül

5. Ḥāk-i pāy-ı āl ü evlād-ı Ḥabīb-i Ekremim

Āniñ iḡün mātem-efzā-yı Muḡarremdir gönül

6. Nūş iden bir ḡaṭresin cām-ı diliñ bulur ḡayāt

Ḥızr u 'İsāya **Zekā'**ı şimdi hem-demdir gönül

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Neş'e-yâb-ı feyz-i âkdesdir figân eyler gönül
Ârzü-yı bezm-i hâş-ı kudsîyân eyler gönül
2. Bâğ-ı cennet olsa da kevn ü mekânı n'eylesin
Seyr-i gülrâr-ı şafâ-yı lâ-mekân eyler gönül
3. Bâl açıp şahrâ-yı eflâki temâşâ iderek
Zirve-i 'arş-ı Hudâyı âşiyân eyler gönül
4. Gevher sırrın kedürât-ı sivâdan pâk idip
Kenz-i maḥfî içre bî-nâm u nişân eyler gönül
5. Zâtını kılmış mücerred câme-i evşafdan
'Aşk-ı yâri hız-ı cân idip nihân eyler gönül
6. Gel **Zekâ'**iden haberdâr ol mu'ammâ sırrına⁷⁴
Şimdi esrâr-ı hafâ-bâb-ı⁷⁵ 'ıyân eyler gönül

---

⁷⁴ sırrına: remzine ZD.

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

1. Semt-i 'uṣṣāḳa yine meyl itdi ol tāze nihāl
Pertev-endāz oldu gūyā 'āleme mihr-i cemāl

[8a] Bir nazār kıldım cebīniñde kemān-ebrūlara
Şanki gördüm sevdiğim āyīnede iki hilāl

3. Ben şarāb-ı 'aşḳı faşl-ı⁷⁶ yārdan nūş eyledim
Bī-mürüvvet zāhidi gör baña dir ehl-i vebāl

4. Āteş-i hecr ü ğam-ı aġyār ile göñlüm ḫarāb
Nice tākāt kıldım inşāf it derūn-ı pür-melāl

5. Şerḫa şerḫa sīnemi cevriñle mecrūḫ eylediñ
İşte kıldım rāh-ı 'aşḳıñda efendim bī-mecāl

⁷⁵ ḫafā-bāb: ḫafā-yāy ZD.

⁷⁶ faşl: la'l ZD.

6. Merḥamet kılmaz mısın şāhā **Zekā'i** bendeñe
Mübtelā-yı firḳatiñdir⁷⁷ vaşlıña irmek muḥāl

28

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Seyr ile āyīne-i 'ālem-nümā ol sevdigim
Merd iseñ bigānelerle āşinā ol sevdigim
2. Dīde-i Ḥaḳḳ-bīn ile her zerreye eyle nazār
Gör tecellī-i Ḥudāyı pür-şafā ol sevdigim
3. Maḥv-ı evşāf eyle aldanma vücūd-ı ḥādişe
Baḥr-ı Zāta ğarḳ olup ender-fenā ol sevdigim
4. 'Ālem-i vaḥdetde mir'āt-ı şıfāta nāzır ol
Dā'imā müstağraḳ-ı nūr-ı Ḥudā ol sevdigim

---

⁷⁷ firkatindir: firkatinden EE.

5. İsteriseñ “*küntü kenz*”iñ⁷⁸ gizli⁷⁹ sırrından haber

Bende-i dergâh-ı şâh-ı “*lâ fetâ*”⁸⁰ ol sevdiğim

6. Secdegâh eyle **Zekâ’î** âdem-i ma’nâyı sen

Gir nâ’im-i vuşlata ehl-i beķâ ol sevdiğim

29

Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün

1. Hüdâ ‘afv eylemezse rûz-ı maḥşer cürm ü ‘iṣyânım

Neler çekse gerek dest ü zebânımdan giribânım

2. Esîr-i nefis olup ‘ömrüm geçirdim ḥâb-ı ğafletde

Revâ⁸¹ ķân ağlasa eşk-i nedâmet dökse çeşmânım

[8b] Ża’îfim nefis-i emmâre elinden nâ-tüvân oldum

Taḥammül ķalması bâr-ı ma’âşî kesdi dermânım

⁷⁸ “Küntü kenzen mahfiyyen fehalaktül halka liya’rifünî.”: “Ben bir gizli hazine idim, görülmek, bilinmek istedim, bu yüzden alemleri yarattım.” Hadis

⁷⁹ “küntü kenz”iñ gizli: “ve âlu men velâhu” ZD.

⁸⁰ “Lâ fetâ illâ Ali, lâ seyfe illâ zülfikâr.”: “Zülfikâr’dan keskin kılıç, Ali’den büyük yiğit yoktur.” Uhud Savaşı’nda Hz. Ali için söylendiği rivayet edilir. (*DİA, C. 44, S. 553*)

⁸¹ Revâ: Devâ ZD.

4. Çıkıp kürsiye ey vâ' iz oğu “*lâ taknetü*”⁸² dirsin
‘Azāb āyetlerinden baḥş idersiñ sen de hey cānım
5. **Zekā’ī** yüz sürüp geldim der-i sultān-ı kevneyne
Melāz u melce’im oldur iki ‘ālemde sultānım

30

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Zıkr-i Ḥaḳḳla ḥāb-ı ğafletden uyandı gözlerim
‘Āşık-ı dīdārım ancaḳ vech-i yāri gözlerim
2. Düş olup sevdā-yı ‘aşḳa eyledim terk-i vaṭan
Bī-ḳarārım ğurbet elde ol diyārı gözlerim
3. Şem’-i ruḥsārīñ ḥayāli yandırır cān u dili
Zülf-i şīrīniñ ğamıyla gecedir gündüzlerim
4. Āyet-i ḥüsnüñ ‘avālim levḥine naḳş eylediñ
Ḳande baḳsam “*şeme vechu’llāh*”⁸³ oḳur her yüzlerim

⁸² “La taknetu min rahmetillah”: “Allah’ın rahmetinden ümidinizi kesmeyiniz.”

5. Fehm ider remzini ğavvaş-ı haķıķat nazmımın⁸⁴

Dürr-i deryâ-yı ma‘ânîdir **Zekâ’î** sözlerim

31

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün

1. Gehî cüş eyleyip deryâ-yı bî-pâyân olur gönüm

Gehî bir kaçre içre gizlenip pinhân olur gönüm

2. Gehî şems ü gehî bedr ü gehî necm ü gehî kevkeb

Gehî zerre gehî kaçre gehî ‘ummân olur gönüm

3. Tecerrüd ‘âleminde arş-ı evşâf-ı vücüd itmiş

Libâs-ı mâ-sivâdan cümle-i ‘uryân olur gönüm

4. Bulup bir kenz-i “*Lâ-yefnâ*”⁸⁵ irişdim devlet-i faķre

Vücüd iķlîmine şimden gerü sultân olur gönüm

---

⁸³ “Seme vechellah”: “DoĒu da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah’ındır. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü işte oradadır. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.” (Bakara /115)

⁸⁴ Fehm ider remzini ğavvaş-ı haķıķat nazmımın: Ehl-i dil remzini ğavvâş-ı haķıķat fehm ider ZD.

⁸⁵ “El kanaatû kenzûn lâ yefnâ”: “Kanaat tükenmez hazinedir” (Hadis)

5. amu yüzden itb-ı “*seme vechu ’llh*”⁸⁶ olup zhir

O vechiyle dem--dem vlih  ayrn olur gönlüm

[9a] Seyhat eyleyip kevnı douz eflki seyr itdim

Fez-yı “*l-mekn*”⁸⁷ ıbet mihmn olur gönlüm

7. adıs-ı “*men ’aref*”den ders aldın mekteb-ı sırda

aberdr-ı rumz-ı ’ilm’l-ur’n olur gönlüm

8. İip cm-ı mey-ı ’aı bu yolda cn fed itdim

Zek’ı mbtel-yı cezbe-ı Ramn olur gönlüm

32

Mef’ilün / Mef’ilün / Mef’ilün / Mef’ilün

1. ıken oldu belı kuhsr-ı gmde ıe v tıem

Tılsım-ı genc-ı ma’nyı velı fet itdi endıem

⁸⁶ “Seme vechellah”: “Dou da, Batı da (tüm yeryüzü) Allah’ındır. Nereye dönerseniz Allah’ın yüzü ite oradadır. phesiz Allah, lütfu geni olandır, hakkıyla bilendir.” (Bakara /115)

⁸⁷ “La mekan”: Tasavvufta mekanın sınırlarını aarak “ezeli ve ebedi olma” anlamında kullanılan bir szdir.

2. Garībim düşmene rübāh-i ṭālī' ḥīle-bāz ancak
Hezār [pür]-himmetim ammā ḡarīb ellerdedir pīšem
3. Olaldan sākin-i peygūle-i vaḥdet keremkāra
Şadāqatle du'ā-yı devletiñdir rüz u şeb pīšem
4. Şaçaklı sünbüle döndürdü devrān ḡadd-i mevzūnum
Ḳabā-yı köhne-i şad-pāre üzre şallanur rīšem
5. **Zekā'ī** tekye-i faqr ü fenāya⁸⁸ ḥizmet⁸⁹ idelden
Ḳanā'at kūşesinde bende bir dervīş-i dil-rīšem

33

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Mübtelā-yı derd-i 'aşqım⁹⁰ nār-ı⁹¹ kārımdır benim
Şu'le-i baḥt-ı siyāhım āh ü zārımdır benim

---

⁸⁸ fenāya: fenāda ZD.

⁸⁹ ḥizmet: ḥıdmet ZD.

⁹⁰ 'aşqım: 'aşqa ZD.

⁹¹ nār: nāle ZD.

2. Nev-nihâl-i kâmetiñ bir serv-i bâlâdır seniñ

Yine⁹² hayretde hayâli sayedârımdır benim

3. Şalma şahrâ-yı cünûna bendeñi ey şâh-ı 'aşk

Ĥâk-i pây-ı dergehiñ devlet-medârımdır benim

4. Şöyle naķş olmuş hayâl-i ĥüsnü burc-ı⁹³ sîneme

Bezm-i ġamda mûnisim hem ġam-küsârımdır benim

5. Mûy-ı ĥaĥtñ her biri sünbül mü yoķsa gül müdür

Şafĥa-i gülzâr-ı vechiñ lâlezârımdır benim

6. [Mest-i 'aşķım bilemem gündüz müdür yâ gice mi

Ĥaĥt-ı rûyuñ şâhid-i leyl ü nehârımdır benim

7. Şûret-i ruĥsârıñı cânımda taşvîr eyledim

Zulmet-i hecriñde mihr-i şu'ledârımdır benim

---

⁹² Yine: Tih ZD.

⁹³ burc: levĥ ZD.

8. Ğamze tiĝ salmış ele biñ zaħm aar⁹⁴ bir amlede
Gerçi tiĝ ammā **Zekāyī** zü'lfearımdır benim]⁹⁵

34

Mef'ulü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

1. [Ğurbet elinde bildi cihān-ı pür-gām olduĝum
Ğam kūřesinde çile-keř-i 'ālem olduĝum
2. Künc-i elemde gerçi enīs olmadıñ baña
Bilmez misin ayālin ile hem-dem olduĝum
3. Luřfuyla söyle Yūsuf-ı üsne řabā yetiř
Beyt'ül-azānda dīdeleri pür-nem olduĝum]⁹⁶
- [9b] şeh-bāz-ı çeşm-i mest-i duyarsa kıyar baña
Bezm-i řafā-yı ülfetiñe maħrem olduĝum

---

⁹⁴ açar: urur HP.

⁹⁵ -M.

⁹⁶ -M.

5. Maḥrūm [ider] hemīşe meded duymasın felek
Ben mübtelâ-yı zülf-i ḥam-ender-ḥam olduğum

6. Āvârelikde kaldı şafâ şimdi ey gönül
Yetmez mi kayd-ı miḥnetle bâ-hem olduğum

7. Ma'nâda âdem olmağa tevfiḳ ola meger
Sûd eylemez **Zekâ'i**-i benî âdem olduğum

35

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

1. Ey mübtelâ-yı miḥnet-i hicrânîñ olduğum
Tâ şubḥ olunca⁹⁷ derd ile nâlânîñ⁹⁸ olduğum

2. Öldürdü bir nigeḥle beni kanlı gözleriñ
Çeşm-i siyâhın mestiñe ḳurbân olduğum

⁹⁷ şubḥ olunca: şubḥa deyin ZD.

⁹⁸ nâlânîñ: nâlân ZD.

3. Fırkat gününde şūh-ı⁹⁹ hayālîñle eglenip¹⁰⁰
Vuşlat şebiñde hüsñüne hayrāñıñ olduğum
4. Şormaz mısın bu hasta diliñ hāl ü hātırın
Ġam kūşesinde her gice mihmāñıñ olduğum
5. Çekdirdi kaşlarıñ baña bu ‘aşq yāyını
[Ey] ben şehīd-i nāvek-i müjgāñıñ olduğum
6. Ġayli demdir ki¹⁰¹ pāyiñe destim irişmedi
Üftāde-rūy-ı kūşe-i zamāñıñ olduğum
7. Ġamzeñ katīli bir de **Zekā’i** degil midir
Ey cān-fedā-yı dīde-i fettāñıñ olduğum

---

⁹⁹ şūh: şevk ZD.

¹⁰⁰ eylenip: eylenür ZD.

¹⁰¹ demdir ki: dem oldu ZD.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Āh ol serv-i hırāmānım idip luṭf u kerem
Hāne-i virānıma başma şa'ādetle ḳadem
2. Şerḫa şerḫa levḫ-i sīnemde açıldı yāreler
Ceyş-i ğam şehr-i vücūdum yıḳmaĝa çekdi 'alem
- [10a] Şāh-ı ğamzeñ tīr-i müjĝānı nişāngāh eyledi
Ey benim ḳaşı kemānım cāna kār itdi elem
4. Bī-vefālīḳ sentiñi tutduñ efendim ğalibā
Ben gedāyı eylediñ şāyeste-i ḳahr ü sitem
5. Hem firāḳıñ miḫneti hem ḳaşlarıñ perçīn idip
Bir nazarla ḳılmadıñ ben zārı şād u muĝtenim
6. Gerçi cürm itdimse 'avf it ey kerem-kānım benim
'Aḳlım aldıñ sevdiğim ma'zūr tut dīvāneyim

7. Rāh-ı aşkıñda **Zekā'ı** düşdü derd ü miñnete
Çāresi yoğdur meger ki cānımı ħurbān idem

37

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Firāğ-ı yār ile cennetde ārām idemez ādem
Ne ħābil rāhat itmek başıma zindān olur 'ālem
2. Siyeh çeşmiñ süzüp 'atf-ı niğāh itdikçe ol āfet
Çıpar cānım yirinden cān atar ħurbān için ol dem
3. Bu sīnem yāresi tā cānıma işler 'ilācı yoğ
O zağm-ı çeşm-i dilberdir ħabül itmez devā merhem
4. Şitāb itdi gücenmiş bendesine ol ħamer-ğal'at
Niyāz itsem yüzüm rāhında ħāk-i pāyine sürsem
5. Yağar nār-ı muħabbet bir ħarafdan āteş-i hicrān
Niçin ħahr u sitem oduna yağdıñ cismimi bilmem

6. Efendim gerçi āzārīñ keremdir bendeñe ammā
Kime feryād idem yoğdur cihānda sırrıma maḥrem
7. Ḥaṭā itdim şuçum bildim ‘ināyet kıl şehen-şāhım
Zekā’īyi eger ‘afv eylemezseñ öldürür bu ğam

38

Fe’ilātün (Fā’ilātün)/ Fe’ilātün / Fe’ilātün / Fe’ilün (Fa’lün)

1. Der reh-i ‘ışk-ı şomā vālih ü ḥayrān şodem
Ez elem-i hecr-i to ḥasta vü nālān şodem

[10b] Ḥāl¹⁰² ne-dānem ki çīst dil heme pür-āteşest
Ez ser-i men tā ḳadem-i āteş-i sūzān şodem

3. Mey ne-tüvānem ki hīç terk-i muḥabbet konem
Nīst merā fā’ide gerçi girizān şodem

4. Goft merā şāh-ı ‘ışk zi-beyt-i dilrā be-dih
Bāz nişīnem der o men ki Süleymān şodem

---

¹⁰² Ḥāl: can HP.

5. Mî-konem endîşe-i seyr¹⁰³ u qarârem goca
Mî- konem âlûde ki şûret-i peymân¹⁰⁴ şodem

6. Gerçi icâzet dehî kıatlı-ı helâlest o
Ân ki be-goftî revâst bende-i fermân şodem

7. Der-reh-i âl-i ‘abâ cân-ı¹⁰⁵ **Zekâ’î** fedâ
Müjde ber-ânem konîd bâ-heme¹⁰⁶ kıurbân şodem

39

Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün / Mefâ’îlün

1. Beni ‘aşkıñ meyiyle mest-i medhûş eyleyen sensin
Başımdan ‘aqlım alıp böyle bî-hoş eyleyen sensin

2. Olursun meclis-i vuşlatda ağıyâr ile hem-şoĥbet
Velî ben zârı hicrânıñla ĥâmûş eyleyen sensin

---

¹⁰³ seyr: şabr ZD.

¹⁰⁴ peymân: bî-cân ZD.

¹⁰⁵ cân: ruh ZD.

¹⁰⁶ bâ-heme: ber-heme ZD.

3. Perīşān-ḥal olup ‘aşkıñla vādī’-i melāmetde
Beni zülfüñ mişāli ḥāne-ber-düş eyleyen sensin
4. Nigāh-ı luṭf ile ‘uşşaka eylersin ‘ināyetler
Dil-i bī-çāreyi ammā ferāmūş eyleyen sensin
5. Hevā-yı zülfüñ ile terk idip cümle ḳuyūdātı
Zekā’i bendeñi cānā ‘abā-pūş eyleyen sensin

40

Fe’ilātün (Fā’ilātün)/ Fe’ilātün / Fe’ilātün / Fe’ilün (Fa’lün)

1. Mülk-i dil yanmadadır âteş-i hicrānımdan
Kime feryād ideyim bu dil-i vīrānımdan
2. Tīğ-ı cevriñle yeter sīnemi mecrūḥ itdiñ
Duyulur şerḫaları çāk-i girībānımdan
- [11a] Saña aḥvālimi ‘arz itmege ḳādir degilim
Bī-ḥuzūr olmayasın āh ile efgānımdan

4. Bezm-i vaşlıñda sezāvār-ı ʿitāb itme beni

Seni vallahi efendim severim cānımdan

5. Elem-i hecrine bir laḥza taḥammül olmaz

Beni dūr itme raḳībā der-i cānānımdan

6. Dil-i mecnūni¹⁰⁷ **Zekāʿide** ḳarār itdi ğamiñ

Lerzenāk oldu felek naʿrā-yı her āhımdan

41

Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün

1. ʿIzārıñ eylemiş kesb-i ṭarāvet revnaḳ-ı gülden

Lebiñ renk almış ey¹⁰⁸ ğonce-dehānım bāde vü mülden

2. Ḳo feryād eylesin dīvāne göñlüm şevḳ-i rüyuñla

Gülistāna ʿaceb zīnet gelir āvāz-ı bülbülden

---

¹⁰⁷ mecnūn: maḥzūn D.

¹⁰⁸ ey: -ZD.

3. Şabā luṭf ile yāriñ perçeminden nefḥa-yāb eyle
Olur muḥtel dimağ-ı iştiyākım bū-yı sünbülден
4. Gel imdi meclis-i ‘aşka nazār kııl zülf ü gīsūya
Ferāgat eyle şūfi mebhāş-ı devr-i teselsülден
5. Dağıldı ‘aql u idrākım diger-gün oldu aḥvālim
Be-gāyet izṭırābım var perişānī-i kākülден
6. Ser-i kūyuñdan ib‘ād eylemek ağyārı sehv¹⁰⁹ ammā
Zekā’i ḥayli miḥnetler çeker derd-i tekāsülден

42

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Hevā-yı zülf-i yār ile benim nā-şād olanlardan
Melāmetle belā vādilerinde yād olanlardan
2. Füsün ile beni sevdā-yı ‘aşka mübtelā kııldıñ
Devāsız derd imiş gūş eyledim irşād¹¹⁰ olanlardan

---

¹⁰⁹ sehv: sehl ZD.

3. Felek ‘uşşâkı âhîr tîŝe-i ğamla helâk eyler
Haberdârim bu kûh-ı mihnete Ferhâd olanlardan

[11b] Getirmez kimse tâkat rûzgâr ile¹¹¹ muhâlifdir

Bu gülzâr-ı fenâdan¹¹² ‘ibret al ber-bâd olanlardan

5. Şudûr itmez tekâpû ehl-i dünyâya hamâkatdir
Kesip kayd-ı ümîdi ğuŝŝâdan âzâd olanlardan

6. Sûzûn beyhûdedir vâ‘iz bulunmaz kâbil-i ıŝlâh
Harâbât ‘âleminde ‘aşk ile mu‘tad¹¹³ olanlardan

7. **Zekâ’**iden şafâ-yı hâtırın keyfiyyetin şorma
Su‘âl it zevk-i dünyâyı derûnu şâd olanlardan

---

¹¹⁰ irŝâd: üstâd ZD.

¹¹¹ ile: öyle ZD.

¹¹² fenâdan: fenâda ZD.

¹¹³ mu‘tad: berhad ZD.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. İzārīñ bular almış yāsemenden sünbül ü gülden
Ruḥuñ renk almış ey şūḥ-ı cihānım sāğar-ı mülden
2. Baña yüz cevr idersiñ nāleler kılsam hezār-āsā
Ṭarāvet-yāb olur gülzār-ı ḥüsn āvāz-ı bülbülden
3. Zehirler yutdurup āzār ider biñ zār idersem de
Enīnim ḥoş gelir sulṭānıma āheng-i ḳulḳuldan
4. Benefşeye re'āya¹¹⁴ dinse böyle müşgbār olmaz
Ḥaṭṭ-ı ḥoş-būsunu gör ḥoş degil mi tāze sünbülden
5. Perīşān ḥāl olur zāhid seni bu ḥüsn ile görse
Dizilmiş gerden-i sīm üzre hind ü ḥāl-i fülfülden
6. Hemīn zulmetde ḳalsa kūh-ı hāmūn-ı muḥabbetde
Ferāğāt eylemez 'āşık ğam-ı sevdā-yı kākülden

---

¹¹⁴ re'āya: yā ki reyḥān ZD.

7. Hevā-yı zülfüñ ile vaşf-ı hüsnüñ şerh ider dā'im

Zekā'i fāriğ olmaz şoḥbet-i¹¹⁵ devr-i teselsülden

44

Mef'ülü / Fā'ilätü / Mefā'ilü / Fā'ilün

1. Ey dil nedir bu sūziş ile bī-ḳarārsın

Bir mehveşiñ ḥarāret-i 'aşḳıyla nārsıñ

2. Herkes şafāda sen ğam u miḥnetde giceler

Ta şubḥ olunca derd-i firāḳ ile zārsıñ

[12a] Ḳoy kim nigāh-ı çeşm-i güzār ide cānıma

Ey sīnesinde ārade bir perdedārsın

4. Evc-i murāda ṭāli'-i baḥtım yetişmedi¹¹⁶

Ey çarḥ-ı bī-vefā hele miḥnet-medārsın

---

¹¹⁵ soḥbet: Mebhas ZD.

¹¹⁶Yetişmedi: irişmedi ZD.

5. Deryā-yı hayret içre düşürdüñ cefalara

Ey bād-ı fitne hādişe-i rüzgārsın

6. Derdim baña yeter [a] gönül kıılma ıztırāb

Bu ma´reke de sen de bize hayli bārsın

7. Āyā **Zekā'ī** rūḥ-ı revānım gelir mi ki

Her dem helāk-i nār-ı gam-ı intizārsın

45

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. N'oldu¹¹⁷ ey dil bir güzeller şāhınıñ meftūnusun

Vādī-i 'aşkıñ melāmet ilinin Mecnūn'usun

2. Sīnem üzre çağla ey seyl-i sirişkim dem-be-dem

Sen de şahrā-yı cūnūnuñ güyiyā ceyḥūnusun

3. Dönderirsın kūh u şahrāda muḥabbet ehlini

'Āşıkıñ başında dehrin fitne-i gerdūnusun

---

¹¹⁷ N'oldu: N'olduñ ZD.

4. Her nigāh itdikçe levḥ-i sīneme bin zaḥm urur
Pādişāh-ı ğamzesi iḥsānınıñ memnūnusun
5. Kān aqıtdıñ bīm-i hecr ile eyā çeşm-i ‘alil
Meclis-i ‘aşkıñda yāriñ sāġar-ı mey-gūnusun
6. Zaḥmım¹¹⁸ üzre yāreler açdıñ benim ey şah-ı¹¹⁹ ‘aşk
Sen devāsız derdleriñ ālām-ı gūn-ā-gūnusun
7. Kūşe-i firķatde āh u nāleye mu‘tād olup
Bir cefākārıñ **Zekā’i** ġālibā maḥzūnusun

46

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Gūlistān-ı leṭāfetde yetişmiş bir şanavbersin
Naẓiriñ yoġ cihānda ķāmeti mevzūn dilbersin

---

¹¹⁸ Zaḥmım: Zaḥm ZD.

¹¹⁹ şah: derd ZD.

[12b] Güzellik sende eṭvār-ı melāḥat cümlesi sende

Edāsı ḥüb u dil-cū nāzenīn-i ʿiṣve-perversin

3. Müsellemdir saña ḥüsn-i edālar ey ṣeh-i nāzım

Kemān-eburü vü çeşm-āhū cevān-ı yāsemenbersin

4. Nigāhın sīnemi deldi ğamıñ cismim zebūn itdi

Ḳapuñdan dūr idip bu bende-i mecrūḥu n'eylersin

5. Ḳanāʿat eyledim ṣevḳ-i ruḥuñla bıraḳdım būse

Behey zālīm anı da menʿ idip āzār eylersin

6. Beni āḥir ğarīb ellerde tīş-i¹²⁰ ḥayret şaldıñ

Baña vādī-i ğamda ey cünün-ı ʿaşḳ rehbersin

7. Saña devlet **Zekāʿi** bendelik yetmez mi ol şāha

Ne ḥaddiñ daʿvā-yı ʿaşḳ eylemek zīrā ki kemtersin

---

¹²⁰ tīş: tīḥ ZD.

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Şabâ luţf eyleyip bir hoş haber vir gül-'izârımdan
Efendim şâh-ı hubân-ı cihânım nâzlı yârimden
2. N'ola bu derd ile eflâke çıksa âh u efgânım
'Aceb bî-zâr olur mu nâle vü feryâd u zârımdan
3. Olup dîvânesi Leylî-şıfat bir şûh-ı devrânîñ
Perişân-rûzgârım şorma ârâm u qarârımdan
4. Gelince yanıma cânım gelir ammâ ki gittikçe
Gider rûh-ı revânım güyyiâ cism-i nizârımdan
5. Baña cân virmek âsândır firâkı olmasa yârîñ
Ölürsem ğam degil ayrılmasam ol 'işvekârımdan
6. Yapılsın tûde-i kabrim güzergâhıñda ol şâhîñ
Gelip gitdikçe şorsun hâlimi hâk-i mezârımdan

7. Giderdim Çin'e dek zülfü hevâsıyla didi ammâ
Zekâ'î dūr olup gitme der-i devlet-medârımdan

48

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

[13a] Düşüp sevdâ-yı vaşl-ı yâre dūr oldum mekânımdan
Cüdâyım murğ-i âvâre mişali âşiyânımdan

2. Belâ vādilerinde 'âkıbet pâ-mâl-i hecr oldum
Beni 'aşkıñ ayırdı serv-ğaddim hânümânımdan

3. Şabâ luğ eyleyip vaqt-i seherde hâtırım şorsa
Peyâm-ı 'âkıbet¹²¹ irgürse bāri nev-cevânımdan

4. Baña raḥm itmeyip firğat ğamıyla ağladıp gittiñ
Ḥayālîñ gitmedi bir laḫza çeşm-i hūn-feşânımdan

5. Yararsam ba'd ez in şem'-i cemâle iztirâb itmem
Efendim gerçi bî-zâr eyledim âh u fiğânımdan

---

¹²¹'âkıbet : 'âfiyet ZD.

6. Taḥammül ‘aşka müşkil ḥasrete şabr eylemek müşkil

Uşandırdı beni telhî-i miḥnet tatlı cânımdan

7. Cefâ-yı derd-i cân-süz-ı firâkıñ n’idügün bildim

Zekâ’i bir daḥi ayrılmam ol rûḥ-ı revânımdan

49

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün

1. Seyr-i gülzâr eylesem ammâ ki aġyâr¹²² olmasın

İsterim yanımda yâr olsun da aġyâr olmasın

2. Çarḥ-ı ġaddârıñ sitemkâr olduġum bildiñ velî

Bî-vefâlar derdine kimse giriftâr olmasın

3. Pây-bend ider görüp ârâyiş-i pâzârını

‘Aklı başında olan ‘aşka ḥarîdâr olmasın

4. Tâ seḥer firḫat şebinde derd ile nâlân olur

Ḥâb-ı râḫat isteyenler ‘âşıġ-ı zâr olmasın

---

¹²² aġyâr: pür-ḫâr ZD.

5. Āteş-i cān-sūz-ı ḥasret zaḥm-ı ta'n-ı düşmenān
Bildi kim bu miḥnete 'āşık sezāvār olmasın
6. Çekdi kayd-ı zūlfüne zālīm beni bī-cürm iken
Kūşe-i miḥnetde nīş¹²³ idip günahkār olmasın
7. Ḥāb gelmez dīdeye¹²⁴ bezm-i¹²⁵ ḥayāl-i yār ile
[13b] Şubḥa dek çeşm-i **Zekā'ī** nice bī-dār olmasın

50

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Dir idim gerçi yāriñ şafḥa-i ruḥsārına gülşen
Eger gülşen olaydı böyle ḥüsn-i ān ile rūşen
2. Cigergāha geçürdi çeşm-i mestiñ tīr-i müjgānı
Nigāh idip anı şahrā-yı sīnemde ararsın sen

---

¹²³ nīş: habs ZD.

¹²⁴ dīdeye: dīdeme HP.

¹²⁵ bezm: bir dem ZD.

3. Nıgeh mı yoğsa ŐemŐir-i řazā mıdır ʿaceb bilmem

Geğer fulād olursa cāna işler şalb-i ʿāŐıędan

4. Der-i beytũ'l-ęazandan kũŐe-i dāmānını gũrsem¹²⁶

BeŐāretle meŐām-ı cāna irdi bũy-ı pīrāhen

5. ʿİzārıñ sũnbũlistānında ęeŐmim iki nergisdir

Gũzũm şaldı o gũlzār-ı leęāfetde ne idem ben

6. ʿİnāyet eyleyip virmez ki ũpsem pāyini yārıñ

Elime girse de sũrsem yũzũme kũŐe-i dāmen

7. Řarārım yoğ behiŐte varsam ah kim olamam āzād¹²⁷

Zekā'ıye ser-i kũyundur ancağ menzil-i mesken

---

¹²⁶ gũrsem: gũrdũm ZD.

¹²⁷ ah kim olamam āzād: anda idemem ārām ZD.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Bi-ḥamdillāh müyesser oldu vuşlat bezm-i cānāna¹²⁸

Sivāyı giderip¹²⁹ dilden irişdim ḳurb-ı Raḥmāna

2. Rumūz-ı 'ilmü'l-esmāya maẓhardır bugün sırrım

Cülūs itdim hezārān 'izzetle taḥt-ı Süleymāna

3. Libās-ı köhneyi tenden vücūdum eyledim 'ārī

Giyip bir ḥilḳat-i¹³⁰ zībā şehen-şāh oldum ekvāna

4. Münevverdir gönül nūr-ı hüviyyetden ki ḥikmetle

İfāza eyledi şems-i ḥaḳīḳat 'ayn-ı a'yāna

5. Ledün 'ilmin kitāb-ı nāṭıḳından sen ta'allüm ḳıl¹³¹

O bir sırr-ı ilāhīdir yazılmaz levḥ-i imkāna

¹²⁸ cānāna: sulṭāna ZD.

¹²⁹ Sivayı giderip: Sivā hubbı gidip ZD.

¹³⁰ ḥilḳat-i: ḥil'at-i ZD.

¹³¹ Ledün 'ilmin kitāb-ı nāṭıḳından sen ta'allüm ḳıl: Ledün 'ilmin kitāb'ullah-ı nāṭıḳdan ta'allüm ḳıl ZD.

6. **Zekâ’i** fazl-ı Hakkla çeşm-i cânı rüşenâ kıldım

[14a] Sürüp rüy-ı siyâhım hâk-i pây-ı Şeyh-i Şa’bâna

52

Müstef’ilâtün / Müstef’ilâtün

1. ‘Aşkıñla yandır sulţânım Allâh

Şevkiñle döndür sulţânım Allâh

2. Sensin İlâhım peşt ü penâhım

‘Afv it günâhım sulţânım Allâh

3. Nefsimi bildir aşlımı buldur

Ölmeden öldür sulţânım Allâh

4. Al beni benden kayd-ı bedenden

Ayırma senden sulţânım Allâh

5. Dil cezb oluna vuşlat yoluña

Lâhût iline sulţânım Allâh

6. Varlık seniñ hep yoğ ğayri mağlab

Luğ eyle yā Rab sulđānım Allāh

7. Eyler **Zekā'ī** ğamd ü ŗenāyı

Dā'im du'āyı sulđānım Allāh

53

Mef'ūlü / Mefā'ilü / Mefā'ilü / Fa'ūlün

1. Yemmler ğarışır ağlamadan ğeşm-i nemīne

Silme gözümün eşkini ğo kendi demine

2. Sevdim seni ey gül yüzüme gel gül-i tāze

Meftūn olurum ben güzeliñ ğonce-femine

3. Yan virdi meyānna şarıldığça o dilber

Yandım heves-i vaşl ile hicrān elemine

4. Gülzārıma bir bād-ı ğazān esdi dirīğā

Verd-i elemim ğonce iken düşdü zemīne

5. Güldürmedi dehrin beni bu naqş-ı nigârı
Naqqâş-ı Hudâ¹³² gözyaşı sürdü qalemine

6. Divâneleri eylediler qayda giriftâr
Mecnûnu da uğratdı felek leyli ğamına

[14b] Eyâ n'idelim qorqulu yirlerde şafâ yok
Sa'y idip irişmez isem ol semt-i emîne¹³³

8. Biñ 'acz-i kuşûr ile bu dergâh-ı niyâza
Yüz sürmek için geldim o şâhîñ qademine

9. Qurtulsa gönül bâdiye-i tûl-i emelden
Vâşıl oluruz Ka'be-i vaşlîñ haremine

10. Doğru yürü meyl itme cenûbla şimâle
Ğarq olalım elţâf-ı ilâhiye yemîne

---

¹³² Hudâ: qazâ ZD.

¹³³ Sa'y idip irişmez isem ol semt-i emîne: Sa'y idip irişsem ola bir semt-i emîne ZD.

11. Düşdüm ğam-ı devrān ile el-kışşa ayakdan

aldım hele Mevlā-yı kerīmiñ keremine

12. Ey āh-ı hāzīnim ne hevālarda gezersin

Bāri eşer it sīne-i arh sitemine

13. Nūř ister iken hoka-i gerdūn-ı denīden

Oğul acısı şundu **Zekā’i**-i kemīne

54

Fe’ilātūn (Fā’ilātūn) / Fe’ilātūn / Fe’ilātūn / Fe’ilūn (Fa’lūn)

1. İltifāt itmez iseñ bāri tebessūm eyle

Luř ile ‘āřıa bir kerre tekellūm eyle

2. Beni öldürdü řehā hecr ü firāıñ elemi

abrimiñ hākini gördükçe te’ellūm eyle

3. Cevr-i ađyār taħammül ilini yağdı dilā

Dergeh-i yāra var ol řāha teşallum eyle

4. Rāh-ı ʿaşkıñda görüp şevk ile cān virdigimi

Didi var leşker-i ʿuşşāka tekdaddüm eyle

5. Nʿeylesin¹³⁴ derd-i firaķıñla **Zekāyī**-i hāzīn

Künc-i mişnetde ğarīb oldu teraḥḥum eyle

55

Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün / Mefāʿilün

1. Gel ey¹³⁵ ğonce-dehen güller açılsın ğülsitān içre

Ḥoş-āvāz eylesin bülbüller ezhār-ı cihān içre

[15a] Nice devr itmeyen Mecnūn-ı ʿaşk olup ser-i kūyuñ

Bulunmaz sevdiğim gibi güzel devr-i zamān içre

3. Ḥadeng-i ğamzesi cāna çeker ol şūḥ-ı ğaddārıñ

Dizilmiş nāvek-i müjġanı ebrūdan kemān içre

---

¹³⁴ Nʿeylesin: Nʿeylersin ZD.

¹³⁵ Gel ey: Gül-i ZD.

4. arışsa h n-1 eşmim c ş idip dery -y1 ekşimle
Aar emv c-1 pey-der-pey gibi  b-1 rev n ire
5. Siyeh eşmiş g ren  h -y1 ine eylemez ib l
O udret kehlidir  bil mi olmak Işfah n ire
6. H k yet eyleyenler işş -i Mecn n u Leyl y1
Benim bu sırr-1 g řum¹³⁶ yazmamışlar d sit n ire
7. Bilip adriş n'ola ehl-i ma' arif h rz-1 c n itse
Bulunmaz gevher-i nazm **Zek 'i** baħr u k n ire

56

Mef 'il n / Mef 'il n / Mef 'il n / Mef 'il n

1. G r p  ft de oldum serv-addiş řaħn-1 g lşende
N'ola olsam miş l-i s ye h k-i p ye efgende
2. Ken r-1 c yb r-1 g mde z rim  andelib- s 
Ey  t ti-yi ra'n -y1 şaf sım ande ben ande

---

¹³⁶ sırr-1 g şum: serg zeştim ZD.

3. Çekip zencir-i¹³⁷ zülfüñ göñlümü ‘ayn-ı¹³⁸ hayâtıyla

Bu vādī-yi melāmetde esīr-i ‘aşkıñım ben de

4. Muḥabbet nārı yandıķça nice ‘uşşāk zār olmaz

Melāmet-dīdeler giryān olurlar şahn-ı külḥanda

5. **Zekā’ī**-i ğarībīñ meskeni yok ḳalmış ayakda

Ser-i kūyuñdan ayrılmaz nice kim cān olur tende

57

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün) / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Ḳandesin ḳandesin ey şāh-ı cihānım ḳande

Gözümüñ nūru benim rūḥ-ı revānım ḳande

2. İşte ben kūşe-i miḥnetde¹³⁹ ğarīb ü nā-çār

Cānımñ cānı o gül yüzlü cevānım ḳande

---

¹³⁷ zencir: zincire ZD.

¹³⁸ ‘ayn: ḳayd ZD.

¹³⁹ miḥnetde: firḳatde ZD.

[15b] Tîr-i müjgāmı ile sînemi pür yâre iden

Ġamzesi tîġ-i sitem kâşı kemānım kande

4. Bilemem şafha-i gülşen mi yâhūd küllhan mı

Zîver-i bâġ-ı şafâ tâze fidānım kande

5. Bedenim renc ü mihen çekmek ile oldu za'îf

Göñül âzürde-i ġam râhat cānım kande

6. Gülistān içre varıp gül gibi eyler hānde¹⁴⁰

Ķanı yanımda benim¹⁴¹ ġonce-dehānım kande

7. O şeh-i hūsn-ārā¹⁴² şî'r-i **Zekā'**ıyi görüp

ʿAcebā dir mi benim tâze zebānım kande

¹⁴⁰ Gülistān içre varıp gül gibi eyler hānde: Bile gülzāra varıp gül gibi iden hānde ZD.

¹⁴¹ benim: deġil ZD.

¹⁴² hūsn-ārā: hūsn ü edā ZD.

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ülün

1. Zühhâd-ı zamâniñ 'ameli hîle-i rekde¹⁴³
Şûfî-i mürâ'î daği beyhüde emekde
2. Tâli' baña yâr idi muķâbil olabilsem
Tenhâca o meh-rû ile bir gice felekde
3. Çeşminden öpüp yârı uyandırdı raķîbâ
Çok hâzık imiş evlâdı bîmârî döşekde
4. Nâhide çıkar şevķ ile mâhîde ğam¹⁴⁴ içre
Hurşîd-i cemâliñ göricek şayd-ı semekde
5. Zîb-i yed olup şubħa gibi nazm-ı **Zekâ'î**
Taħsîn ider efrâd-ı beşer belki melekde

---

¹⁴³ hîle-i rekde: hîle vü dekde ZD.

¹⁴⁴ mâhîde ğam: mâhideyem ZD.

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Düşürse râhîñ ey bād-1 şabâ kûy-1 dil-ârâya
 Hayr ü pür-derd-i hicrânım o şüh-1 'âlem-ârâya

2. Ne yâr-1 bî-vefâdan ne raķīb-i bed-liķâdandır
 Hemân baħt-1 siyehdendir cefâlar hep bu ednâya

3. Ğayâl-i zülfüñ ile zûlmet-i hecriñde ķaldım ben
 Ğara baħtım düşürdü 'âķıbet bir özge sevdâya

- [16a] Nedir çäre murâdımca felek devr itmedi yoķsa
 Değişmezdim şafâ-yı ülfetiñ bi'l-cümle dünyâya

5. Seni ey mest-i cânım¹⁴⁵ cân u dilden sevdigimdendir
 Giriftâr olduğum bunca ğumûm-ı miħnet-efzâya

6. Rehâ bulurdu bir laħza derûnum ıztırâbından
 Teselliler virip va'd-1 dürüğüñ şalsa ferdâya

¹⁴⁵ cânım: nâzım ZD.

7. Bu girdāb-ı felāketde gezer āvāre ser-gerdān

Zekā'iniñ işi kaldı nesīm-i luṭf-ı Mevlāya

60

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Şāh-ı ğamzeñ kaşdı idince hūkmünün icrāsını¹⁴⁶

Emridip ebrūya çekdirmiş anıñ tuĝrāsını

2. Neş'e-i¹⁴⁷ kudret ne hoş haṭṭıyla taḥrīr eylemiş

Levh-i ruḥsāra berāt-ı ḥüsnünün imzāsını

3. Minnet-i dehre ne ḥācet giydigim köhne 'abā

İstemem çarḥ-ı denīniñ ḥil'at-ı zībāsını

4. Ṭālib-i dünyāya baḥş itdim libās-ı köhneyi¹⁴⁸

Başına çalsın sipihriñ aṭlas-ı zībāsını

¹⁴⁶ Şāh-ı ğamzeñ kaşdı idince hūkmünün icrāsını: Kaşdı idince şāh-ı ğamzeñ hūkmünün icrāsını ZD.

¹⁴⁷ Neş'e: Münşī ZD.

¹⁴⁸ köhneyi: zīneti ZD.

5. Biz gürüh-ı ehl-i ‘aşkız mest ü hayrân olmuşuz

İçmişiz cām-ı haqīkat bāde-i hamrāsını

6. Öldürür çeşmiñ **Zekā’i** derdmendi ‘ākıbet

Zāhid-i mağrūriden almış anıñ fetvāsını

61

Mefā’ilün / Mefā’ilün / Fe’ülün

1. Göñül fikr-i sivādan olsa hālī

Tecellī ide nūr-ı “*Lā-Yezālī*”

2. Seher zikri siler dilden ğubārı

Görünür anda nūr-ı¹⁴⁹ “*zū’l-celālī*”

3. Özün fehm eyle gel maḥv-ı vücūd it

Haqīkat ‘ilminiñ budur me’ālī

[16b] Diyārından göñül mehcūr olaldan

Gözümnden gitmedi yāriñ hayālī

---

¹⁴⁹ nūr: vech ZD.

5. Vuşul-ı nür-ı vaḥdet isteyenler

Bulur insān-ı kāmilde bu ḥālī

6. Yüzüñ sür āsitān-ı pīr-i ‘aşqa

Saña keşf eyleye sırr-ı cemālī

7. Bulam dirseñ ḥayāt-ı cāvidānī

Zekā’iniñ elinden iç zülālī

62

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Dāğ dāğ itdi nigāhıñ sīne-i şad-çākimi

N’eyleyem yıqdıñ ḥarāb itdiñ dil-i ğamnākimi

2. Keşret-i ekdārdan görmez cihānı gözlerim

Pür-ğubār itdiñ şehā āyīne-i idrākimi

3. Leşker-i aġyar ile dā’im şavaş itmekdeyim

Rüstem-i devrāne beñzetdim dil-i bī-pākimi

4. Küşte-i tîğ-i ğam-ı hicrânıym bir seyyidiñ
Seyridiñ hâk-i mezârımda biten hâşâkimi
5. Nazm iderdim vaşf-ı hâlimde **Zekâ'î** bir kitâb
Ğam perîşân itmese bir lahza zihn-i pākimi

63

Mef'ûlü / Fâ'ilâtü / Mefâ'ilü / Fâ'ilün

1. Hâyfâ kim itdi devr-i felek nâm u şânımı
Çekdi berât-ı kayd-ı cünûna nişânımı
2. Nâmin kitâb-ı aşğdan el-kışşa mahv ider
Mecnûn eger oğursa benim dâstânımı
3. Mesrûr olurdu sâye-i luţfuñda göñlümüz
Şahñ-ı çemende görsem o serv-i revânımı
4. Beyt-i derûna düşdü¹⁵⁰ raķibiñ kaşaveti
Bî-râhat itdi bād-ı elem gülsitânımı

---

¹⁵⁰ düşdü: çekdi D.

[17a] Hecriñ ğamından āzāde eyleseñ¹⁵¹ bir nefes

Ol dem nişār eyler idim nağd-i cānımı

6. Üstād-ı ṭab´ım aña¹⁵² **Zekā´ī** virip cilā

Mir´āt-ı cevher eyledi tiğ-ı zebānımı

64

Mef´ülü / Fā´ilātü / Mefā´ilü / Fā´ilün

1. Gūş itmediñ mi derd ile āh u fiğānımı

Kesdiñ cefā vü cevr ile tāb u tūvānımı

2. Açılmaz oldu ğonceleri n´etdiñ ey felek

Aldiñ elimden ol yüzü gül nev-cevānımı

3. Raḥm itmediñ [mi]¹⁵³ eşkime ey kaḥbe rūzgār

Viridiñ hebāya mā-ḥaşal-ı baḥr u kānımı

---

¹⁵¹ āzāde eyleseñ: eyleseñ āzāde D.

¹⁵² aña: -D.

¹⁵³ mi: -M.

4. Naḥs irdi ṭālī'ime eger kehkeşān-ı çarḥ
Yağmaya virdi derd ise zīb-i dükkānımı
5. Sākī ayağda kaldı elin al **Zekā'iniñ**
Bir kāse şun ki şād ide rūḥ-ı revānımı

65

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Yüzüñ māh-ı münevver mi cemālīñ mihr-i enver mi
Felekde bir kām̄er-tal'at efendim saña beñzer mi
2. Kızarmış meclis-i meyde ruḥuñ ey ğonce-fem āyā¹⁵⁴
Gülistān-ı melāḥatda açılmış verd-i aḥmer mi
3. O mestāne nigeḥle dāğ-ber-dāğ¹⁵⁵ eyleyen sīnem
Bilinmez nūk-i ḥaṇçer mi yāḥud müjgān-ı dilber mi

¹⁵⁴ āyā: ammā AE.

¹⁵⁵ dāğ-ber-dāğ: dāğ-be-dāğ ZD.

4. Dil-i bî-çāre olmaz ahramān-ı çeşmine hā'il
Nerīmān-ı zamān dırler 'aceb böyle dil-āver mi
5. arārım yok firā-ı yār ile bir dem bu 'ālemde
O şūh-ı dil-rubā bilmem hemān rūh-ı muşavver mi

6. **Zekā'ı**veş hemān¹⁵⁶ 'azm-i seyāhat eyledim zāhid
[17b] Benim āvāre gönlüm yārsız ārām eyler mi

66

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Felek māhı degildir vech-i dilber gibi nūrānı
Cemāl-i yāri gör zāhid anıñ hıç var mı noşānı
2. Seniñ rūyuñdaki hālet hayāt-ı dil midir bilmem
Göñül cān virmek ister bir nefes ki görmesem anı
3. Ne rütbe şarf-ı diat kılsalar vaşf-ı miyānıñda
Yine 'āciz alırlar rüzgārıñ mū-şikāfānı

---

¹⁵⁶ hemān: yine ZD.

4. Taḥassür eylemezdim bir daḥi gülzār-ı firdevsi

Eger şahn-ı çemende görsem ol serv-i ḥirāmānı

5. Hele sīnem gibi şad-çāk iderdiñ ḥırça-i zühdü

Göreydiñ zāhidā ol dilberin kākül perīşānı

6. Şeb-i vuşlatda ey dil būs idersiñ la'liñ ol şūḥuñ

Zekā'ī gibi sen de nūş idersin āb-ı ḥayvānı

67

Fe'ilātün (Fā'ilātün)/ Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Raḥnedār itdi meded-i gerdiş-i eyyām beni

Beste-i fikr-i daķıķ eyledi ālām beni

2. Qıldı nev-ğonce-i bāğ-ı emelim pejmurde

Şaldı şahrālara bī-ṭāķāt u ārām beni

3. Sāḥa-i minnet imiş gülşen-i 'ālem didigiñ

Ḥār u ḥāşāke giriftār ider encām beni

4. Ża'f-ı bāzūmuz ile çile-keş-i ğurbet iken
Hedef-i tır-i sitem kılmada icrām beni
5. Cām-ı la'liñ beni hem-reng-i cünün itdi şehā
İtmez ālūde bu kevn kim¹⁵⁷ mey-i gülfām beni
6. 'Aşķ sākīsini gör şundu ayağın elime
N'ola ser-mest-i ħarāb itse bu ibrām beni
7. Ĥazret-i Ĥaķķ'a **Zekā'ī** nice biñ şükr olsun
[18a] Dem-be-dem itmede müstağraķ-ı in'ām beni

68

Mef'ülü / Fā'ilātü / Mefā'ilü / Fā'ilün

1. Sensin¹⁵⁸ belā-yı 'aşķa girif-tār iden beni
Künc-i cefāda derdiñ ile zār iden beni

---

¹⁵⁷ kevn kim: keвне ZD.

¹⁵⁸ Sensin: Sensiz ZD.

2. Şāhib-ķırān-ı çeşm-i siyāhıñdurur seniñ

Mecrūh-ı tīg-i ğamze-i ğaddār iden beni

3. Bezm-i şafāda luş ile aġyāra yār olup

Ey cevr-i nā-sezāya sezāvār iden beni

4. Āyā ki naħs t̄ālī' -i bed-aħterim midir

Miħnet-medār-ı gerdiş-i devvār iden beni

5. Zūlf-i hevesi¹⁵⁹ mihr-i rūħuñ iştıyāķıdır

Terk idip¹⁶⁰ diyārımı deyyār iden beni

6. Bildim ħayāl-i ħaṭṭıñ imiş ey şeh-i cemāl

Pāy-māl-i şaff-ı leşker-i ekdār iden beni

7. Dimiş o şāh-ı 'işve **Zekā'i** ġarībine

Sensin bu sūziş ile cefākār iden beni

---

¹⁵⁹ Zūlf-i hevesi: Zūlfüñ hevāsı ZD.

¹⁶⁰ Terk idip: Terk itdürüp ZD.

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ülün

1. Bir dilber-i mümtâzı der-ağuş ideyim mi
Dīvâne olup kendimi bî-hüş ideyim mi
2. Mestâne isem la'l-i lebiñ şun baña bir dem
Her dem bu cefâ zehrini ben nûş ideyim mi
3. 'Ahd itdim ezel zülfüne ber-dâr olam âhir
İki gün için 'ahdi ferâmûş ideyim mi
4. Bir pir-i ħarâbât ile itdim nice şöħbet
Vâ'iz sözünü dağ-dağa-i gûş ideyim mi
5. Ey zâhid-i bîgâne-meniş sen de ne dirsın
Nûş-ı mey idip gön'lümü medhûş ideyim mi
6. Mey-ħânede ger sâğar-ı dil pârelenirse
Her pâresini gûşuma mengûş ideyim mi

[18b] Sākī dedi bir kāse şunup zāhid-i huşki

‘Aşk ile **Zekā’i** gibi ser-hoş ideyim mi

70

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Dūd-i¹⁶¹ āhımla siyāh oldu sipihriñ sīnesi

Pārelendi ġālibā İskenderiñ āyīnesi

2. Halka-i zūlfünde hūlin gösterir ‘uşşākına

Dām-ı şayyād içredir murğ-ı za‘ifñ çīnesi

3. Zevkini erbābına şor ‘id ise nevrüz ise

Ġuşşalıdır ehl-i derdiñ şenbih ü āzīnesi

4. Āh-ı eflāke¹⁶² çıkar eflāke hemgām-ı seher

Düşmeniñ taqāt getirmez sīne-i pür-kīnesi

---

¹⁶¹ Dūd: Derd ZD.

¹⁶² eflāke: ‘āşıqdır ZD.

5. Bendesı çok bāb-ı luḫfunda velī sultānımıñ
Āsitānında **Zekā’ī** çāker-i dīrīnesi

71

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Sāyebān itmiş ūşeh-i ğamzeñ siyāh ebrūları
Kūh u ūşahrāya dūşürmüş gözleriñ āhūları
2. Mest-i ḫayrānım yeter ‘aqlım perīşān eyleme
Gösterip zīr-i külehdēn ‘anberīn ğīsūları
3. Mā’-i cārīdir ḫarīm-i sīneme eşkim aḫar
Āteş-i ‘aşkıñ söyündürmez cihānıñ şuları
4. Ṭarf-ı ruḫsāra dizilmiş ‘āşıkıñ baĝrın deler
Ḥaṇçer-i ser-tīze beñzer ḫaṭṭıñ her mūları
5. Cān baĝışlar sözleriñ ammā ki sen nevrestesin
Kimden öğrendiñ bu ṭarz-ı ūşoḫbet-i dil-cūları

6. Serv-ḳaddim meyl-i gülzār eylese ‘arṣa çıkar

‘Āṣıḳ-ı dil-süz-ı hecriñ na‘ra-i “yā-hū”ları

7. Ey **Zekāi** pertev-i nūr-ı siyāhıñ ‘aksidir

[19a] Evc-i serde ṭurra-i müşgīn-i ‘anber-būları

72

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Ḳanlu zālīm cigerim delmeye ḳılmıṣ naḳarı

Çeşm-i ‘ayyār ile ḡamzeden aldım ḡaberi

2. Serv-ḳaddim bize meyl itmege yoḳdur ḳaşdıñ

Rūzgārıñ bu havālarda bulunmaz¹⁶³ eşeri

3. Düşüben¹⁶⁴ pāyine öpsem ayaḡın sāḳīniñ

Düşse bir kerre ḡarābāta anıñ reh-ḡuzarı

---

¹⁶³ bulunmaz: olmaz ZD.

¹⁶⁴ Düşüben: Düşüp ben ZD.

4. Bî-ḥired cāhil ider zevḳ u şafāsın dehrîñ
Ehl-i 'irfān çeker arada da¹⁶⁵ cevr ü kederi
5. Çıķıcaḳ tîr-ı ḳazā ḳavs-i ḳaderden nā-gāh
Ḥā'il olmaz felegiñ köhne mücevvef siperi
6. Kimse tanzîr idemez bu ğazeli sulṭānım
Yazsalar per-i piristūya geze baḥr u berri
7. Āsmāndan atılan cevr ü sitem oḳlarınıñ
Sîne-i pür-elemi şāf-ı **Zekāi** de yeri

73

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Nice yār olsun muvāfiḳ ṭāli'im yār olmadı
Gözüme uyḡu ne girsin baḡt bî-dār olmadı
2. Dîde pür-nem sîne pür-ġam serde sevdā-yı nigār
Böyle derde ey gönül Mecnün giriftār olmadı

---

¹⁶⁵ da: -ZD.

3. Arkasın yere getirdi bunca şāhib-ķuvvetiñ
Zāl-ı devrāna zen-i dūnyā vefādār olmadı
4. Hoş ‘ilāc eyler tabībim sīne-i mecrūhuma
N’eyleyim ammā ki derdimden ħaberdār olmadı
5. Sāyesinde bīm-i ħārından şafā-yāb olmadım
Gül-‘izārım gerçi aġyāra hevādār olmadı
6. Vaķt-i hecrinde teraĥķum ħāl-i vaşlında vefā
Cānımıñ cānānı bir demde cefākār olmadı

[19b] Cāna kār itdi **Zekāi** gerçi zaķm-ı ġamzesi
Çeşm-i dilber çarķ-ı zālīm gibi ġaddār olmadı

74

Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün

1. Cünūn-ı ‘aşķ ile āvāre diller bī-mecāl oldu
İfāķat-ı ‘aşık-ı dil-ķastaya emr muĥāl oldu

2. Belim bükdü elif-ğaddiñ hayâli şekl-i lâm oldu
Gel imdi yanıma bir lağza gör baña ne âl oldu
3. Yağub¹⁶⁶ feryâdına evvel bu rütbe vahşet itmezdiñ
Saña ey şâh-bâz-ı evc-i istignâ ne hâl oldu
4. Mişâl-i tâli'im 'ömrüm zevâle mâ'il olduğça
Göñülde tâbiş-i mihr-i muhabbet ber-kemâl oldu
5. Çekilmez yây imiş 'aşkıñ cefâsı ey kemân-ebrû
Nihâl-i kâmetim ebrûlarıñ fikriyle dâl oldu
6. Serimde durmayıp sevdâ yeli esdikçe pey-der-pey
Sirişkim dem-be-dem cüş eyledi deryâ-mişâl oldu
7. **Zekâi** ol melek sîmâ ne¹⁶⁷ zîbâ dil-rübâdır kim
Hayâli şâhid-i endişeme hüsni cemâl oldu

---

¹⁶⁶ Yağub: Yitip ZD.

¹⁶⁷ melek sîmâ ne: melek sîmâya M., melek simâna AE.

Kıt'a

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Bī-şu'ūrum kayd-ı sevdā-yı sivāyı n'eylerim¹⁶⁸

Ehl-i tecrīdim libās-ı māsivāyı n'eylerim

Ḳıṣṣa-i pūr-ğuşṣa-i şāh-ı şehīdi diñledim

Bī-dilim efsāne-i şāh u gedāyı n'eylerim

Kıt'a

Mefā'ilün/ Mefā'ilün/ Mefā'ilün/ Mefā'ilün

1. Tecellī zāta 'āşıklar fedā-yı cān idenlerdir

Fenā-ender-fenā 'ālemleriñ seyrān idenlerdir

[20a] Sülūku ehl-i tecrīdiñ şuhūdu hāl-i tefrīdiñ

Üçüncü rütbe tevḫīdiñ yolun cevlān idenlerdir

¹⁶⁸ n'eylerim: n'eyleyim ZD.

Kıt'a

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Tarık-ı Halvetiniñ pertev-i nür-ı celidendir

Kemālāt-ı velāyet anlara sırr-ı 'Alī'dendir

Görüp hālāt ile devrānımız ta'n¹⁶⁹ itme ey zāhid

Bize kabz-ı ilāhī Şeyh-i Şa'bān-ı Velī'dendir

Beyit

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Maķām-ı evliyādır menba'-ı feyż-i Fütūhī'dir

Edeble dāhil ol şūfī bu dergāh-ı Naşūhī'dir

---

¹⁶⁹ ta'n: dahl ZD.

Mu‘ammā be-nām-ı ‘Alī

Mefā‘ilün/ Mefā‘ilün /Fe‘ülün

1. Esip bād-ı muhālif gitdi ol şāh

Gözüm ardında aldı n’eyleyim āh

Sene 1275

80

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- [20b] Şāh-ı ‘aşqım ālem-i ma‘nā müsellemdir baña

Ser-nigün peymāne-i Cem tāt-ı Edhem’dır baña

2. ‘Aşq ile gāhī harābāta düşürsem gönlümü

Ya ne güne¹⁷⁰ tāt-ı Edhem sāgar-ı Cem’dır baña

3. Her nefesde hañcer-i bürrān gibi bir zaħm açar

Hem-zebān-ı dil-nevāz āh-ı dem-ā-demdir baña

¹⁷⁰ Ya ne güne: Bāzgüne ND.

4. On sekiz biñ 'ālemi seyr eylemek lâzım degil
Her nefesde feyz-i haq bir özge 'ālemdir baña
5. Halk-ı 'ālem bir nefes şād olmağa cānlar virir
Cānımıñ cānānı güyā dildeki ğamdır baña
6. 'Āşıkım ammā yine dūşizegān-ı fikrime
Cebra'īlim Meryem-i endiše maħremdir baña
7. Baña şor Nef'ī hemān kađr-i dürr-i güftārıñı
Nükte-sencān-ı İlähī cümle hem-demdir baña

81

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Gönlümü her dem bir āteştir kılan pür-iztirāb
Kim ol āteşden bir aħkerdir felekde āfitāb
2. Nār-ı āhim tıtdu dehri yine maħv olmaz felek
Ber-kağar olmak 'acebdir āteş üstünde ħabāb

3. Gelse peykân-ı hadeng-i yâr kıalmaz sūz-ı dil

Gör nice teskîn ider bir külhanı bir kıatre âb

4. Âbdır peykân-ı yâr ammâ gelince sîneye

Olur âteş-pâre ol dağı virir bir güne tâb

5. Âb u tâb eksik degil Şi'rinde ey **Nef'î** senin

Gah luř eylerse de gâhi saña eyler 'itâb¹⁷¹

82

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Bildirirdim derdimi bir âh ile cânâna hep

ĖorĖarım sūz-ı derūnumdan felekler yana hep

[21a] Gün gibi bilmem kimin Ėam-hânesin pür-ŐevĖ ider

ĖalĖ-ı 'âlem mübtelâ bir âfet-i devrâna hep

---

¹⁷¹ Gah luř eylerse de gâhi saña eyler 'itâb: Yâr gâhi luř eder gibi saña gâhi 'itâb ND.

3. Dāne virmez hürmeninden bir nefes¹⁷² dānāya çarh
BezI ider vārını ammā bulsa bir nā-dāna hep
4. Ceng iderler dīdede her şeb hayāl-i yār için
Girseler müjgānlarım n'ola boyunca kıana hep
5. Olmaz ey Nef'ī bu vādīde benimle hem 'inān
Gelsin esb-i ṭab'ına mağrūr olan meydāna hep

83

Mef'ūlü / Mefā'ilü / Mefā'ilü / Fa'ūlün

1. Bir yüzden idi yār ile üslūb-ı muḥabbet
Ḥaṭṭıyla irişdi hele mektūb-ı muḥabbet
2. Gūy-ı zeķanıñ seyr ideli mā'ī kıabāda
Ağdı göge hūrşīd gibi ṭop-ı muḥabbet
3. Ne ğamze esīr idebilirdi dili ne ğam
Olmasa eger fitne-i¹⁷³ āşūb-ı muḥabbet

---

¹⁷² bir nefes: merdüm ND.

4. Sīnemde ne vār ise ğamiñ sildi süpürdü
Pāk itdi ħarīm-i dili cārüb-ı muħabbet
5. Mecnūn ne bilir k̄ā‘ide-i nāz u niyāzı
‘Āşık mı şanır kendin o meczüb-ı muħabbet
6. Dil ğamzeñ ile t̄urraña pek uydu ulaşdı
Ĥağ şaqlaya kim olmaya mağzüb-ı muħabbet
7. Nef‘ī gibi küstāħ ol eger ‘āşık olursañ
Zirā iremez vuşlata maħcüb-ı muħabbet

84

Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fa‘ülün

1. ‘Uşşāk ile dolsun der isen kūy-ı muħabbet
Gösterme raķıbiñ olana¹⁷⁴ rüy-ı muħabbet

---

¹⁷³ fitne-i: fitne vü ND.

¹⁷⁴ raķıbiñ olana: raķıb olmayana ND.

2. Kim görse olur ğamzeñe elbette giriftār
Yā Rab ne füsūn eyler o cādū-yı muḥabbet

- [21b] ‘Uşşāk-ı esīr itmek ise ‘ādet-i ğamze
Ḥübānı şikār eylemedir ḥūy-ı muḥabbet

4. Kāne boyadı kūyunu seyl-āb-ı sirişkim
Ḥūn-ı dil ile taşdı meger cūy-ı muḥabbet

5. Nefī gibi mest añlama bī-hūş görürseñ
Almışdır olan ‘aqlımı dārū-yı muḥabbet

85

Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilūn

1. Ğamze maḥmūr u girişme sāki-i müjgān mest
Olsa gördükçe ‘aceb mi ‘āşık-ı ḥayrān mest
2. Göz ucuyla nāz ider mestāne hem ḥançer çeker
Görmedim ol ğamze-i cādū gibi fettān mest

3. Gönlü açılmaz elinde cām-ı gülfām olmasa
Bādesiz bāğ-ı behişt olsa şanır zindān mest
4. Başına çalsın toğuz cāmını devrān bādesiz
Şabra kâdir mi kadeh pür olmasa bir ān mest
5. Oldu Nef'î fikr-i la'l-i yâr ile mest-i müdām
Bāde de nûş itse olmaz şûfi-i nâ-dān mest

86

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Ölmek āsān 'āşıkā bir dem firāk-ı yâr güç
Böyle müşkil derd esîri hasteye tîmār güç
2. 'Āşq mühlik yâr gâfil mübtelâlar n'eylesin
Birbirine derdini inkâr güç ikrâr güç
3. Yâr eger 'uşşâka¹⁷⁵ eylerse muḥabbet iktizā
İtmemek olur maḥallinden ānı izhār güç¹⁷⁶

---

¹⁷⁵ 'uşşâka: 'āşık ne ND.

4. Gerçi ‘aşk ızhârı bî-tâb olmayınca cürm olur
Dilber ammâ müdde‘â-fehm olıcağ inkâr güç
5. Olsa Nef‘î n’ola ger endişesiyle hem-zebân
[22a] N’eylesin yâ şoĥbet-i yârân-ı nâ-hemvâr güç

87

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Pür-şafâ dâ’im dili bir şūĥ hem-demdir ıadeĥ
Tâ ezelden meclis-i rindâne maĥremdir ıadeĥ
2. Bezm-i bâġa bir sebū-yı pür-mey ise ġonce ger
Bâġ-ı bezme bir ġül-i şâd âb u ĥurremdir ıadeĥ
3. Bir ıtarsa pâdişâĥ ile gedâyı mey n’ola
Hem sifâl-ı meygede hem tâc-ı Edhem’dır ıadeĥ
4. Gösterir dünyâyı mir’ât-ı ĥabâbından tamâm
Kendi başġa başına bir özge ‘âlemdir ıadeĥ

---

¹⁷⁶ Divanda beyitin yeri farklıdır. Bir sonraki beyitten sonra gelmektedir.

5. N'ola pür-şevk itse dünyâyı dîl-i **Nef'î** gibi
Rûzgâra yâdigâr-ı meclis-i Cemdir kadeh

88

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Yazanlar peykerim destimde bir peymâne yazmışlar
Görüp mest-i mey-i 'aşk olduğum mestâne yazmışlar
2. Baña teklîf-i zühd itmezdi idrâk olsa zâhidde
Yazıklar kim anı 'âkil beni dîvâne yazmışlar
3. Degildir gözlerinde sāye-i müjgân-ı 'uşşâkiñ
Hattîñ resmin beyâz-ı dîde-i giryâne yazmışlar
4. Benim 'âşık ki rüsvâlıkla tutdu şöretim şehri
Yazanlar kışsa-i Mecnûnı hep yâbâne yazmışlar
5. Nice zâhirdir ey **Nef'î** sözüñden dildeki sūzuñ
Yazınca nüşha-i şî'riñ kalemle yâne yazmışlar

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

1. Söyleşilmez çarḥ ile geh şöyle gāhī böyledir
Münḳalibdir bu cihānın resm ü māhı¹⁷⁷ böyledir
2. Zāhid ā¹⁷⁸ rind ol hemān şūretde ḳalma ʿārif ol
ʿĀlem-i maʿnāda ḥükm-i pādişāhī böyledir
- [22b] Ğarḳ ider bir noḳtada nūr-ı siyāha ʿālemi
ʿĀrifñ sermāye-i kilik-i siyāhı böyledir
4. Şubḥ u şāmı farḳ olunmaz āsumān-ı ṭabʿ imiñ
Maşrıḳ-ı endişemiñ ḥurşid ü māhı böyledir
5. Yalnız Nefʿī degil güstāḥ-ı bezmi maʿrifet
Yoḳlasañ cümle nedīmān-ı İlähī böyledir

---

¹⁷⁷ māhı: rāhı ND.

¹⁷⁸ ā: ol ND.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Çekdiğim derdi ne hem-hâne ne hem rāh bilir

‘Āşıkım derd-i¹⁷⁹ dili zārımı Allāh bilir

2. Dād o zālinden eger böyle qalursa nāzı

Ne figān-ı şeb ne āh-ı seḥergāh bilir

3. Söyleşilmez nigehi şūḥı ‘aceb müstağnī

Ne zabān-ı dil ü ne şīve-i dil-ḥāh bilir

4. Ğamzesi āteş-i sūzana girer bir cādū

Ne dil-i şu‘le-feşān ne ‘alev-i āh bilir

5. Böyle dilber ne belādır başıña ey Nef‘ī

Her nigāhımı qazā āfet-i cāngāh bilir

¹⁷⁹ derd-i: hāl-i ND.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Eşk ile sinedeki şerhayı nemnâk ideriz

‘Âşıkız mihr ü muhabbet yolunu pāk ideriz

2. Kendimizden ne kadar bî-ḥaber itse bizi ‘aşk

Ol kadar zevk-i ğamîñ¹⁸⁰ firḫati idrāk ideriz

3. Çekmesin diyü ta‘b girmede peykân-ı dile

Tiriñe karşı durup sînemizi çāk ideriz

4. Yine sen istediğîñ yerde gezersîñ güzelim

Cismimiz yok yere yoluñda hemân¹⁸¹ ḥāk ideriz

5. Nazmımızla n’ola kılsağ ğamı şevke tebdîl

[23a] Zehri ey **Nef’î** biz efsün ile tiryāk ideriz

¹⁸⁰ ğamîñ: ğam-ı ND.

¹⁸¹ hemân: hem ND.

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü /Fa'ülün

1. Esrâr-ı lebiñ söylemeziz¹⁸² gerçi hamûşuz
Ammâ ki hum-ı mey gibi pür-cüş-ı hurûşuz
2. Cevriñ çekerek zevk-i ğam idrâk olunurdu
Müşkil bu ki biz 'aşkla bi-tâkat u hûşuz
3. Tâ ki¹⁸³ getirir diyü şabâ müjde-i vaşlıñ
Başdan ayağa şâh-ı gül-i ter gibi gûşuz
4. Zâhid bizi qor ğayra şatar şimdi riyâyı
Duymuş bizi kim mu'tekid-i bâde-fürûşuz
5. Nef'i gibi tâ'ib degiliz dilber ü meyden
Biz anlar ile leb-be-leb ü dūş-be-dūşuz

---

¹⁸² söylemeziz: söylememiz ND.

¹⁸³ Tâ ki: Nâ-geh ND.

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü /Fa'ülün

1. Rindân-ı harâbâtde mestân-ı elestiz

Maşşerde dağı cām-ı mey-i 'aşş ile mestiz

2. Yoğ bāde için minnetimiz pīr-i muđāna

Sākī-i mey-i vağdet ile dest-be-destiz

3. Düşmezse n'ola gül gibi sāgar elimizden

Ne tā'ib bī-hūde vü ne¹⁸⁴ tevbe-şikestiz

4. Dinse ne 'aceb şab'ımıza başr-ı ma'anī

Şahbā gibi pür¹⁸⁵ hālet cür'a gibi pestiz

5. Olsağ n'ola **Nef'i** gibi rüsvā-yı dü 'ālem

Hem 'aşış u hem şā'ir ü hem bāde-perestiz

¹⁸⁴ ne: -ND.

¹⁸⁵ pür: bir ND.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. 'Āşık olduğ dām-ı zülf-i yāre düşdü göñlümüz

'Aqla uyduğ bir ğarīb āvāre düşdü göñlümüz

2. Ğamdan āzād olmağa bilmem ne çāre eylesek

Ƙaldı hayretde 'aceb bī-çāre düşdü göñlümüz

[23b] 'Āşık olmağdır yine evlāsı ammā derd bu

Bir mülāyim āfet-i mekkāre düşdü göñlümüz

4. Çeşmi bir zaħm urdı tıĝ-ı ğamze-i bürrān ile

Göz yumup açınca yüz biñ pāre düşdü göñlümüz

5. Fāriĝ olsağ n'ola dilber sevmeden **Nef'i** gibi

Ğüsn-i ħulķ-ı şāh-ı meh-dīdāre düşdü göñlümüz

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

1. Sīnemi deldi müjeñ oqları tā cānıma dek
Söyle ebrū-yı kemāndāriña tıtsun çekerek
2. Tīr-i āhım yine bir demde irişdi felege
şehber-i bāl-i melekdendir aña şanki yelek
3. ʿĀřıř oldur ki raķībi ola a'lā ednā
Sevdiğin ya'nī seve yerde beşer gökde melek
4. Biricik ehl-i dil ü şab'da gün göstere
Bu şadar ʿaksine devr eylemese şarş-ı felek
5. řadrim¹⁸⁶ añlar şatı az¹⁸⁷ olsa n'ola ey Nef'i
Çok hünerdir şazeli böylece pākīze dimek

---

¹⁸⁶ şadrim: şadrim ND.

¹⁸⁷ az: as ND.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. O şeh cān u dile raḥm eyleyip dād itdigin görsek

Bir iki zār u nā-şādı felek şād itdigin görsek

2. Göñül ma'mūresin cevriyle vīrān itdi ol zālīm

Gelip inşāfa bir gün yine ābād itdigin görsek

3. ̖ul itdi 'ālemi reftārına ol serv-i āzādım

Ne var bir bendesin luṭfundan āzād itdigin görsek

4. Nice biñ ḥānümānı bāda virmiş bir felekdir bu

Anı āhıyla bir āşık da berbād itdigin görsek

5. Ne mazmūnlar ne vādiler bulur seyr eyleseñ **Nef 'ī**

[24a] Yine bir ʔarz-ı ḥāş u tāze icād itdigin görsek

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Tütî-i mu'cize-güyem ne disem lâf degil
Çarhile söyleşemem âyînesi şâf degil
2. Ehl-i dildir diyemem sînesi şâf olmayana
Ehl-i dil birbirini bilmemek inşâf degil
3. Yine endîşe bilir kıadr-i dürr-i güftârîñ
Rûzgâr ise denî dehr ise şarrâf degil
4. Girdi miftâh-ı der-i genc-i ma'âni elime
'Âleme bezl-i güher eylesem itlâf degil
5. Levh-i maḥfûz-ı suḥandır dil-i pâk-ı **Nef'î**
Ṭab'-ı yârân gibi dükkâncı-yı¹⁸⁸ şaḥâf degil

---

¹⁸⁸ dükkâncı: dükkânçe ND.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Hem adeh hem bade hem bir Őuĥ sakiĥdir g6n6l

Ehl-i 'aŐkĥn ĥaŐılı Őaĥib mezakiĥdir g6n6l

2. Bir nefes didar için biĥ cān fedā itsem n'ola

Nice demlerdir esir-i iŐtiyakiĥdir g6n6l

3. Dildedir mihriĥn o ĥak olsun yoluĥda cān u ten

Ben 6lürsem 'alem-i ma'nada bakiĥdir g6n6l

4. Zerredir ammā ki tāb-ı āfitāb-ı 'aşk ile

Rūzgāriĥn Őemse-i tāk u revakiĥdir g6n6l

5. İtse Nef'i n'ola ger g6nlüyle dā'im bezm-i ĥaŐ

Hem adeh hem bade hem bir Őuĥ sakiĥdir g6n6l

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. 'Ārif ol ehl-i dil ol rind-i alender-meşreb ol

Ne müselmān-ı avī ne mülhid-i bī-mezheb ol

2. 'Aqla mağrūr olma Eflātūn-ı vaqt olsañ eger

Bir edīb-i kāmili gördükde ıfl-ı mekteb ol

[24b] Āfitāb-ı 'ālem-ārā gibi sür hāke yüzüñ

Kevkebe başdır cihānı hem yine bī-kevkeb ol

4. Lā-mekān ol hem mağallinde yeriñ bekle yine

Gāh mihr-i 'ālem-ārā gāh māh-ı Neḫşeb ol

5. 'Aşık ol ammā 'alāyıdan berī it gönlüñü

Ne hām-ı gīsūya meftūn ne esīr-i gabgab ol

6. Hızra minnet¹⁸⁹ çekme var şoñra dil-i Nef'i gibi

Evvelâ ¹⁹⁰ âb-ı hayât-ı feyzle leb-ber-leb ol

100

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Bahâr irse yine seyr-i gülistân olduğun görsem

Güzel seyr eylemek 'uşşâka âsân olduğun görsem

2. Leţâfetden görünse âsumâniñ 'aksi her yerde

Çemende başka bir 'âlem nümâyân olduğun görsem

3. Yine rez duğterin peydâ idip 'azm-i kenâr itsem

Ġamiñ hâtırdâ nâ-peydâ vü pinhân olduğun görsem

4. Kızarsa gül gül olsa tâb-ı meyden rûy-ı cânânı¹⁹¹

Ruğ-ı cânân hem gül hem gülistân olduğun görsem

---

¹⁸⁹ minnet: mihnet ND.

¹⁹⁰ Evvelâ: Lûle-ı ND.

¹⁹¹ cânân: hûban ND.

5. Şafādan birbiriniñ sinesin çāk itse dilberler
Güzeller mest olup dest ü girībān olduğun görsem
6. Baķıp geh sīne-i cānāne geh cām-ı mey-i nābe
Dil-i dīvāne berr ü baķr sulţān olduğun görsem
7. Muħaşşal böyle bir gün görmeden ölürsem ey **Nefī**
Felek ben ölmeden ħāk ile yeksān olduğun görsem

101

Fe'ılātün (Fā'ilātün)/ Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Lezzet-i vuşlat için firķat-ı yāri çekemem
Şoĥbet-i bāde için renc-i ĥumārı çekemem
2. Āşinā çıķdım ise çeşmine kāfir degilim
Sitem-i ğamze-i nezzāre şümārı çekemem
3. Minnet eylerse felek bir iki günlük 'ömre
Ölürüm derd-i muħabbetle o bārı çekemem

4. 'Āşıkım 'āşıkā şūrīdelik a'lā yaraşır
Pek denā'et görünür şıķlet-i 'ārı çekemem
5. Naķd-i vaķt olsa baña zevķ u şafā-yı vuşlat
Bir nefes ārzū-yı būs u kenārı çekemem
6. Sīnemi dāğla dil-i tāze gülistān ister
Bülbülüm līk ğam-ı köhne bahārı çekemem
7. Cāna minnet ne çerkersem çerkeyim ey Nef'ī
Lezzet-i vuşlat için firķat-i yāri çekemem

102

Fe'ilātün (Fā'ilātün)/ Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Gördüğün 'āşık ider bir büt-i ra'nāsın sen
'Aceb üftādesi çok dilber-i yektāsın sen
2. Devr-i hüsnuñde n'ola olsa cihān pür-ğavğā
Fitne-i devr-i zamān āfet-i dünyāsın sen

3. Zülfüñ aşıb-ı dil ü ğamzeleriñ âfet-i cân

‘Âleme ıurfa belâ özge temâşâsın sen

4. Belki Yūsuf da seni görse olurdu ‘aşıķ

Ol ķadar ħüsnle mümtâz ü dil-ârâsın sen

5. Saña **Nef’î** gibi icmâl ideyim evşâfiñ

Şâh-ı devrâna sezâ dilber-i zîbâsın¹⁹² sen

103

Mef’ûlü / Mefâ’ilü / Mefâ’ilü / Fa’ülün

1. Derdim nice bir sînede pinhân iderim ben

Bir âh ile bu ‘âlemi vîrân iderim ben

2. Âh ile ķomam dilleri zülfüñde ħuzûra

Cem’iyyet-i aġyârı perîşân iderim ben

3. Cem’iyyet-i aġyârı ger itmezse perîşân

Çarķ-ı felegi ‘aksine gerdân iderim ben

---

¹⁹² zîbâsın: ra’nâsın ND.

[25b] Yār olmayıcağ zehr-i sitemdir baña bāde

Bilmem nice def'-i ğam-ı hicrān iderim ben

5. Gūyā ki olur dīdelerim ma'den-i yāķūt

Her gāh ki yād-ı leb-i cānān iderim ben

6. Bu hāl ile āvārelik el virse baña ger

Başdan başa dūnyāyı gülistān iderim ben

7. **Nef'i** gibi yārā ne dimem dağı nazīre

Yā bu ğazeli zīver-i dīvān iderim ben

104

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Yoķlamazsın hīc var mı dilde dağın yāresin

Böyle mi gözler güzeller 'āşık-ı bī-çāresin

2. Āh ile derdi bilinmez 'āşık-ı bī-çāreniñ

Çāk çāk ide meger āh-ı dil-i şad-pāresin

3. Gördüğün öldürmedir kārı o hūnī gözleriñ
Çomaz anıñçün elinden ğamze-i¹⁹³ ğaddāresin
4. Zülfüñe bend itmesin¹⁹⁴ yā n'eylesin Mecnūn gibi
Zabta kādır olmayan 'āşık-ı dil-āvāresin
5. [Halka-i zülfüñden eyler dil temāşā ruḥların
Vermese ḥurşide n'ola revzen-i nezzāresin]¹⁹⁵
6. Derdin izhār itmek ister dā'imā Nef'ī saña
Sen de luḥf it yoḳla bir gün dilde dāğın yāresin

105

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. 'Āşıka ṭa'n itmek olmaz mübtelādır n'eylesin
Ādeme mihr ü muḥabbet bir belādır n'eylesin

---

¹⁹³ ğamze: ğamzeler ND.

¹⁹⁴ itmesin: eylemesin ND.

¹⁹⁵ -M.

2. Gönlü dilberden kesilmezse ‘aceb mi âşıkıñ
Ėamzesiyle tā ezelden âşinadır n’eylesin

3. N’ola ta’yīn itse zabt-ı mülk-i hüsni Ėamzeye
Zülf bir âşüfte-i ser-der-hevâdır n’eylesin

4. Zülfüne Ėalsa perīşān eylemezdi dilleri
Anı da taħrīk iden bād-ı şabâdır n’eylesin

[26a] N’ola olsa mużtarib hāl-i dil-i ‘uşşāĖdan
Sīnesi āyīne-i ‘ālem-nümâdır n’eylesin

6. Olmasa **Nef’ī** n’ola dil-beste zülf-i dilbere
Ṭab’-ı şūĖı dāma düşmez bir Hümâdır n’eylesin

106

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Fikr-i zülfün dilde tāb-ı sūz-ı ‘aşkıñ sīnede
Nârdır külĖanda Ėüyâ mârdır gencīnede

2. 'Ařıķıñ gönlüne baķ mir'āta baķmaķsa ġaraż

Yoķdur ey meh ol řafā ma'zūr tūt āyīnede

3. Atlas-ı arķa deġiřmezdik anı ey hāce sen

Ger bulaydıñ bulduġum ben hırķa-i peřmīnede

4. Ğam feraķ gibi deġil her dem gelir¹⁹⁶ yoķlar beni

Olur elbetde haķīķat hem-dem-i dīrīnede

5. Ķorķum oldur bir ġün ey Nef'ī yaķar dūnyāyı hep

Böyle ķalırsa eger sūz-ı muħabbet sīnede

107

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

1. Ğāh ġülřende řalınsañ serv-i ra'nālar gibi

Hū çeker būlbūleri 'uřřāķ-ı řeydālar gibi

2. Kākūliñde ıķdı bařdan fikr-i dūr-a-dūr ider

Pāyıña yüz sūrmege zūlf-i semen-sālar gibi

---

¹⁹⁶ gelir: -ND.

3. Naqd-ı cān u dil mi or tātār-ı amzeñ kimseye¹⁹⁷

Böyle alırsa eger dūnyāyı yamalar gibi

4. Nūş iderler cām-ı nāzı birbiriniñ ‘aşına

İki çeşmiñ iki mest-i bāde peymālar gibi

5. Degme sözde yodur ey **Nef’i** bu lezzet bilmiş ol

Dehr-i¹⁹⁸ şirīn-kām iderse n’ola elvālar gibi

6. [Kand-i nazm-ı pādīşāh ola meger bundan lezīz

Medhini itsem n’ola tūtī-i uyālar gibi

7. Şeh Murād Hān kim dil ü dest-i kerīmi dem-be-dem

Dürr ü gevher bezl eder dūnyāya deryālar gibi]¹⁹⁹

---

¹⁹⁷ kimseye: kimsede ND.

¹⁹⁸ Dehr: Zehri ND.

¹⁹⁹ -M.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

[26b] Bāğda güller ruhuñ seyriyle hayrān oldu hep

Kākülün reşkiyle sünbüller perişān oldu hep

2. Bir nigāh-ı nāza şāyān olduḡ ammā n'eyleyim

Sīnede²⁰⁰ āmācgāh-ı tīr-i müjgān oldu hep

3. 'Ārız-ı alūñ seniñ ey ğonce-leb itdim²⁰¹ hayāl

Hāne-i hātırına reşk-i gülistān oldu hep

4. Çāşni-baḡş oldu ol kān-ı melāḡat bezme çün

Sāğar-ı mey 'aks-i la'liyle nemekdān oldu hep

5. **Fıḡnat** ol şīrīn-dehen nuḡḡa gelince nāz ile

Feyz-i ğüftār ile 'ālem şekkeristān oldu hep

²⁰⁰ şinede: şinemiz FD.

²⁰¹ etdim: kıldım FD.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Virir revnaḵ 'izār-ı yāre ḥaṭṭ-ı müşgbār elbet
Ṭarāvet-baḥş olur gülzāra ebr-i nev-bahār elbet
2. Hilāl-āsā hemān āgūşuñ aç yārī der-āgūşa elbet²⁰²
Olur ol āfitāb-ı evc-i naḥvet der-kenār elbet
3. Tevekkül bādbānın ḳıl güşāde²⁰³ fülk-i iḥlāşa
Eser baḥr-i emelde bir müsā'id rūzgār elbet
4. Dem-i ḥaṭṭıñda būs-ı la'liñe minnet mi var cānā
Olur nūş-ı mey-i nāba sebeb faşl-ı bahār elbet
5. Sezā **Fıtnat** ne deñlü cevrin efzün eylese cānān²⁰⁴
Dimiş var mı saña derd-i derūnuñ söyle var elbet

---

²⁰² elbet: -FD.

²⁰³ güşāde: güşe FD.

²⁰⁴ cānān: cānā FD.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Yok nazîri mülk-i hüsn içre cemâl-i yâr bir
Kim olur²⁰⁵ 'âlemde zîrâ mihr-i pür envâr bir

2. Tek ferâmûş itme hâtırdan hemân eyle cefâ
'Âşık-ı küstâha cânâ luğf ile âzâr bir

3. Didi dilber eylemezdim büse-i la'lim dirîğ
Çand ile beslerdim olsaydı eger cerrâr bir

- [27a] Gûş iderdi nâle-i 'uşşâkı ol gül neylesin
Bâğ-ı kûyunda degildir 'andelîb-i zâr bir

5. Gerçi çok dîvâne cânâ Çays ile Ferhâdveş
Vâdi-i 'aşk içre ammâ **Fıtnat**-ı gam-hâr bir

---

²⁰⁵ olur: olup FD.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Neşve-i cām-ı muḥabbetle gönül cūş eyler
Çekilen derd ü ğamı cümle ferāmūş eyler
2. Bir niĝhle ḳomadı derdimi taḳrîre mecāl
Çeşm-i mestiñ nice gūyaları ḥāmūş eyler
3. Ḳıl ḥazer alma şaḳın 'āşıḳ-ı zārîñ āhın
Seni bir şūḫ-ı sitemkāra felek dūş eyler
4. Hāle-i māh gibi sîneye çekmiş mihri
Bezm-i vuşlatda o kim yāri der-āĝūş eyler
5. Sen hemān gülşen-i ḥüsünde fiĝān it çü hezār
Fıṭnatā derd-i diliñ belki o gül gūş eyler

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Şemīm-i gülle reng-i keyf-i mül taḳṭır²⁰⁶ olunmuşdur
Vücūd-ı nāzikiñ ol āb ile taḥmīr olunmuşdur
2. Alıp mülk-i dili evvel niḡhle ḡamze-i ḡün-rīz
Muḡabbet 'ālemi bir tiḡ ile teşhir olunmuşdur
3. Şafā-yāb oldu cevrinden ḡönül zīrā cefā-yı yār
Lisān-ı 'aşḡda mihr ü vefā ta'bir olunmuşdur
4. Degil ḡaṭṭ-ı lebiñ ser-çeşme-i āb-ı ḡayāt üzre
ḡörenler zann ider tāriḡidir²⁰⁷ taḡrīr olunmuşdur
5. İdip ol şāḡa Fıṭnat ḡālını eş'ār ile iş'ār
Nezāketle hele derd-i diliñ taḡrīr olunmuşdur

---

²⁰⁶ taḳṭır: taḡdīr FD.

²⁰⁷ tāriḡidir: tāriḡdir FD.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

[27b] Genc-i istiğnâ kadar bir kûşe-i râhat mı var

Loğma-i hân-ı kanâ'at gibi bir ni'met mi var

2. Luṭfi hep dūnānadır tedkîk ile kılsın nazar

Āsiyâb-ı çarḥide²⁰⁸ ehl-i dile nevbet mi var

3. Neyle olsun gevher-i vaşlın hırîdâr-ı gönül

Nağd-i cânâ çârsü-yı 'aşqda rağbet mi var

4. Virdi 'uşşâka ferâh geldikde mektûb ḥaṭṭı

Yoğsa maẓmûnunda ey dil müjde-i vuşlat mı var

5. Ol şeh-i hüsne ricâ-yı der-kenâr eylerdi lik

'Arz-ı ḥâle **Fıṭnat**-ı bî-çârede kudret mi var

²⁰⁸ çarḥide: çarḥda FD.

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Âh u nâlem ol şeh-i bî-dâda te'sîr eylemez
Bir nigehle bu dil-i vîrânı ta'mîr eylemez
2. Kaddiñe meyl eyleyenler 'âşık-ı âzâdedir
Zülfüñ-âsâ dilleri der-bend-i zencîr eylemez
3. Bir nigehle kârını 'uşşâkıñ eylersin tamâm
Ġamze-i 'âşık-küşuñ muhtac-ı şemşîr eylemez
4. Vâşıl-ı cânân olur hâmûş olan pervâneveş
Âteş-i 'aşkıñ o kim nâ-dâna taqrîr eylemez
5. Hâne-i kalbim harâb itdi teğâfûl **Fıtnatâ**
Bir nigehle bu dil-i vîrânı ta'mîr eylemez

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Olan bī-behre isti'dāddan feyz-i Hudā almaz
Muşavver naḥl-i faşl-ı nev-bahār irse nemā almaz
  2. Derūn zulmet sarāyın āfitāb-ı 'aşk ider tenvīr
Fūrūğ-ı mihreden kāşāne-i ḥāṭır ziyā' almaz
  3. Ne tedbīr ile ayā def' ider ālām-ı devrānı
O kim cām-ı şafāyı destine şubḥ u mesā almaz
- [28a] Olur nāz ile gāhī leb-güşā düşünāma ammā kim
Vefā ḥarfin lisāna hic o yār-ı pür cefā almaz
5. O şāh-ı mülk-i ḥüsnüñ şekve vaz'-ı nā-becāsından
Ricā-yı yādı gūş eyler selām-ı aşınā almaz
  6. Leb-ā-lebdir ḥayāl-i yār ile dil ğayre hic yer yok
Meşeldir söylenir memlū olunca kūze mā almaz

7. Getirme yâdiña **Fıtnat** firâk-ı vaqt-i vuşlatda
Düşen bîm-i ħumâra destine cām-ı şafâ almaz

116

Mefâ'ılün / Mefâ'ılün / Mefâ'ılün / Mefâ'ılün

1. Kenâr-ı ħaţdan ol âfet-i ruĥ pür-tâb göstermiş
Seĥergâh-ı ħüsnde mihr-i 'âlem-tâb göstermiş
2. Göñül dildâre esrâr-ı dehânından ħaber şormuş
Tebessüm eyleyip bir gevher-i nâ-yâb göstermiş
3. Görüp meylin bahâra sîne-çâk-ı şevĥ olup 'âşık
Gül itmiş dâĝ-ı âhın sünbül-i sîr-âb göstermiş
4. Çemende sünbülün ħâlin perîşân eylemiş zülfün
Felekde mihr-i reşk-i 'arızın bî-tâb göstermiş
5. Ĥaţnıla 'arız-ı gül-gününu vaşf eyleyip **Fıtnat**
Bahâristân-ı ma'nâda gül-i şâd-âb göstermiş

Fä'ilätün / Fä'ilätün / Fä'ilätün / Fä'ilün

1. Gülşeni vaşf eylemekden rüy-ı cānāndır²⁰⁹ ğaraż

Sünbülü yād itmeden gīsü-yı cānāndır ğaraż

2. Düşdü dil sevdā-yı haţţ-ı ārzü-yı la'1 ile

Ĥızra pey-rev olmadan çün āb-ı ĥayvāndır ğaraż

3. Ey řabīb-i nāz gūş eyle enīnin 'āşıkıñ

Derdini 'arz itmeden tedbīr-i dermāndır ğaraż

3. Gülsitāniñ añmadan şebbü-yı²¹⁰ serv ü nergisin

Zülf-i müşgīn řadd-i bālā çeşm-i fettāndır ğaraż

[28b] **Fıřnatā** bī-şübhe idrāk eyler erbāb-ı suşen

Böyle nazm-ı sādeden tertīb-i divāndır ğaraż

²⁰⁹ cānāndır: ĥübāndır FD.

²¹⁰ şebbü-yı: şebbü vü FD.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Vaşf-ı kıand-i la'liñi zıkr ü beyān itsem gerek
Tūṭi-i ṭāb'im yine sekker-feşān itsem gerek
2. Zūlfüñe bend eyleyip murğ-ı dil-i āvāreyi
Sāye-i perr-i hūmāda āşiyān itsem gerek
3. Verd-i ruhsārīñ taḥayyül eyleyip gülzārda
Būlbül-i şūrīdeveş āh u figān itsem gerek
4. Şarf idip naqd-i sirişkim ārzū-yı vaşl ile
Cū-yı eşkim rāh-ı 'aşkıñda revān itsem gerek
5. Deşt-i Mecnūn bī-sütün-ı Kūh-ken cāy eylemiş
Fıṭnatā ben kūy-ı cānānı mekān itsem gerek

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

1. Bilmediñ zevk-ı vişâliñ çekmeyince firķâtiñ
Olmayınca ĥaste ķadriñ bilmez âdem şıĥĥatiñ
2. Ŧab-ı nâ-ehle muvâfiķdır sipihriñ gerdişi
‘Aķrebe vâ-bestedir seyr eyle çarĥı sâ‘atiñ
3. İrmedi dâmân-ı ümmîd-i dile dest-i niyâz
Evc-i istiĥnâda pervâz-ı hümâ-yı vuşlatiñ
4. Gerçi ol mihr ile hem-bezm olmak istersin²¹¹ gönül
Baķmaĥa tâb-ı cemâle lîk yokdur ķudretiñ
5. Sürmeden **Fıtnat** bu vâdiye kümeyt-i ĥâmeyi
Ĥazret-i Maĥdûm’a pey-revlik mi bilmem niyyetiñ

---

²¹¹ istersin: isterseñ FD.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Muhammerdir ruḥuñ reng-i şarāb u nükhet-i gülden
 Āniñ çün na'ra-i mestāneniñ²¹² yoq farqı bülbülden

[29a] Virir her cünbüş-i reftār bir keyfiyet-i tāze
 Meger olmuş resīde naḥl-i qaddiñ neş'e-i mülden

3. Çeker mi imtinān-ı gonce-i pür-ḥār esbābı
 İden çide gül-i maqsūdı gülzār-ı tevekkülden

4. [Degil qādir muşavver mū-miyān-ı yāri taşvīre
 Qıla ḥāme meger kim sāye-i tār-ı taḥayyülden]²¹³

5. Nigāh-ı nāz ile kırdı cihānı çeşm-i fettāniñ
 Benim pür yāredir sīnem yine tīg-i tegāfülden

²¹² mestāneniñ: mestānemiñ FD.

²¹³ -M.

6. Şemīm-i zūlf-i cānānı güzel vaşf eylediñ **Fıtnat**
Meger taķtīr olunmuşdur murādıñ bŷy-ı sŷnbŷlden

121

Fā'ilātŷn / Fā'ilātŷn / Fā'ilātŷn / Fā'ilŷn

1. Vaşfı ehl-i ŷab'a gerdŷnuñ muġāyirdir bŷtŷn
Gerdişinde baķ hilāf-ı devr zāhirdir bŷtŷn
2. Çeşm zālim ġamze ķātil zŷlf ŷ haŷŷ bilmez amān
Kim diyār-ı ġŷsnŷnŷn sŷkkānı kāfirdir bŷtŷn
3. Cille-i saġt-ı kemān-ebrŷ-yı cānān çekmede
'Aşıķān meydān-ı miġnetde bahādırdır bŷtŷn
4. ŷālibān-ı vaşl terk itmez ŷavāf-ı dergehiñ
Zā'irān-ı ka'be-i kŷyuñ mŷcāvirdir bŷtŷn
5. Ehl-i tecrīd atlas-ı gerdŷna itmez i'tibār
Dŷş-ı mŷstāġniye hep şāl u 'abā birdir bŷtŷn

6. Añlamazlar nüsha-i mihr ü vefādan kıılma baħs

Gerçi fenn-i ‘işvede ħübān mähirdir bütün

7. Nükte-i ser-bestesin āyāt-ı ħattıñ mū-be-mū

Eyleyen tefsir **Fıñnat** kilik-i řā‘irdir bütün

122

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. O bālā ħaddiñ ummağ büse la‘l-i dilsitānından

Ümīd-i meyvedir²¹⁴ bāğıñ hemān serv-i revānından

2. Olan pür çide-dāmen bāğ-ı deħriñ berg ü bārından

Olur āzāde çün serv-i sehī bād-ı ħazānından

[29b] Nağar kııl çeşm-i ‘ibretle ħatt sebz-i leb-i yāre

‘Acebdir ey gönül çığmağ zümürüd la‘l kånından²¹⁵

²¹⁴ meyvedir: mīverdir FD.

²¹⁵ Elimizdeki mecmu‘a ile tenkildi metinde beyit sıralamasında farklılık vardır. İki ve üçüncü beyitler kendi arasında yer değıştirmiştir.

4. Ne anlar döküğün bilmez misin ŐemŐir-i amzeyle

azzer ıl ey öñöl celläd-ı eŐm-i bî-amânından

5. Devâtîñ sâar-ı Şahbâ-yı irfân olduun **Fıtnat**

Bilir erbâb-ı dil bu ma'ñî-i rengîn beyânından

123

Mefâ'ılün / Mefâ'ılün / Mefâ'ılün / Mefâ'ılün

1. AbeŐdir ey dil ümmîd-i vefâ ol nâz-perverden

Gelir mi bu meŐâm-ı hâhiŐe verd-i muŐavverden

2. ayâl-i arız-ı cânân ile zann itme dūd-ı âh

Zemîn-i sînde sünbül biter nal²¹⁶ ül-i terden

3. Mehe noŐân u hürŐide zevâl irmekde rüz u Şeb

Görür rüşen-dilân her dem²¹⁷ zarar ar-ı sitem-kerden

---

²¹⁶ nal: tom FD.

²¹⁷ her dem: mürde FD.

4. Tabî'at rüşen olmaz olmadıkça dide-i Hâk bîn²¹⁸

Alır mı beyt-i bî-revzen ziyâ hurşîd-i enverden

5. İdiñce âşikâra mihr-i rüyun ol kıyâmet-ğadd

Çalır mı keşret-i 'uşşâk ile bak kûy-ı mağşerden

6. Leb ü dendânını vaşf eyle âb u tâb ile yariñ

Yem-i endişeden **Fıtnat** çıkar dürr ile cevherden²¹⁹

124

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Olmada diller rübûde gamze-i cādūsuna

Deşt-i hüsnüñ şayd olurlar şîrler âhūsuna

2. Reng ü bûda zülf-i cânâna müşâbih olmasa

Kim bakar gülzâr-ı dehrîñ sünbül ü şebbūsuna

---

²¹⁸ bîn: pîş FD.

²¹⁹ cevherden: gevherden FD.

3. Şad-hezārān fitne meftūn bir nigāh-ı şūhuna

Biñ dil-i Hārūt beste her hām²²⁰ ü gīsūsuna

4. Çille-i sahtīñ çeker her dem kemān-ebrūlarīñ

Āferīn erbāb-ı ‘aşkıñ kuvvet-i bazūsuna

[30a] Cismi hāk it ol sehī-ķaddīñ yolunda **Fıtnatā**

Nā‘il olmaķsa murādīñ devlet-i pā-būsuna

125

Mef‘ūlü / Mefā‘ilü / Mefa‘ilü / Fa‘ülün

1. Güller kızarır şerm ile ol ğonce gülünce

Sünbül hām olur reşk ile kākül bükülünce

2. ‘Anķā daħi ölürse düşer pençe-i ‘aşķa

Şayd-ı dile şeh-bāz-ı nigāhīñ süzülünce

3. Ol ğonce-i neşģüfte olur gül gibi han-dān

Şebnem gibi eşk-i dil-i şeydā dökülünce

---

²²⁰ her hām: perçem FD.

4. Her tār birer mār olur genc-i ḥasende

Ruḥsārīna zūlf-i siyehiñ ṣāne bulunca

5. Cān virmek ise kaşdıñ eger ‘aşq ile **Fıṭnat**

Ḥāk-i der-i dildārdan ayrılma ölünce

126

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün) / Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Şayḳal-ı luṭfuñ ile ḳalbe cilā vir yā Rab

Pür gubār āyīneme nūr-ı şafā vir yā Rab

2. Şeb-i ‘aşqıñda idip reh-rev-i menzil-geh-i feyz

Nürdan destime fānūs-ı hüdā vir yā Rab

3. Ṭūr-ı nazmımda tecellī kerem it Mūsāveş

Destime hāme-i i‘cāzı ‘aşā vir yā Rab

4. Vāşıl it tīr-i ḥayālim hedef-i taḥḳīke

Bāzū-yı nuṭḳıma ḳuvvetle edā vir yā Rab

5. ‘Aşk-ı dīdārīñ ile ‘**Aynī**-i hursend eyle
İki ‘ālemde o miskīne ğınā vir yā Rab

127

Mef‘ūlü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fa‘ūlün

1. Hürşīd-i felek nūr-ı çerâĝ-ı mey ü maḥbūb
Encüm-i şerer nār-ı ocaĝ-ı mey ü maḥbūb
- [30b] Müstaĝraĝ olur neşve-i envāra şeb ü rüz
Çoynunda kimiñ olsa yataĝ-ı mey ü maḥbūb
3. Şūfī beri gel destini öp muĝ-beçeniñ kim
Mey-ḥānede baş üzre ayâĝ-ı mey ü maḥbūb
4. Bu bezm-i fenāda delidir kıpkızıl ol kim
Bir dem eger eylerse ferâĝ-ı mey ü maḥbūb
5. Vaşf-ı leb-i la‘l ü ruḥ-ı rengīn ile ‘**Aynī**
Her beyti bu nazmīñ gül-i bâĝ-ı mey ü maḥbūb

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Yād idip ruhsār u zülfüñ mäh-tāb itdim bu şeb
Hâtırâ geldi lebiñ nüş-ı şarāb itdim bu şeb
2. Bezm-i ğamda sensiz ey sākī-i gül-rū şubha dek
Gözyaşın mey bülbül-i cânı kebāb itdim bu şeb
3. Oldu bu cism-i za'ifim müy-ı âteş-dīdeveş
Fıkr-i zülfüñle o deñlü pīç u tāb itdim bu şeb
4. Hāsret-i la'l-i lebiñle dem-be-dem kıan ağlayıp
'Ālemi baħr-ı muħīṭ-i la'l-i nāb itdim bu şeb
5. Hıç te'sir itmedi ol dilber-i sengin-dile
Āteş-i feryād ile fülādı āb itdim bu şeb
6. Zaħmdār-ı nāvek-i müjgānıñım kim ol kıadar
Penbe-i dāğ-ı derünı cāme-ħāb itdim bu şeb

7. ‘Ayniyā her sâ‘ati yüz biñ yıla oldu bedel

Cümle eyyâm-ı gamı bir bir hisâb itdim bu şeb

129

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün

1. Be-her ‘uzv-ı vücûdum murğ-ı rûha lâne-i hasret

Hayâl-i zülf ü hâliñ gözde dâm u dâne-i hasret

2. Hezârân def‘a gördüm germ ü serd-i rûzgârı ben

Müsâvîdir baña sâhil-serâ kâşâne-i hasret

[31a] Şabâh-ı haşre dek bezmimde hecr-i yâr ile her şeb

Yanar şem‘-i te’essüf devr ider pervâne-i hasret

4. Ğam-ı hâl-i ruhuñla Hind’e gitdim ey şanem oldu

Be-her mûyum semender cismim âteş-ğâne-i hasret

5. Oturmuş şuffe-i ma‘mûre-i vuşlatda ‘âşıklar

Benim de meskenim ‘Aynî der-i vîrâne-i hasret

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ülün

1. Bend itdi beni²²¹ zülfüne sevdâ-yı muḥabbet
Mecnûnını buldu yine Leylâ-yı muḥabbet
2. Başımda kavaḫ yeli eser fikr-i ḳadiñle
Ey serv budur doğrusu a'lâ-yı muḥabbet
3. Āyîne-i ḫüsnüñde ne bu sırr-ı İlähî
Ḥayretde ḳalır tūḫî-i gūyâ-yı muḥabbet
4. Geh zülfüne geh la'liñe meyl itmede gön'lüm
Dīvâne mi ser-ḫoş mı o rüsvâ-yı muḥabbet
5. Beñ şanma 'izârında o Ḥurşîd-liḳâniñ
Kâlâ-yı meh üstündeki tamgâ-yı muḥabbet
6. Sür 'âlem-i âb içre o zevraḳçe-i câmı
Eyyâmını buldu yine deryâ-yı muḥabbet

---

²²¹ beni: dili AAD.

7. Medh eyleyli la‘l-i leb-i dilberi ‘**Aynī**
Mest itdi beni neşve-i şahbā-yı muḥabbet

131

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Bülbül-i mest-i müdāmım gülsitānımdır ḳadeḥ
Şāh-bāz-ı mey-perestim āşiyānımdır ḳadeḥ
2. Bir çerāġān eyledim mestāne bu şeb ḥābda
Lāle-i gülzār-ı bezm-i dāstānımdır ḳadeḥ
3. ‘Ālem-i ābı fūrūzān itdi nūr-ı neşvemiz
Revġan-ı bādeyle şem‘-i bezm-i cānımdır ḳadeḥ

[31b] Sāḳī-i bezm-i eleste hem-dem idim bir zamān

İşte ol günden berü ḥāṭır-nişānımdır ḳadeḥ

5. Ma'nî-i bigâne-i 'Aynî yine mest eyledi²²²

Bâde-i rengin sözüm genc-i dehânımdır kadeh

132

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Fitne-sâz-ı zülf-i²²³ dilberdir o zülf ü hâl ü ruḥ

Ejder ü cādū-yı âzerdir o zülf ü hâl ü ruḥ

2. Biri kâfir biri Hindü birisi âteş-perest

Birbiriyle âşinâlardır o zülf ü hâl ü ruḥ

3. Hüsünü tebhîr için bir micmer-i sîmînde

Dûd u 'anber kurş u aḥkerdir o zülf ü hâl ü ruḥ

4. Kıl kalemle nokta konmuş şafḥa-i nûr üstüne

Levḥa-i dilde muşavverdir o zülf ü hâl ü ruḥ

---

²²² eyledi: eyledim AAD.

²²³ zülf: hüsn AAD.

5. Halka-i gird-âb-ı meh-tâb u habâb u necm ile

Çulzüm-i envâr-ı dîgerdir o zülf ü hâl ü ruḥ

6. İşlenilmiş ibrişim-i âh ile dâğ-ı derûn

Bir güzel dülbend-i aḥmerdir o zülf ü hâl ü ruḥ

7. Naḫş olunmuş çeşm-i bülbül rişte-i şeb-bû ile

Çaşr-ı bâğ-ı ḥüsne pisterdir o zülf ü hâl ü ruḥ

8. Burc-ı ‘aḫrebde kırân itmek meh ü necm-i sa‘îd

Vaşf olunduḡça muḫarrerdir o zülf ü hâl ü ruḥ

9. Eksik olmaz sînede dûd u şerâr u sûz-ı ġam

Dilde ‘Aynî çünki mużmerdir o zülf ü hâl ü ruḥ

133

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Ebrû üzre²²⁴ mihr-i raḫşândır o zülf ü hâl ü ruḥ

Şâm u necm ü mâh-ı tâbândır o zülf ü hâl ü ruḥ

---

²²⁴ Ebrû üzre: Ebr ü zerre AAD.

2. Dām kıurmuş dāne ŧaçmıŧ āteŧe ŧayyād-ı ŧıhr
Āfet-i murğ-ı dil ü cāndır o zülf ü hāl ü ruḧ

[32a] Bir zamān at tut yürü ey fārisān-ı ehl-i ‘aŧk
ŧavlecān u gūy u meydāndır o zülf ü hāl ü ruḧ

4. ‘Aks-i āh-ı ‘āŧıķān mı cevher-i āyīne mı
Bir nazār kııl cāy-ı im‘āndır o zülf ü hāl ü ruḧ

5. Sīnesinde ‘āŧıķıñ fikr ü ḧayāl-i yār ile
Dūd u dāğ u nār-ı sūzāndır o zülf ü hāl ü ruḧ

6. Nesc olunmuş dest-i ŧun‘ ile ḧarīr-i nāzdan
Bir çiçekli kāle-i āndır o zülf ü hāl ü ruḧ

7. Bu gice encüm-ŧumār-ı himmet oldum ŧubḧa dek
‘Ayniyā da‘vāma burhāndır o zülf ü hāl ü ruḧ

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Sünbülü ejder idip sihr ile gīsū koymuş ad
Reng-i gülden âteş icād eylemiş rû koymuş ad
2. Zeyn idip nūr-ı siyehle tîğ-ı Mirrîh'i o mäh
'Arş-ı hüsne eylemiş âvîze ebrû koymuş ad
3. Çarh-ı hüsünde hilâli şâm-ı kākülde o mäh
'Âleme engüşt ile göstermiş ebrû koymuş ad
4. Berkveş almış fetîli kızmış ol tersâ-beçe
İngiliz bārûtuna âteş virip hû koymuş ad
5. Pertev-i nahl-ı tecelliyle gümüş servi o mäh
Nürdan fevvâre kılmış kıdd-i dil-cû koymuş ad
6. Eyleyip taqtîr âb-ı gevheri inbîkden
Şâh-ı billûra şu virmiş sîm-bâzû koymuş ad

7. Ol şanem büt-hâne-i hüsnünde âteşler yakıp
Her şerâr-ı şūhuña bir hâl-i Hindü koymuş ad
8. Cân virip bādāma ‘**Aynī** gamze-i sehḥāresi
Fitne ta‘līm eylemiş çeşm-i sühan-gū koymuş ad

135

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

- [32b] Ol şanem zünnār-ı deyr-i hüsnē gīsū koymuş ad
Nār u nūrı şu‘le efrüz eylemiş rû koymuş ad

2. Sāye-i tīg-ı kazāyı dest-i Naḳḳāş-ı Kader
Ḳıl ḳalemle mihre taşvīr itmiş ebrū koymuş ad
3. Nār-ı ḳahrıñ şu‘lesin tīz āb-ı ḥiddetle o şūḥ
Kāse-i berḳ-i belāda ḥal idip ḥū koymuş ad
4. Kevşeri fevvāreden cūş itdirip ol ḥūr-ı ‘in
Şāḥ-ı tūbāya şu virmiş ḳadd-i dil-cū koymuş ad

5. Būte-i ħurşīd-i ‘ālem-tābda ol meh-cebīn
Bir sebīke sīm idip meh-tāb-ı bāzū koymuş ad

6. Tābiş-i berķ-i nighle ħırmēn-i necmi yāķıp
Her sevād-ı dānesiyçün ħāl-i Hindū koymuş ad

7. Bir nazarda ‘Ayniyā Hārūt-ı mebhūt itmege
Siħre ebĥās öğredip çeşm-i sūĥan-gū koymuş ad

136

Mef’ülü / Mefā’ilü / Mefā’ilü / Fa’ülün

1. Dil durmaz o ġīsū-yı siyehkār ile oynar
Dīv[āne]²²⁵ çocuğdur ki varur mār ile oynar

2. Ĥāl-i siyehiñ ülfeti var ĥüsn-i ruĥuñla
Bir kāfir-i Hindūdur o kim nār ile oynar

3. Ağlar eline rīş-i sefid alsa mūra’i
Eyyām-ı şitāda o köpek ħar ile oynar

²²⁵ Mecmu‘ada “dīv” şeklinde eksik yazılmıştır.

4. Şarf eyledi şarrâf-ı ecel naqd-i hayâtın

Ol hâce ise dirhem ü dînâr ile oynar

5. ‘Aynî yine medh itdi o tıflıñ leb-i lâ‘lin

Gâh bâde ile gâhice eş‘âr ile oynar

137

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün)/ Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Ey şanem kıddiñ elifdir kışıña yâ didiler

Cıme teşbîh idicek kâkülünü²²⁶ lâ didiler

[33a] Cebheñe nür-ı tecellî ruhuña mâh-ı münîr

Şeb-i gîsûlarıña “*leyle-i İsrâ*”²²⁷ didiler

3. Ruhuña bâğ-ı cinân la‘liñe âb-ı kevşer

Saña hürî güzelim kıddiñe tûbâ didiler

²²⁶ kâkülünü: kâkülüne AAD.

²²⁷ “Leyle-i İsrâ”: Miraç Gecesi

4. Femiñe ğonce-i zībā gül-i ra'nā yüzüñe

Dīde-i mestiñe de nergis-i şehlā didiler

5. Yine medħ eyledi 'Aynī şeker-i la'l-i lebiñ

Anı yārān işidip tūṭī-i gūyā didiler

138

Fe'ilātün (Fā'ilātün)/ Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Āteş-i 'aşķ-ı ğamiñ berde de bu serde de var

Nīze-i ğamze cigerlerde de dillerde de var

2. Yār cünbişle hırām itse kıyāmet kōpara

Yoķsa²²⁸ ķad serv ü şanavberde de 'ar'arda da var

3. 'Ārız u çeşm-i süħan-gūyıñā maħşūş olmuş

Ol nezāket ki gül-i terde de 'abherde de var

4. Dilberiñ būs-ı lebiyle bula üftāde ğayāt

Yoķsa lezzet mey-i aħmerde de sükkerde de var

---

²²⁸ Yoķsa: Yoķsa AAD.

5. Tābiş-i ‘arız u hāli o meh-i devrānĩ
Şanma hūrşīd-i mūnevverde de aḥterde de var
6. Tīr-i müjgānĩ ile ölme murādım yoḥsa
Yāre açmak dile şeş-berde²²⁹ de hañçerde de var
7. Yalnız nāle [vü] feryād u figān itme degil
‘Ayniyā vaşla sebeb zerde de dilberde de var

139

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Gülşen-i hüsnünde ey gül ğabġabıñ elma mıdır
Kāmetiñ servi şaçıñ bir sünbül-i zībā mıdır
2. Ruḥlarıñ " *Ve’ş-şems*"²³⁰ " *Ve’l-leyli*"²³¹ mu‘anber kākülün
Sūre-i " *Ve’n-nūr*"²³² cebheñ қаşlarıñ " *Tāhā*"²³³ mıdır

²²⁹ şeş-berde: şeş-perde AAD.

²³⁰ "Ve’ş-şems": Şems Suresi’ne atıf.

²³¹ "Ve’l-leyli": Leyl Suresi’ne atıf.

²³² "Ve’n-nūr": Nur Suresi’ne atıf.

[33b] Hüsününe bāğ-ı cinānda hūriyān āşüftedir

Cilve-i serv-ķaddiñ üftādesi tūbā mıdır

4. Yā meleksin yā perī yā hūrisiñ bu hūsn ile

‘Ārızıñ ey māh-peyker cennetü'l-me’vā mıdır

5. ‘Ayniyā cān baħş idersiñ bu ğazelle ‘āleme

Zemzem ü āb-ı hayāt u mu‘ciz-i ‘İsā mıdır

140

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Zevķ-i nūş-ı bāde-i bezm-i kıdem hūşumdadır

Nağme-i sāz-ı elestī perde-i ğuşumdadır

2. Virdi fer mir’āt-ı yemden māha ‘aks-i hūsn-i yār

Mevc-i envār-ı taħayyür çeşm-i pür-cūşumdadır

---

²³³ "Tāhā": Taha Süresine atıf..

3. Pā bürehne ad amīde kūy-ı yāre reh-revim

Serde sevdā dilde am bār-ı belā dūşumdadır

4. Bu üzellik şırma perem bu edā sīmīn vücūd

Ol Cezā'ir fesli şūh-ı nīm-ten pūşumdadır

5. Vaşf idelden amze-i la'lin o şūhuñ 'Ayniyā

aner-i te'şir dest-i nuk-ı ser-oşumdadır

141

Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilātūn / Fā'ilūn

1. arye-i engel'de yandı āh kim mey-āneler

Nāra atsin kendin ol sūda olan mestāneler

2. ayri zūlf-i yār ile dārū'ş-şifā-yı 'aşda

ab olunmaz degme bir zencir ile dīvāneler

3. Şem'a-i dīdārīña yandım yaıldım bu gice

İtdiler ākisterimden tūtiyā pervāneler

4. Eyledi sūzān u giryān ḥasret-i ḥālīñ beni
Baḥr-ı çeşmimde şerer-ḥīz oldu gevher-dāneler
5. Ser-te-ser şehr-i dili gezdim bütün bu yaz u kış
Hep ḥarāb olmuş o sāḥil-ḥāneler kāşāneler

[34a] Dest-bürd-i ḥançer-i ğamzeñden ey ḥūnī-nigāh
Zülfüñe taķıldığıçün şerḥa şerḥa şāneler

7. ‘Ayniyā gözden geçirdim tecrübe itdim bütün
Āşinā-yı bī-vefālardan eyü bīğāneler

142

Mef’ülü / Mefā’ilü / Mefā’ilü / Fa’ülün

1. Rindān-ı sūḥan boş yere güftāra yapışmaz
Feyz almasa peymāne-i ser-şāra yapışmaz
2. Ey gül-bedenim buse dirīğ eyleme benden
Billāhi lehim gerden ü ruḥsāra yapışmaz

3. Tūl-ı emeli yāda getirme meyi içme
Erbāb-ı ħired mār tūtop nāra yapışmaz
4. Bir kerre gelip āh o t̄abībim başım üzre
Nabz-ı dil-i üftāde-i bīmāra yapışmaz

5. Fitne kıpar ejder uyanur ħavfına mebnī
'Āşık ħatı u zūlf-i siyeh-i yāra yapışmaz
6. Ağyār ile ben kıat'-ı nizā' eylemedikce
Dest-i emelim dāmen-i dildāra yapışmaz

7. 'Aynī ne şalāħa ne günāha heves eyler
Dīvāne-i āvāre ki bir kāra yapışmaz

143

Mef'ūlü / Mefā'ilü / Mefā'ilü / Fa'ūlün

1. Yüz virmez o büt zūlf-i siyehkāra yapışmaz
Bir vech ile kāfir gidi zūnnāra yapışmaz

2. Ğusl itmeyicek çeşme-i ħurşid-i felekde
Cibril-i ħired muşhaf-ı ruhsāra yapışmaz
3. Ħāl-i siyehi kāfir-i gīsūya mu‘arız
Hindū-beççedür şemse tapar nāra²³⁴ yapışmaz
4. Eyles felek-i atlas tamgā-zede-i dāğ
Āhım yalıñız dāmen-i kühsāra yapışmaz
- [34b] Hengām-ı şitā her sene eşcār-ı gülistān
‘Uryānter olur²³⁵ cāme-i destāra yapışmaz
6. Bir yerde dü şāhib hūneriñ cem‘i ne mümkün
Yek-dīgere elmās-ı güher-pāre yapışmaz
7. ‘Aynī doludur nūkhet-i vaħdetle demāğım
Destim gül-i ra‘nā-yı çemenzāra yapışmaz

---

²³⁴ nār: nūr AAD.

²³⁵ olur: olup AAD.

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü / Fa'ülün

1. 'Aşlâ gice mir'âta o meh-pâre yapışmaz
Yüz virmez o gîsü-yı siyehkâra yapışmaz
2. Bir sūziş-i feyz-âver-i şevk olmasa bende
Pervâne-i cân şem'a-i dîdâra yapışmaz
3. Manşūr iden vâşıl-ı Hâk sırr-ı "*Ene'l-ḥaḳ*"
Yoksa yed-i vaḥdetle tehî dâra yapışmaz
4. Tanzîm-i umûrunda kişi 'âciz ü muḫtar
Tevfik-i Ḥudâ olmasa bir kâra yapışmaz
5. Bir gizli tecellî-i kemâl olmasa gülde
Bülbül seḫerî dest-i çemenzâra yapışmaz
6. Bir dâğ-ı cünûn olmasa lâle gibi dilde
Dîvâne varıp dâmen-i kühsâra yapışmaz

7. Boş²³⁶ eylemedikce yed-i 'irfânımı 'Aynî

Erbâb-ı sühan defter-i eş'âra yapışmaz

145

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Gönülde cüşiş-i 'aşk olmasa çeşm eşkbâr olmaz

Telâtum itmeyince yem şadefden dür nişâr olmaz

2. Hâṭ-âverlikde seyr eyleñ²³⁷ o mâhîñ ḥâl-i ruḥsârın

Ġurûba varmadıkça mihr-i encüm tâbdâr olmaz

3. Ṭavâf itme raḳîbâ sa'y ile kūyın ol âhûnuñ

Behey kelb-i mu'allem Ka'be'de şayd u şikâr olmaz

[35a] Dil-i zâlimde olmaz ağlamaḳla merḥamet peydâ

Ne deñlü yaḡsa bārân seng-i ḥârâda bahâr olmaz

---

²³⁶ Boş: Bûs AAD.

²³⁷ eyleñ: eyle AAD.

5. Ğam olmaz ‘Ayniyā rūşen-dilāniñ ğalb-i şāfında

Ki mir’āt-ı tecellī-i İlāhīde ğubār olmaz

Keçeci-zāde ‘İzzet Monlā Merhūmuñ "Müşā‘are-i İmtihānu’ş-Şu‘arā" nāmında yigirmi ‘aded ğazeldir ki ancak maṭla‘ kâfiyesi lafzā bir ve ma‘nī²³⁸ iki ve birbirine nazīre olarak tanzīm ve kâfiyesi kâfiyesine tertīb ve terkīm olunmuşdur

146

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Gideriz mekteb-i ehl-i dile feyzi ğaparız

Oğuruz mes‘ele-i ‘aşkı kitābı ğaparız

2. Kāfir ü mü‘min ile zülf ü ruĥuñ yād iderek

Gāh şanem-ĥānede gāh Ka‘be’de yāre şaparız

3. Fikr-i ebrū ile didārıña müştāk olduk

Geçeriz cizr-i şırātı reh-i ĥulda şaparız

---

²³⁸ Ma‘nī: Ma‘nen AAD.

4. Şu‘arā zülfüñü beñzetse haṭā-yı²³⁹ müşge

Varırız Çīn ü Hutēn mülkiñi çalıp çaparız

5. Feyz-i aḳdesden olup ṭab’ıma ‘Aynī imdād

Şi‘riñ envā’ını Ḥassān gibi a‘lā yaparız

147

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Ḥāce-i ‘aşka varıp mektebi erken çaparız

Ögredip fer‘anı²⁴⁰ tıfl-ı dile ṭaḳye çaparız

2. Yād u tezkār iderek ism-i şerīfñ yā Hū

‘Ālem-i ğayb-ı hüviyyetdeki zāta ṭaparız

3. Lezzet-i la‘l-i lebin şormak için sükkerden

Ḳandahār’a varırız da girü Mışr’a şaparız

²³⁹ haṭā-yı: haṭā’en AAD.

²⁴⁰ fer‘anı: “fergāb”ı AAD.

4. Şevk ile bir gicecik şubha kadar yanmadı âh

Şem‘-i iqbâlimiziñ târ-ı fetîli çaparız

[35b] ‘Ayniyâ vaşf iderek zülf ü ‘izârın o mehiñ

Giceler şem‘a-i meh-tâb ile dîvân yaparız

148

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün)/ Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Pençe-i ‘aşk ile şâhîn²⁴¹ hevâdan çaparız

Nice ‘anqâları biz lâne-i Kâf’a çaparız

2. Bilip esmâ-ı şîfâtından o zât-ı [bahtı]²⁴²

Ka‘be-i dilde nihân nûr-ı cemâle çaparız

3. Râst gelsek o perî-peykere yolda tenhâ

Şaşırıp ‘aqlımızı dâr-ı şîfâya çaparız

---

²⁴¹ şâhîn: şâhîni AAD.

²⁴² -M.

4. Bu gice keşmekeş-i zülfün ile yatmışdım

Gördüğüm hâb-ı perîşân ile hâlim çaparız

5. İtdigi cevır ü cefâyı bize yâriñ ‘**Aynî**

Cem‘ idip cümlesini bir yere defter yaparız

149

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün)/ Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Dîde-i kâlbî açıp çeşm-i havâsı çaparız

Hüsn-i dildâra bakiıp nûr-ı tecellî çaparız

2. Hâlık-ı kevn ü mekân ismi ‘ayân zât nihân

Bî-nişân Hâzret-i Ma‘bûd-ı cihâna çaparız

3. Düşe kâlkâ güç ile râh-ı mecâzı bulduk

Doğrusu menzil-i maşşûda o yoldan çaparız

4. Piç u tâb-ı haç u gîsûsı o mâhiñ bu gice

Virdi her müy-ı tenimle reg-i câna çaparız

5. Feyz alıp pîr-i muğândan bir iki cur'a ile

Bu ħarâbâtta 'Aynî yıķılanı yaparız

150

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün)/ Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Nâle-i âh ile âvâze-i ra'dı ķaparız

Pençe-i sūziş ile şu'le-i berķi ķaparız

[36a] O bütûñ ħasret-i dîdâr u ħam-ı zülf ile

Yanaraķ âh iderek âteş-i 'aşķa ķaparız

3. Şarķı ħarbtı heves-i zülf ü 'izârîñla gezip

Ĥasret-i ħâlîñ ile mülket-i Hind'e şaparız

4. Beni deryâ-yı ħama ħarķ idecekdir bilirim

Virdi keştî-i dile mevc-i sirişķim ķaparız

5. Deyr-i dilde o bütûñ ħüsnine 'Aynî baķaraķ

Der ü dîvâr-ı kenîsâlara şüret yaparız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Dūd-ı nār-ı ğam ile dīde-i mihri kıparız
Şevk-i ħālîñle gice şubĥa dek encüm kıparız
2. Gırerız meykede-i 'aşka lebiñ şevkı ile
Ayağın būs iderız pîr-i muğāna kıparız
3. Māverāsı yoğ imiş vāde-i²⁴³ 'aşkıñ ey dil
Ne maĥalle giderız kınkı diyāre²⁴⁴ kıparız
4. Hımmet it al yed-i 'ırfāna 'aşā-yı kılemi
Gidemezsiñ reh-i iklîm-i sūĥan pek kıparız
5. Ĥuṭbe-i 'aşkı be-her cum'a edāya 'Aynî
Nūrdan cāmi'-i feyz-i dile minber yaparız

---

²⁴³ vāde: vādi AAD.

²⁴⁴ diyāre: tarîka AAD.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Ne zamân dest-i kâderden bir iki şey kıparız

Sedd idip bâb-ı ğamı revzen-i kâmi kıparız

2. Ğitdi maķşûd o bütûñ zülf ü ruĥından yoķsa²⁴⁵

Deyr-i dilde ne çelîpâya ne şemse kıparız

3. Ğâfil olma ğözûñ aç bir ğün olur kim biz de

Bu fenâdan şavuşup dâr-ı beķâyâ şaparız

4. Şubĥa dek şevķ-i ruĥuñla ğice meh-tâb itdik

Virde zevraķ-çe-i ķalbe ğam-ı ĥatıñ çaparız

[36b] Ğöñlümi şevķ-i ruĥı 'aşķa düşürdi 'Aynî

Biz de âteşde semender ğibi lâne yaparız

²⁴⁵ yoksa: yoķsa AAD.

Fe'ılātün (Fä'ılātün)/ Fe'ılātün / Fe'ılātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Ne zamān h̄ān-ı felekden bir iki nān kıaparız

İderiz kıať'-ı lisān işte dehānı kıaparız

2. Dem-be-dem āyīne-i kıalbimize bī-kem ü keyf

'Aks iden şūret-i bī-nidd ü nedīde kıaparız

3. Bād-ı āhım yine bir furtınacıķ itse gerek

Biz de giryān olarak baħr-i fenāya kıaparız

4. Kıaldı zūlmetkede-i ğamda dil-i sūzānım

Virdi mīķrāz-ı emel şem'-i murāda kıaparız

5. Cilvegāh itmege 'Aynī dil-i şad-pāremizi

O perī-zādeye bir şāne-i²⁴⁶ ra'nā yapıarız

---

²⁴⁶ şāne: şīşe AAD.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Vaşf-ı ebrû-yı dehenden iki bûse kıaparız
Kalemi kesr ideriz şoñra devâtı kıaparız
2. Kenz-i mañfidedir ancak nazar-ı kalb-i faķır
Şanma şüfi gibi dünyâ-yı deniye kıaparız
3. Lezzet-i la'l-i leb ü hasret-i didârîñ ile
Kevşeri içmege gülzâr-ı cinâna kıaparız
4. Olsa şüfi saña bir mürşid-i kâmil zîrâ
Vâdî-i 'aşķ u muhabbetdeki yollar kıaparız
5. 'Ayniyâ sük-ı melâmetde şatıp nâmûsı
Külhan-ı 'aşķa varıp bir yatacaķ yer yapıarız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Yâri tenhâca bulup bezm-i şarâba kıaparız

Sırta dâ'ir deheninden bir iki söz kıaparız

[37a] Çeşm-i 'ibretle bakıp âyîne-i zerrâta

'Aks-i ħurşîd-i cihân-tâb-ı cemâle kıaparız

3. Bu gice yâr ile hem-bezm oluruz mey içeriz

Şoñra bir tevbe idip semt-i şalâĥa kıaparız

4. İtdi iqlîm-i dili ġamze-i Tâtârı ħarâb

O Hülâġû-yı nighle işimiz pek kıaparız

5. Āteş-i 'aşķla 'Aynî teni câmı eridip

O meĥîñ şevķine bir şem'-i fûrûzân yaparız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Dâm-ı gîsûsına murğ-ı dili muhkem kıparız
Dâne-i hâlini minķâr-ı nigehe kıparız
2. Rızķ için eylemeyiz secde kibâr-ı vaķte
Râzık-ı 'âlem olan Hâzret-i Hâķķa kıparız
3. Mû-miyânîñ hevesiyle ideriz fikr-i daķık
Ötesi çıķmayacak ince tarîķa kıparız
4. İşte bu devr-i fesâd u fiten-âmîz-i zamân
Herkesiñ rişte-i âmâline virdi kıparız
5. Fikr-i gîsûsı bizi eyledi 'Aynî mecnûn
Varırız dâr-ı şifâya delilikler kıparız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Reşk-i ruhsârîñ ile bülbüli bâğa çaparız
Gül-i terden seherî kuşkulanıp nem çaparız

2. Lezzet-i ni'meti telh-i niçamı bir bilerek
Hâlık-ı cennet-i firdevs ü cahîme çaparız

3. Hâşret-i 'arız-ı pür-tâb ile sūzân giryân
Uğrayıp lâlîye Horhora doğru çaparız

4. Seni bir varçaya ilkâ idecekdir âhîr
Gerdiş-i hey'et-i gerdüne-i gerdün çaparız

[37b] Buldu dil künc-i çanâ'atde refâhı 'Aynî

Biz ne irâd u ne sehm ü ne ma'îšet yaparız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Nür-ı dîdem seni aġyârîñ elinden aparız
Görmesinler deyü göz absine alıp aparız

2. Āh bir kez o bütüñ uds u vişâlin görsek
Küfr-i zülfünde nihân âteş ü nûra aparız

3. aınıp boynumuza silsile-i kākülini
Vâdi-i 'aşa girip deşt-i cünûna şaparız

4. Dolaşıp birbirine perçem ü zülf-i siyehi
Târ-ı endişemi itdi çaparızden çaparız

5. Yâr seyr itmege 'Aynî dil-i âhen-şıfatı
Şayal-ı 'aşla mir'ât-ı mücellâ yaparız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Zağar ağyârı tütup bir yere muhkem kıaparız
Bir iki şaçma atıp şayd-ı vişâli kıaparız
2. İşte bu mâ şadağ-ı kıavl-i Resûl-i ekrem
Şûreten Tañrıya ma'nen zer ü sîme kıaparız
3. Baş açuğ yalın ayak doğru giderken yâre
Miñnet ü derde düşüp râh-ı belâya şaparız
4. Geçmiyor târ-ı nigeñ sūzen-i müjgânımdan
Ėasret-i zūlfūñ ile giryeden oldu kıaparız
5. O gülüñ gelse bahâr-ı Ėatı-ı sebzi 'Aynî
Bâğ-ı Ėüsnünde hezâr-ı dile lâne yaparız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Kεpg-i nâzım seni Şeh-bâz-ı himemle ęaparız

MâkiyânveŐ ruğabâyı kümes içre ęaparız

[38a] Mescid ü medrese-i hânęah u Őavma'ada

Deyr âteŐgede her yerde cemâle ęaparız

3. Huten âhûlarını ęeŐmiñe ęurbân iderek

Midhat-i zülfüñ ile mülket-i Çine Şaparız

4. Dûd-ı âh-ı Şerer-efŐânım ile ebr ü nücûm

Bu gice birbirine hâylice virdi ęaparız

5. Hâne-i ęalbimi 'Aynî yığan âbâd olsun

Biz de vîrânemizi bir gün olu[r] kim yaparız

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Şanma me'yūs olarak kışla-i kāmı aparız

Biz uluz bāb-ı İlāhīde 'ulūfe aparız

2. Rız için eylemeyüz kimseye ta'zīm ü hużū'

Oluruz bāb-ı tevekkülde Hudāya aparız

3. Vādī-i 'aşdan irsāl ideriz yāre dili

Doğru ıkmazsa o yol başka arīa aparız

4. Biz Nevāyī gibi ey dil agata[y] söylemeziz²⁴⁷

Şu'arānīñ belī mażmūnını alıp aparız

5. İşleyip ar ile rez-tār-ı²⁴⁸ şu'ā'-ı mihri

'Ayniyā biz o mehiñ zūlfūñe şırma yaparız

²⁴⁷ söylemeziz: söylemeyiz AAD.

²⁴⁸ rez-tār: zer-tār AAD.

Fe'ilâtün (Fä'ilâtün)/ Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Gice pervâne-i fânūsına muḥkem ḳaparız

Nār-ı 'aşḳa yanaraḳ dilberi tenhâ ḳaparız

2. İderiz ḳiblegeh-i sırra teveccüh dilden

Beyt-i Ma'mūr-ı hüviyyetdeki nūra ḳaparız

3. Heves-i zülf ü mezâḳ-ı leb-i cân-baḫşıñ ile

Zulemâtı geḳeriz âb-ı ḫayâta ṣaparız

4. Gözümüz ḫutmadı gitdi o nigâr-ı²⁴⁹ nâzı

Geldi bâl u per-i şeh-bâz-ı nigâha ḳaparız

[38b] Ḳalsa bu feyz ile mi'mâr-ı ḫabî'at 'Aynî

Şâhid-i ma'nîye ḳoḳ beyt-i dil-ârâ yaparız

²⁴⁹ nigâr-ı: tezerv-i AAD.

Fe'ilâtün (Fä'ilâtün)/ Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Heves-i hālîñ ile naqd-i vişâli çaparız
Biz hisâbı görürüz defteri şonra çaparız
2. Gündüz efgân ideriz bir gül için bülbülveş
Gice pervâne gibi âteş-i hüsne çaparız
3. Heves-i perçem-i müşgîniñ ile ey büt-i nâz
Kâfiristânı gezip kişver-i Çîne şaparız
4. Gerçi dîvâneligim zülf içündür o²⁵⁰ bütüñ
Boynuma tağdığı zencîr-i cünün pek çaparız
5. 'Ayniyâ mürşidimiz Hâlid-i Bağdâdî'dir
Dîn ü dünyâmızı ancak biz anıñla yaparız

---

²⁵⁰ içündür o: için ammâ AAD.

Fe'ilâtün (Fä'ilâtün)/ Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Cân virip kâle-i vaşlın eger erzân çaparız

Biz de şimden girü dükkânce-i kâmi çaparız

2. Baş açık yalın ayak kûçe-i şahrâlarda

Âh u feryâd iderek şevķine yâriñ çaparız

3. Gül ü mülden alırız neş'e-i²⁵¹ bûy-ı 'irfân

Gülşen ü meykede-i faķr u fenâya çaparız

4. Ķara sevdâlara uķratdı ķam-ı zülfü beni

Dil-i dîvânemiziñ işte bu hâli çaparız

5. Bu yigirmi ķazeli işte bu beş ķâfiyede

'Ayniyâ zûr-ı tabî'atle hemân biz yaparız

²⁵¹ neş'e-i: neşve vü AAD.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. At sürüp şahın-ı sühandan bir iki sūz²⁵² kıparız

Şu'arâyı kıçırıp kıal'a-i nazma kıparız

- [39a] Kâfir-i zülfi tutup şekl-i çelîpâyı didi

Hâl-i Hindü gibi biz âteş-i hüsne kıparız

3. Var iken rehberimiz râh-ı hâkîkatde yine

Nefs ü şeytâna uyup râh-ı hilâfa kıparız

4. Süzülüp murğ-ı dili kıpmağa meyl itmiş iken

Virdi şeh-bâz-ı nigâha ham-ı zülfi kıparız

5. İmtihânü's-şu'arâ oldu tamâm ey 'Aynî (1240)

Dürr-i yektâ gibi târîhîni böyle kıparız

²⁵² sūz: dil AAD.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Cāme-i destār bilmem farq-ı ğam-fersāda fes

Ehl-i tecrīde yeter bu tekyede bir sāde fes

2. Farq-ı cünd-i mehdī-i āl-i Resūl zeyn idip

Fahr ider vaqt-i nüzül-i Hāzret-i 'Īsāda fes

3. Şūfī-i Fir'avn ider nefsi-i ħabīşin ejdehā

Berq urup nūr-ı tecellī dilberim Mūsāda fes

4. Ol perī bir demde yüz biñ ādeme reng itdi kim

Zāhidiñ virdi şalāt-ı ħamsesin ifsāda fes

5. Çıkdı başdan perçemi sevdālanıp kākül gibi

Ol güle bir ħayli reng itdi dem-i iksāda fes

6. Nūr-ı nuşret bestedir her bir telinde püskülün

Olmasın kavm-i Yehūd u millet-i Tersāda fes

7. Gözlerim reng-i şafaq-tābından oldu ħīrvār²⁵³
Gördüğüm dem²⁵⁴ ‘Ayniyā ol āfitāb-āsāda fes

167

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Geydi gördüm meh-cebānim bu gice rü’yāda fes
Şāh-ı ħüsne tāk ile ta’bīr olur ma’nāda fes
2. On beşinde böyle bir yüzbaşı gelmez kışlaya
Geysel de her heftede biñ nev-cüvān dünyāda fes

[39b] Elde sīmīn tāziyāne belde tīg-ı zer-nişān

Arķada gül-penbe ħarvānī serinde sāde fes

4. Püskülünden her gice bīm-i ħusūfa düşdü māh
Fer virince mihre gündüz ‘ālem-i bālāda fes

---

²⁵³ ħīrvār: ħīrevār AAD.

²⁵⁴ dem: gün AAD.

5. Mülket-i Çîni ‘arağ-çînindeki perçem degil²⁵⁵

Ser-fürü itmez cihāna nāz u istiğnāda fes

6. Şûfî-i dil-mürdeniñ Hağ kavıgın taş eylesin

Geymemiş rûz-ı ‘ibâdetde şeb-i yeldāda²⁵⁶ fes

7. Baş kabak yalın ayak gördü beni bildi o şūğ

Çünkü vardır ‘Ayniyā a‘lāda fes ednāda fes

168

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Zülfi tarh it cebheye ebrü-yı müşg-efşāna aş

Zerle sîmîn levha yaz tāk-ı meh-i tībāna aş

2. Sūziş-i ‘aşğ-ı ruhuñla eyle ihyā kalbimi

Nūrından²⁵⁷ kandil yağ bu türbe-i vîrāna aş

---

²⁵⁵ degil: deger AAD.

²⁵⁶ yeldāda: ihyāda AAD.

²⁵⁷ Nūrından: nūrdan AAD.

3. Dil uruldu tîr-i ser-tîz-i nigâhıyla yetiş
Şeh-süvârım şaydîni fitrâk-i hüsni ü âna aş

4. Hâşre dek giryân ider zencîr-i zülfinde seni
Kendiñi deryâya at ister dil-i dîvâne aş

5. Zaḥm-ı müjgânîñ tenimde gönülüm ebrûlardadır
Tîriñi yâbâna atdîñ yayıñı meydâna aş

6. Çünkü ğamzeñ eyledi teşhîr iqlîm-i dili
Tîġiñi şimden girü gel tāk-ı ‘arş-ı câna aş

7. Görsün işte şâ‘irân Seb‘-i Mu‘allağ neydügin
‘Ayniyâ bu nazmı bâb-ı Ka‘be-i ‘irfâna aş

169

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Mest-i ‘aşkıñm ğuşe-i mey-hânedden kıldım ferâġ
Şâh-bâz-ı lâ-mekânım lânedden kıldım ferâġ

[40a] Başım üzre dönmesin bir kimse yanıp yakılıp

Şubha kalmış şem‘ayım pervāneden kıldım ferāğ

3. Uğramam bezm-i kibāra itmem ümmīd-i kerem

Murğ-ı āzādım ki dām u dāneden kıldım ferāğ

4. Bağlamam bir dağı gönlüm kākül-i cānāneye

İstemem zencīri ol dīvāneden kıldım ferāğ

5. ‘Ahd ü peymān eylemişdim yār ile mey içmege

‘Ayniyā ben şimdi ol peymāneden kıldım ferāğ

170

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Şubha dek bu gice bir mehle şarıldık yatdık

Söz uzatma ğam-ı zülfin hele başdan atdık

2. Būse-i la‘l-i leb-i yāre deĝiřdik cānı

Żarar u fā‘ide her ne ise aldıķ řatdık

3. Her gice mār-ı siyehveş görünür düşde baña
Fikr-i zülfüyle o mähîñ ne belāya çatdıķ
4. La‘lin öpdüm o bütüñ şemm iderek kākülini
Biz şeker şerbetine ‘anber-i sārā kıatdıķ
5. Hāsret-i gevher-i dendānı için dildārîñ
‘Ayniyā ağlayarak baħr-ı sirişke batdıķ

171

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Gerden-i şāf üzre ‘aks-i la‘l-i nābı seyr idiñ
Şişe-i billürda reng-i şarābı seyr idiñ
2. Geldi haı ruhsārına ol mäh-ı evc-i ‘işveniñ
Sāye-i bāl-i hümāda āfitābı seyr idiñ
3. Zülf-i yār itmiş ihāıa ‘arızında hālını
Halka-i gird-āb-ı āteşde habābı seyr idiñ

4. Hüsline bağıdıça oldu her müjem bir serv-i sım

Dīde-i terde şafā-yı mäh-tābı seyr idiñ

[40b] ‘Ayniyā böyle qalırsa fikr-i zülf ü ‘aşq-ı yār

Dildeki bu pīc u tīb u iltihābı seyr idiñ

172

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Reşk ider pertev-i ruhsārıña hürşid-i felek

Seyr ider hüsni-i cihān-tābıña hep gölde²⁵⁸ melek

2. Hāle şanma görünen devr-i kamerde ey meh

Hüsniñe bağıdı utandı yüzüñe tıttı elek

3. Niçe bir hecr ile giryān olayım āh didim

Bu da bir başqa şafā didi o dilber gülerek

4. O perī ğamze ile eyledi şad-pāre dili

Ġālibā zülf-i perişānına bir şāne gerek

---

²⁵⁸ gölde: gökde AAD.

5. İşte buldum saña bir yâr ki yok şânîsi

Bu kadar ey dil-i ‘Aynî tek ü pü eyleme tek

173

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün

1. Fitne-i âhîr-zamân cādū-nişândır perçemiñ

Âfet-i cân dilsitân bir bî-nişândır²⁵⁹ perçemiñ

2. Zîr-i fesde gâh ham-der-ham olur gâh târ u mâr

Ṭurfa püsküllî belâ-yı ‘âşîkândır perçemiñ

3. Gerçi âdem beñzedir her târını bir mârâ lîk

Cilve-i cünbişde ṭāvūs-ı cinândır perçemiñ

4. Boynuma zencîr olup âhîr beni Mecnûn ider

Başımı sevdâya şaldı pek yamandır perçemiñ

---

²⁵⁹ bî-nişândır: bî-emândır AAD.

5. Pīc u tāb itme uzatma baḥṣi yoḡdur ḡīl ü ḡāl
Genc-i ḡüsnüñde muḡalsam bir yılandır perçemiñ
6. Tāb-ı mihri ‘arızından ḡıfz için ṣāḡım seni
Riṣte-i bāl-i ḡümādan sāyebāndır perçemiñ
7. Bir ṣeb-i yeldāda ‘Aynī diñledi ṡül u dirāz
[41a] Fenn-i siḡr ü fitneden bir dāstāndır perçemiñ

174

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Bülbülüm ḡülṣen-i ‘aşḡında o ḡül-pīreḡeniñ
ṡūṡiyim Mıṣr-ı cemālinde o sükker-deḡeniñ
2. ḡāb-ı ḡafletde mi taḡlīd ide nergis ḡözüñe
Rüyña beñzemeḡe beñzi mi var yāsemeniñ
3. Eyledi dilleri pā-beste-i zencīr o zülf
Niçe üftādeleri cāḡa düṣürdü zekānıñ

4. Eşk-i çeşmim dür idip rüyımı zerd eyledigim

Bir gice koyunna girsem hele ol sîm-teniñ

5. ‘Ayniyâ baħr-ı ma‘ârifde şinâversiñ sen

Tab‘-ı şūhuñ şadef olmuş dūr-i yektâ sūħanıñ

175

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Zâr u giryân mübtelâ bir nây bir ben bir gönül

Çäk-dil şeydâ belâ bir nây bir ben bir gönül

2. Bezm-i ħasretde firâş-ı ğamda hecr-i yâr ile

Zerd-rû ħaste fenâ bir nây bir ben bir gönül

3. Firħat-i la‘l ü ruħ u zülf-i siyehle âħ iden

Dem-be-dem şubħ u mesâ bir nây bir ben bir gönül

4. Sûziş ü şevħ ü hevesle râħ-ı ‘aşkıñda iden

Cism ü cân u ser fedâ bir nây bir ben bir gönül

5. Bezm-i devrân u reh-i ‘aşk u der-i dildârda

Bî-nevâ hór u gedâ bir nây bir ben bir gönül

6. Nâle-i şabr u taḥammül itmede kan yutmada

Pür-ğam u derd ü cefâ bir nây bir ben bir gönül

7. Dâğdâr u sîne-süzân u kebâb-ı nâr-ı ‘aşk

Pür-şadâ nâlân cüdâ bir nây bir ben bir gönül

8. Meclis-i câna şafâ-yı nûr u rif‘at virmede

Zühre-i mihr ü semâ bir nây bir ben bir gönül

[41b] Yapdı üç sâ‘atde ‘**Aynî** bir müşelles nev-ğazel

Pek ḥazîn hoş bî-bahâ bir nây bir ben bir gönül

10. Ehl-i hâl ü şâ‘irâne ‘âşıkâne eyledi

Faḥr u meydân u şalâ bir nây bir ben bir gönül

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Hüruf-ı miḥnet icād olmadan sīnemde müdgam ğam
Gözümde ḥasretiñle ey elif-ķad andan aķdem dem
2. Dehān-ı dilbere söz yoķ bu sırr-ı mübhemi açma
O cüz' -i lâ-tecezzādır diyenden olmaz ebkem kem
3. Sırışte-ḥilķatim tiryāķ-ı 'aşķ efyün-ı sevdādan
Dil-i dīvāneme te'sīr ider mi nūş idersem sem
4. 'İzārīñ tābiş ü dervişleriñ²⁶⁰ hecrinden ey āfet
Fiğānım āteş-i ser-keş telāţum-ḥīz-i giryem yem
5. Teşekkī itme yāre 'Ayniyā ķan ağla şād olma
Devā derde taḥammül 'āşık-ı mecrūḥa merhem hem

---

²⁶⁰ dervişleriñ: dür dışleriñ AAD.

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü /Fa'ülün

1. Ol serv-i revân gelse de refâtârını görsem
Bülbül gibice söylese güftârını görsem
2. Öldürse o beg-zâde beni ğam mı çekerdim
Tîĝ-ı nigeĝi ğamze-i ħün-ĝârını görsem
3. Bir zerreye biñ mihr-i dıraĝsânı şatardım
Ĥâl-i siyeh ü ĝüsn-i pür-envârını görsem
4. Bir daĝı şeb ü rûzına dehriñ nażar itmem
Zülf-i siyeh ü pertev-i ruĝsârını görsem
5. Tûṭî gibi 'Aynî ne şekerler yerim ammâ
Ol dilberiñ âyîne-i dîdârını görsem

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

[42a] Baḳmasın da 'arız-ı cānāna göñlüm neylesin

Yanmasın da āteş-i sūzāna göñlüm neylesin

2. Āteş-i hecr-i leb-i la'liñle oldum sūznāk

Dem-be-dem āh eylerim mestāne göñlüm neylesin

3. Mevlevīlerle uyup rindān-ı 'aşḳa eyledim

Ārzū-yı tekye-i mey-ḥāne göñlüm neylesin

4. Ergānūn-ı 'aşḳıñı gūş itdigim dem ey şanem

Yapdı²⁶¹ ev²⁶² deyr-i Firengistāna göñlüm neylesin

5. Sāz-ı 'aşḳı 'aḳl-ı külden diñlerim āzāde-ser

Nāle-i zencīri bu dīvāne göñlüm neylesin

²⁶¹ Yapdı: Yandı AAD.

²⁶² ev: o AAD.

6. Sūziş-i pervāneden oldu neğam-sāz-ı hamūş
Şem‘-i ‘aşka düşdü yana yana gönülüm neylesin
7. Kāse-i fersūde-i ŧanbūra döndü ‘Ayniyā
Nāleler itdikce ben vīrāne gönülüm neylesin

179

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Gül gül olmuş dürülmüş²⁶³ rüyı hicāb-ı būseden
Cān meşāmın ‘ıtrnāk itdim gül-āb-ı būseden
2. Bir ħarāret vardır ol ħüsn-i gül-sūzında²⁶⁴ kim
Cān evi yandı ŧuŧuşdu iltihāb-ı būseden
3. Ħaŧ-ber-āver olmadan ol ħonce-i neşküfteniñ
Dāne-i ħāl-i ruħı sebz oldu āb-ı būseden

---

²⁶³ dürülmüş: terlemiş AAD.

²⁶⁴ gül-sūzında: gelü-sūzında AAD.

4. Dil tılısm-ı ‘uqde-i gīsūsını feth eyleyip
Dağme-i vaşl zafer-yāb oldu bāb-ı būseden
5. Bezm-i hüsn-i yārda fitne kopardı hāl-i leb
Çün siyeh-mest eyledim anı şarāb-ı būseden
6. Perde-i zūlfın gūşād itdi o māh-ı evc-i nāz
Doldu gūş-ı Zühre āvāz-ı rebāb-ı būseden
7. La‘l-i şīrini o deñlü tatludur kim ‘Ayniyā
[42b] Sekkeristān oldu ağızım intiḥāb-ı būseden

180

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Mülk-i Mışra ol şeker-leb nāzenīnim gitdi āh
Şām-ı ğamda kaldı gönlüm meh-cebīnim gitdi āh
2. Bir Zeliḥā-yı zamāndır [ziyy-i Yūsufda o māh]²⁶⁵
Ümm-i Dünyāda bulunmaz hem-nişīnim gitdi āh

---

²⁶⁵ -M.

3. Mâcerâ-yı hecrini yâd eylesem tûfân olur
Çıktı baħr-ı dîdeden dürr-i şemînim gitdi âh
4. Ümm-i Dünyâ der-kenâr itdi o tıfl-ı nâzımını
Dûzaħ itdi Nîli âh-ı âteşînim gitdi âh²⁶⁶
5. Müflise dönsem gedâ olsam n'ola şimden girü
Dest-i cûdumdan bu gün genc-i defnim gitdi âh
6. 'Asker-i hecrî hücum itdi şarıp eṭrâfımını
İşte dil nâmında bir hışn-ı haşînim gitdi âh
7. Raħm u şefkat itmeyip hîç haḳḳ-ı ni'met bilmeyip
Bî-vefâ işte o ḳalb-i âhenînim gitdi âh
8. Dest-i haḳkâk-ı ḳazâ bî-nâm u şân itdi beni
Ḳâtem-i engüşt-i kâımından nigînim gitdi âh
9. Cennet olursa daħi dünyâyâ baḳmam 'Ayniyâ
Başıma ḳopdu ḳıyâmet hür-ı 'înim gitdi âh

---

²⁶⁶ Bir üstteki beyit ile sıralamaları farklıdır. Divan ile mecmu'ada farklı sıralarda yazılmıştır.

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Bendeñe her bār efendim yār olur şandım seni

Tā ebed dildār-ı ğayretkār olur şandım seni

2. Virdiñ ey meh-rū kelām-ı "*len terānī*"den²⁶⁷ cevāb

Tūr-ı dilde bir tecellizār olur şandım seni

3. 'Aşq-ı yār u sūziş-i ḥasretle ey āh-ı seḥer

Her nefesde berq-i āteşbār olur şandım seni

4. Ḥüsünüñe mağrūr olup sen 'aksin icrā eylediñ

Baña dost u düşmen-i ağıyār olur şandım seni

[43a] Zīr-i fesden çıkdıñ ey perçem başa tuğlar çekip

Ceyş-i nāz u fitneye serdār olur şandım seni

²⁶⁷ "*Len terānī*: "Mūsâ, belirlediğimiz yere (Tūr'a) gelip Rabbi de ona konuşunca, 'Rabbim! Bana (kendini) göster, sana bakayım' dedi. Allah da, 'Beni (dünyada) katiyen göremezsin. Fakat (şu) dağa bak, eğer o yerinde durursa sen de beni görebilirsin.' dedi. Rabbi, dağa tecelli edince onu darmadağın ediverdi. Mūsâ da baygın düştü. Ayılınca, 'Seni eksikliklerden uzak tutarım Allah'ım! Sana tövbe ettim. Ben inananların ilkiyim' dedi.(A'raf /143)

5. Bezm-i ‘işretde ‘araḳ nūş eyleyip gāhī şarāb
Tābiş-i neşveyle nūr u nār olur şandım seni
6. Tūṭī-i ṭab‘ı pes-i āyīne-i dilde ḳoduñ
‘Ayniyā bir şāhib-i güftār olur şandım seni

182

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Yār olup aḡyāra zār itme beni bülbül gibi
Herkes e açılma ey ḡonce-dehānım gül gibi
2. Aḡır ol rıṭl-ı girānveş ḡāmuş ol pür-neşve ol
Boş boḡazlık itme meclisde sebū-yı mül gibi
3. Dīdede la‘liñ ḡayāli dilde ḡāl-i ‘ārızıñ
Şişede bāde kebāb üstündeki fülful gibi
4. Fitne taḡrīk itdi yüz virdiñ ḡaṭıñla zülfüñe
Çıḡdı başdan perçemiñ sevdālanıp kākül gibi

5. ‘Ayniyā şimden girü tağ üstü bāğ olsun yine
Kokladım ol gül‘izārīñ turesin sünbül gibi

183

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Nīk u bedden her ne geldiye dilimdendir baña
Gāh dost kendi lisanım gāh düşmendir baña
2. Ol kadar revnağ-fezādır kim sipih-r-i t̄ālī‘im
Her şeb-i tārīk gūyā rūz-ı rüşendir baña
3. Ol perī teşrīfe rağbet itmek isterse eger
Ehl-i dil kâşānesi şimdi neşimendir baña
4. Cennet-āsā olsa da gitmem raq̄ibiñ cāyına
Kūy-ı dilber Cennet-āsā cāy u meskendir baña
5. Ayş ü nūş u dehr için “a‘lā vü ednā”ya **Żiyā**
[43b] Hep tekāpū itdiren bu bir kıru tendir baña

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Ol perī mādām vaz'-ı dil-nevâz eyler baña
Her ne rütbe çarḥ cevri eylerse az eyler baña
2. Ben o mecrūḥ-ı ḥadeng-i ğamzeyim²⁶⁸ ey bî-ḥaber
Kim ṭabīb-i rüzgār 'arz-ı niyâz eyler baña
3. Murğ-i bî-ḳaydım benimçün ğayriden yoḳ iḥtirâz
Her ne eylerse o çeşm-i şâh-bâz eyler baña
4. Kâbe-i kūy-ı dil-ārâyı su'âl itdikce ben
Zâhid-i kem-râh ta'rîf-i Ḥicâz eyler baña
5. **Fā'ikâ** bilmem bu istiġnâ nedir kim ba'dazîn
Çâr ebrûlandı ol âfet ne nâz eyler baña

---

²⁶⁸ ğamzeyim: gazâyım FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Bülbul-i güلزâr-ı aşkıım âşiyân olmaz baña
Murğ-ı lâhûtum anıñçün bir mekân olmaz baña
2. Gülsitânim tâze tâze güllerim açmağdadır
Ârzü-yı nev-bahâr itmeme hazân olmaz baña
3. Büte-i zilletde kâl itdi beni üstâd-ı aşk
Zer-i şâfiyim mihek²⁶⁹ imtihân olmaz baña
4. Şüretim sîretde pinhân²⁷⁰ eylemişdir cânımı
Sîretim şüretde cân oldu zamân olmaz baña
5. Ey Sezâyî-i şem'-i vaşla per yağar pervâneyim
Hâlet-i vaşlîñ şafâsından fiğân olmaz baña

---

²⁶⁹ mihek: muhkem FT.

²⁷⁰ pinhân: nihân FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Lebleri ğonce mişāli ruĥları güldür baña
Daĥi ol serv-i revāniñ şacı sünbüldür baña
2. Gāhice ol meh bize şarkı oĥur biñ nāz ile
Gülsitān-ı 'ālem içre şanki bülbüldür baña
- [44a] Aldı gönlüm bir perī kim ben de bilmem n'olduĥum
Ėayri şabr itmek bu cevre çok taĥammüldür baña
4. Baĥlamışdır siĥr-i zülfiyle o rütbe gönlümi
Eylemez zencir baña kār bend-i kāküldür baña
5. Nūriyā bāde- 'araĥ nūş itmezem şimden girü
Öyle bil kim sevdiğimiñ lebleri müldür baña

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Düşme dirdim dağı bir derde gönül âh saña
Yine düşdü²⁷¹ yine²⁷² bir'aşğa kim eyvâh saña
2. Bağlayıp zülfi ile bu gice muhkem duydum
Eski dîvâne didi ey gönül ol mâh saña
3. Nice bir râh-ı mecâza gideceksin yâhû
Bildire doğru yolu Hâzret-i Allah saña
4. Dün görüp hâl-i diger-günümü itdiñ inşâf
Ġâlibâ itmiş eşer âh-ı seġergâh saña
5. **Şafvetâ** râz-ı diliñ kimseye izhâr itme
Gün olur yardım ider bir dil-i âgâh saña

---

²⁷¹ düşdü: düşdün FT.

²⁷² yine: yeni FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Dā'imā bir Qays bir Leylā olur 'ālem bu ya
Bir güle biñ bülbül-i şeydā olur 'ālem bu ya
  2. İltifāt it herkese itme haķāretle nazār²⁷³
Vaķt olur kim rütbesi a'lā olur 'ālem bu ya
  3. Leyle-i hecr u firāķa ķıl taķammül çekme ğam
Doğmadan ğün baķ neler peydā olur 'ālem bu ya
  4. “‘Asr u yersi”ķıl tefekkür rüz u şeb zevķiñde ol
Gündüz olur leyle-i zülmā olur 'ālem bu ya
  5. Bir ķuluna Rabbim eyler ise tevfiķin refiķ
Mālik-i dünyā vü māfihā olur 'ālem bu ya
- [44b] Gerçi bī-berg u şemerdir naħl-ı ümmīdim velī
Giderek pür-berg u müsteşnā olur 'ālem bu ya

---

²⁷³ nazār: nigāh FT.

7. Sikkesi altına **Gâlib** kim girip olursa kul
Maḥrem-i esrâr-ı Mevlânâ olur 'âlem bu ya

189

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Şadâ-yı râz-ı 'aşkı Mâverâdan duydu Yemliḡa
İşitdi Megşelinâ lâl u ḡâmüş oldu Meşlinâ
2. Müsâvî gerdiş-i tesbîḡe devr-i sâḡarımız nüş
Meger bezm-i deyr-nüş ḡalkâ-i tevḡid idi ḡüyâ
3. Şarâb-ı lâyezâliñ mest-i şâzı şâza nüş oldu
Ayâḡın kesmedi ol kehf-i rind-i ârâmdan kaḡ'â
4. Hele ḡalmış idi câm-ı Kefeşte Tayyuşdan cür'a
Anı ḡıtmîr de nüş eyleyip boş ḡalmadı aşlâ²⁷⁴
5. Olup peygûle-gîr-i inzivâ ol tekye-i 'aşḡda
Çıḡardım çile-i **Meftûniyâ** Aşḡâb-ı Kehf-âsâ

---

²⁷⁴ aşlâ: zîrâ FT.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Murğ-ı dil şayd olıcağ mertebe ahmağ degil a
Halka-ı zülf-i siyâhı o bütüñ²⁷⁵ fağ degil a
2. Bu naşıl būs idiş ey şūfî-i ħarīrcesine
O büt-i ğonce-femiñ lebleri²⁷⁶ kıymağ degil a
3. Ne kırarsın ikide birde benim ħâtırımı
Göñlüm ey tıfl-ı ziyānkār oyuncağ degil a
4. Seyr idip rağş u ħirāmıñ niçe azmaz şūfî
Gören ey meh seni oynar bile azmağ degil a
5. Dāsītānım niçün ıřķādan ībā eylersin
Kışşa-i 'aşķdır āvāze-i laķlaķ degil a

---

²⁷⁵ bütüñ: mehin FT.

²⁷⁶ lebleri: gerdeni FT.

6. Zînet-i cāna degil hüsni-edâdır matlûb
Meyvedir lâzım olan nahlîde yaprağ degil a

[45a] Göñlüñ olursa da olmazsa da vaşla şağ ol

Vâşıfñ saña ricâ itmesi muṭlağ degil a

191

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Ṭal'at-ı dildāra ḥayli intizār itdim bu şeb
Şubḥa dek fikr-i vişâli ihtiyār itdim bu şeb
2. Mâcerâ-yı hecri tafşil eyleyip cānânıma
Baḥş-i 'aşkı 'âdet üzre ihtisār itdim bu şeb
3. Şubḥa dek sūz u güdâz-ı ḥâl-i 'anber-bū ile
Dildeki naḫş-ı nihānı âşikār itdim bu şeb
4. Nâlesenc-i derd-i verd-i 'ârız-ı dilber olup
Gülşen-i imkânda teşvîk-i hezār itdim bu şeb

5. Eyleyip ben de **Niyāzī** feh̄m-i eş'ār-ı selīs
Meyl-i tanzīr-i Feh̄m-i rūzgār itdim bu şeb

192

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Hep bozuldu nağme-i²⁷⁷ sâz-ı nevâ-yı merhamet
Hayli demdir gūşuma gelmez şadâ-yı merhamet
2. Bilmezem bu hilkat-ı 'âlemde mi inşâf yok
Olmadım mı yoksa ben her-giz sezâ-yı merhamet
3. Bu ne hâletdir cilâ bulmaz 'uyūn-ı şâ'irân
Hâksâr olsa cihânda tütüyâ-yı merhamet
4. İstikâmetden düşüp burc u şişârı kalmamış
Kalb-i 'âşıklar gibi olmuş binâ-yı merhamet
5. Muṭṭali' oldum ki **Fâtih** defter-i âfâқта
Lafz-ı bî-mâ'nâ gibi kalmış semâ-yı merhamet

---

²⁷⁷ nağme: nefhâ FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Yâri tenhâda bulup ifşâ-yı râz itmek de güç
Halk içinde ol mehe 'arz-ı niyâz itmek de güç

[45b] Çile-i 'aşka taḥammül eylemek emr-i 'asîr
Tîr-i cevri dil-rübâdan ihtirâz itmek de güç

3. Çeşm-i mestiñ süzerek biñ dürlü nâz icâd ider
Her nigâhın birbirinden imtiyâz itmek de güç

4. Kible-i ḥacât-ı dil mihrâb-ı ebrûsundadır
Bu cihetle 'aşka terk-i namaz itmek de güç

5. Derd-i 'aşka şabr u tākāt hayli müşkil ey **Reşîd**
Gerçi terk-i nâzenîn-i dil-nevâz itmek de güç

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Gerçi ehl-i zevk ile rindâne-meşrebirdir kadeh
Pek açılmaz²⁷⁸ zâhîde bîgâne-meşrebirdir kadeh
2. Cem' idip cümle mürîd-i bâdeyi dergâhına
Halkada devrân ider şeyhâne-meşrebirdir kadeh
3. Cüş ider gâhi müselsel bir kızıl zencîr ile
Elde zabt olmaz olur dîvâne-meşrebirdir kadeh
4. Meclis-i meyde olur sultân-ı 'âşıkîñ hem-demi
Taht-ı fağfûra çıkar şâhâne-meşrebirdir kadeh
5. Herkesin **Ferdî** ider izhâr-ı maḥfî meşrebin
Bilmedik mâhiyyetin âyâ ne meşrebirdir kadeh

---

²⁷⁸ açılmaz: içilmez FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Hüsni mir'âtında 'aks-i âha gîsü koymuş ad

Kâse-i mühre müzâb itmiş güli rû koymuş ad

2. Berķ-i rüyiyle iki tîĝ-i siyeh-tâbı o mâh

İtmiş iki ĝurre-i rahşende ebrû koymuş ad

3. Dârĉin-i ĥiddeti kâfûr-ı vaz'-ı bâridi

Hâven-i sengin-i dilde mezc idip ĥû koymuş ad

4. Eşk-i terden fitne-i ĥaşrı kazâ sîr-âb idip

Eylemiş naĥl-ı mücessem kıadd-i dil-cû koymuş ad

[46a] Ĥâť çekip remmâl-ı ĥüsn ismin dimiş ĉin-i cebin

Dökdüĝü her noĝtaya bir ĥâl-i hindû koymuş ad

6. Penbeyi ol şûĥ idip siĥr ile şâĥ-ı yâsemen

Ķol atınca bâĝ-ı ĥüsne sîm-i bâzû koymuş ad

7. Eyle **İhyā** şīve-i i‘cāz-ı hüsne bir nazar
Nergisī gūyā idip çeşm-i suhan-gū koymuş ad

196

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Şafha-i hüsñüñ şehā bir gülşen-i ārestedir
Belki bāğ-ı Cennet-i ‘ālā disem şāyestedir
2. ‘Aşkına gönülüm virip aldım hayāt-ı tāzeyi
Nāzenīnim sevdiğim bir dilber-i nevrestedir
3. Şöyle yaqdıñ ateş-i ‘aşkınlā hayfā bendeñi
Dūd-ı āhım ebr-āsā göklere peyvestedir
4. Cānib-i taḥlīşe pervāz idemez²⁷⁹ bir vechile
Murğ-i dil zencīr-i gīsūsıyla yāriñ bestedir²⁸⁰

²⁷⁹ idemez: ide FT.

²⁸⁰ yāriñ bestedir: yāren-bestedir FT.

5. Ğamzesiyle yarelenmekde iken cān u gönül
Kim demiş **Eşref** belā-yı yārdan vārestedir

197

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Gülşen-i hüsnüñ güzide bir gül-i ra'nāsıdır
Rüz u şeb feryād idenler bülbül-i şeydāsıdır
2. 'Aks idelden Leyle-i hüsnü o mihrin 'āleme
Kaysveş şan cümle 'ālem 'āşıq-ı şeydāsıdır
3. Şāh-ı ğamzeñ 'āşıka dīvān-ı 'aşqda şubḥ çekip
Kātline fermān iden ol kaşları tuğrāsıdır
4. Rind-i mey-ḥārı şaḫın zemm itme ey māh-ı münir
Mest iden ḫalkı o şūḫuñ bāde-i ḫamrāsıdır

5. Āteş-i hecr ile her dem ‘ālemi sūzān iden

[46b] **Ḥayretā** ol kāfiriñ hep nāz²⁸¹ u istiğnāsıdır

198

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Gerçi kim dil tār-ı gīsüsunda yāriñ bestedir

Ḳayd-ı zencir-i ğumūmundan cihāniñ restedir

2. Tır-i dil ü nighle²⁸² ḳatlı-i ‘uşşāḳ eylemek

Ey kemān-ebriñ seniñ ol çeşmiñe²⁸³ vābestedir²⁸⁴

3. Ğamze-i ħūn-riziñe söz yoḳ ve lākin²⁸⁵ dem-be-dem

Āfetā ğöz degmesin ol çeşm-i mestiñ ḥastedir

4. Ğāfil olma iḥtirāz it āh-ı ‘ālemsūzdan

Nālesi ‘uşşāḳ-ı zāriñ ‘arşa dek peyvestedir

---

²⁸¹ nāz: cevr FT.

²⁸² dil ü nighle: dildüz-ı nighle FT.

²⁸³ ol çeşmiñe: çeşmiñe ol FT.

²⁸⁴ vābestedir: dil-bestedir FT.

²⁸⁵ lākin: lakin FT.

5. Çeşm-i luţfuñla devrinde²⁸⁶ ey şāh-ı iqlīm-i nāz

‘Āşık-ı işkeste-ḥātır bende-i āḥestedir

6. Vādī-i nā-refte-i fehmiḍe cevlan idemez

Pā-yı esb-i ḥāme-i **Rāciḥ** benim işkestedir

199

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Dil-i dānāyı şeydā eyleyen gīsū-yı dilberdir

Beni her kārīden²⁸⁷ ḥālī koyan ḥāl-i mu‘anberdir

2. Değişmem mülket-i fağfūra çin-i ebruvānın ben

Gözüm nūrıdır ol āhū cemāli māh-ı enverdir

3. Hilāl-ebrūları çeşmānı dil-cū ḥattıdır şebbū

Ḳad-i zībāsı bir ter dilber-i ferḥunde-aḥterdir

²⁸⁶ devriñde: derūnda FT.

²⁸⁷ kārīden: kārđan FT.

4. Olur her bir sözünde²⁸⁸ şīve-i digeṛ zihī peydā

Cihānda var ola yoḡdur mişāli bende perverdir

5. Anuñ ta‘rif-i ḡüsñü ḡayli müşkildir Ḥudā ‘ālim

Ne yapsın **Re’fet**-i nā-çār kim kemter suḡanverdir

200

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Gören kevnīde cūş-ı mevc-i giryem yem kıyās eyler

O gül ruḡsār ise mānend-i şebnem nem kıyās eyler

[47a] Eger zehr olsa nūş eyler raḡībin şunduḡu cāmı

Ben añā āb-ı ḡayvān daḡı virsem sem kıyās eyler

3. Dil istib‘ād ider ol deñlü neyl-i devlet-i vaşlı

Eger rām olsa ol āhū-yı maḡrem rem kıyās eyler

4. Ğam-ı la‘li ile ḡünābe-bāş-ı miḡnet olduḡça

Sirişk-i çeşmi seyr iden ādem dem kıyās eyler

---

²⁸⁸ sözünde: sözümde FT.

5. Seniñ her bir sözüñ bir gevher-i sencidedir **Hâliş**
Velî keşr-ıtab‘ olan yārān-ı ebkem kem kıyās eyler

201

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Dil şadefdir maḥzen-i lü lü degildir ya nedir²⁸⁹
Bu cihetden her sözüñ incü degildir ya nedir
2. Şavb-ı maḥşūda seferden men‘ ider dil reh-revin
Pāy-ı bend-i gönümüz gīsü degildir ya nedir
3. Hecr ile keşkül be-dest itdim seyāhat ihtiyār
Kārımız şimden girü ya hū degildir ya nedir
4. Deşte düşmedir²⁹⁰ firāk-ı Leyliden Mecnūn gibi
Hem-nişin ‘āşıkıñ āhū degildir ya nedir

²⁸⁹ ya nedir: yandır FT. Şiirin redifi olan bütün “ya nedir” sözcükleri Fatin Tezkiresinin çevirisinde “yandır” olarak geçmektedir.

²⁹⁰ düşmedir: düşmüştür FT.

5. Şol hilâl-ebürleriñ fikriyle incelmiş midir

Râşidiñ baķ cism-i zârı mû degildir ya nedir

202

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Hûn-ı Mecnûnı döküp şol rütbe rengin itdiler

Reh-güzâr-ı Leylî-i ol dem ki tezyin itdiler

2. Yâreler vaz' itdiler tâ sine-i 'âşıklara

Kendi kanıyla şeh-i Manşûru tekfin itdiler

3. Virmediler sünbülîstân-ı hayâtımdan haber

Dostlar kanım döküp bi'l-cümle temkin itdiler

4. Yanmadan itmez hâzer düşmez²⁹¹ kemâl-i hayrete

Hâlet-i pervaneyi âteşle telkin itdiler

[47b] Girdiler zencir-i zülfe tâ ezel divâneler

Başriyâ 'aşkıñ yolunda cân terhîn itdiler

---

²⁹¹ düşmez: düşmüş FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Bezm-i 'irfān ehliniñ menzilgehi vîrānedir
Mülk-i dil ma'mūresin şanma tehî bir hānedir
2. Görmiyen dest-i felekden ɗarb-ı tîg-ı āfeti
Kerbelāya düşse bilmez mātem u gāvğa nedir
3. Hāle-i āgūşa almış dūn gice meh-pāreyi²⁹²
Bilmeyen nā-dānıki fer²⁹³ 'ākıbet rüsvā nedir
4. Dürr-i va'zıñ gūşvār eyler mi vā'iz söyleme
'Ālem-i lāhūta varmış mescīdi mey-hānedir
5. Öyle bir mest-i harābāt olmuşum **Ḥamdī** bu dem
Māsivādan bilmezem dünyā nedir 'uqbā nedir

---

²⁹² meh-pāreyi: meh-pāresi FT.

²⁹³ nādānıki fer: nādān ki ferdā FT.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Yazanlar vaşf-ı hâlim ser-te-ser efsâne yazmışlar
Raķībi vaşla maħrem 'āşıkı bīgâne yazmışlar
2. Seni ey serv-i nâzım ķāmet-i dil-keş hırāmıñla
Melāmet gülşeninde mişli yok bir dāne yazmışlar
3. Saña āyın virsem²⁹⁴ dil-nişini meşķ²⁹⁵ içün cānā
Daķāyık dāne-i rāziñ mekteb-i 'irfāne yazmışlar
4. Yazarken kilc-i ķudret zülf-i per ü piçiñ²⁹⁶ 'izārında
Dil-i nālānı şayd-ı dām u hāliñ dāne yazmışlar
5. Dimiş yok hātırımda nāmı Şafvet 'āşıkım bilmem
Anı sen şāha 'āşık yazmamışlar²⁹⁷ ya ne²⁹⁸ yazmışlar

---

²⁹⁴ virsem: u resm-i FT.

²⁹⁵ meşķ: şakk FT.

²⁹⁶ per ü piçiñ: perçemin FT.

²⁹⁷ yazmamışlar: yaz hāmişler FT.

²⁹⁸ ya ne: yana FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Ol perī 'adn-ı hüsnde hür şeklin gösterir

Dīdede²⁹⁹ cism-i laṭīfi nūr şeklin gösterir

[48a] Bu ne sırdır kim baqıñ āyīne-i³⁰⁰ endām-ı yār

Bir mücessem nūrdur billūr şeklin gösterir

3. Öyle bir sāķī-i simīn-saķ şad-taḥsīn kim

Çeşmi geh mest u gehi maḥmūr şeklin gösterir

4. Giryesi meşşāta olmuşdur 'arūs-ı ḥandeye

Mātem-i erbāb-ı 'aşķıñ sūr şeklin gösterir

5. Milket-i ma'nāyı 'Āşım ḥāme teşhīr eyledi

Bir Süleymāndır ve lākin³⁰¹ mūr şeklin gösterir

²⁹⁹ Dīdede: Dīde-i FT.

³⁰⁰ āyīne-i: āyīneye FT.

³⁰¹ lākin: līkin FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Tār-mār-ı zülf-i yāriñ şūr şeklin gösterir
Ğamze-i 'aşık kişi teymür şeklin gösterir
2. Nāzdan ber-nesc olan al şāle kaplanmış gibi
Zülf-i cānān ferve-i³⁰² semmür şeklin gösterir
3. Sāḥa-i ḥüsnünde seyr itdim alāy-ı ḥaṭṭını
Deşt-i ta'līme çıkar³⁰³ ṭābūr şeklin gösterir
4. Ateş-i firḳat ile yanmışlara ol āfetiñ
Sīnesi hep merhem-i kāfūr şeklin gösterir
5. Şi'r-i pākiñ³⁰⁴ Şafveti 'Ākif hele tanzīredir³⁰⁵
Zümre-i ehl-i suḥan ma'zūr şeklin gösterir

---

³⁰² ferve-i: ferdā-i FT.

³⁰³ çıkar: çıkan FT.

³⁰⁴ pākiñ: pāk-i FT.

³⁰⁵ tanzīredir: tanzīrde FT.

Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlātün / Fā'īlün

1. Şem'-i ruhsârı o şūhuñ nūr şeklin gösterir
Güyyā Mūsā-i 'aşqa Tūr şeklin gösterir
  2. Kıanķı şūretle 'aceb şayd eylesem ol āfeti
Gāh ādem geh perī geh hūr şeklin gösterir
  3. Kıursa da tel baķş-i zūlfünde raķīb-i rū-siyāh
Bezm-i cānānda yine ma'zūr şeklin gösterir
  4. Hāyretindendir şaķın ber-dār şanma 'āşıkı
Bend-i zūlf-i yār olan Maşūr şeklin gösterir
- [48b] Bī-muķābā açılır bīgāneye ol mest-i nāz
Meclis-i 'uşşāķda mestūr şeklin gösterir
6. Rūz-ı 'uşşāķı iderse mihr-rūyı rūşenā
Zūlf-i müşkīni şeb-i deycūr şeklin gösterir

7. **Şākīrā** bī-şübhe maḥzūn u ḥarāb olur o kim

Bu ḥarāb-ābādda ma‘mūr şeklin gösterir

208

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Derd-i ‘aşḡ ‘āşīḡ-ı kemterde de dilberde de var

Gör ki sūziş dil-i mücmerde de ‘anberde de var

2. Dilberin lāzım olan cāzibe-i ‘işvesidir

Ḳāmet-i rast şanavberde de ‘ar‘arda da var

3. Ḥüsn olup gāh neşāṡ-āver gāh ḥūn-riz

Anı³⁰⁶ seyr eyle ki cevherde de ḥançerde de var

4. O mehin ḥālde ruḥsārı gibi raḥşāndır

Tāb³⁰⁷ u fer mihr-i münevverde de aḡterde de var

---

³⁰⁶ Anı: Ābı FT.

³⁰⁷ Tāb: Nāb FT.

5. Dest-şüy-ı ni'am-ı her dü cihânız yoksa
Bize neş'e-i mey aḥmerde de kevşerde de var
6. Tâc şâhâne vü şâhâne daḥi tâca sezâ
Ḳâbiliyyet-i n'aceb³⁰⁸ serde de efserde de var
7. Dil-i 'âşık dil-i zâhid gibi geç gel olmaz
Gör ki âyîne Sikenderde de berberde de var
8. Nev-zemîn söylesin 'İzzet yine bu ḥâme-i ter
Yoksa nazm-ı kühen ezberde de defterde de var

209

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Öyle bir şeh-bâz-ı 'aşkıım ki şikârım dildedir
Öyle sîmurğım ki Ḳâf-ı iftiḥârım dildedir
2. Bir hümâyım ki mekânım lâ-mekân şehrinde
Bir hezârım ki nigârım gül-'izârım dildedir

---

³⁰⁸ n'aceb: 'aceb FT.

[49a] Bir gedâyım şüretâ ammâ ki şâh-ı ‘âlemim

Fâtih-i iklîm-i ‘aşkıım kâr u bârım dildedir

4. Baña mevrûs-ı pederdir “*Haydar-ı Kerrâr*”dan

Qâhir-i çeyş-i ‘adüyüm zülfigârım dildedir

5. Vuşlat-ı dildâr için ağıyâra minnet eylemem

İlticâ-yı nâsa yok hâcet ki yârim dildedir

6. Nühket-i nühzetgehi³⁰⁹ gülzâr-ı dehri neylerim

Murğ-ı lâhütüm şafâ-yı murğzârım dildedir

7. Öyle müştâkıım ki **Müştâk**-ı Hudâ dirler baña

Bende-i nâçizim ammâ şehr-i yârim dildedir

210

Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilâtün / Fâ‘ilün

1. Mülk-i ‘aşka ey gönül şâh ol ki sultânlık budur

Tâlib-i dünyâ olup qalma peşimânlık budur

---

³⁰⁹ nühzetgehi: nühzetiñe FT.

2. Her ne var âdemde var âdemde bul her varı sen
Olma âdemden cüdâ 'âlemde şeytânlık budur
3. Sırr-ı hâkka mahrem ol gec kaçreden deryâyı bul
Ahsen-i takvîmiñi bil işte insanlık budur
4. Şalma filk-i cismiñi³¹⁰ baħr-ı 'amîk-i keşrete
Düşme emvâc-ı belâyâya perişânlık budur
5. Zühd u takvâniñ hâkkı bilmekde yokdur medħali
Mescid-i 'irfâna gel **Fahrî** müselmânlık budur

211

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Dil-âvâr³¹¹ mahfî genc ol ƣo seni vîrâne şansınlar
Meşeldir bu ki dirler 'âķil ol dîvâne şansınlar

---

³¹⁰ cismini: çeşmini FT.

³¹¹ Dil-âvâr: Dil-âvâz FT.

2. Muķim-i mescid ol başında dā'im ĥaķķı zıkr eyle
Nağam erbāb-ı zāhir menziliñ mey-ĥāne şansınlar
3. Tevellā vü teberrā 'āleminden ictināb eyle
Varıp sen āşinā ol ĥaķķa řo bīgāne şansınlar

- [49b] Vücūduñ derd-i 'aşķıñla³¹² fenā mülkünde maĥv it kim
Beķā esrārına vāķıf olan merdāne şansınlar
5. Var erbāb-ı³¹³ kemāle **Maĥviyā** 'arz eyle eş'arıñ
Ĝarez ehli kelāmiñ řo seniñ ifşā³¹⁴ şansınlar

212

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Reh-i cānān ĥayli demdir ey dil intizārımdır
Te'essüf itmem ol āhū-yı vaĥşī çün řikārımdır

---

³¹² 'aşķıñla: 'aşķ ile FT.

³¹³ erbāb: esbāb FT.

³¹⁴ ifşā: efsāne FT.

2. Taḥayyül eylemem rûz u ŧebi dildârı grdükce

Anıñ zülf-i siyâhiyle ruḥı leyl u nehârımdır

3. Kadiñ biñ nâz ile cânâ büyütdüm ravza-i dilde

Şu virdim âb-ı çeşmimle nihâl-ı i'tibârımdır

4. Hezârân sūziş-i ḥasretle her dem her zamân her ŧeb

Beni bülbül gibi nâlân iden ol gül-'izârımdır³¹⁵

5. Bu nazm-ı pâki tanzîr³¹⁶ eylemek ḥaddim degil amma

Ėazel tarḥ itme Nâcî neyleyem pek eski kârımdır

213

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Pây-mâl-ı esb-i nâziñ olmağa dil ḥâk olur

Her ŧaf-ı müjgân-ı çeşm-i ḥasretim nemnâk³¹⁷ olur

³¹⁵ gül-'izârımdır: nev-'izârımdır FT.

³¹⁶ tanzîr: tanzîm FT.

³¹⁷ nemnâk: hâşâk FT.

2. Kimde sevdā-yı ser-i zülfüñ olursa 'uğdesi
Dāmen-i şabr u şekîbi şāneveş şad-çāk olur
3. Genci ğamda hastegāniñ itse āh-ı sūznāk
Şu'lesi āteş-firūz-ı hırmen-i³¹⁸ eflāk olur
4. Ey gül-i nevreste sensiz çeşm-i firķat-bīnime
Gūşe-i kāşāne zindān gülşen āteşnāk olur
5. Ey kemān-ebrū **Nazīf** bī-çāreye cevır eyleme
Bī-nevādır tır-i āhı el-ħazer çālāk³¹⁹ olur

214

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

[50a] Şanmasın zülf-i siyāhın ey gönül tūmār mār

Eylemiş her tārını ħaķ kū³²⁰ içün dildār dār

---

³¹⁸ hırmen: ħarmen FT.

³¹⁹ çālāk: çolak FT.

³²⁰ kū: kūy FT.

2. İki ebrū kıblesiydi secdegāh-ı ‘āşıkan
Hattı geldi ol bütûn şimdi olur nā-çār çār
3. Meyve-i vaşlın gehī izhār ider ol nev-nihāl
Rūnümūde olmuyor ‘ālemde baq her bār bār
4. Sen teraḥḥum itmediñ ey gül fiğān u āhıma
Nāle-i bülbül için olmuş bütün gülzār zār
5. Zehr-i merdüm-keşden ümmīd-i şifā itme ‘abeş
Olsa mümkün mi **Fu’ādā** saña hic ağıyār yār

215

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Müstaḳar olmaz dil-i ‘uşşāqda her bār bār³²¹
Müstaḳildir yārim ammā gāh olur ağıyār yār
2. Ey gönül kām-ı cihān ister iseñ maṭlab-res ol
Hāk-i pāy-i yāra ‘azm it durma çok yalvār var

---

³²¹ bār bār: yār yār FT.

3. Pek de urbiyyet tedarik eyleme caniñ yaar
ateş-i meşreb-yadında da'ima oynar nar
4. Hatır-ı ayarı abad itmeden eyle hazer
İncidirmiş darını ta'mir iden mi'mar mar
5. Bag-ı ab'ında Niyazi nazm ile itme figan
Bad-ı şarşarveş harab eyler imiş gulzar zar

216

Mefa'ilun / Mefa'ilun / Mefa'ilun / Mefa'ilun

1. O şuħuñ pertev-i ruħsarı keyvanı çalar çarpar
Sevad-ı şu'le-i la'l-i bedehşanı çalar çarpar
2. Hayal-i ceyš-i mujganından olmaz burc-ı dil hali
Harami gozleri çok kişver-i canı çalar çarpar
3. Nigah-ı şah-bazi tak-ı ebrudan suruldukce
Degil 'ana huma-yı şah-ı hubanı çalar çarpar

[50b] Sikenderveş meger sū-yı lebiñden³²² hāl-i hindūlar

Zülām-ı haṭṭıñ içre āb-ı hayvānı çalar çarpar

5. Şaḫın dil virme **Ḳudsī** ğamze-i mekkāre-i yāre

O cādū şaḫratü'l-cinnīdir insānı çalar çarpar

217

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Düşdü 'aşkıñla a kāfir çoḫ 'azāba göñlümüz

Eylemez ğayri taḥammül pīc u tāba göñlümüz

2. Ateş-i cevriñ o rütbe ḫalbe te'sīr itdi kim

Yandı sayḫ-ı ğamda baḫ döndü kebāba göñlümüz

3. Ḳaddimiz olsa dü tā ebrūyı imā eyleriz

Pīr olsaḫ daḫi meyl eyler şebāba göñlümüz

4. Geldi imāna o kāfir gördüğü dem ḫālimi

Hem murāda irdi hem girdi şevāba göñlümüz

---

³²² lebiñden: lebinde FT.

5. Nazmını tanzîr eylesen 'aceb mi **Râşidâ**
Pek muhibbdır Vâcid-i 'âlî-cenâba gönlümüz

218

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. 'Âşık-ı şürîde-ḥâliz zârdır eglencemiz
Genc-i gâmda derd-i 'aşk-ı yârdır eglencemiz
2. Eyleseñ endîşe yâriñ³²³ zülf-i perçînin³²⁴ n'ola
Ḥal olunmaz 'uḳde-i düşvârdır eglencemiz
3. Ğabğab u la'lin o naḥl-ı nâzik elbet oḡşarız
Tıfl-ı 'aşkız sîb ile gül-nârdır eglencemiz
4. Bir bölük pervâne-i bezm-i belâ-yı miḥnetiz
Pertev-i şem'-i ruḥ-ı dîdârdır eglencemiz

³²³ endîşe yâriñ: endişeme yok FT.

³²⁴ perçînin: perçemin FT.

5. Şanmasın **Siret** bizi eglencesiz ehl-i hevā

Ney gibi her demde āh u zārdır eglencemiz

219

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

[51a] Cefā-yı cevri terk itmek nedir ol cilveger bilmez

Çocuğdur şimdilik ta'yīb olunmaz hayr u şer bilmez

2. Sebağ-ḥānī-i luṭf u raḥmde bī-behredir ammā

Cefā vü nāza geldikde o meh-pārem neler bilmez

3. Nedir ḥāl-i dilim tır-i nigāh-ı ḥün-feşānından

Hemān ol meh kemān-ebrūların her dem çeker bilmez

4. Dilim tāb-āver-i sūz u güdāz-ı pūte-i³²⁵ ğamken

'Ayār-ı kıdrimi ḥālā benim ol sīmber bilmez

5. Nedendir vādī-i bīgāne-gīde kalmış ol cānān

Ṭarīḳ-i āşınāyīden meger bir reh-güzār bilmez

---

³²⁵ pūte: büte FT.

6. Begim kesb-i kemâl itsen de gel cehl ile mevşûf ol
Ki dehr-i sifle-perver kıymet-i ehl-i hüner bilmez

7. Kümeyt-i kilik-i **Nuşret** nev-zemîn-i şi‘r-i dürrîde
Tarîk-i pey-revîyi bilse de pek ol kadar bilmez

220

Mef‘ûlü / Mefâ‘ilü / Mefâ‘ilü / Fa‘ûlün

1. Hengâm-ı vişâl ‘âkıbet âgyâre de qalmaz
Encâma irer mevsim-i gül hâre de qalmaz

2. Bir şûhuñ olur ol daği dermânde-i ‘aşkı
İtdikleri ol şûh-ı sitemkâre de qalmaz

3. Çok kühken-i ‘aşkıñ irişdi sırra kârı
Kuhsâr-ı belâ da dil-i bî-çâre de qalmaz

4. Ağyārıñ ider hāne-i ümmīdini rüşen
Bir gice o meh ‘āşık-ı āvāre³²⁶ de almaz
5. Bir g n d ken r n le-i b lb l dağı Neyl 
Enc ma irer mevsim-i g l h re de almaz

221

F ‘il t n / F ‘il t n / F ‘il t n / F ‘il n

1. S gar-ı bint ’l-‘ineb hicr nının  mađm ruyuz³²⁷
Arz -yı vuşlatıñ³²⁸ ıkmaz h y l-i devriyiz

[51b] Olmuşuz seng-i az nıñ bir nişang hı ‘ay n
T  leked-h r-ı felek m şk l n ñ mağd ruyuz

3. D nmedi³²⁹ devr n bizimle aldı asret³³⁰ mağşere
S ha-i n -k m içinde dilleriñ meks ruyuz

³²⁶  v ze:  v ra FT.

³²⁷ mağm ruyuz: mahr muyuz FT.

³²⁸ vuşlatıñ: vuslatının FT.

³²⁹ D nmedi: Dutmadı FT.

³³⁰ asret: hayret FT.

4. Kırb-ı vuşlat bulmadık düşduk hevâ-yı firqate
Kendi kıadrin bilmeyen bir nâ-ıalef mecbûruyuz
5. Kıılmaz iken şahlara kıldık ‘adûya ser-fürû
Kâmiyâ iqbâl ile gûyâ cihân meşhûruyuz

222

Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilâtün / Fâ’ilün

1. Derdimiz cânâna söylenmiş devâ söylenmemiş
Mâcerâ söylenmiş ammâ müdde‘â söylenmemiş
2. Söylemişdim çekdiğim âlâmı bir bir yâre hep
Birisin bilmez o zâlim gûyiyâ söylenmemiş
3. Perçemi vaşfında eş‘arım görenler diyemez
Fenn-i³³¹ ‘aşk üzre ‘aceb şerh-i belâ söylenmemiş
4. Vaşf-ı hûbânda denilmiş niçe ta‘bîr-i cefâ
Sevdiğim bilmem niçündür kim vefâ söylenmemiş

---

³³¹ Fenn: Metn FT.

5. Ayağına dökölünce eşk-i çeşmim dīdeler
Cūybār-ı serv el-ħaķ nā-becā söylenmemiş
6. Ķatlime āmādedir çeşmiñ dīdem güldi³³² didi
Mezheb-i ‘aşķ içre ašlā ħūn-bahā söylenmemiş
7. Söylenir itdikleriñ şimdi begim **Ṭayyāre** hep
Ķalmamışdı gerçi dünyāda cefā söylenmemiş

223

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Çarĥ elinden kimse yok ‘ālemde giryān olmamış
Dehr içinde var mıdır bir sīne büryān olmamış
2. Evveli derd u belādır āĥiri cevır u cefā
Kimse lezzet-yāb olup³³³ ‘ömründe ĥan-dān olmamış

---

³³² güldi: geldi FT.

³³³ lezzet-yāb olup: bunda tad alıp FT.

[52a] anda bir dil ki anıñ derdiyle olmaz mbtel

Y eker ghı anıñ zamıyla pr-n olmamış

4. demiñ mri eger biñ yıl olursa ıbet

Dem gelir şan bir gice lemde mihmn olmamış

5. şemi bu udeniñ allinde cizdir ul

anı kildir anıñ fikrinde ayrn olmamış

224

Mefln / Mefln / Mefln / Mefln

1. Gidenler reh-i ařa³³⁴ başına derd-i bel almış

Bu yolda ser virenler brını³³⁵ bd u hev almış

2. Delinmiş gz gz olmuş tır-i mjgnıyla ten gy

Aılmış ne-i deycra revzen rşen almış

³³⁴ Gidenler reh-i aşa: Reh-i aşa gidenler FT.

³³⁵ brını: yrini FT.

3. Dökülmüş rüyuna gīsuları baş gösterip her sū
Gidilmez şehir-i hüsne şimdi ānı ejdehā almış
4. Olur mı bīkr-i neş'e hic za'il-i bezm-i 'ālemde
Demiyse pīr-i meyden duḡteriz³³⁶ pek çok du'ā almış
5. Dimiş nabzım tutup dil hastasına ol ṭabīb-i nāz
Şıcāğım³³⁷ geçmiş ammā **Vāşıfım** berd-i cefā almış

225

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Ḥumār-ı bādeden mey-nūşa şor kim bak neler çekmiş
Biraz sürmüşse zevkin bir zamān da derd-i ser çekmiş
2. Rehā olsa n'ola ebnā-yı devrān³³⁸ zaḡm-ı gerdūndan
Ki yokdur dār-ı dünyāda cefāsın ben kadar çekmiş

---

³³⁶ duḡteriz: duḡterin FT.

³³⁷ Şıcāğım: Saçāğım FT.

³³⁸ devrān: gerdūn FT.

3. Perîşânî-i aġyāra sebep olmak için ‘āşık

Enîn u nāle-i efġān ile āh-ı seher çekmiş

4. Kızılılık āsumānda şanma te’sîr-i şafağdandır

Şerār-ı dūd-ı āhımdır ki tā eflāka ser çekmiş

5. Tecāhülden teġāfülden gelip ol mest-i nev-sāzım

[52b] Dimiş ki var mıdır Neş’et gibi benden zarar çekmiş

226

Mefā’lün / Mefā’lün / Mefā’lün / Mefā’lün

1. Kemālin bulmuş ol nevres nihālim pek güzellenmiş³³⁹

Fem-i ‘uşşāka lāyık meyve-i cismi ‘asıllanmış

2. Turunc u sîb-i bostānî çürütmüşler kıyās itme

O bir nev-bāde-i terdir hemān cüz’ice³⁴⁰ allanmış

³³⁹ güzellenmiş: görülmemiş FT.

³⁴⁰ cüz’ice: cür’etce FT.

3. Haṭ-āver şanma ey dil sen 'izārın ol melekzārĩ
Kitāb-ı hüsñü bir bir hāme-i kudretle tellenmiş
4. Vezīri kıṭ'a-güyā cismi bir ābādī kāğıddır
Nuḳūṭ³⁴¹ şeklinde her hāli zer u zīverle hāllanmış
5. O serv-ķāmetiñ şalıdıgın 'ayb itme ey 'āşık
Hevā-yı 'aşķla me'lūf olaldan başı yıllanmış
6. Cihānda gerçi hüsñünde yegāne çok güzel ammā
Hābībim ravza-i Cennetde Rıdṽāna bedellenmiş
7. Ğazāl-ı³⁴² çeşmini vaşf itdigimçün³⁴³ ben o dildārĩ
Bu nazm u şi'rim ey **Feyzī** yine hoşca ğazellenmiş

---

³⁴¹ Nuḳūṭ: Fakat FT.

³⁴² Ğazāl: İzāl FT.

³⁴³ itdigimçün: itmegiçün FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Cüş idelden beyt-i alvimde hum-ı şahbā-yı 'aş
Bir 'aceb hālet getirdi nefsime sevdā-yı 'aş
2. Cāh u çāh u medh u zem yeksāndır yanımda kim
Olmuşum āşüfte-i ğava-or-ı deryā-yı 'aş
3. Şie-i 'arım ırıldı lā-ubālī meşrebim
Böyledir haımda hkm-i hazret-i dārā-yı 'aş
4. Zāhirā vardır neşā-ı inbisāım halk ile
Bāınım ammā maarr-ı şūriş u ğavġā-yı 'aş
5. Zāhirimde geri yokdur zaım u dāġ-ı zāhire
Bāınım hkister itmiş āteş-i 'uzmā-yı 'aş
6. Gizlidir³⁴⁴ düzaım-ı mafidir cihānda dāġ-ı dil
Vaş u ta'rifı ne mümkün nkte-i fehvā-yı 'aş

---

³⁴⁴ Gizlidir: gözlüdür FT.

[53a] **Zikriyā** “*men lem yezuk lem ya ‘rif*³⁴⁵ olan hāl-i dil

Hoş bilirsin kâle gelmez ya nedir şekvâ-yı ‘aşk

228

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Zīr-i fesden dilberā oldu nümāyān kākülün
Meh-cebīniñ üzre çok gösterdi ‘ūnvān kākülün
2. Zīr-i fesde habs idip yüz virme luḫ it el-amān
Eyledi cem’iyyet-i ‘aqlım³⁴⁶ perīşān kākülün
3. Her telinde gūyiyā aşıldı bir tīr-i każā
Bağladı her mūyuna biñ merd-i meydān kākülün
4. Rub’-ı meskūnı musahḫar itmege kaşd eylemiş
Kendi başına ider hūkm-i Süleymān kākülün

³⁴⁵ “Men lem yezuk, lem ya’rif”: “(Ölümü) Tatmayan bilmez” anlamında bir söz. İmam-ı Rabbani’ye ait olduğu rivayet edilir.

³⁴⁶ ‘aqlım: ‘iqlim FT.

5. Hāke şaldı sāyeveş āhır **Refāhī** çākeriñ
Bir nefes güldürmedi bī-dīn u imān kākülün

229

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Bā'ış-i fikr u hayāl-i 'ārifāndır perçemiñ
Mültecā-yı dūd-ı āh-ı 'āşıkandır perçemiñ
2. Şāhısiñ iqlīm-i hüsniñ kimse itmez kıl u kāl
Neyyir-āsā şu'ledir cevher-feşāndır perçemiñ
3. Mülk-i fesden çıkdı celb-i dil için her cānibe
Leşker-i şaf-beste-i ecsād u cāndır perçemiñ
4. Dānedir hāl-i ruḥuñ hem dāmdır zülf-i ḥamıñ
Murğ-ı şehbāl-i ḥayāle āşiyāndır perçemiñ
5. Merdüm-i çeşm-i **Necīb**-i zārının ḥasretgehi
Ferş-i semmūr-ı siyāh olmuş mekāndır perçemiñ

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Bir zamān ben maḥrem-i her rāzıñ oldum bilmediñ³⁴⁷

Bir zamān pā-māl-ı esb-i nāzıñ oldum bilmediñ

[53b] Bir zamān va'd-i vişāl itdiñ teğāfül eylediñ

Bir zamān şāyeste-i incāzıñ oldum bilmediñ

3. Bir dem oldu sen de cevri-yār ile ƙan aƙladıñ

Ben o demlerde seniñ dem-sāzıñ oldum bilmediñ

4. Sen de zannım ben gibi bī-hūşsın ey 'andelīb

Bir zamān gülşende hem-āvāzıñ oldum bilmediñ

5. 'Aƙlım aldıñ dün gice meclisde sen bir nağmede

Muṭribā pek mübtelā-yı sāzıñ oldum bilmediñ

6. Naƙd-ı cān şarfin ta'ahhüd eyledim yolunda ben

Cümle-i 'uşşāƙdan mümtāzıñ oldum bilmediñ

³⁴⁷ bilmediñ: bilmeden FT.

7. Bāşımı kŭy eyledim evgān-ı dest-i nāziña
Nāşid-āsā sevdiğim ser-bāzın³⁴⁸ oldum bilmediñ

231

Mefā'ılŭn / Mefā'ılŭn / Mefā'ılŭn / Mefā'ılŭn

1. Mŭsellem mŭlk-i 'ālem-i sŭrŭr mekkārdır kākŭl
Gŭrŭh-ı ehl-i derde ħākim u serdārdır kākŭl
2. Dŭ şad saşr-ı sevād ammā muşarrer kilik-i mŭlarla
Ki levĥ-i sāde-rŭda sŭre-i esrārdır kākŭl
3. Degil illā muşavver resm-i dŭd-ı āh dillerdir
Ser-i her māh-rŭda gŭr ki ħālā vardır kākŭl
4. Dŭ serverdŭr ki ol melek sevād-ı dehre mālिकdir
Ki her dem hem-kŭlaĥ-ı şurra-i řarrārdır kākŭl

---

³⁴⁸ ser-bāz: sır-baz FT.

5. **Vesīm-āsā** şilā ehl-i kelām-ı ‘aşra her dürlü
Ki da‘vāda güvāh-ı ‘ādilim derkārdır kākül

232

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Olmasa bu kevne hem-reng ‘arız-ı dildāre gül
Zīb u zīnet virmez idi açılıp gülzāre gül
2. Servīler hāk-i fütāde oldu reftārñ görüp
Düşdü sevdā-yı ruḥuñla sevdiğim bāzāra gül

[54a] Kōkla fırsat variken kōrkma gül maḥsūdñı
Geçmeden ey ‘andelīb-i zār dest-i ḥāra gül

4. Çāk çāk idip girībānın kızarmazdı yüzü
Bāğda reşk itmese elbet o gül-ruḥsāre gül
5. Eyledi nālān beni **Şā‘ib** bu şeb bir gonce-fem
Bā‘iş-i efgān imiş bildim hezār-ı zāra gül

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Derd-i 'aşka mübtelâ bir nây bir ben bir gönül
Zâr iden³⁴⁹ şubḥ u mesâ bir nây bir ben bir gönül
2. Dağlar ile ser-te-ser efgân ider ḥasret çeker
Nağme-perdâz-ı cefâ bir nây bir ben bir gönül
3. İbtilâsın bildirir pür-ḥûn derdim gösterir
Dersḥân-ı mâcerâ bir nây bir ben bir gönül
4. Zerd-i rûdur hecr ile pek ḥastadır âh itmede
Dem-be-dem ḥayret-fezâ bir nây bir ben bir gönül
5. Her nefesde hûş-ı derdim sırrını tefhîm için³⁵⁰
Derdḥâh-ı bî-nevâ bir nây bir ben bir gönül

---

³⁴⁹ iden: ider FT.

³⁵⁰ için: ider FT.

6. Maḥrem-i ehl-i belā erbāb-ı ‘aşqa pīş-vā

Dā’imā firḳat-serā bir nāy bir ben bir gönül

7. Feyz-i Mevlānā ile **Şafvet** bu devr içre hemān

Derd-i ‘aşqa mübtelā bir nāy bir ben bir gönül

234

Mefā’ilün / Mefā’ilün / Mefā’ilün / Mefā’ilün

1. Bu şeb ḥülyā-yı zülfünle dili bī-pīc u tāb itdim

Görünce tā seḥer³⁵¹ şubḥ cemālīñ terk-i ḥāb itdim

2. Añıp ruḥsār-ı āliñ döndü çeşmim ṭās-ı pür-ḥūna

Bezmdede ḥūn-ı eşkimden dolu nūş-ı şarāb itdim

3. Yüz üzre mā’il-i ḥāl-i ruḥuñ şad yüz ḳadar varmış

Bir ‘anber sübhā ile ben de bu yüzden ḥisāb itdim

[54b] Miyāniñ aldım āğūş-ı ḥayāle ḥayli eglendim

Ne aḡyāra ḥaber virdim ne saña bir ‘azāb itdim

---

³⁵¹ seḥer: be-seher FT.

5. Degildir ‘arızı āl-i ‘abānīñ³⁵² şevķi göñlümde
Ezel bezminde ben **Nevres** o bāba intisāb itdim

235

Mef‘ülü / Mefā‘ilü / Mefā‘ilü / Fa‘ülün

1. Murğ-1 dilimi dāma düşürdüm yine kendim
Püsküllü belādır sır-1 meh zülf-i kemendim
2. Hercāyi niçün eylediñ ağıyār ile ülfet
Sen yār-1 vefādārıñı terk itdiñ efendim
3. Ateşkede-i ‘aşķda gör maḥv-1 vücūdum
‘Aks-i nigeḥ-i āfete güyā ki sipendim
4. Ey dil-i nağam pīş-revī tül u dirāz it
Raķşān ola tā şevķe gelip serv-i bülendim
5. **Fevzī** suḥanım tūṭi-i mu‘ciz-deme lāyık
Taķdīm sezā bu ğazel-i şāḥ-pesendim

---

³⁵² ‘abānīñ: ibādım FT.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Çekeli tûğ-1 vezâret ile râyet perçem
İttihâz itdi fes iqlîmin eyâlet perçem
2. Çekilince ruḥuna ḥaṭṭ-1 şerîf ol şūḥuñ
Yine kesb eyledi rıf'atla şadâret perçem
3. Ola şūr Çin ile Maçine daḥi sevdâna
Zulümâta el atıp eyler imâret perçem
4. Dökülüp mâh-1 ruḥı münḥasif itmiş birden
Kıparır başımıza şimdi kıyâmet perçem
5. Niçe biñ dilleri berbâd u perîşân itdi
Dolaşır gerdene âşüfte-kıyâfet perçem
6. Buña zihnim dolaşır mu'cize mi yâ eفزün
Ser-i her müyuna bend itdi biñ âfet perçem

[55a] Buña perçem mi dinür şanki bir ejderhâdır

İdiyor daħme-i ħüsn üzre nezâret perçem

8. O şehiñ mihnet-i³⁵³ ma‘mûre-i ħüsn ü ânın

Heme ân itmededir ħıfz u ħimâyet perçem

9. Baña zencîr-i cünûn oldu yüzü ağ olsun

Bu vecihden bize baħş eyledi şöhret perçem

10. Seħeri âh-ı cigergâh ile olmuş tel tel

Yine kesb eyledi bir başka letâfet perçem

11. Dil-i sevdâzedemiz şâne mişâli **Seyfi**

İdeli yârelidir baħş u ħikâyet perçem

237

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün)/ Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Eylese baħt-ı siyâhım ile ülfet perçem

Düşürür gönlümü sevdâlara elbet perçem

---

³⁵³ mülket: mihnet FT.

2. Şāh-ı hūbāndan alıp tūġ-ı vezāret perçem
Kıldı mülk-i fesi kürsī-yi eyālet perçem
3. Maġribīdir ki çıķıp semt-i diyār-ı fesden
Şarķ serħaddine dek kıldı seyāhat perçem
4. Çīn-i ebrūsuna şarķındılıķ eyler fesden
Mülket-i hūsn ideli neşr-i hükümet perçem
5. Kālb-i ‘uşşāķı ķarışdırdı ‘Arab saçı gibi
Zīr-i fesden kılıp izhār ol āfet perçem
6. Hūsn u hār-ı ġam u ekdārı biraķmaz süpürür
Olsa beyt-i dile çārub muħabbet-i perçem
7. Kıl ķadar eyleme ümmīd-i kerem ‘ālemde
Viremez kel olanıñ başına zīnet perçem
8. Kıl ‘ayıbsız n’ola olursa **Şefikā** şı‘rim
Ki virir şab‘ıma ser-rişte-i kuvvet perçem

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

[55b] O Yūsuf-kıymetiñ bir dürlü kaçmazdım bahāsından

Harīdārān elin çekseydi zıll-i ibtilāsından

2. İşābet itdim ammā hāline ta'bīr-i 'anberde
Haṭın mişke müşābihdir didim tevbe Hıṭāsından

3. Taşavvur eyledikce sīnesin āgūş-ı vuşlatda
Dil-i 'āşık döner mir'āt-ı Hürşīde şafāsından

4. Varıp mey-hāneye ferş-i haşīr-i 'ayş u nūş itsek
Uşandıķ zāhid-i mescid-nişīniñ bu riyāsından

5. Ruḥ-ı sākī ne mihr-i 'ālem-ārādır ki 'aks itse
Döner cām u hilāli bedre te'sīr-i ziyāsından

6. Emip³⁵⁴ gülnār-ı la'lin eyleme āzerde-i dendān
Ki cān virsek de şoñra kırtuluş yok diş kirāsından

³⁵⁴ Emip: Anub FT.

7. Bu gülşende açılmaz ğonce-i ümmîde ehl-i dil
Gelirse nefha-i 'Îsâ daħi bād-ı şabāsından
8. Viren bu āb u tābı eşk u āh-ı 'āşıkān şanma
Sitanbul dilberi nāzik olur āb u havāsından
9. Bu rū-yı tābnāk ile ne bāġa cilve-rîz olsa
Gül-i Ĥurşîd olur işkefte zerrāt-ı fezāsından
10. Baña pîrān-ı devrān ile ülfet hoş gelir Ĥayrî
Cihāniñ nev-cüvānān u 'atāsız bî-vefāsından

239

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Teng-meşrebsin levendim bāde-ħār olduġça sen
Ķabiña şıġmazsın aşlā neş'edār olduġça sen
2. Cümleden evvel getir yāda beni ey bî-vefā
Va'diñi incāz için 'āşık-şumār olduġça sen

3. Pest olur Hürşid kıadri ey meh-i 'ālī-nijād
Gün-be-gün hüsniyle şāhib-iştihār olduğa sen
4. Hīç fikr-i niyyeti³⁵⁵ gelmez dil-i pür-şūhuma
Baña sultānım ne ğam 'ālemde var olduğa sen

[56a] Tūṭī-i ṭab'-ı **Hāsīb** olsa n'ola şirīn-edā
Ey kıamer-ṭal'at ona³⁵⁶ āyinedār olduğa sen

240

Fe'ilātün (Fā'ilātün) / Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Berg-i gül-reng bulur 'arız-ı dil-cūsundan
Sünbül āşüfte olur zülf-i semen-būsundan
2. Şehr-i Bağdād gibi kışver-i dil oldu harāb
O cüvānıñ sitem-i çeşm-i Hülāgūsundan

---

³⁵⁵ niyet: nimet FT.

³⁵⁶ ona: bana FT.

3. Nazarım gāh ruḥ u gāhice zūlfünde ḳalır
Bāğ-ı ḥüsnüñ geçemem lāle-i şebbūsundan
4. Dilde kim ‘aşḳ ola ızmārı olur mı ḳābil
Şem‘iñ elbet görünür şu‘lesi fānūsundan
5. O perīşāna dūçār olalı ‘aḳl u fikrim
Tār mār oldu perīşāni-i gīsūsundan
6. Ka‘be-i ḥüsni n’ola ḳıble-i ‘uşşāḳ olsa
Taḳ-ı mihrāb-ı be-dīdārdır ebrūsundan
7. Deşt-i ḥüsnünde³⁵⁷ **Senīhā** o gāzāl-i nāzık
Şekl-i vaḥşet görürüm dīde-i āhūsundan

241

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Bir lebi mül ‘āşıḳa dildār dirseñ işte sen
Ḥayret almış gönlüni nā-çār dirseñ işte ben³⁵⁸

---

³⁵⁷ ḥüsnünde: ḥüsn içre FT.

2. am-be-am zlf-i siyh alemde emi fitneger

Var mdr byle per mekkr dirse ite sen

3. Nr- asret snesin sz u kebb itmi hele

Kimdir ol dil-asta-i bmr dirse ite ben

4. Cevr idip ftdesin drl cefya uradan

B-mrvvet dil-rb her br dirse ite sen

5. Zr u zr ge-i tenhda h eyler mdm

ki emi ekle nbar³⁵⁹ dirse ite ben

[56b] Nz ile g ider heste gnce destesin

Reng-i gl hem-snesi glzr dirse ite sen

7. T seer bi derd ile blbl gibi feryd iden³⁶⁰

Hece raru uba dek dilzr dirse ite ben

---

³⁵⁸ ben: sen FT. 1-3-5-7-9. beyitlerde Fatim Tezkiresi evirisinde “sen” redifi kullanlrken; mecmu‘ada “ben” kullanlmtır.

³⁵⁹ nbar: cybr FT.

³⁶⁰ iden: ider FT.

8. Şormaz aşlâ hâtır-ı mecrûh zâlim bir nefes

Ķalbi taş yâ âhın pür-kâr dirseñ işte sen

9. **Lütfi** söyle tekye-i ğamlarda firĶat câmesin

Var mı giymiş hırĶa-i efkâr dirseñ işte ben

242

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Kimseniñ sermâye-i ârâmı ğâret olmasın

Kimseler âvâre-i deşt-i melâmet olmasın

2. Bir ser-âmed dil-rübâ gördüm didiñ gülzârda

Gördüĝüñ [ey] bād-ı şubĶ ol serv-Ķâmet olmasın

3. Kâse kâse zehr-i ğam nüş eyledim 'aşkıñda ben³⁶¹

Dest-i cevriñden neler çekdim şikâyet olmasın

4. Ğam yime bir ĝün irersin vaşlıma dirsın baña

Mev'ud-ı vaşlıñ şaĶın rûz-ı Ķıyâmet olmasın

---

³⁶¹ 'aşkıñda ben: aşkın için FT.

5. Ol kadar āmādedir çāk-ı girībān itmege³⁶²

Çeşm-i şūhuñdan **Naḥīfi**'ye işāret olmasın

243

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Ḥaḳīkat gülşeninde gül de bülbül gibi der hū hū

Ḳamunuñ maḳşadı Ḥaḳḳ'dır gerek lā lā gerek lū lū

2. Gülistān-ı hüviyyetde ötüp hū hū diyen murğān

Ne hū hū dir ne yū yū dir ne bū bū dir ne hem cū cū

3. Ma'ārif gülşeninde³⁶³ bülbülüm diyen hezār amma

Kimi 'aḳ'aḳ kimi taşlaḳ³⁶⁴ kimi şaḳraḳ kimi ḳū ḳū

4. Bu keşret 'āleminde sırr-ı vaḥdet bilmesi müşkil

Bilir ancaḳ eḳālīm-i 'aḳāyıkda gezen sū sū

---

³⁶² itmege: itmede FT.

³⁶³ gülşeninde: bahçesinde FT.

³⁶⁴ taşlaḳ: lak lak FT.

[57a] **Ḥayātī** baḥr-ı ḥayyīñ sāḥil-i pāyān var şanma

Bütün³⁶⁵ cū cūya ğū ğū düşde³⁶⁶ itseñ sū-be-sū nū nū

244

Fe'ilātün (Fä'ilātün)/ Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Büt-perestem dimezem saña gönül virsem āh

Büt-perest olduğumu duydu cihān kāfir āh

2. Bend iderse dil ol zülf-i ḥam-ender-ḥamına

Şāneveş belki anı kırtara bu baḥt-ı siyāh

3. Yiter itdiñ yiter āh bunca cefāyı zālīm

N'olur itseñ baña bir kerre tebessümle nigāh

4. Dil-i vīrānımı yıkdıñsa begim³⁶⁷ vār olasın

Seni mesrūr ide her şām u seḥer Rabb ilāh

³⁶⁵ Bütün: Ne bu FT.

³⁶⁶ düşde: -veş de FT.

³⁶⁷ begim: benim FT.

5. Çäre ne sevdi seni **Şārık**-ı rüsvâ-yı cihân

‘Afv ile eyle ‘adâlet eger itdiyse günâh

245

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün

1. Şu‘â‘-ı şarık-ı vaşl-ı yâr pür-şûr oldu gitdikce

O şūhuñ hüsn-i ‘âlem-sûz meşhûr oldu gitdikce

2. Felekde sînesin mecmû‘a-i hakkâke dönderdi

O mâhiñ defter-i dâğında mestûr oldu gitdikce

3. Kırıldı şîşeveş seng-i ğamıyla kalb-i üftâde

Hemân kaşr-ı dil-i aġyâr ma‘mûr oldu gitdikce

4. Ne hikmet pertev-i luţfuñ dirġ itmez iken evvel

O mihr u hüsn-i ‘âlem-tâba maġrûr oldu gitdikce

5. Humâr-ı keyf-i vuşlat çekmezem dirdi **Nedîm** ammâ

Şarâb-ı şîve-i ‘aşkıñla maġmûr oldu gitdikce

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Göñülde âteş-i asret fūrūzān oldu gitdikce
Dü çeşm-i hūn-feşānım 'ayn-ı 'ummān oldu gitdikce
- [57b] Yine bir mehveşiñ mecbūr-ı hūsnı oldum 'ālemde
Sipih-r-i dilde mühr-i mihri tībān oldu gitdikce
3. Elinden dād u feryād itmemek mümkün müdür zīrā
Cefāsı ol mehiñ bī-ħadd u pāyān oldu gitdikce
4. Çeker dil intizār şubḥ-ı vişāl-i yāri asretle
Dırāzī-i şeb-i firqat nümāyān oldu gitdikce
5. Nihāyet yok yem-i hicrāna **Rātıb** n'eyleyem bilmem
Uzandı sāḥil-i maqşūd pinhān³⁶⁸ oldu gitdikce

---

³⁶⁸ pinhān: nihān FT.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Göñülde tâbiş-i hasret nümâyân oldu gitdikce
Tenimde renciş-i firqat firāvân oldu gitdikce
2. Çıxınca zülf fesden başqa revnaq buldu yâr ammâ
Benim şîrâze-i 'aqlım perişân oldu gitdikce
3. Şehâb-âsâ haţî-ı nev kaplamış ruhsârını eyvâh
O şûhuñ mâh-ı hüsn ü ân pinhân oldu gitdikce
4. O serv-ķâmete meyl itdi çoķdan şu gibi göñlüm
Anıñcün dîde-i ğam-dîde giryân oldu gitdikce
5. Taşalluf itmeme ammâ **Râşidâ** böyle zemînlerde
Baña açmaq reh-i nâ-refte âsân oldu gitdikce

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. O şuḡ-ı nāz-perver mäh-ı tábān oldu gitdikce
Gönülde şevḡ-i mihri āteş-efşān oldu gitdikce
2. Silāḡşor olmuş ebr u ġamzeler cellād-ı ḡün-rīzi
Güzellik kişverinde mīr-i mīrān oldu gitdikce
3. Fırāḡ-ı la'li itdi rīze-i elmāsveş te'şīr
Cigerde dāḡlar kān-ı bedaḡşān oldu gitdikce
4. Açınca bādbān-ı ḡasreti 'ummān-ı eşkimden
Nazardan geştī-i ümmīd pinhān oldu gitdikce

[58a] N'ola pey-revlik itse 'Ārif mazmūn-ı perdāza

Bu vādilerde **Ḥamdī** pek³⁶⁹ suḡandān oldu gitdikce

---

³⁶⁹ pek: Beg FT.

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Bilinmez niçe gündür ey şabā yārim ne 'ālemde
Kimiñle şalınır ol lāle-ruḥsārım ne 'ālemde
2. 'Aceb kimlerle leb-ber-leb şafālar itmede ol şūḥ
Gül endāmım efendim lebi gül-nārım ne 'ālemde
3. Var ey bād-ı seḫer cānānımıñ devlet-sarāyına
Yatur mı ḫāb-ı istiḡnāda ḫünkārım ne 'ālemde
4. Kimiñ ḡam-ḫānesin rūşen ider nūr-ı cemāliyle
Lebi ḡoncem benim yār-i vefādārım ne 'ālemde
5. Gelir mi ḫātır-ı pür-nūruna ben bendesi āyā
'Aceb dir mi ki ol **Peyrevī** bīmārım ne 'ālemde

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Saña ey қаşı kemānım olalı üftāde
Dil-i bî-çāre neler çekdiği gelmez yāda
2. Bî-vefālîkda seniñ şöyle kemālîñ var kim
Yokdur ey şūh-ı cefā-pîşe işiñ dünyāda³⁷⁰
3. Baқmadiñ ey gül-i nevreste mişāl-i bülbül
Gice gündüz bu қadar eyledigim feryāda
4. Dün gice mest iderek ben ҳaber aldım aғыār
Seni āgūşuna çekmiş düşürüp tenhāda
5. Elvirir kākül-i hūbān ile düşdüñ dāma
Enveri³⁷¹ kayd-ı belādan yeter ol āzāde

---

³⁷⁰ dünyāda: ziyāde FT.

³⁷¹ Enveri: Enverā FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Kūy-ı yāri añdılar dildār geldi hātırā

Cenneti vaşf itdiler dīdār geldi hātırā

[58b] Gün batınca dün gice imsāka niyyet itmedim

Būselerle itdigim iftār geldi hātırā

3. Der-kenār ile berāt-ı hūsne tuğra çekdiler

Haṭ ile zabṭ itdigim timār geldi hātırā

4. Bir pul itmez biñ ğazel yāriñ yanında añladım

Pūseveş dil yanaraḡ dīnār geldi hātırā

5. Zāhir oldu cebhe-i rūyunda **Ra'fet** nūr u nār

Yāri gördüm ṭavr-ı āteşzār geldi hātırā

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Nîgeh itmez o perî hâl-i perîşânımıza
Niçe raḥm eyler 'aceb dîde-i giryânımıza
2. Hâzer it ey dil-i şeydâ o kemân-ebrûdan
Tîr-i müjgâni bütün kaçd idiyor cânımıza
3. Felege virse tezelzül n'ola feryâdımız âh
Neler itdi sitemi sîne-i süzânımıza
4. Şaḳın ey şûfi-i ḥar bizleri ta'yîb itme
Sebeb ol muğ-beççedir çâk-ı girîbânımıza
5. Elem-i hecr ile **Râşid** yine pervâne gibi
Yanalım yaqılalım şem'-i şebistânımıza

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Hıyāl-i mūr-ı haṭṭıñla dönüp dil vādī-i³⁷² nemle

Süleymānım hırıdār-ı vişāliñ olayım nemle

2. Nem itmiş kākül-i boyayı dökmüş rüy-ı nemnāka

Reyāhinzār-ı hüsñün eylemiş tezyīn nim nemle

3. Fütür irāş ider gūş eylesek dünyāya gelmekden

‘Aceb taḥvīf ider vā‘iz bizi nār-ı cehennemle

4. Vişāliñ ārzusuyla Firengistān gezmiş dil

Qızıl elmayı almış muğtenimden māl muğanımla

[59a] **Sa‘īdā** eşk-i bülbül berg-i verde reng baḥş eyler

Ṭarāvet-yāb olur her gonce-i güller³⁷³ çünkü şebnemle

³⁷² dil vādī: dildāzī FT.

³⁷³ güller: gül FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Hālîmi 'arz it şabā dildāre Allah 'aşķına
Sūziş-i³⁷⁴ dilden haber vir yāre Allah 'aşķına
2. Ey ṭabīb-i ḥāzıķ-ı nabz-āşinā-yı³⁷⁵ derd-i dil
Ḥasta-i hecrim baña bir çāre Allah 'aşķına
3. Vir zekāt-ı buse-i kālāy-ı ḥüsn ü āniñı
Sā'il-i der-kef-'aşā-yı zāre Allah 'aşķına
4. Rūşen itsin zulmet-i şeb zinde-derān-ı ğamı
Mihr-i rüyuñ göster ey meh-pāre Allah 'aşķına
5. Ḥāṭır-ı 'uşşāķa ol gāhī tesellī-baḥş-ı cūd
Kārıñı cevır eyleme yek-pāre Allah 'aşķına

---

³⁷⁴ Sūziş: Şuriş FT.

³⁷⁵ āşinā: āşiyān FT.

6. Bu tehī-ceyb-i vişāl u cāyi‘-i hicrāna vir
Nağd-ı hüsününden şehā bir pāre Allah ‘aşkına
7. Harf-ı vaşl-ı kākülün ketm it lisān-ı şāneden
Keşf-i esrār eyleme ağıyāre Allah ‘aşkına
8. Küşte-i sātūr-ı hūn-riz-i nigāh olsun gönül
Bismil-āsā ‘id-i vaşl-ı yāre Allah ‘aşkına
9. Eylemişken vaşlın ikrār ile **İshāk**’a kerem
Var mı ol luţfa mecāl inkāre Allah ‘aşkına

255

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Gönül meyl eyledi şimdi yine bir taze cānāne
Melāhat mülkünün sulţāndır ol çeşm-i mestāne
2. Açılır nāz ile rüyunda güller ħānde itdikce
Olur bülbül gibi üftādeler hep mest u ħayrāne

3. Zeliḥā-yı zamāndan bir niṣān ḳalmıř bu ‘ālemde

Anıñcün eylerem cānım fedā ol cāna dermāne

[59b] Perīřān zūlfünü gördüm görelden pek perīřānım

Dağıldı ‘aḳl u fikrim başladım feryād u efgāne

5. Yanıp Mecnūnveř sevdā-yı ‘ařḳa řimdilik³⁷⁶ **Fātiḥ**

Cemāl-i şem‘-i yāre olmada bī-çāre pervāne

256

Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilātūn / Fā‘ilūn

1. Ğam çeker sīneye dil řūḥ-ı dil-ārā yerine

Nūř ider ḥūn-ı ciġer bāde-i ḥamrā yerine

2. řaḥn-ı sīnemde ġam³⁷⁷ hecr u firāḳıñla řehā

Daġlar oldu nūmāyān gül-i zībā yerine

---

³⁷⁶ şimdilik: şimdicik FT.

³⁷⁷ ġam: hem FT.

3. İtme ümmîd-i vefâ şaymaz o hûnı bilirim

Lücce-i eşk-i teri mevce-i deryâ yerine

4. ‘Âdet-i meclis-i hûbân budur ‘âlemde

Hûn-ı ‘âşık içilir sâgar-i şahbâ yerine

5. İtdim eglence bu şeb kaçre-i eşkim **Sa‘dî**

Aldadıp tıfl-ı dili lü’lü’-i la la yerine

257

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün)/ Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Zehr urup sînedeki zaḥmıma merhem yerine

Kâse kâse içirim hûn-ı dili dem yerine

2. ‘Ayş-ı yek-rûzesi şad-sâle humâr-âverdir

Ḳoyalım kim bu fenâ bezmini ‘âlem yerine

3. O bütüñ naşş-ı bahâriyye-i ḥüsnünde Hudâ

Bir güzel gonce ḳomuş gül yüzüñe fem yerine

4. Näleler eyleyerek luṭfuna irdik āḥir
Eyü şarf olmuş imiş sūziş-i nālem yerine
5. Ṭavrımız ḥayli pesendīdedir ammā **Esrār**
Ḳomadı gitdi ol āfet bizi ādem yerine

258

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

- [60a] Ümīd-i buse-i la'liñle cānā 'ıyd-ı aḍḥāde
Bıçağ-ı ğamzeñe ḳurbān olur bu cān-ı üftāde
2. Ger iḳbāl eylemezseñ cāme-i reng-i nev-icāde
Ne reng istersiñ ilbās-ı fiten-i 'ıydiyye³⁷⁸ āmāde
3. Bahāriyye nihāl-ı ḳaddiñe³⁷⁹ giydikce āḳ-ı sāde
Şanır zülfüñ gören sünbül biter serv-i temennāde

---

³⁷⁸ 'ıydiyye: 'ıyde FT.

³⁷⁹ ḳaddiñe: kadd ki FT.

4. Seniñ hñsn-i Hudā-dādñ gören mir'āt-ı 'ālemde

Ne yüzle baqsın āyā bir daħi taşvīr-i behzāde

5. Nīgāh-ı iltifāt ile kerem kıl pāy-māl itme

Saña üftādedir bunca zamān **Fennī**-i şeydāde

259

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Nūr-ı 'aynım tiz geçip 'ömr-i şitābānım gibi

Bir dem ārām itmedeñ bu çeşm-i giryānım gibi

2. Korkarım kaldıñ gönül sevdā-yı zülf-i yārda

Gördüğüm yokdur seni hñb-ı perişānım gibi

3. Raħne-yāb olmaz yine dilde binā-yı 'aşq-ı yār

Perde-i sīnemde çāk olsa girībānım gibi

4. Kaçma rūhum böyle ihsān ile gel āgūşuma

Sīne dirler nāmına bir şadre gec cānım gibi

5. Cüst-cū-yı yārda cūlar daḡı Őimdi **Kemāl**
Su-be-su olmuş revān eşk-i firāvānım gibi

260

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Mümkün olsaydı eger taġyir-i kilik-i kudreti
Nesh iderdim levḡ-i 'ālemden kitāb-ı ḡasreti
2. Cām-ı la'lin nūŐ iden bezm-i viŐāl-i yārda
Bir daġı çekmez cihānda hic ḡumār-ı firḡati
3. Māh-rūlar ey felek-meŐreb sipihr-i ḡüsnde
İġtibās itmekde ḡurŐid-i ruḡuñdan zīneti

[60b] Yoġ temāŐā-yı ruḡ-ı rengīniñe tāb-ı³⁸⁰ nigāḡ
Ṭūṭi-i ḡalbe virir mir'āt-ı ḡüsnüñ ḡayreti

5. Pey-rev olduñ **Nāzımā** ṭab'-ı ḡümā-yı RāŐid'e
Sāyesinde kām alırsın ger olursa himmeti

---

³⁸⁰ tāb: tab' FT.

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Kemân-ebrûlarından yârimiñ hayli su'âl oldu
Siyeh kâküllerinden söz uzandı kîl u kâl oldu
2. Kırunca şahın-ı sînemde şaf-ı müjgânları ordu
Ne kanlar akdı çeşmimden naşıl ceng u cidâl oldu
3. 'Aceb ta'rîf olunmaz derde düşdüm bilmedim eyvâh
Halâş olmak bu âteşden baña emr-i muhâl oldu
4. Ne Hüsrev gördü bu derdi ne buldu çâresin Ferhâd
Kıyâs itme benim çekdiklerim kısa mişâl oldu
5. Ehibbâda vefâ yok âşinâ bî-gârdır³⁸¹ **Hayrî**
Bu 'âlem bildigim 'âlem degil bilmem ne hâl oldu

---

³⁸¹ bî-gârdır: bigânedir FT.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Dil-i bîmârı su'âl itmege cānān geldi
Mürde-i hecr u firāqa yeñiden cān geldi
2. Derd-i firqatle zebūn olmuş idim³⁸² ħayli zamān
Bu gün ol āfeti gördüm baña dermān geldi
3. Yine meh-tāb idecek sen dil-i nālānda bu ŧeb
Burc-i ħüsnüñ meh-i tā-bendesı mihmān geldi
4. Bāde ŧun nūŧ idelim zevķ iderek ey sākī
Ki bu dem meclise cānān yine ħan-dān geldi
5. Kaçan İhyā gül-i ruħsāre-i yāri gördü
Def'-i ħam eyleyip āsāyiŧ ile yan geldi

---

³⁸² idim: idi FT.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

[61a] Bezm-i 'aşkıñ telh olur āh sāgar-ı şahbāları

'Āşıkı dem-beste eyler sākī-i ra'nāları

2. Mihr-i hüsünde fūrūzān eylemiş māhdan çerāg

Ol perī pervāne itmiş 'āşık-ı şeydāları

3. Ğamze-i cellādını tabur gibi çekmiş o şūh

Fitne-i ebrūsı eyler қatlime imāları

4. Cūş eyler қorқarım tūfān-ı eşkim Nūhveş

'Ālemi eyler ihāta çeşmimiñ deryāları

5. Rūz-ı maşşer istemezsem haққımı ol şūhdan

Faşl olunmaz **Rāsīmā** haқıñ diger da'vāları

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Atınca nāvek-i sertiz-i müjgān doğrudan doğru
O qaşı yañ çevirdi cāna peykān doğrudan doğru
2. Geçen Egriqapudan doğru geçdik sevr-қadlarla
Hilāfım yoқ behaқq-ı қadd-i cānān doğrudan doğru
3. Raқībā egri бүgri semt-i cānānı dolaşmaқdan
‘Adem semtine gitmek saña şāyān doğrudan doğru
4. Dü tā olsa sezā reşkiyle ‘ar‘ar şahn-ı gülşende
Sehī қaddim³⁸³ olunca geh hīrāmān doğrudan doğru
5. Niçün ‘uşşāқа doğru egri egri nim nigāh itdiñ
Ne cürm itmişse söyle itme pinhān³⁸⁴ doğrudan doğru

---

³⁸³ қaddim: қadem FT.

³⁸⁴ pinhān: nihān FT.

6. Şalâdır şâ'irân-ı nükte-sencâna bu vâdide
Reh-i tanzîre çıksın işte meydan doğrudan doğru

7. Recâyi-i Şefîk u 'İzzet'e pey-rev olup **Mihri**
Reh-i nazma bu yolda oldu pūyân doğrudan doğru

265

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. O neveste nihâliñ şâh-ı tūbâ kıadd-ı dil-cūsı
Şemîm-i bâğ-ı Cennet sîne-i şâf-ı semen-būsı

[61b] O mûlar kim dökülmüş zîr-i fesden 'arız-ı yâre³⁸⁵

Hayât-efzâ-yı 'âlemdir nesîm-i çîn-i âhūsı³⁸⁶

3. Füsûn-ı 'ilmin ferâmüş itdirir Hârût u Mârûta
İki sehḥâredir 'uşşâka yâriñ çeşm u ebrūsı

³⁸⁵ yâre: pâka FT.

³⁸⁶ âhūsı: gīsūsı FT.

4. Nigāhı dehşetinden lerze düşdü reb‘-i meskūna
Anıñcün nāfe-rīzān oldu çīniñ hüs-n-ı āhūsı³⁸⁷
5. O şeh-bāz-ı hümā-pervāzı dil şayd itmek isterdi
Ma‘ārif şaydgāhında olaydı zūr-ı bāzısı
6. Görünce gerdeninde kıvrıveş tavķ-ı siyehfāmı
Çözüldü zümre-i erbāb-ı ‘aşkıñ bend-i zānūsı
7. **Kerīmīniñ** ne derd-i bī-devāya düşdügün bilse
Tutardı cümlesi ma‘zūr-ı devrāniñ suhan-gūsı

266

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. Girince gūşe-i çeşm-i hayāle dāne-i hālī
Süveydā-yı dilimde dāğdan yer kalmadı hālī

---

³⁸⁷ āhūsı: hevāsı FT.

2. Şikest eyledi adr-i h le-i f m-ı³⁸⁸ felek  zre

aındıça o sim n s ına zerr n-i alalı

3. ud  g stermesin  li[ ] tevecc h itse edb ra

Hez r efs n ile bend eylesi n r m olmaz ib li

4. Dil-i s z nımı perv neden or em[ ]den orma

Bilir  l ehlini n av lini elbet³⁸⁹ hem- li

5. Cih nda  hi i n n -k mlı olsun hem n **N fi[ ]**

Ser r-i k mur nide dilerse n  izz u icl li

267

F 'il t n / F 'il t n / F 'il t n / F 'il n

1.  tme istign  ile gel t re-eb  r mımı

A ic b-ı sine-i bill ru ub  it  mımı

---

³⁸⁸ f m: n m FT.

³⁸⁹ elbet: elbetde FT.

2. Sergüzeştin Kays tayy itirdi 'aşkıñ ba'dezîn

Dāsītān-ğān-ı muḥabbet ezber itsin nāmımı

[62a] Būs-ı ruḥsārıñ terāş-ı ḥaṭṭıña ta'līk ile

Vaḳf-ı hengām-ı şabāḥ eyle ḥuşūl-ı kāmımı

4. Setr-i āşār-ı muḥabbet eylesem de sīnede

Keşf ider āhım o meh-ruḥsāra şevḳ-i tāmımı

5. Ḥasret-i la'liyle nūş-ı mey ümīd itsem **Nazīf**

Sāḳī-i ğam eşk-i çeşmimle pür eyler cāmımı

268

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Çerb u şīrīn olma ḥalka loḳmaveş yerler seni

Telḥ u güftār olma zīrā 'aḳreb eylerler seni

2. Cinsiñe sır söyleme cins-i ḥased anlardadır

Cāhdan çāha atarlar ol birāderler seni

3. Hāl-i hūbāna bākıp hālīñ diger-gün eyleme

İbtidā şayd itmek için hayli yemlerler seni

4. Var ise naqd-ı hüner izhāra kalkışma şağın

‘Āķibet tezyīf iderler süfle-perverler seni

5. Būmveş künc-i kanā‘at³⁹⁰ tutmağa bu mı sebep

Būlbül-āsā **Cāmiyā** ehl-i suhan dirler seni

269

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Kāmetiñ serv-i sehī cānā ruḥuñdur mim u he

Zūlfūñ ‘anber la‘liñ amma hem-çü sin u kef u ra

2. Hasta-i bī-tāb-ı ‘aşkıñ oldum ey ‘İsā nefes

Sendedir derd-i diliñ çünki devāsı lam u ba

3. Düşse gūristān-ı ‘uşşāka reh-i cānān eger

Mürdeler ihyā ider çün ‘ayn u ya vü sin u ya

---

³⁹⁰ kanā‘at: ferāgat FT.

4. Meclis-i yārāna teşrīf eyle bir kez³⁹¹ sevdiğim
Hep müheyyā çeng u nāy u mim u ya vü dal u fa
5. Rūḥuñu şād eyledi Sa‘dī-i merḥūmuñ hele
Nazm idip bu penc beyiti **fa vü ya vü dat u ya**

270

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

[62b] Her seḥer rūşen ider çeşm-i dil-i zārı şabā
Getirip bād-ı hevā ḥāk-i reh-i yārı şabā

2. Būy-ı gülden kafes-i bülbüli koymaz ḥālī
Künc-i ḥasretde unutmaz o giriftārı şabā
3. Henüz açılmadı bir kimseye ol ğonce-lebim
Daḡı şemm eylemedi bu gül-i ruḥsārı şabā
4. Balsa Çīne götürür şemme-i zülf-i siyehin
Terbiyet itmek için nāfe-i Tātārı şabā

---

³⁹¹ kez: şeb FT.

5. ıurrası sũnbũlede beste-i zencĩr ister

Vehbiyā kıılma nevā-sencĩ-i eş'arı şabā

271

Fe'ılātũn (Fā'ılātũn)/ Fe'ılātũn / Fe'ılātũn / Fe'ılũn (Fa'lũn)

1. Niçe ben olmayayım saña yana yana fedā

Kendũsin eyler iken şem'aya pervāne fedā

2. Her ser-i mũyuña ey şũh-ı perĩşān-kākũl

Dil-i şad-çākveş olsun niçe biñ şāne fedā

3. Cānı teslĩm iderim gelse hayālĩñ dilime

Hānedān itse n'ola varını mihmāna fedā

4. Ol fedāyĩ-i reh-i 'aşķ benim kim itdim

'Ömrũmũñ māhaşalın bir şeh-i hũbāna fedā

5. Seng-i āzārına ol ııfl-ı cefā-āmũzuñ

Sırrını eylemesin mi dil-i dīvāne fedā

6. Āsiyāb-ı felekiñ gerdişi ‘aynımda degil
Eyledim kendimi bir āfet-i devrāna fedā
7. İşte koc başıña qurbān qızıcağım diyerek
Dem-i ‘ıyd eyleyelim³⁹² cānımı cānāna fedā
8. Zāhidiñ virdigi peymāne űikest-āver olup
Sāqiyā eyle bize bir iki peymāne fedā
9. Nüh-şadefde bu güher-pāre-i nazma **Vehbī**
[63a] Ola şad-kevkeb-i dūrri gibi dūr-dāne fedā

272

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Mest-i nāzım űıqlet-i būs u kenār itmem saña
Bezm-i ‘ayşı māye-i renc-i ħumār itmem saña
2. Seng-i āzārıñla mīnā-yı dilim itdiñ űikest
Bilmiş ol ancağ a zālīm inkisār itmem saña

---

³⁹² eyleyelim: eyleyeyim FT.

3. Teşne-leb kıalsam da bu gülşende ey ebrū-siyeh

Lāleveş ‘arz-ı derūn-ı dāgdār itmem saña

4. Ey felek bī-hūde gösterme hamīde kıaddiñi

Minnetim yok kııl kıadar teklif-i bār itmem saña

5. Feyz-i Hāķ gibi degildir hāsıde dirsem n’ola

Vehbīyim Vehbī niçe ben iftiħār itmem saña

273

Mefā’ılün / Mefā’ılün / Mefā’ılün / Mefā’ılün

1. Şarāb-ı dil-küşādan gördüğüm zevķ ü şafādır hep

Fem-i muṭribde gūş itdiklerim ħüsn-i edādır hep

2. Sevip bir şūħ-ı bālā-kad belāsın buldu dil ammā

Kimi gördümse bir öyle belāya mübtelādır hep

3. Hāṭ u gīsūya dinmek ‘anber-i sārā vü müşg-i Çin

Kelām-ı ħām u ta’bir-i ħāṭā-ender-ħāṭādır hep

4. İnanma sevdiğim ‘arz-ı muḥabbet itse de farzā
Güzeller gibi aḥbāb-ı zamāne bī-vefādır hep
5. Ten-i ḥākī dayanmaz rūzgāra gird-bād-āsā
Cihānıñ **Vehbiyā** āsāyişi maḥv u hebādır hep

274

Mef’ülü / Mefā’ilü / Mefā’ilü / Fa’ülün

1. Dil olmasa perverde-i Bihzād-ı muḥabbet
Olmazdı bu şūret ile üstād-ı muḥabbet
2. Bülbül seheri jāle-i tesbīḥ idip elde
Teshīr-i gül için çeker evrād-ı muḥabbet
- [63b] Ey şūḥ gam-ı ḳaddiñ ile şerḥa-i sīnem
Bir bir çemen-i ‘aşḳda şimşād-ı muḥabbet
4. Seylāb-ı şirişk³⁹³ eylemese sūziş-i itfā
Dünyāyı yaḳar āh-ı ‘alev-zād-ı muḥabbet

---

³⁹³ şirişk: sirişk FT.

5. Bir āfet-i ŝirīn-deheniñ ŝevķine **Vehbī**

Oldum yine kūh-ı ğama Ferhād-ı muħabbet

275

Fe'ılātūn (Fā'ilātūn)/ Fe'ilātūn / Fe'ilātūn / Fe'ilūn (Fa'lūn)

1. Nāvek-i ğamzesine sīnemi itdim āmāc

Çeşm-i Tātārı yine ŝabrımı itdi³⁹⁴ tārāc

2. Müşterī çıksam aña şimdi bahā yetmez dir

Kāle-i hūsnüne ben virmiş iken böyle revāc

3. Ey gözüm nūrı meded gel görelim inşāf it

Çeşm-i bīmārıñ için ğaste-dilim yoķ mı 'ilāc

4. Çāre-sāz olma degil derdine dermān arıyor

Yoķlayıp nabzını itdimse kimi istizmāc

---

³⁹⁴ itdi: eyler FT.

5. **Vehbiyâ** buse ümîd eyleme ol muğ-beççeden

Kâfiriñ virdigi yokdur şeh-i İslâma ħarâc

276

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Rûz-ı 'ayş için felekde mihr-i raĥşândır ħadeĥ

Bezm-i şebde devr-i dâ'im mâh-ı tâbândır ħadeĥ

2. Ĥâ'iz-i ħadeĥ-i mu'allâ-yı neşâţ olmuş yine

Encümende bir ayağıyla şitâbândır ħadeĥ

3. Şanma kim bî-hüdedir cûş-ı ĥabâb-ı bâdeyi

'Ârız-ı sâķiye şad-çeşm ile ĥayrândır ħadeĥ

4. Pür-mey-i gül-gün görüp şandım dehân-ı yârda

Ĥoķķa-i yâķûtda la'l-i Bedaĥşândır ħadeĥ

5. **Vehbiyâ** elden bırakmazsa n'ola rindân kim

[64a] Dest-ĥoş-ı Ĥüsrev ü Cemşid-i devrândır ħadeĥ

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Kilk-i kudret haţ-ı reyhâniñi nâ-gâh yazar
Şafha-i sîneme medd-i elif-i âh yazar
2. Vaşf-ı rûyuñda ğazeller yazan ehl-i sülhaniñ
Maţla'ında kimi hurşid kimi mâh yazar
3. Görse bu şûret ile münşî-i Şehnâme seni
Mülket-i 'işvede hûbâna şehensâh yazar
4. İkinin itse de bir yerde musavvir taħrîr
Serv-i bâlâyı qadiñde yine kûtâh yazar
5. Levh-i mihr ü kamere İbn-i Nuceym-i gerdün
Qalem-i ğirre ile rûyuña Eşbâh yazar
6. Hem-ser-i şîr yazıp 'aşkı Hayâtü'l-hayvân
'Aql-ı pür-ħileyi dünbâle-i rübâh yazar

7. Oğudum metn-i uşul-i kütüb-i devletde
Kayd-ı hayşiyet-i cehli sebeb-i cāh yazar
8. Sinedir kâğıd-ı tesvîdi debîr-i çarhîñ
Anda naqş-ı emeli gāh bozar gāh yazar
9. Kâtib-i maħkeme-i ħük-m-i kazā ey Vehbî
Kısmetim sehmini “er-rızku ‘ala’llāh” yazar

278

Mef’ülü / Mefā’ilü / Mefā’ilü / Fa’ülün

1. Bu sine belā-ħāne-i bî-revzenimizdir
Ĥurşîd-i ziyā-baħşı dil-i rüşenimizdir
2. Cāh-ı zeķan üftādesi dil-beste-i zülfüz
Zincirliķuyu anıñ içün meskenimizdir
3. Ĥāliñle ķanā’at ideriz mür-nihādız
Bir dānesi de girse ele ĥırmenimizdir

4. Hākisterimizde gül açar şevk-i ‘izārîñ
Külhān daḥi ey gonçe-i ter gülşenimizdir

- [64b] Rūy-ı ḥasedi perde-i iḥlāsle mestūr
Hep dost yüzünde görünen düşmenimizdir

6. Tā‘at yoluna gitmege ‘azm eyledik ammā
Şeytān-ı la‘īn gizli gezer reh-zenimizdir

7. Vehbī giremez leşker-i āşüb-ı zamāne
Peygüle-i ‘uzlet ki bizim me’menimizdir

279

Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün / Mefā‘ilün

1. O şūḥa ‘āşık-ı bī-çāre derd ü miḥnetin söyler
Duçār olsa ṭabībe ḥaste elbet ‘illetin söyler
2. Göñül yağmāsını imā idermiş gūşe-i çeşmi
Bucaḫ Tātārdır remz ile gūyā gāretin söyler

3. Haṭ-āverler güzeşte ḥüsn ü ānın yād ider gāhī

Miṣāl-i merdüm-i müflis zamān-ı devletin söyler

4. Amān meclisde ol şūḥ-ı cefā-āyīn söyletme

Sitemkārāne vādilerle eski ‘ādetin söyler

5. Nefes almış meger bir vāḳıf-ı sırr-ı ḥaḳīḳatden

Ki ney erbāb-ı ḥālīñ ḳāle gelmez niyyetin söyler

6. Zebāniler zebānından mı gūş itmiş ‘aceb vā’iz

Ki her gün meclisinde nār-ı dūzaḥ şiddetin söyler

7. Eger vāḳi’ ise devrānda **Vehbī** kāmın almışdır

Mey ü maḥbūba dā’ir ḥalkā çoḳ keyfiyyetin söyler

280

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Sīb-ğabğab tāze kim nev-bāve-i almalıdır

Diş kirāsın istemez şeftālūsün almalıdır

2. Ortaya düşdüüm deyü gâhî miyânın kollayıp
Ol kul ođlunuñ gehî boynuna kol çalmalıdır
3. Külbe-i târikimizde şem'a hâcet şalmasın
Bizde ařşamlarsañ ey meh şubha dek çalmalıdır

[65a] Saz çalarken meclise gelmiş dikilmiş men' için
Şeyh efendiniñ 'aşâsın başına çalmalıdır

5. Böyle gevherler çıkarmağ isteyen nazm-âşinâ
Vehbiyâ baħr-ı hayâliñ ka'rine dalmalıdır

281

Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün

1. Kâkülün dīvânesin zabt eylemez zencirler
Çaşlarıñ maqtülüne hâcet degil şemşirler
2. Münkesirdir hâtır-ı 'âşık nüvâzişden ne sūd
Şişe-i işkesteye bî-hüdedir ta'mirler

3. Gördü dil rü'yâda çeşmiñden nigâh-ı iltifât

Hayr ola hep 'aynını telmih ider ta'bîrler

4. Şeyh Efendi mâ'il olmazdı o tıfl-ı nevrese

Hasret-i zevk-i civânî olmasaydı pîrler

5. **Vehbiyâ** mir'ât-ı re'yiñ olsa da şafvet-nümâ

Şûret-i taqdîrde hayrândır tedbîrler

282

Fe'ilâtün (Fâ'ilâtün)/ Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Bir gece yâri çekip encümen-i câma düşür

Câme-ğâba gelicek bister-i ibrâma düşür

2. Hâb-ı hargüşuna aldanma o tavşân-beççeniñ

Taş yatardan gelip ulaştırarak dâma düşür

3. O periye saña pek geçdi şıcağım diyerek

Ne yaparsañ yapagör halvet-i hammâma düşür

4. Olsun olsun diyerek būs-ı lebiñ meyvesiçün

Nev-nihâlim beni bârî tam‘a‘-ı hâma düşür

5. Hırmen-i hüsniñi üftâdelere bezl idicek

Dâne-i hâliñi murğ-i dil-i nâ-kâma düşür

6. Düşme başdan kara deryâ-yı heveskârîye

Seyr-i fülk-i emeli bir güzel eyyâma düşür

[65b] Vaşl için üstüne düşmek ise kaçdıñ **Vehbî**

Gündüz olmaz o mehiñ fırsatın aḡşâma düşür

283

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün

1. Hâbeş iqliminiñ hâl-i siyâhıñ pâdişâhıdır

Mu‘anber kâkülüñ Fas mülketinde tûğ-ı şâhîdir

2. ‘Îzârîñ şafhasında câ-be-câ erḡâm-ı resm-i ḡaḡ

Meger ‘âşıklarıñ müsvedde-i baḡt-ı siyâhıdır

3. Keşide kaşlarıñ iki kılc tımārıdır gūyā
O hūnī gözleriñ zālīm ne merdüm-keş sipāhīdir
4. Hūrūş-ı mevc-i hūsnūñ burc-ı Hūtı eylemiş ğarķ-āb
Ki māh ol baħr-ı nāz u şivede bir fūls-i māhīdir
5. “*Bi-ħamdi’llāh*”ki feyz-i ma’rifetle zīver-i ‘irfān
Degildir ‘āriyet ṭab’ımda **Vehbī**-i İlāhīdir

284

Mefā’īlün / Mefā’īlün / Mefā’īlün / Mefā’īlün

1. Mücerred şūret-i zāhirde bir köhne ḳabāmız var
Bizim bu çarḫ-ı aṭlasda ne bīm ü ne recāmız var
2. Cefā-yı yārdan cevri-i felekden aĝlarız her dem
Dü-çeşm-i hūn-feşān ile dūkenmez mācerāmız var
3. Göñül meczūbdur dildār ammā cezb için anı
Bizim de ‘aşķ dirlere bir ḳavī āhen-rüyāmız³⁹⁵ var

³⁹⁵ āhen-rübāmız: āhen-rüyāmız FT.

4. Һаџā-yı müşge teşbîh eyledik evvel Һаџ-ı yâri
Gidince revnağ-ı ruhsârı fehm itdik Һаџāmız var

5. Bu kilk-i pür-füsündür **Vehbiyâ** Һaşmı iden ilzâm
Hemân ibtâl-i sihre âbnûsî bir ‘aşāmız var

285

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün

1. Nuķûş-ı Һаџı u Һālîn remz ile meknûn yazmışlar
Қalem қашыла çeşmin ‘aynı ile nûn yazmışlar

[66a] İdince şâh-ı ‘aşқа şüret-i Һâl-i dilim i‘lâm
O şûhı bâña birkaç bûseye medyûn yazmışlar

3. Yazanlar şüret-i Leylâyı eyvân-ı muĥabbetde
Beni bir şüret-i dîvârda Mecnûn yazmışlar

4. H̄aṭ-ı cāmı şanırdım naḳş-ı reng-āmiz bī-hūde

Perīveşler meger ol şīşeye efsūn yazmışlar

5. Nuḳūş-ı h̄ame-i ḳudret bozulmaz serden ey **Vehbī**

‘Adūlar gerçi kim ḥaḳḳımda gūn-ā-gūn yazmışlar

286

Fe‘ilātūn (Fā‘ilātūn)/ Fe‘ilātūn / Fe‘ilātūn / Fe‘ilūn (Fa‘lūn)

1. Āh bir muğ-beççe gāretger-i sāmānımdır

Çeşm-i kāfir-nigehi düşmen-i imānımdır

2. Āyet-i ḥüsn oḳunur resm-i ḥaṭ u hālinden

Ṭarz-ı İncil ise de ma‘nī-i Ḳur‘ānımdır

3. Çeşm-i bīmārı ḡamıyla olalı dil-ḥaste

Ṭab‘-ı ‘İsā daḥi ḥayret-keş-i dermānımdır

4. Semt-i deyrinde dögüp sīnemi nāḳūs gibi

Ergānūn naḡmeleri nāle-i efgānımdır

5. Tār-ı zünnār ise de bā'is-i cem'iyet olup

Rişte-i perçemi şīrāze-i dīvānımdır

6. Var mı ol āfet-i Rūmuñ 'acabā mişli deyü

Rūm ili³⁹⁶ pā-zede-i mevkib-i seyrānımdır

7. Görüp ol māhı fetil aldı Fenerde **Vehbī**

Mūm olan yanmağa şem'-i dil-i sūzānımdır

287

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Kaşlarıñ menşūr-ı hüsñünde celī tuğrā mıdır

Cebhe-i mihr üzre 'aks-i ğurre-i ğarrā mıdır

2. Ben de bilmem dāne-i fūlfül müdür kāfūrda

Gerden-i şāfiñda yā ğod ħāl-i 'anber-sā mıdır

[66b] Rengi bir vechle rūy-ı āliñe beñzerse de

Gül bu ğüne 'ıtr-ı şāhiler gibi bŷyā mıdır

---

³⁹⁶ Rūm ili: Rumeli FT.

4. Nev-ḥırāmım bāğa gel karşında boy göstermesin
Serv-i ra'nā ḳadd-i dil-cūyuñ ḳadar bālā mıdır
5. Tıfl-ı nāzım zīver-i mehd-i feleksin rüz u şeb
Mihr ü meh gird-i seriñde dāye-i lala mıdır
6. Bir gün inşāf eyleyip incāza meyl itmez misin
Heb mevā'id-i vişāliñ va'de-i ferdā mıdır
7. Geldiñ āgūş-ı ḥayāle cāme-ḥābımda bu şeb
Bilmem ey meh-rū 'aceb rü'yā mıdır ḥulyā mıdır
8. Mihr-i ruḥsāriñ görüñce ğayrıya itmez nigāh
'Āşık-ı rüşen-naẓar hem-dīde-i ḥarbā mıdır
9. Ḥod-fürüş olma ḥuzūr-ı āşafide **Vehbiyā**
Şadr-ı devlet cāy-ı 'arz-ı tuḥfe-i vālā³⁹⁷ mıdır

---

³⁹⁷ vālā: kālā FT.

Fe'îlâtün (Fâ'îlâtün)/ Fe'îlâtün / Fe'îlâtün / Fe'îlün (Fa'lün)

1. Hâl ü haṭṭıñda niçe ḥüsn-i 'ibârât oḡuruz
Ebruvâniñla nigâhiñdan işârât oḡuruz
2. Görmedik sîne-i şâfiñ gibi bir nüṣṣa-i pâk
Dâ'imâ sûret-i diḡḡat ile mir'ât oḡuruz
3. Sâz-ı dehriñ biliriz perde-birün olduḡunu
Muṭribâ bizde uşul ile maḡâmât oḡuruz
4. Müncelî olmadı gitdi şeb-i târik-i emel
Bunca gündür ki Meşâbîḡ ile Mişkât oḡuruz
5. Devr-i ebvâb iledir şimdi küşâd-ı âmâl
Biz hemân der-be-der olmuş da fütühât oḡuruz
6. Bilmedik 'illetini zillet-i ehl-i hüneriñ
Gerçi kânün ile esbâb-ı 'alâmât oḡuruz

7. Kalmadı ğayrı tekâpûya mecâl ey **Vehbî**

[67a] Oturup gūşe-i ‘uzletde taḥiyyât oğuruz

289

Fe‘ilâtün (Fâ‘ilâtün)/ Fe‘ilâtün / Fe‘ilâtün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Çeşm-i merdüm-küşüne her müje bir tîr virir

‘Āşık öldürmege ebrûları şemşîr virir

2. Zülfi âşüftesin eylerse de dîvâne-i ‘aşğ

Yine yâbâna bırakmaz ser-i zencîr virir

3. Henüz ol tıfl-ı cefâ-perver ü şîrîn-dehenîñ

Lezzet-i bûsesi zevğ-i şeker ü şîr virir

4. Cezb iden dâ‘ire-i vuşlata zerdir yârı

Ĥâce bî-hûde bize nüşha-i teşhîr virir

5. Cem‘-i dîvâne n’ola kûşîş iderse **Vehbî**

O şeh-i ĥüsne yazar ĥâlîni taĥrîr virir

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Dağıtmış mūy-1 zūlfün rüy-1 zībāya yaşıdırmış
Siyeh semmūrını gül-penbe dībāya yaşıdırmış
2. Nezāketle çıkarmış şırma telli perçemin ol şūh
Ucun bükmüş de destār-1 muṭallāya yaşıdırmış
3. O ser³⁹⁸ endāmım uydurmuş boyunca ḥil'at-i nāzı
Ḳabā-yı sebzfāmın ḳadd-i bālāya yaşıdırmış
4. Ḥitām-1 ḥüsne ḥaṭṭ imzā-yı ḥüccetdir bilir ammā
Ne çāre ḥātem-i la'lin o imzāya yaşıdırmış
5. Siyeh destār şarmış aḳ 'abā giymiş yine zāhid
Bu esbāb-ı riyyāyı şekl-i taḳvāya yaşıdırmış
6. Zemīne şıgmayıp kizb-i müneccim çıkmış āfāḳa
Dürüg-1 bī-fürüḡı tā Şüreyyāya yaşıdırmış³⁹⁹

---

³⁹⁸ ser: serv FT.

7. Tenāsüb şan'atıyla hāmesin der-dest idip **Vehbî**

Yine ma'nāyı lafza lafzı ma'nāya yaşıdırmış

291

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

[67b] Kes raķīb-i kāfiri çengāle ur meydāna aş

Tiġiñi şāh-1 cihānım 'arş-1 istihsāna aş

2. Şehsüvārim şayd-1 şāhīn-i nigāhıñdır diyü⁴⁰⁰

Lāyıķ-1 fitrāk görmezseñ daġi bir yāna aş⁴⁰¹

3. İtmeyip aġyār ile kať'-1 nizā'-1 'aşķ-1 yār

Sen yine ey dil bu da'vāyı der-i cānāna aş

---

³⁹⁹ Bu beyitin K nüshasında olmadığı Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE'nin çalışmasında belirtilmiştir. Mecmu'a ile K nüshasının uyduğu görülmektedir.(6: -K. [124] M.VI/40, FB.103a, K.36a) *Sünbül-zāde Vehbî Dîvânı*, Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE

⁴⁰⁰ diyü: gönül FT.

⁴⁰¹ Bu beyitin K nüshasında olmadığı Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE'nin çalışmasında belirtilmiştir. Mecmu'a ile K nüshasının uyduğu görülmektedir.(2: -K. [131] M.VI/42, FB.104a, K.37b) *Sünbül-zāde Vehbî Dîvânı*, Hazırlayan: Yrd. Doç. Dr. Ahmet YENİKALE

4. Ğayret-i murğ-ı şeb-āvīze bakıp da kendiñi
Kāmet-i dilber gibi bir naḥl-i ‘ālī-şāna aş
5. Boynuma olsun vebāli tār-ı zūlf bend idip
Bu dil-i āvāreyi var gerden-i ḥūbāna aş
6. Naḥd-i ‘aqlım aldın evvel al metā’-ı şabrı da
Ey büt-i kālā-fürüşum gūşe-i dükkāna aş
7. **Vehbiyā** sen de bu nazm-ı heft-beyt-i dil-keşi
İftihār ile cidār-ı Ka‘be-i ‘irfāna aş

292

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Dīde-i pür-ḥūnı kıl ol çeşmesār-ı cāna ‘arz
‘Aynī ile mācerā-yı ‘aşkı it cānāna ‘arz
2. ‘Arza girmiş dirler ol şāh-ı cihānımla raḳīb
Korḳarım esrār-ı ḥüsnüñ eylemiş nā-dāna ‘arz

3. Jāle şanma tâb-ı hacı ile ‘arağ-rîz olmada
‘Ārız-ı hoy-kerdesin kılmış gül-i han-dāna ‘arz
4. Mağzar-ı memhūrveş hāl-i dīlim i‘lām için
Sīne-i pūr-dāğ itdim ol şeh-i hūbāna ‘arz
5. Sūzişim bir şem‘-i bezm-ārā-yı hūsne bu gice
Eyledim pervāne-āsā ben de yana yana ‘arz
6. Ruğlarında gösterip zūlfın o kāfir muğ-beççe
Rişte-i zūnnār ider dil-beste-i⁴⁰² imāna ‘arz
7. **Vehbiyā** terfi‘-i qadr u şāniña rāğıb olur
[68a] Eyle bu nazm-ı bülendi şadr-ı ‘ālī-şāna ‘arz

293

Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilātün / Fā‘ilün

1. Hılkat-i insāndan taḥşil-i ‘irfāndır ġaraz
Şanma ekl ü şurble terfih-i ḥayvāndır ġaraz

---

⁴⁰² dil-beste: leb-beste FT.

2. Hāne-i tārīk resminde yapılmış sīne kim
Anda ikād-ı çerāğ-ı nūr-ı imāndır ġarāz
3. Her varağdan āyet-i tevḥīd oğur ehl-i nazār
Çeşm-i kūteh-bīn şanır seyr-i gūlistāndır ġarāz
4. Şarka ġarba zer-resen-i⁴⁰³ ḥurşīdi bu devrānda
Kimse bilmez gerçi gūn gibi nūmāyāndır ġarāz
5. **Vehbiyā** ‘arz-ı hūnermendī degildir mağşadım
Bu suğandan keşf-i remz-i nazm-ı Qur’āndır ġarāz

294

Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilātūn / Fā’ilūn

1. Bir taraf serv-i çemen ol kadd-i bālā bir taraf
Bir taraf gūl yāsemen ol rüy-ı zībā bir taraf

---

⁴⁰³ zer-resen: verziş FT.

2. Tāze tāze bāğ-ı hüsünde leṭāfet gösterir
Ḥaṭṭ-ı şebbū bir ṭaraf zūlf-i semen-sā bir ṭaraf
3. Nev-ḥirāmānı uzağdan seyr ider üftādelər
Durmuş a'lä bir ṭaraf gülşende ednā bir ṭaraf
4. Ber-ṭaraf olsun ki zāhid bezmimizde yoğ yeri
Bir ṭaraf rindān dizilmiş cām-ı mīnā bir ṭaraf
5. **Vehbiyā** her nazrası dūnyā vü mā-fihā deger
Geçmem ol şūḥ-ı cihāndan olsa dūnyā bir ṭaraf

295

Fe'ilātün (Fā'ilātün)/ Fe'ilātün / Fe'ilātün / Fe'ilün (Fa'lün)

1. Şayda gitdi yanına kelp raḳībi ṭağarak
Kaldı üftādelər ardınca uzağdan bağarak
2. Geçdi pür-āteş ile berğ gibi yanımdan
Ḥırmen-i şabr u qarār-ı dil-i zārı yağarak

[68b] Belki ol serv-i hırāmānı görür gülşende

Pāyına gönderelim cūy-ı sirişki aķarak

4. Girmesin meclis-i rindāna dayak baş sākī

Ķapuya şeyh diñeldikce ‘ařāsın kaķarak

5. **Vehbiyā** bezme çek ol mest-i řarāb-ı nāzı

Geçirirsın söziñi bir iki sāgar çaķarak

296

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Kendüñi ey dil varıp mey-hānede bir yana çek

Sākī-i mestiñ elin tut sofrā-i biryāna çek

2. Teřne-leb ķaldıñ ciger-hūn eyledi řasret seni

Bāde-i la’lin bulursañ bārī ķana ķana çek

3. Hāle-āsā ķaddiñi ĥam itse de cevri-felek

Her gice bir māh-rūyı sīne-i ‘uryāna çek

4. Āh ey zālīm miyānīñ sīneye çeksem de ben
Hānçer-i hūn-rīz isterseñ o demde cāna çek
5. Dest-i ğamdan bu keş-ā-keşler nedir şahbā için⁴⁰⁴
Çekme āh ey rind-i mey-keş na're-i mestāne çek
6. Bār-ı destār-ı girān ile çekilmez sıķletīñ
Sen de inşāf eyle zāhid kendiñi mīzāna çek
7. Baķş iderse cāh-ı tevfiķe ķalem-keş **Vehbiyā**
Ebruvān-ı yārveş tuĝrāları şāhāne çek

297

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Alırdım intikāmın çāk-çākī-i girībānīñ
Gireydi āh zālīm destime bir kerre dāmānīñ
2. Lebiñ dünyāyı teşhīr eylemişdir ey perī bilmem
Haķ-ı la'liñ midir naķşı 'aceb mühr-i Süleymān'īñ

---

⁴⁰⁴ için: içip FT.

3. Dağıtdı rûzgâr evrâkını mecmû‘a-i şevkiñ
Meded şîrâze-bend olsun ser-i zülf-i perişâniñ

[69a] Bu düzdide nigezle ğamzeler ey âhû-yı vahşî
Çeker lemhü‘l-başarda sürmesin çeşm-i ğazâlâniñ

5. Kıızıl elmayı tutdu nâm sîb-i ğabğabiñ kâfir
Yetişdi portakala şöhret-i târih-i pistâniñ
6. Elin öpdürse sâķî bezm-i meyde nuķle hâcet yoķ
Nedir ‘unnâbdan farkı o engüşt-i muħannâniñ

7. Be-nây-ı⁴⁰⁵ ‘âlem-i âb olduğundan tevbe-i şahbâ
Olur peymân seylâbı esâs-ı ‘ahd ü peymâniñ

8. Bir iki tâze Sa‘dîniñ Gülistânın oķur gördüm
Çıķardım ma‘nî-i zevķin bugün seyr-i gülistâniñ

---

⁴⁰⁵ nây: nâm FT.

9. Ne dursin **Vehbiyā** sen cümlesin görmüş geçirmişsin

Mey ü maḥbūbdan ğayrı şafāsı var mı dünyānıñ

298

Fe‘ilātün (Fā‘ilātün)/ Fe‘ilātün / Fe‘ilātün / Fe‘ilün (Fa‘lün)

1. Düşünce çāh-ı ümīde zekān zekān diyerek

Kemend-i zülfe şarıldım resen resen diyerek

2. O nāzenīn kızıncağ tıfl-ı şır-ḥāre iken

Lebin emerdim a yavrum leben leben diyerek

3. Mişāl-i sāye düşüp pāyma o serv-ḳaddiñ

Kenāra çek yūri ey dil çemen çemen diyerek

4. O şūḥa cān u dili başka başka ‘arz itdim

Efendim istediğñ al begen begen diyerek

5. Derūn-ı bāğda geh sīne geh gerdenini

Açıp uşul ile öpsem semen semen diyerek

6. Raķibe olmadı nūş-ı zülāl-i la'li naşīb
Egerçi ķurudu ağzı dehen dehen diyerek

7. Ne yaptı ise hele yaptı zāhidi **Vehbī**
Çıķardı bezm-i şafādan ya sen ya ben diyerek

299

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

[69b] Verd-i ter şermende-i reng-i 'izārıñdır seniñ
Läleler şaħn-ı çemende dađdārıñdır seniñ

2. Mest-i nāzım mihr ü meh iki ķadeħdir bezmiñe
Nuh felek ser-geşte-i renc-i ĥumārıñdır seniñ

3. Mū-be-mū ābisten-i āşūp olan gīsū-yı şeb
Sāye-i zūlf-i siyāh-ı müşgbārıñdır seniñ

4. Zulmet-i ĥatı-ı siyeh kılmış iħāta sū-be-sū
Āb-ı ĥayvān işte la'l-i ĥoş-güvārıñdır seniñ

5. 'Aks-i rüyuñ düşmesin mir'âta bilmez kıadriñi
Dīde-i hayrāniyān āyinedārıñdır seniñ
6. Her şeb ey hürşīd-ıal'at dīde-i hasret-keşān
Şubha dek encüm-şumār-ı intizārıñdır seniñ
7. Kıanķı bülbüdüür demişsin böyle feryād eyleyen
Gül-'izārım **Vehbī**-i nālān u zārıñdır seniñ

300

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Her sözünde olsa biñ dürlü yalanı şā'iriñ
Setr ider 'aybın yine hüsni beyānı şā'iriñ
2. Bārī üstünde sipāhīlik bulunmazsa daħı
Bir kıılıc tīmārdır tiğ-i zebānı şā'iriñ
3. Bū'l-'acebdır kim olurken ekşeri maħbūb-dost
Bıkr-i mazmūmı sever ıab'-ı civāmı şā'iriñ

4. Ta'n iderler bāde-i maḥbūba meyl ü şevḳine
Halk inşāf eylemez mi yok mı cānı şā'riñ
5. Hānumān-ı 'ırz u nāmūsı yaḳar bir hicv ile
El-ḥazer şiddetli āteşdir lisānı şā'iriñ
6. Cevher olsa sāde vezn ile çekilmez doğrusu
Nazm-ı nā-sencīde-i tab'-ı girānı şā'iriñ
7. Vehbī-i zārīñ efendim ğayrı dest-āvīzi yok
[70a] Yā ğazeldir yā ḳaşīde armağanı şā'iriñ

301

Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün / Mefā'ilün

1. Var ey zūlf-i siyeh ḥāne-be-dūş u nābe-sāmān ol
Perişān eylediñ zālīm beni sen de perişān ol
2. Geçerseñ ey ḥayāl-i yār şeh-rāh-ı muḥabbetden
Gönül dirler bizim bir tekyemiz var anda mihmān ol

3. Ser-i bālīnine bir kerre gel bu ḥaste-i hecriñ
Baķıp ey bī-vefā itdikleriñ cevre peşīmān ol
4. Uşandıķ ağlamış çehreyle ol vech-i ‘abūsūndan
Be hey şūfi nedir bu bed-edā bir gün de ḥan-dān ol
5. Niçün ey muğ-beççe kāşāne-i **Vehbī**ye gelmezsın
A kāfir gel⁴⁰⁶ bu şeb bārī hem-āgūş-ı müselmān ol

302

Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilātün / Fā’ilün

1. Gāh va’d u geh niyāz u gāh ibrām eyledim
Neyledimse eyledim yāri hele rām eyledim
2. Geh ‘izārın fikr idip geh zülfüni yād eyleyip
Her ne ḥāl ise yine bugün de aḥşām eyledim
3. Ol hilāl-ebrūyı bedr olduķda çekdim sīneye
Bu felekden gördüğüm noķşānı itmām eyledim

---

⁴⁰⁶ A kāfir gel: Aña kāfir VD.

4. Ta'n-ı hāsitle derūn-ı sīnemi hātem gibi
Çāk çāk itdimse de 'ālemde bir nām eyledim
5. Āğa düşmüşken o vaḥṣī āfet ey **Vehbī** hemān
Şayd için rīṣ-i sefidi bir 'aceb dām eyledim

303

Mefā'ilūn / Mefā'ilūn / Mefā'ilūn / Mefā'ilūn

1. Belin ḳocmaḳ için bir āfet-i ğaddāra çarpıldım
Gehī şemşirine geh ḥançer-i ḥūn-ḥāra çarpıldım
2. Raḳīb-i dīv cin tutmuş gibi pūr-iztīrāb olmuş
İşitmiş kim ben ol şūḥ-ı perī-ruḥsāra çarpıldım
- [70b] Ne efsūn itdi bilmem bir baḳışla çeşm-i cādūsı
Gidip 'aḳlım başımdan ğamze-i seḥḥāra çarpıldım
4. Metā'-ı vaşlı virdi ğayra naḳd-i 'aḳlım almışken
Ziyāna uğradım bir şāhid-i bāzāra çarpıldım

5. Gelirken hāneme yāri çevirmiş **Vehbiyā** agyār
İşitdikde telāşımdan der ü dīvāra çarpıldım

304

Mef'ülü / Mefā'ilü / Mefā'ilü / Fa'ülün

1. Dīvāne dili zülf-i semen-sāya düşürdüm
Şehbāl-i Hümā'dan serime sāye düşürdüm
2. La'l-i lebi şevkiyle hūrūş eyledi eşkim
Ol gevher-i zī-kıymeti deryāya düşürdüm
3. Bu ince miyān ile görelden o kıl oğlun
Bende kıl olup başımı ortaya düşürdüm
4. Bir muğ-beççe evrāk-ı dili kıldı perişān
Ol muşhafı hayfā kef-i tersāya düşürdüm
5. Virdim yine bir seng-dile gönlümi **Vehbī**
Bilmezlik ile şişemi hārāya düşürdüm

Mef'ülü / Mefâ'ilü / Mefâ'ilü /Fa'ülün

1.   Ãşüfte vü ser-dâde-i pîç ü ham olaydım
Tek cebhe-i yâra dökülen perçem olaydım

2.   İşkeste olursam da düşüp seng-i cefâya
Sâgar gibi sâķī ile fem-der-fem olaydım

3.   Ancak olup üftâde gül-i 'arız-ı yâra
Sâ'ir yere düşmezdim eger şebnem olaydım

4.   Tîr-i nigehiñ urdu dile bārī deseydi
Bir gün şarılıp yarasına merhem olaydım

5.   Terk itmez idim cennet-i İstanbulı **Vehbî**
[71a] Bir kendim idâre idecek âdem olaydım

Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün

1. Severseñ Yūsuf-āsā bir meh-i pākīze-dāmān sev
‘Azīz-1 Mıṣr-1 istiğnā müselleṃ ṣāh-1 ḥūbān sev
2. Nazar-bāz-1 ruḥ-1 pūr-tāb-1 yār ol çeşm-i şebnemveş
Felekde olsa da himmetle bir mihr-i dıraḥşān sev
3. Rūsūm-1 sūziş-i ‘aşkı bakıp pervāneden öğren
Yanarsañ da ne māni‘ bārī bir şem‘-i şebistān sev
4. ‘Aḳīde almağa gitdikce lalası bulup fırsat
Şeker gibi leb-i la‘lin emip⁴⁰⁷ ol tıflı pinhān sev
5. Şeb-i vuşlatda durma şubḥa dek ol māhı öp oḥşa
Gehī ruḥ gāh gerden gāh sīne gāh pistān sev
6. Olup bir pāk şoy dilberle germ-ülfet dem-ā-dem şoy
Ten-i sīmīnini ḥalvetgeh-i ḥammāmda ‘uryān sev

---

⁴⁰⁷ emip: öpüp VD.

7. Hâkîkî ‘âşık ol **Vehbî** geçip cisr-i mecâziden
Uyup nefis ile şeytâna ne ‘avrat sev ne oğlan sev

307

Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün / Mefâ‘ilün

1. Dimişdim bûy-ı hâttîñ şemm idip müşg-i Hâfâdır bu
Meger ‘anber imiş bildim ki ta‘bîr-i hâfâdır bu
2. Raķîb-i bed-likâya yer virirsin kendi yanînda
Ne hercâyîsin inşâf it ne tavr-ı nâ-be-câdır bu
3. Görüp çîn-i cebînin zâhidiñ naķş-ı hâşîr-âsâ
Didim şîklet zemîninde döşenmiş bûriyâdır bu
4. Gehî eşk-i revân geh bād-ı âh ile döner gerdün
Hebâ-yı dâne-i ‘ömr itmege bir âsiyâdır bu
5. Niçün bî-hûde hâsid reşk ider güftâr-ı **Vehbîye**
‘Aceb bilmez mi kim kesbî degil dâd-ı Hudâdır bu

Mef'ülü / Mefā'ilü / Mefā'ilü / Fa'ülün

1. Āgāh olagör devrde ahv[āl-i hilāle]
[‘Ālemde dilā olma] heveskār kemāle
2. Āvāre-i ālāmdir ā[sūde degildir]
[Ehl-i dil olur mā]ḥaşal ālūde kelāle
3. Ma'kūs-ı elemdir emel-i [dehr ser-ā-ser]
[Olma heves-i māl ile] ālūde melāle
4. Mesrūr olamam āh dilim[de kederim var]
[Dildār müsā'id ol]ur ammā ki vişāle
5. Lāl olmadır eslem hele her ḥālde **Vehbī**
Olduñsa eger maṭla'-ı idrāk me'āle⁴⁰⁸

⁴⁰⁸ Bu gazel böcek yeniği olduğu için mecmu'ada eksiktir. Matbu divandan tamamlanmıştır.

Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilātün / Fā'ilün

1. Mā'ilim bir nev-nihāliñ tāze ŧeftālūsuna
Bāğ-ı dehrin baqmazım ālūsuna bālūsuna
2. İŧfahānda çār-ebür bir püser seyr eyledim
Ha᧭ı beñzer Çār-bāğın sünbül ü ŧebbūsuna
3. Bir yatağda baŧdı yār ile beni bu ŧeb rağib
Kāfirin ᧭ağat gelir mi ŧığlet-i kābūsuna
4. Dürr-i dendānın gören ol ᧭ıfl-ı lālā-perverin
Eylemez çarğın nağar lālāsına lülūsuna
5. Vechi var ħisū-yı kāfir-kişine olsa esir
Dil Firengistān'da bağdığça bütānın rūsuna
6. El-ğased ol rinde kim pāy-ı ħum-ı mey-ğānede
Bāde-der-kef mest olup yārin çeker zānūsuna

7. Çāresi yāre şarılmaktadır lebiñ emsem deyü
Çünkü ey **Vehbī** urulduñ ħançer-i ebrūsuna

310

Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün / Mefā'ılün

1. Nedir bu zülf-i 'anber-bū o şūhuñ gül yanağında
Gül ü sünbül meger bir yerde bitmiş ħüsñ ü bāğında
- [72a] O müşgīn zülfü қоқлат[ma kırılın burnu agyārīñ]
[Fesād olduğunu] bilmez misin cānā dimāğında
3. Girer mi taylesān ile [der-i mey-hānedēn zühhād]
[Nice kuyruk salar rū]bāhīler arslān yatāğında
4. Hased ol rinde kim [tenhā çekilmiş gūşe-i bāğa]
[Sebū zānūda desti]nde kadeḫ dilber kucağında
5. [Ne 'aqla uyduñ öyle bir deliқанlı civān] sevdiñ
Henüz kan damlar ey **Vehbī** o ħūnīniñ bucağında⁴⁰⁹

⁴⁰⁹ bucağında: bu çağında / bucağında VD.

Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün / Mefā'īlün

1. Nıgeh táb-âver olmaz nazra-i rüy-ı dil-ârāya
Şu'â'ından bakılmaz âfitâb-ı 'âlem-ârāya
2. Bahâ-yı hüsni-i dilber şevk-i 'âşıkdan olur ma'lüm
Alır gözle başkanlar Yüsufa baksın Zelihâya
3. Mücevher hançeriyle mû-miyânın sîneye çeksem
Müsellem taş dikerdim ben de meydân-ı temennâya
4. Taḥammül gücdür ammâ tavr-ı nâ-ber-câsına ḥalkıñ
Medâr-ı rāhat-ı 'âlem rehîn olmuş müdürâya
5. Açılmaz bāğ-ı vuşlatda bize bir⁴¹⁰ gonçe-i zībâ
Hem-âvâz olamam⁴¹¹ **Vehbî** hezâr-ı nâ-şekîbâya

---

⁴¹⁰ bir: ol VD.

⁴¹¹ olamam: olalım VD.

Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün / Mefâ'îlün

1. Ğazāl-i 'işve-sencim dām iderse çīn-i ebrūyı
Nigāh-ı şūhu şayd eyler niçe rim-kerde āhūyı
2. Mü'ezzīn-zāde kad-ķāmet getirse cāmī'-i hūsne
İmām Allāhū ekber dir görüp mihrāb-ı ebrūyı
3. Leb-i cūda olup⁴¹² engüşt-i hayret serv-i bālāsı
Hıram-ı nāzı gösterse çemende kıadd-i dil-cūyı
4. Yine şemşīr virmiş dest-i zengī-i siyeh-meste
İdip peyveste-i ebrū mūkeħħal çeşm-i cādūyı
5. [Hezārān kārīvān-ı Çīn ile müşg-i Hoten gelse
Dimāgımdan çıkarmam ben o zūlf-i 'anberīn būyu]
6. [Humārın neş'eden evvel çekersin cām-ı sahbānīñ
Dilā bezm-i safāda hem-dem itme rind-i bed-hūyu]

---

⁴¹² olup: olur VD.

7. [Hamūş eyler cihānı nagmesin gūş itdirip böyle
Nevā-sāz eylese **Vehbī** ney-i kilik-i sühan-gūyu]⁴¹³

---

⁴¹³ İlk dört beyit harici olan kısım mecmu'ada bulunmamaktadır. Matbudan yararlanılmıştır.

SONUÇ

Bu çalışma Hatay Kütüphanesine kayıtlı D 1049 numaralı Gazeller adlı mecmu'adır. Mecmu'anın baş kısmında Zekâî Divanı'nın büyük bir kısmı yer almaktadır. Eserin yaklaşık 20 varağı Zekâî Divanı'ndaki şiirlerden oluşmaktadır. Bu da mecmu'anın yaklaşık olarak %25'ini oluşturmaktadır. Mecmu'adaki diğer şiirlerin %13 Vehbî'ye, %11'i Aynî'ye, %8'i Nefî'ye, %5'i de Fıtnat'a aittir. Geri kalan şiirler ise seksen beş farklı şaire aittir. Bu şairlere ait şiirlerin hepsi Fatim Tezkiresi'nden seçilmiş olup, mecmu'ada her birinin birer şiiri yer almaktadır. Mecmu'anın müstensihini belli değildir. Bunun nedeni, müstensihin bu işi hayır işi olarak görmesi, yazarken yapılan imlâ hatalarından çekinmesi ya da başkasına ait şiirlerin kendisine aitmiş gibi algılanmasını istemeyişine bağlanabilir.

Yapılan tespitlerde mecmu'ada geçen şairlerin önemli bir kısmının mutasavvıf şairlerden oluştuğı görülmektedir. Müstensihin, Zekâî Divanı'nın neredeyse tamamını yazmasından ötürü, Zekâî'ye meşrep ve mezhep olarak yakın, hatta Halvetî tarikatıyla iç içe olabileceğini düşünmekteyiz. Mecmu'anın yazılış tarihi (1275/1875) olarak belirtilmiştir. Fatim Tezkiresi'nin de 1855'te basıldığı bilinmektedir. Mecmu'adaki 85 şairin hayatları ve seçilmiş şiirleri Fatim Tezkiresi'nde yer aldığından, müstensihin bu tezkireden faydalandığı düşünülebilir. Müstensihin, divanı olan şairlerin divanından da belirli ve düzenli bir sıra gözeterek seçti yaptığı tespit edilmiştir. Buradan hareketle mecmu'a yazarının istinsah ederken divan ve tezkirelerden, ya kendisi edinerek ya da ödünç alarak faydalanmış olması, güçlü ihtimaldir.

Mecmu'ada toplam 312 şiir yer almaktadır. Müstensih mecmu'ayı oluştururken belirli bir kafiye, redif ve alfabetik sıra gözetmiştir. Bu bilgilere ait ayrıntıları tablolar bölümünde ele alınmıştır.

Bu gibi çalışmalarla yeni şiir ve bilgiler edebiyat dünyasına kazandırılabilir. Ayrıca yayımlanmış divanlardaki şiirlerin metin tenkidi yapılarak eksiklikler giderilebilir. Yapılan tespit ve bulgular araştırmacıların içinden çıkamadığı büyük problem ve soru işaretlerini ortadan kaldırarak onları yeni ve daha güvenilir bilgilere ulaştıracaktır.

KAYNAKÇA

- Antepli Aynî Divanı*, hzl. Mehmet Arslan, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2004.
- Aydemir, Yaşar, Metin Neşrinde Mecmuların Rolü ve Karşılaşılan Problemler, *Turkish Studies, Türkoloji Araştırmaları, Volume 2/3, Summer, 2007*.
- Azıklı, İmran, “*Zübeyde Fitnat Hanım’ın Hayatı Edebî Kişiliği ve Divanının Tenkitli Metni*”, (Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 1998.
- Beyzâdeoğlu, Süreyya, “*Sünbül-zâde Vehbî: Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Divanının Tenkitli Metni ve İncelemesi*” (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1985.
- Bilgin, Azmi, “Mustafa Zekâyî Efendi’nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Na’ları ve Oruç Baba’yla İlgisi”, *Üsküdar Sempozyumu IV Bildiriler*, İstanbul, 2009.
- Çınarcı, M. Nuri, “*Şeyhülislam Ârif Hikmet Bey’in Tezkiretü’s-Şu’ârâ’sı ve Transkripsiyonlu Metni*”, (Yüksek Lisans Tezi), Gaziantep, 2007.
- Demir, Salih, “*Millet Kütüphanesi, Ali Emîrî Kitaplığı Manzum 719’daki Lugaz Mecmu’ası*”, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2012.
- Devellioğlu, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, 2007.
- Erpik, Arzu, “*Süleymaniye Kütüphanesi Fatih 3849 Numarada Kayıtlı Olan Mecmu’ a-i Eş’ ar’ ın 40b- 80a Yapraklarının Tenkitli Metni*”, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 2009.
- Fatin Tezkiresi (Hatimetü’l Eşâr)*, hzl. Ömer Çiftçi, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara, 2009.
- Gıynaş, Kâmil Ali, *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 25., Konya, 2011.
- Kanar, Mehmet, *Osmanlıca-Türkçe Sözlük*, Say Yayınları, 2009.

Levend, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyat Tarihi Giriş*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, İstanbul, 1984.

Nefî Divanı, hzl. Metin Akkuş, Ankara, 1993.

Pala, İskender, *Ansiklopedik Divân Şiiri Sözlüğü*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2011.

Steingass, F., *Persian-English Dictionary*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 2005.

Sünbül-zâde Vehbî Divanı, hzl. Ahmet Yenikale, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Kahramanmaraş, 2012.

Şemseddin Sami, *Kâmus-ı Türkî*, Kapı Yayınları, İstanbul, 2009.

Tekin, Cumali, *Süleymaniye Kütüphanesi 5790 Numaralı Şiir Mecmu'ası (Çeviri-Yazılı Metin-İnceleme)*, (Yüksek Lisans Tezi), Adıyaman, 2014.

Tulum, Mertol, *17.Yüzyıl Türkçesi ve Söz Varlığı*, Ankara, 2011.

Tunç, Semra, "Konya Mevlânâ Müzesi Kütüphanesi 2455 Numarada Kayıtlı Bir Şiir Mecmu'ası", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 6, Konya, 2000.

Türkçe Sözlük, TDK Yayınları, Ankara, 2005.

Uzun, Mustafa, "Mecmu'a", *DİA*, C..XXVIII, Ankara, 2003.

Ünver, İsmail, "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler", İLESAM'ın 17-18 Ocak 1992 Tarihinde düzenlediği I. Eski Türk Edebiyatı Kolokiyumu'nda Okunan Bildirilerin Genişletilmiş Şekli, Ankara Üniversitesi DTCF Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl., *Türkoloji Dergisi*, C.XI, S. 1, s. 51-89, Ankara, 1993.

Zekâf Divanı-Tenkitli Metni, hzl. Sinan Köseoğlu, (Yüksek Lisans Tezi), İstanbul, 1997.

DİZİN

A

âb-ı hayât · 152, 165, 194, 217
âb-ı kevşer · 191
‘Âkif · 263
‘Alî · 131, 132
Allâh · 51, 68, 103, 104, 142, 374
‘andelîb · 108, 288, 290
‘ar‘ar · 192
Aşhâb-ı Kehf · 246
‘Âşım · 262
‘âşık · 45, 47, 48, 52, 57, 60, 64, 66, 68, 92, 99, 100,
101, 106, 125, 130, 136, 137, 138, 140, 145,
154, 155, 156, 157, 159, 163, 249, 250, 251,
254, 258, 259, 261, 263, 264, 265, 266, 272,
278, 283, 284, 287, 297, 298, 300, 317, 323
aşk · 30, 43, 44, 50, 52, 54, 60, 61, 64, 65, 67, 69,
71, 73, 76, 78, 79, 80, 83, 85, 87, 88, 90, 91, 93,
94, 95, 96, 98, 99, 107, 109, 114, 115, 116, 121,
125, 128, 129, 132, 139, 140, 143, 150, 158,
160, 163, 165, 168, 178, 179, 192, 195, 200,
203, 205, 206, 209, 223, 227, 229, 230, 231,
232, 234, 235, 242, 244, 246, 247, 248, 250,
253, 254, 259, 262, 264, 265, 266, 267, 269,
274, 275, 277, 279, 280, 281, 284, 285, 286,
291, 292, 293, 300, 302, 305, 314, 315, 316,
319, 326, 328, 329, 331, 344, 350, 352
‘Aynî · 180, 182, 184, 185, 186, 187, 189, 191,
192, 195, 196, 197, 198, 200, 201, 202, 204,
205, 206, 207, 208, 210, 211, 212, 213, 214,
215, 216, 217, 220, 222, 223, 224, 225, 226,
227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 235, 237,
239, 240, 353

B

bâde · 54, 89, 114, 144, 145, 150, 153, 156, 160,
184, 191, 194, 239, 243, 251, 254, 282, 283,
298, 316, 336, 363
Bağdâd · 299
Başri · 259
Bedaşşân · 336
belâ · 42, 57, 58, 90, 121, 142, 155, 157, 189, 195,
214, 226, 228, 230, 254, 268, 275, 277, 279,
280, 281, 292, 293, 310, 333, 338
benefşe · 92
bezm · 52, 57, 59, 71, 72, 80, 81, 89, 100, 102, 122,
139, 141, 150, 161, 164, 172, 180, 181, 182, 184,

194, 210, 225, 230, 231, 236, 239, 246, 260,
264, 275, 282, 292, 293, 317, 320, 323, 332,
336, 354, 356, 357, 359, 361, 374

Bihzâd · 334

bülbül · 46, 89, 92, 107, 159, 173, 181, 186, 212,
218, 239, 243, 245, 254, 270, 272, 278, 301,
303, 310, 313, 315, 330, 362

büt · 12, 154, 189, 197, 205, 207, 213, 218, 226,
247, 272, 317, 353

C

câdû · 45, 48, 137, 142, 177, 185, 228, 274, 365,
374

câm · 54, 61, 71, 78, 114, 138, 145, 153, 160, 164,
168, 169, 183, 246, 257, 297, 328, 342, 356, 374

Câmi · 329

cân · 43, 47, 48, 49, 54, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65,
66, 70, 72, 76, 78, 80, 83, 84, 85, 87, 88, 89, 93,
97, 99, 101, 103, 107, 108, 109, 110, 112, 117,
119, 130, 133, 147, 148, 150, 155, 160, 162,
163, 166, 181, 184, 187, 194, 199, 204, 210,
217, 224, 225, 228, 230, 231, 242, 248, 254,
259, 261, 270, 273, 287, 288, 297, 312, 316,
318, 319, 322, 324, 329, 332, 353, 358, 360,
363, 372

cânân · 49, 59, 63, 66, 102, 128, 133, 134, 152, 153,
156, 162, 167, 170, 171, 174, 176, 177, 234,
248, 263, 264, 269, 276, 279, 309, 322, 324,
329, 332, 352, 353

Cebra‘il · 133

Cem · 132, 140, 350

Cemşid · 336

cennet · 56, 58, 65, 72, 85, 194, 212, 367

cevher · 117, 177, 187, 265, 287

Ceyhûn · 45

Ç

çelîpâ · 207, 220

çerâğ · 180, 323, 355

çesm · 45, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 59, 62, 64, 66, 67,
68, 69, 81, 82, 85, 93, 95, 96, 98, 100, 101, 103,
104, 108, 111, 114, 119, 122, 126, 128, 146,
153, 160, 164, 170, 173, 174, 175, 176, 186, 189,
190, 192, 194, 196, 200, 204, 210, 215, 230,
241, 250, 253, 255, 256, 262, 270, 271, 280,
284, 287, 292, 299, 301, 303, 306, 315, 319,
321, 323, 325, 326, 328, 330, 335, 336, 339,
342, 344, 345, 346, 350, 355, 359, 365, 368, 374

Çin · 98, 108, 202, 215, 218, 223, 296, 330, 333,
374

D

dâr-ı beḳâ · 207
dâstân · 116, 184, 229, 247, 328
derd · 43, 46, 47, 56, 58, 59, 60, 67, 69, 79, 82, 85,
90, 93, 95, 97, 99, 107, 112, 117, 118, 121, 124,
127, 128, 134, 138, 142, 146, 153, 156, 162,
164, 165, 214, 231, 232, 244, 248, 269, 275,
280, 281, 282, 289, 291, 301, 314, 321, 326,
329, 335, 339
dergâh · 44
devlet · 4, 7, 18, 67, 77, 79, 80, 96, 98, 178, 257,
309, 338, 340, 348, 378
dîde · 43, 60, 62, 67, 81, 83, 100, 135, 140, 156,
177, 206, 213, 237, 280, 300, 307, 312, 348, 362
dilber · 48, 55, 64, 85, 95, 104, 118, 119, 120, 123,
128, 142, 144, 146, 153, 154, 155, 158, 163,
181, 184, 185, 193, 217, 221, 227, 232, 233,
240, 248, 253, 256, 265, 286, 298, 353, 368,
372, 373
dildâr · 50, 55, 169, 179, 197, 204, 226, 231, 238,
248, 267, 270, 271, 284, 290, 300, 311, 314, 344
diş kirâsı · 297
dîvân · 156, 170, 203, 254, 347
düldül · 55
dürr-i yektâ · 220

E

ebrû · 43, 48, 57, 61, 107, 113, 125, 129, 147, 188,
189, 201, 209, 223, 224, 241, 250, 252, 272,
273, 274, 296, 300, 323, 325, 333, 350, 371,
372, 374
Edhem · 132, 139
Eflâṭûn · 151
ehl-i dil · 77, 149, 240, 370
ejder · 185
ejderhâ · 295
elem · 43, 81, 84, 86, 104, 106, 116, 127, 370
elest · 145, 184, 194
elif · 12, 58, 129, 191, 232, 337
Ene'l-ḥaḳ · 199
Enverî · 310
Esrâr · 144, 318
eşk · 43, 45, 59, 75, 104, 117, 125, 171, 178, 280,
292, 298, 301, 308, 313, 317, 320, 323, 328,
366, 369
Eşref · 14, 21, 35, 254

F

Fâ'ikâ · 241
fağfür · 251, 256
Faḥrî · 268
Fas · 343
Fâtiḥ · 249, 267, 316
Fehîm · 249
felek · 48, 67, 69, 82, 89, 105, 111, 112, 116, 117,
133, 134, 147, 148, 153, 155, 164, 180, 198,
208, 227, 260, 278, 320, 327, 332, 333, 336,
344, 348, 357, 361, 364
Fener · 347
Fennî · 319
Ferdî · 251
Ferhâd · 91, 163, 321, 335
Fevzî · 293
Feyzî · 284
Fıṭnat · 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 170,
171, 172, 174, 175, 176, 177, 178, 179
Fir'avn · 221
firdevs · 120, 212
Firengistân · 313, 371
fitne · 64, 94, 135, 136, 178, 229, 236, 238, 252
Fu'âd · 272

G

gabgab · 151
Gâlib · 246
ğam · 42, 43, 44, 46, 49, 50, 52, 54, 57, 59, 60, 61,
73, 76, 78, 80, 81, 83, 84, 86, 89, 91, 92, 93, 94,
96, 97, 98, 105, 106, 108, 110, 111, 116, 117,
127, 133, 134, 135, 136, 143, 144, 146, 152,
154, 156, 159, 163, 164, 181, 182, 186, 192,
195, 201, 205, 206, 207, 208, 219, 221, 225,
230, 231, 232, 233, 236, 245, 257, 271, 274,
275, 276, 296, 299, 302, 305, 307, 309, 314,
316, 322, 328, 334, 335, 346, 358
ğamze · 44, 45, 50, 52, 59, 61, 62, 64, 66, 70, 81,
83, 84, 95, 107, 110, 113, 122, 125, 126, 128,
135, 136, 137, 142, 146, 153, 155, 157, 158,
160, 165, 167, 174, 176, 177, 189, 192, 195,
196, 210, 224, 227, 233, 241, 254, 255, 263,
274, 308, 318, 323, 335, 359, 365
ğazel · 56, 66, 127, 147, 156, 194, 201, 219, 231,
284, 293, 311, 337, 363
gedâ · 54, 84, 130, 139, 231, 237, 267
gevher · 108, 160, 166, 169, 188, 196, 226, 258,
341, 366

ğonçe · 65, 89, 104, 107, 110, 117, 118, 120, 139,
161, 173, 178, 192, 235, 239, 243, 247, 290,
298, 301, 309, 313, 317, 330

ğurbet · 48, 58, 62, 63, 76, 81, 121

gül · 18, 30, 45, 49, 68, 80, 89, 92, 97, 104, 107,
109, 110, 117, 139, 144, 145, 152, 161, 163,
164, 165, 169, 173, 176, 178, 180, 181, 188,
192, 193, 196, 198, 199, 214, 218, 221, 222,
229, 235, 239, 240, 242, 243, 245, 252, 254,
257, 266, 270, 271, 272, 275, 277, 278, 290,
299, 301, 303, 309, 310, 313, 315, 316, 317,
322, 330, 334, 336, 339, 351, 354, 355, 367, 372

gülistân · 45, 52, 152, 154, 156, 161, 198, 355, 359

gülistân · 56, 89, 95, 110, 118, 303, 359

gülşen · 47, 56, 58, 62, 100, 108, 110, 120, 159,
164, 229, 253, 261, 271, 288, 298, 303, 324,
333, 339, 356, 357

güلزâr · 51, 54, 56, 58, 63, 72, 80, 91, 92, 99, 101,
120, 126, 162, 171, 173, 177, 184, 209, 242,
267, 272, 273, 290, 301, 302

güلزâr · 104

H

hâb-ı gâflet · 75, 76

Ĥabîb-i Ekrem · 71

ĤaĤĤ · 50, 54, 66, 74, 76, 103, 121, 211, 303

Ĥâl ü Ĥatt · 64

Ĥâlîş · 258

Ĥâlid-i Bağdâdî · 218

Ĥalvetî · 131

Ĥamdî · 260, 308

Ĥâmûş · 87, 164, 167, 246

Ĥançer · 58, 59, 64, 118, 132, 137, 193, 196, 265,
365, 372, 373

Ĥarâbât · 44, 51, 123, 126, 132, 145, 205, 260

Ĥâristân · 56

Hârût · 178, 190

Hârût u Mârût · 325

Ĥasîb · 299

Ĥayâtî · 304

Ĥaydar-ı Kerrâr · 267

Ĥayretâ · 255

Ĥayrî · 298, 321

hezâr · 92, 164, 214, 248, 266, 290, 303, 373

Ĥırqa · 50

Ĥızr · 57, 71, 152, 170

Ĥicâz · 241

hilâl-ebür · 259, 364

Hindü · 46, 185, 189, 190, 198, 220

ĤorĤor · 212

Ĥudâ · 42, 50, 72, 74, 75, 105, 168, 199, 216, 257,
267, 317, 319, 327, 369

Ĥurşîd · 111, 180, 183, 297, 298, 299, 338

Huten · 202, 374, 215

Hülâgü · 210, 299

Hümâ · 55, 158, 366

Ĥüsrev · 321, 336

I

İşfahân · 69, 108, 371

İ

İbn-i Nüceym · 337

İĤyâ · 253, 322

ilmü'l-esmâ · 102

İncîl · 346

İngiliz · 188

insân-ı kâmil · 115

İsâ · 71

İşĤâĤ · 315

İskender · 124, 380

İstanbul · v, 4, 7, 16, 17, 367, 379, 380

İzzet · 201, 266, 325

K

Ĥadd · 42, 167, 274

ĤadeĤ · 28, 29, 139, 140, 150, 184, 185, 251, 336,
361, 372

Ĥâf · 54, 55, 203, 266

kâfir · 174, 185, 190, 197, 198, 255, 274, 304, 346,
352, 354, 359, 364, 371

kâkül · 30, 46, 63, 90, 92, 120, 178, 188, 191, 193,
213, 221, 225, 226, 239, 243, 286, 287, 289,
290, 310, 313, 315, 321, 331, 343

Ĥâmet · 42, 44, 68, 80, 95, 129, 261, 284, 302, 307,
374

Ĥâmet-i mevzûn · 42, 95

Kâmi · 279

Ĥandahâr · 202

Kâse · 189, 235, 252, 302, 317

Ĥâside · 56

Çavs-ı kaçā · 65
Çays · 163, 245, 254, 328
keşret · 51, 177, 268, 303
keder · 48, 127, 370
Kefeşte Tayyuş · 246
Kemāl · 320
kemān-ebrū · 66, 73, 96, 129, 174, 178, 255, 271,
276, 312, 321
Kenz-i maḥfi · 72, 209
Kerbelā · 260
kerem · 44, 84, 86, 106, 179, 225, 296, 315, 319
Kerīmī · 326
Keşmīr · 70
Kevşer · 189, 209
ķible · 47, 217, 272, 300
Kıtmīr · 246
ķiyāmet · 49, 177, 192, 237, 294, 302
Köhne ‘abā · 53
Çudsi · 274
Çur‘ān · 78, 346, 355
küntü kenz · 75

L

lā fetā · 75
lā taķneṭü · 76
lā-mekān · 72, 78, 224, 266
Lā-yefnā · 77
Lā-Yezālī · 114
leb · 46, 65, 123, 144, 152, 156, 161, 165, 168, 175,
180, 181, 184, 191, 192, 196, 202, 206, 209,
217, 225, 234, 236, 243, 247, 274, 300, 309,
330, 333, 343, 354, 357, 366, 368, 372
len terānī · 238
Levh-i maḥfūz · 149
Leylā · 42, 108, 183, 245, 345
leyle-i İsrā · 191
Leylī · 61, 97, 258, 259
Loķmān · 59
Lütfī · 302

M

ma‘nā · 75, 78, 141, 150, 169, 352
Manşūr · 199, 259, 264
Mānī-i Bihzād · 42
Maḥdūm · 172
mazmūn · 148, 166, 216, 308, 362

maḥşer · 53, 75, 177, 278, 323
Maḥvi · 269
māsivā · 77, 130
Māverā · 206, 246
Meşābih · 349
Meşlinā · 246
Mecnūn · 42, 44, 54, 61, 65, 68, 94, 105, 107, 108,
116, 127, 136, 140, 157, 171, 183, 228, 258,
259, 316, 345
Meftūniyā · 246
Megselinā · 246
mehveş · 93, 306
men ‘aref · 78
men lem yezuķ lem ya‘rif” · 286
Meryem · 133
mescid · 215, 268
Mevlā · 106, 113
Mevlānā · 246, 292
Mevlevī · 234
mey · 29, 45, 57, 69, 78, 87, 95, 118, 121, 123, 139,
140, 144, 145, 152, 153, 161, 162, 180, 181,
192, 195, 197, 210, 224, 225, 234, 251, 260,
266, 269, 282, 297, 328, 336, 357, 359, 371, 372
Mışr · 202, 229, 236, 368
Mihri · 325
miḥrāb · 47, 250, 300, 374
Mişķāt · 349
muḥarrem · 71
Mūsā · 179, 221, 264
müjgān · 48, 58, 62, 64, 65, 70, 83, 84, 100, 107,
110, 118, 135, 137, 140, 161, 181, 193, 214,
224, 270, 273, 281, 312, 321, 324
mül · 46, 89, 92, 165, 173, 219, 239, 243, 300
mürşid · 209, 218
Müştaş · 267

N

Nācī · 270
Nāfi‘ · 327
Naḥifī · 303
Naşūḥī · 131
Nāşid · 289
Nāzım · 320
Nazīf · 271, 328
nazīre · 156, 201
Necīb · 287
Nedīm · 305
Nefī · 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141,
142, 143, 144, 145, 146, 147, 149, 150, 152,
153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160

nergis · 56, 101, 170, 192, 229
Neş'et · 15, 22, 35, 283
Nevāyī · 216
Nevres · 15, 22, 36, 293
Neylī · 278
nigār · 48, 105, 127, 217, 266
Niyāzī · 249, 273
Nūh · 323
Nūriyā · 243
Nuşret · 277

P

pādişāh · 52, 61, 95, 139, 141, 343
perçem · 65, 90, 178, 195, 213, 218, 221, 223, 228,
229, 238, 239, 287, 294, 295, 296, 347, 351, 367
pervāne · 61, 182, 195, 217, 218, 225, 235, 242,
259, 275, 312, 316, 323, 327, 331, 354, 368
Peyrevī · 309

R

Rab · 28, 104, 137, 179, 180, 245, 304
Rācih · 256
Ra'fet · 311
Raḥmān · 78, 102
raḫīb · 89, 111, 112, 116, 136, 147, 200, 240, 257,
264, 352, 353, 356, 371
Rāsīm · 323
Rāşid · 259, 275, 307, 312, 320
Rātub · 306
ravza · 56, 270, 284
Recāyi · 325
Refāhī · 287
Re'fet · 35, 36, 257
Resūl · 214, 221
Reşid · 250
rıdvān · 284
rindān · 145, 196, 234, 336, 356, 357
rindāne · 139, 251
Rūm · 347
Rüstem · 66, 115

S

Sa'dī · 317, 330
Şafvet · 244, 261, 263, 292

sāgar · 92, 95, 123, 132, 145, 176, 246, 317, 323,
357
Şā'ib · 290
Sa'id · 313
sākī · 59, 121, 126, 150, 181, 262, 297, 322, 323,
336, 357, 359, 367
Secdegāh · 75
şeme vechu'llāh · 76, 78
Senīhā · 300
ser-i kūy · 42, 60, 101, 107
serv ü şanavber · 42, 192
serv-i revān · 54, 62, 116, 175, 233, 243
Seyfī · 295
Sezāyī · 242
sīb · 275, 283, 359
Şimurg · 54
sīne · 43, 45, 58, 59, 63, 70, 73, 80, 84, 85, 88, 93,
95, 96, 100, 106, 110, 115, 118, 120, 124, 125,
127, 128, 134, 143, 149, 153, 155, 158, 159,
164, 169, 173, 176, 186, 231, 232, 259, 280,
297, 301, 305, 312, 316, 317, 319, 321, 325,
327, 328, 334, 335, 337, 338, 346, 349, 355,
357, 358, 360, 364, 365, 368, 373
Siret · 276
Sitanbul · 298
şūfī · 90, 131, 138, 209, 247, 312, 364
Süleymān · 86, 102, 262, 286, 313, 358
sünbül · 45, 56, 79, 80, 90, 92, 161, 169, 174, 176,
177, 193, 240, 243, 259, 318, 331, 371, 372
Şüreyyā · 351

Ş

Şakirā · 265
şā'ir · 145, 175, 362, 363
şarāb · 73, 173, 181, 210, 226, 236, 239, 292, 357
Şarıḫ · 305
şebbū · 170, 177, 256, 300, 356, 371
şeb-i vuşlat · 52
şeb-i yeldā · 223, 229
şebnem · 257, 313, 367, 368
Şefiḫ · 325
Şefikā · 296
Şehnāme · 337
Şem'i · 35, 281
şems · 77, 102, 198, 207
Şeyh · 103, 131, 341, 342
Şeyh-i Şa'bān · 103, 131
Şu'arā · 201, 202, 216, 220

T

Ṭāhā · 193, 194
taḥiyyāt · 350
Taḥrī · 214
tanẓīr · 127, 249, 263, 270, 275, 325
tārīḥ · 165, 220, 359
Tātār · 210, 330, 335, 339
Ṭayyār · 280
tecellī · 74, 179, 191, 199, 201, 204, 221, 238
tefekür · 245
Tersā · 221
tevḥīd · 130, 246, 355
ṭübā · 44, 189, 191, 194
ṭuḡrā · 66, 113, 254, 347, 358
Ṭūr · 179, 238, 264
ṭūṭī · 183, 192, 293

V

vaḥdet · 51, 74, 79, 115, 145, 198, 199, 303
Vāşıf · 282
Vehbi · 331, 332, 333, 334, 335, 336, 338, 339,
340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348,
350, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 360,
361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 369, 370,
372, 373, 375
Ve'l-leyli · 193
Ve'n-nūr · 193
Vesīm · 290
Ve'ş-şems · 193
vuşlat · 71, 75, 87, 102, 103, 120, 136, 153, 154,
164, 166, 169, 172, 182, 278, 279, 297, 305,
350, 368, 373

Y

yāḳūt · 156, 336
yāsemen · 44, 45, 63, 92, 96, 229, 252, 355
Yehūd · 221
Yemliḡa · 246
Yūsuf · 81, 155, 236, 297, 368, 373

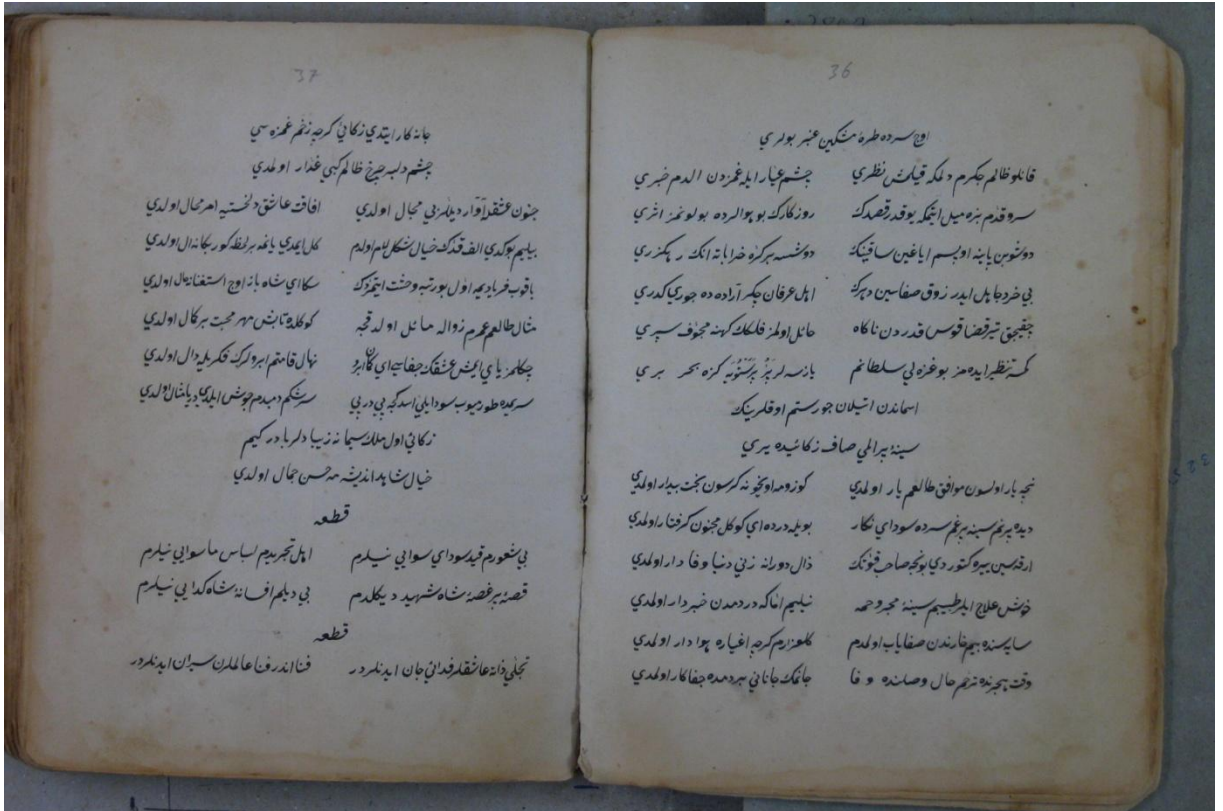
Z

zāhid · 73, 92, 119, 120, 123, 124, 131, 140, 251,
266, 297, 351, 356, 358, 361, 369
Zekā'ī · 42, 44, 45, 46, 47, 48, 50, 51, 52, 53, 54,
56, 57, 58, 60, 61, 62, 63, 66, 68, 69, 70, 71, 72,
74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 85, 86, 87, 88,
89, 90, 91, 93, 94, 95, 96, 98, 99, 100, 101, 103,
104, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 113, 114,
115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 124,
125, 126, 127, 128
Zelihā · 236
Zikri · 286
Zincirliḡuyu · 338
Ziyā · 240
zü'l-celāli · 114
zülf · 29, 42, 48, 52, 61, 65, 66, 76, 82, 88, 90, 93,
98, 100, 109, 112, 122, 123, 124, 146, 155, 157,
158, 159, 167, 169, 170, 171, 174, 177, 179,
181, 182, 183, 185, 186, 187, 195, 196, 197,
201, 202, 203, 204, 205, 207, 213, 214, 215,
216, 217, 218, 219, 220, 223, 224, 225, 226,
227, 229, 230, 233, 236, 239, 243, 244, 247,
259, 261, 263, 264, 270, 271, 275, 287, 292,
293, 299, 300, 301, 304, 307, 316, 318, 319,
329, 330, 338, 350, 351, 353, 354, 356, 359,
360, 361, 363, 364, 366, 372, 374
zü'lfiḡār · 66

EKLER

Resim1

بج سده طره مشکين عبر بوري

فانو ظلم حکرم دلکد قیلش نظري چشم عيار ايه غزدن الدم ضبري
سره قدم بره ميل اننگه يوقد قصدک روزگارک بو پوارده بولو غز انري
دو نوبن ايند او بسم اياغين س قينک دوشنبه برکزه خرابه انک ر پکزي
بي خرد جايل ايدر زوق صفاسين دبرک اهل عرفان چکر آرده ده جورک کدي
چيتيق تيرضا قوس قدر دن ناکاه حائل اولمز فلکک کهنه چخوف سپري
کسته نظيره يده مز بوغزه لي سلطانم بازسه لر بجز بستويه کره بحر بري
اسان دن اتمان جورستم او قريک

سيند پير ابي صاف زکاشيه بري

نج بار اولسون طالعهم بار اولدي کوزمه او نيو نه کرسون نجت بيدار اولدي
ديه پير غم سيند پير غم سده سوداي نگار بويلد رده ابي کولک ميمون کوفتا اولدي
ارقدسين يره کتوردي بو کج صاحب قونک ذال دوران زني دنيا و فادار اولدي
خوش علاج ايلطيم سيند محرومه نيليم انا که در دمن خبر دار اولدي
سايينه بيم خارندن صفاياب اولدم لکوزيم کجه اغياره پوادار اولدي
وقت پيره ترم حال و صانده و فاجانک جاناني هر مده جفا کار اولدي

جانا کار ايتدي زکاني کجه نغم غمزه سي
چشم دلبريغ ظلم کبي غدار اولدي

بنون عشق آوار ديلبري مجال اولدي افاقت عاشق دختيه امر مال اولدي
بيليم ککدي القه قکذک خيال شکل ايلم اولدم کل ايتدي ياقه بر لطف کور جان اولدي
باقوبه فر ايدمه اول بورتبه وشت ايتدک سکاي شاه باز اوج استغنائال اولدي
مثال طالعهم زواله مائل اولد قبه کولک تباشن مهر محبت بر کال اولدي
چکله ز ياي ايش عشق کجفا سجا يي گابز نهال قامتهم ابرو رک ککله دال اولدي
سره کجه طوبه بوسود ايلي اسکجه بي در بي سرنگم ديمدم خوش ايلکيه يا نشان اولدي
زکاني اول ملک سيمانه زيبا دلر بار کيم
خيال شاپد انديشه هر حسن جمال اولدي

قطعه

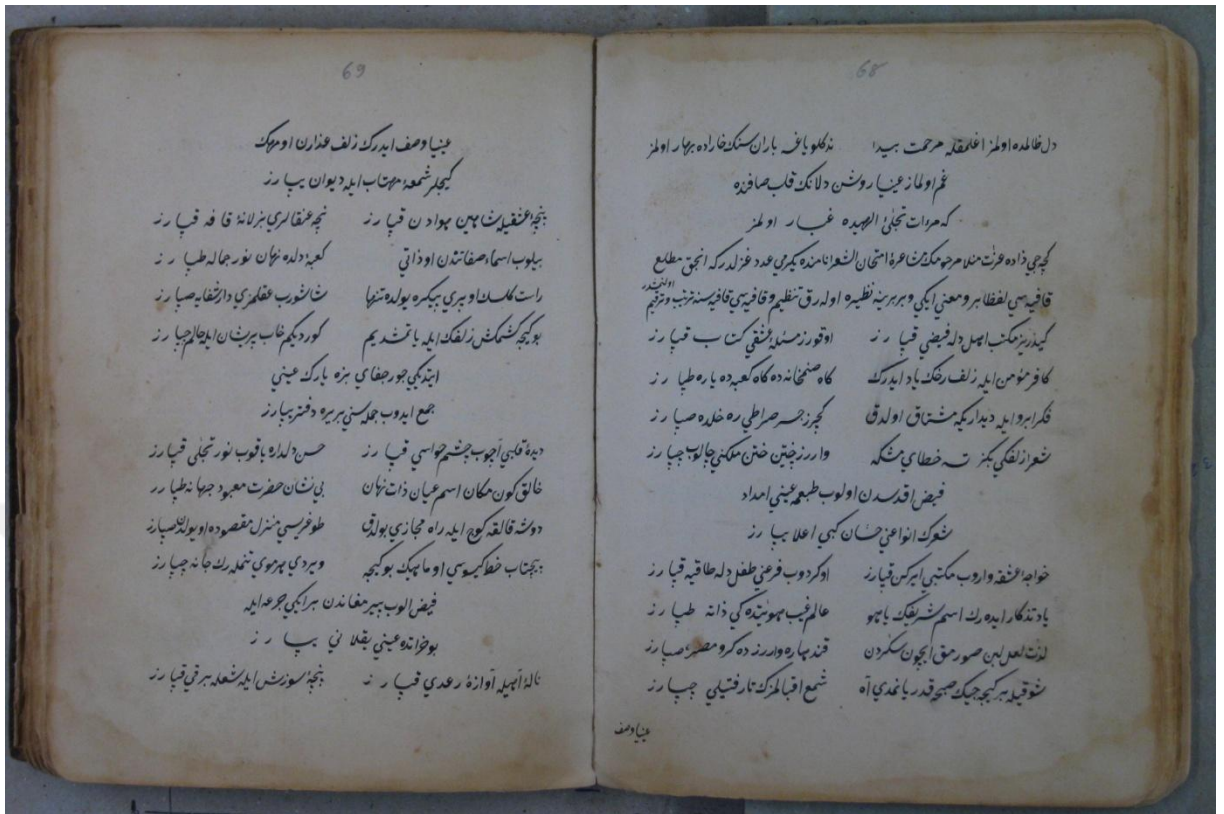
بي شعورم قيد سوداي سوايي نيلدم اهل تحريم اساس ماسوايي نيلدم
قصه بر قصه رشا شهريد د بکلدم بي ديلم افسانه شاه کلامي نيلدم

قطعه

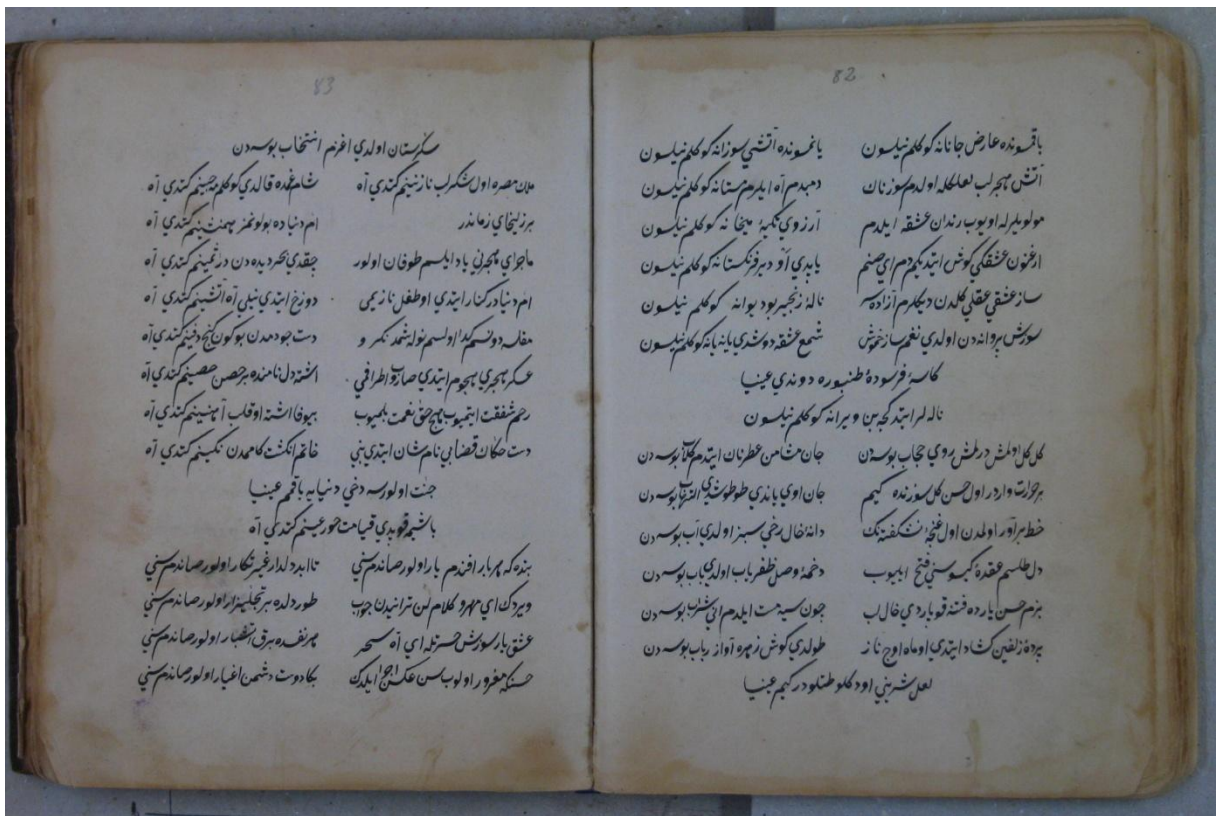
تجلی فانه عاشق فرودان جان ايلد در فنا اندرفنا عالم دن سببان ايلد در

Resim2

Resim3

Resim4